سنڌي لوڪ ڪهاڻيون

بادشاهن، وزيرن ۽ سوداگرن جون ڳالهيون

جلد ٻيو

لوڪ ادب سلسلي جو ٻاويهون ڪتاب

لوڪ ڪهاڻيون -٢

(بادشاهن، وزيرن ۽ سوداگرن جون ڳالهيون)

مرتب

ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ
ڊائريڪٽر لوڪ ادب اسڪيم
سنڌي ادبي بورڊ

سنڌي ادبي بورڊ
ڄامشورو/حيدرآباد سنڌ
پاڪستان
١٤٠٧ھ/١٩٨٧ع

ڇاپو پهريون	فيبروري ١٩٦٣ع	تعداد ١٠٠٠
ڇاپو ٻيو	ڊسمبر ١٩٧٧ع	تعداد ٤٠٠٠
ڇاپو ٽيو	آگسٽ ١٩٨٧ع	تعداد ٢٠٠٠

[سنڌي ادبي بورڊ جا حق ۽ واسطا قائم]

قيمت ٽيهہ رپيا
[Price Rs: 30-00]

ملڻ جو هنڌ:

سنڌي ادبي بورڊ جو بڪ اسٽال،
تلڪ چاڙهي، حيدرآباد سنڌ.

ٽپال ائڊريس:

(جي. پي. او باڪس نمبر ١٢، حيدرآباد سنڌ.)

هيءَ ڪتاب سنڌي ادبي بورڊ پرنٽنگ پريس ڄامشورو سنڌ ۾ مئنيجر، ميان الله بچائي يوسف زئي ڇپيو ۽ مسٽر محمد حسين ترڪ، سيڪريٽري، سنڌي ادبي بورڊ ان کي ڇپائي پڌرو ڪيو.

مهاڳ

سنڌ جي 'لوڪ ادب' کي سهيڙڻ لاءِ هڪ تفصيلي تجويز، سنه ١٩٥٥ع ۾، 'سنڌي ادبي بورڊ' جي سامهون رکي وئي، جا ١٩٥٦ع جي آخر ڌاري بورڊ بحال ڪئي، ۽ ان جي عملي نگراني ۽ تڪميل بنده جي حوالي ڪئي.

ان تجويز مطابق، جنوري ١٩٥٧ع کان لوڪ ادب سهيڙڻ جو ڪم شروع ڪيو ويو؛ انهيءَ سلسلي ۾ تعلقيوار ڪارڪن مقرر ڪيا ويا ته ڏنل هدايتن موجب، ڀرپاسي مان مواد گڏ ڪري موڪلين. سنڌ يونيورسٽيءَ ۾ 'سنڌي لغت آفيس' سان گڏ لوڪ ادب جي مرڪزي آفيس قائم ڪئي وئي، ۽ ڪارڪن مقرر ڪيا ويا، ته مقامي طور گڏ ڪيل، توڙي ٻاهران آيل مواد کي هدايتن موجب ورچي ورهائي، پڙهي صاف ڪري، ڇپائڻ لائق بنائين.

ٻن سالن ۾، ١٩٥٧ع ۽ ١٩٥٨ع، لوڪ ادب جي مواد سهيڙڻ ۾ صرف ٿيا. انهيءَ عرصي ۾ تعلقيوار ڪارڪنن، ڳوٺن مان ڳالهيون هٿ ڪيون، مرڪزي آفيس جي عملي ڇاپيل ڪتابي ذخيري مان ضروري مواد آتاريو؛ ۽ بنده ڪوشش ڪري سنڌ جي هر ڀاڱي جو گشت ڪري، سڄاڻ سگهڙن سان ڪچهريون ڪيون، ۽ عام سنڌي ادب جي هر پهلوءَ کي سمجهڻ ۽ ان جي خاص ذخيري کي قلمبند ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. انهي سعي ۽ همت، بلڪ جذبي ۽ محبت سان قدري ايترو مواد گڏ ٿيو، ۽ ٿي رهيو آهي، جو ان جي آڌار تي عام سنڌي ادب جي هر ڀاڱي بابت، نموني طور هڪ ڪتاب مرتب ڪري سگهجي. ڪتابن جي تاليف جو سلسلو ٽئين سال ١٩٥٩ع کان شروع ڪيو ويو آهي.

هت ٻه ڳالهيون واضح ڪرڻ ضروري آهن:

ٻهريون تہ هن تجويز موجب، سنڌي ٻوليءَ جي عام ادب جون اهي جملي جنسون، جيڪي هن وقت تائين ٻهراڙيءَ جي عوام ۾ مقبول ۽ مروج آهن، تن کي 'لوڪ ادب' جو ذخيرو تسليم ڪيو ويو آهي. انهيءَ ذخيري ۾ سنڌي ادب جون معياري جنسون پڻ شامل آهن، مثلاً: مداحون، مولود، ٿيهہ اکريون، ڪافيون وغيره؛ مگر جيئن تہ اهي هن وقت تائين ٻهراڙيءَ ۾ عام مقبول ۽ مشهور آهن، انهيءَ ڪري انهن کي پڻ 'لوڪ ادب' جي دائري ۾ شمار ڪيو ويو آهي. انهيءَ لحاظ سان، هن تجويز هيٺ گڏ ڪيل 'لوڪ ادب' کي بعينہ 'فوڪ لور' (Folklore) جي مغربي مفهوم سان تعبير ڪرڻ صحيح نہ ٿيندو. اسان جي ملڪ ۾ شهري زندگي اڃان ايتري وسعت يا خاص نوعيت اختيار نہ ڪئي آهي، جو اها خواص جي زندگيءَ ۽ تمدّن جو، يا 'معياري ادب' جو سرچشمو بڻجي. سنڌي زندگيءَ جو مرڪزي دائرو اڃان تائين ڳوٺ آهي، ۽ انهيءَ ڪري سنڌي ادب جو وڏو ذخيرو اهوئي آهي، جو عوام جي زندگيءَ جو آئينو آهي. انهيءَ ڪري هن مرحلي تي سنڌي ٻوليءَ جي 'لوڪ ادب' ۽ 'معياري ادب' جي وچ ۾ حد فاصل قائم ڪري نٿي سگهجي.

پيو تہ هن تجويز ذريعي 'لوڪ ادب' جو سمورو مواد گڏ نہ ٿي سگهيو آهي، ان کي سهيڙڻ لاءِ وڏي وقت ۽ ڪافي ذريعن جي ضرورت آهي. لوڪ ادب جو سڄو ذخيرو سربستو گڏ ڪرڻ جڻ اٿاهہ سمنڊ سوجهي مڙني موتين ۽ ماڻڪن کي ميڙڻ جي برابر ٿيندو، جو ناممڪن آهي. البتہ جو ڪجهہ گڏ ٿي سگهيو آهي، سو لوڪ ادب جي هر جنس بابت مثالي مواد آهي. انهيءَ لحاظ سان هن تجويز هيٺ تاليف ڪيل ڪتاب اميد تہ آئينده ڪوشش لاءِ نمايان نشان ۽ نيڪ فال ثابت ٿيندا.

'لوڪ ادب تجويز' جي تحريڪ جيتوڻيڪ بنده جي طرفان ٿي، مگر ان جي عملي سربراهي توڙي تڪميل ۾ گهڻن ئي مخلصن جون ڪوششون شامل آهن. اول تہ 'سنڌي ادبي بورڊ' جي ميمبرن کي

جس جڳائي، جن هن تجويز کي سنہ ١٩٥٦ع ۾ منظور ڪيو. ان بعد ڪھڙن مواد گڏ ڪرڻ، صاف ڪرڻ- ترتيب ڏيڻ، ابتدائي مُسوّدا تَوڙي پريس ڪاپيون تيار ڪرڻ، ۽ آخر ۾ ڪتابن ڇپائڻ ۾ ڪيترائي ساٿي پاڻهن پيلي پيا آهن. هن تجويز کي ڪامياب بنائڻ ۾ تعلقيوار ڪارڪنن، مرڪزي آفيس جي باهمت فرزندن، سنڌ جيءَ سجاڻ سگهڙن، توڙي انهن مڙني دوستن جو حصو آهي، جن بنده لاءِ سگهڙن کي پولي هٿ ڪرڻ ۽ سائن ڪچهرين ڪرڻ ۾ پنهنجي هڙان وڙان مدد ڪئي.

'لوڪ ادب تجويز' هيٺ 'لوڪ ڪهاڻين' جا هينيان ست ڪتاب مرتب ڪري شايع ڪرائا آهن: (١) بادشاهن ۽ راڻين، شهزادن ۽ شهزادين جون ڳالهيون، (٢) بادشاهن، وزيرن ۽ سوداگرن جون ڳالهيون، (٣) پرين، ديون، جادوگرن ۽ ڏائڻين جون ڳالهيون، (٤) بادشاهن، شاهوڪارن، ڏاهن، ٺڳن ۽ ٻين جون ڳالهيون، (٥) پاراڻيون آڪاڻيون، (٦) جانورن ۽ پکين جون آکاڻيون ۽ (٧) ڳاهن سان ڳالهيون. جيئن ته هن سلسلي جي پهرئين ڪتاب جي مقدمه ۾ لوڪ ڪهاڻين جي علمي اهميت ۽ ابتدا، اهم ڪردارن جي نوعيت، تاريخي پس منظر ۽ اندروني سٽاءَ وغيره جي مکيہ پهلوئن تي تفصيلي بحث ڪيو ويو آهي، تنهنڪري هتي فقط هن ڪتاب ۾ شامل آکاڻين جي اندروني سٽاءَ تي بحث ڪيو ويو آهي.

مجموعي طور هي ڪتاب 'لوڪ ادب' سلسلي جو پاويهون ڪتاب آهي. ان جو بنيادي مواد جولاءِ ١٩٥٨ع تائين گڏ ٿيو؛ سڄي مواد کي ڇڪاسي، مختلف روايتن کي پيٽي، ترتيب ڏيئي، ڊسمبر ١٩٥٩ع ۾ ڪتاب جو مُسوّده تيار ڪيو ويو؛ ۽ مارچ ١٩٦٢ع ۾ مُسوّده جي آخرين تصحيح ڪري پريس ڪاپي شايع ٿيڻ لاءِ ڏني ويئي.

مرڪزي آفيس جي ٻين ڪارڪنن سان گڏ خاص طرح محترم ممتاز مرزا هن ڪتاب جي مواد کي اتاري، يڪجاءِ ڪرڻ، پيٽڻ ۽

ٻيهر صاف ڪري لکڻ ۾ تحسين جوڳو ڪم ڪيو، ۽ محترم شيخ محمد اسماعيل ان سڄي ڪم جي نگراني ڪئي، ۽ مسوّدہ تيار ڪرڻ ۾ مدد ڪئي. ڪتاب جي آخري سٽاءَ، ترتيب ۽ تاليف لاءِ بندہ خود ذميوار آهي.

مئنيجر ڪوآپريٽو پرنٽنگ پريس، ۽ سنڌس ساٿين ڪتاب کي جلد ۽ سهڻي نموني سان ڇاپڻ ۾ مدد ڪئي. ولي محمد طاهرزادي ان جا پروف پڙهيا.

سنڌ يونيورسٽي،
حيدرآباد سنڌ
٣- فيبروري ١٩٦٣ع

خادم العلم
ڊاڪٽر نبي بخش بلوچ

عنوانن جي فهرست

ڳالھ جو نالو			صفحو
١- شهزادو گل منير	...	...	٣
٢- شهزادي ۽ جادو جي منڊي	...	...	٢٣
٣- ڪوڙهيو بادشاھ ۽ وفادار طوطو	...	...	٢٩
٤- بادشاھ ۽ غلام	...	...	٣٧
٥- بادشاھ ۽ فقير	...	...	٤٣
٦- بادشاھ ۽ ٽرڙ ڪاٺو	...	...	٤٦
٧- جھان شاھ بادشاھ	...	...	٥٠
٨- سرمو ٻاتائين، پائي نہ ڇاتائين	...	...	٥٣
٩- پاڪ ۽ ناپاڪ	...	...	٥٩
١٠- رب جي رضا	...	...	٦٥
١١- يا نصيب	...	...	٦٩
١٢- ڏڪو وزير	...	...	٧٣
١٣- ڪائر بادشاھ	...	...	٨٧
١٤- صبر شهزادو	...	...	٩٣
١٥- شهزادو، وزيرزادو، لوھر ۽ ڪٽي	...	...	١٠٣
١٦- لعل بہ ليي، پريت بہ رهجي اچي	...	...	١٠٩
١٧- ٿالهي، ڪدرو ۽ ڪاتي	...	...	١١٦
١٨- عقلمند ڇوڪري	...	...	١٢٣
١٩- نڪي ۾ عشق	...	...	١٣٧
٢٠- وزيرزادو ۽ سوداگرباڻي	...	...	١٤٥
٢١- دوستي زال جي يا مرد جي؟	...	...	١٥١
٢٢- سچ ڇوڪرو	...	...	١٥٧

٢٣- سوداگر ۽ وزيرزادي	...	...	١٦٥
٢٤- سڪ ڪي پنڌ آهي لي ڪونه	...	...	١٧٤
٢٥- سوداگرزادو ۽ چنيهه لڪئي چوڪري ...		...	١٧٧
٢٦- جاڳڻ ڪر جوان جو	...	...	١٨٦
٢٧- آسلهه مائڪ سوداگر	...	...	١٩٤
٢٨- پڳ ڪنهن جي؟	...	...	٢٠١
٢٩- سؤ گهوڙن وارو سوداگر	...	...	٢٠٧
٣٠- سامون سوداگر	...	...	٢١١
٣١- سوداگر ۽ هنس پکي	...	...	٢١٨
٣٢- سوداگر جي سُجاڻ زال	...	...	٢٢٥
٣٣- سيائو سوداگر	...	...	٢٣٠
٣٤- چڱي جي چڱائي، مدي جي مدائي	...	...	٢٣٤
٣٥- چرَيت سوداگرزادو	...	...	٢٤٨
٣٦- ڪُچمُچ راجا ۽ چيچميچ وزير	...	...	٢٥٤
٣٧- دولت جو لشو	...	...	٢٥٩

ام للانسان ماتمنيٰ O فللّٰه الاخرة والاوليٰ

مقدمه

'سنڌي لوڪ ڪهاڻيون' جي سلسلي جو هيءُ ٻيو ڪتاب آهي. عام لوڪ ڪهاڻين جي علمي اهميت ۽ ابتداء، انهن جي اوسر ۽ ارتقاء، مخصوص ڪردارن ۽ سٽاء، توڙي خاص سنڌي لوڪ ڪهاڻين جي خصوصي اجزاء، روايت ۽ صحت تي، هن سلسلي جي پهرئين ڪتاب جي مقدمي ۾ تفصيل سان روشني وڌي وئي آهي.

هن مجموعي ۾ شامل ڪهاڻين کي مرڪزي خيال جي لحاظ سان هيٺين طور تي ورهيو سگهجي ٿو:

- همتون ۽ ڪشالا: ڪهاڻي نمبر ۱، ۲، ۱۲، ۱۴، ۲۷، ۳۰، ۳۱.
- ٺڳ ٺڪ شيطان جو: ڪهاڻي نمبر ۳، ۴.
- وعدي خلافي جي سزا: ڪهاڻي نمبر ۵.
- ڏند ڪٿا: ڪهاڻي نمبر ٦.
- نصيحت: ڪهاڻي نمبر ۷، ۱۱، ۲٦، ۳۴، ۳۸.
- مرد جو عقل: ڪهاڻي نمبر ۱۰، ۱۷، ۱۹، ۲۰، ۲۲، ۲۸، ۳۳، ۳۷.
- عورت جو عقل: ڪهاڻي نمبر ۸، ۱۸، ۲۵، ۳۲.
- ڀاڳ ۽ ڀاڳ: ڪهاڻي نمبر ۹، ۲۹.
- خيرات جي برڪت: ڪهاڻي نمبر ۱۳.
- دوستيءَ جو ننگ: ڪهاڻي نمبر ۱۵، ۱٦، ۲۱.
- عشق ۽ محبت: ڪهاڻي نمبر ۲۳، ۲۴.
- بيوقوفي: ڪهاڻي نمبر ۳۵، ۳٦.

انهن ڪهاڻين جي سٽاء، مجموعي طور هن سلسلي جي پهرئين جلد ۾ شامل ڪهاڻين جهڙي آهي. انساني ڪردارن ۾ بادشاهه، شهزادا، شهزاديون، امير، وزير، سوداگر ۽ عام ماڻهو شامل آهن؛ غيبي ڪردارن ۾ ديو، جن، ۽ پريون اچي وڃن ٿا. ازانسواءِ

جادوگرياڻيون ۽ ڏائڻيون ۽ راڪاس پڻ ڪن ڪهاڻين جا ڪردار آهن. جتي غيبي ڪردار پنهنجن ڪمن ۾ مصروف آهن، اتي سندن مقابلي ۾ انساني طاقتون پڻ پنهنجي پوري قوت سان نظر اچن ٿيون. پڇاڙيءَ ۾ فتح انهن جي ٿئي ٿي، جيڪي حق تي آهن. نيڪي ۽ بديءَ جي اها جنگ تڏهن ڪان هلندڙ آهي، جڏهن ڪان انسان ۾ غور ۽ ويچار جو مادو پيدا ٿيو.

ڪهاڻين جا ڪردار

هن جلد جي ڪهاڻين ۾ غيبي ڪردارن جون خوبيون ۽ خاميون لڳ ڀڳ ساڳيون آهن، جيڪي هن ڪان اڳ ڀيرئين جلد جي ڪهاڻين ۾ نروار ٿيل آهن.

ديو: ديو، انسان تي مهربان آهي؛ هو شهزادي گل منير جي لٽين جواني تي رحم ڪائي، سندس مدد ڪري ٿو(۱). ساڳئي وقت ديو انسان جو دشمن به آهي؛ هو شهزادي جي روح تي قبضو ڪري ٿو، جنهنڪري شهزادو روز مري ۽ جيئي ٿو؛ ڪي جيڪي ماڻهو گهاندي ٿي قبرستان ڪڻي وڃن ٿا، تن کي ديو ڪائي ڪپائي ڇڏي ٿو(۲). ديو، صورتون پڻ بدلائين ٿا. مثلاً ديو، سوداگر جي زال تي عاشق ٿئي ٿو، ۽ پوءِ فقير جو ويس ڌاري، خيرات وٺڻ جي بهاني سان سوداگر جي زال ڪڻي اڏامي وڃي ٿو(۳). ديو پڻ ڪرشمو ڪري ٿو، يعني ته سوداگر ۽ سندس ڀاءُ کي شوڪارو هڻي پنڊ پهڻ ڪري ٿو(۴). پڻ ديو جي مسيءَ سان ڪرندڙ رت جا ڦڙا جڏهن هيٺ ڪرن ٿا، تڏهن هيرن موتين ۾ بدلجي وڃن ٿا(۵).

پريون: پري، جادوگرياڻي جي مٽ سان گڏ اڌ رات جو چوڙ راند ڪيڏڻ لاءِ اچي ٿي. هوءَ ايڏي طاقتور آهي جو انسان کي ماري به سگهي ٿي(۶). پرين جي ملڪ جو بادشاهه پکي جهڙو ٿي اچي

(۱) ڪهاڻي نمبر ۱، ص ۵. (۲) ڪهاڻي نمبر ۱۲، ص ص ۷۳-۸۶ (۳) ڪهاڻي نمبر ۳۰، ص ۲۱۲. (۴) ايضاً، ص ۲۱۴. (۵) ڪهاڻي نمبر ۱۲، ص ۷۹. (۶) ڪهاڻي نمبر ۲ ص ۲۶.

ٿو ۽ وري ٻڪري جهلڻ تي موٽي وڃي ٿو. اهڙا ڪردار پنهنجي سونهن ۾ ڪو ثاني نٿا رکن. انسان، انهن غيبي ڪردارن جو اهو رخ ڏسي مٿن عاشق ٿين ٿا(۱).

جـن: جنن وٽ انسانن کي ستائڻ جا جدا طريقا آهن. هو چنڊ جي چوڏهين رات انسان ۾ واسو ڪن ٿا. پيءَ ڪنهن طاقت ڪان نٿا ڊڄن، ۽ راڳ تي مست ٿي وڃن ٿا، ۽ مستيءَ ۾ اچي نچن ٿا. هو ويران ۽ سڃين جاين يا وڻن ۾ رهن ٿا. ماڻهن سان مقابلو ڪن ٿا، ۽ جنهن ماڻهو ۾ واسو ڪن ٿا، آن جي ڪيترين خدمتن چاڪرين ڪان پوءِ ئي پنهنجي مرضي سان جند ڇڏين ٿا(۲).

راڪاس: راڪاس جو ڪردار ئي ڪُڌو آهي. جن ۽ ديو سان اجان به ڪا مدد پڄي سگهي ٿي، پر راڪاس هميشه پنهنجي طمع خاطر ڪيس ڪن ٿا. مثلاً، راڪاس مهيني ۾ هڪڙو دفعو شهر ۾ اچي ٿو، هڪڙي گاڏي آن جي ۽ هڪڙو ماڻهو کائي ٿو؛ ان کي به پوءِ ماڻهو ماري ٿو(۳).

انساني معاشري جا ڪي ڪردار، جادوگرن جي حيثيت ۾ غيبي ڪردارن جهڙا ڪم ڪن ٿا. ٽيهين ڪهاڻي ۾ ٻن سامي فقيرن جا ڪردار ملن ٿا، جي قدري 'ديو' جي ڪردار سان مشابهه آهن. اهي سامي فقير ڇهه مهينا سمهن ٿا ۽ ڇهه مهينا جاڳن ٿا. پنهنجا گهرگهاٽ سرسبز باغن ۾ ٺاهين ٿا، جيڪي پوءِ سندن سمهڻ ڪري ويران ٿي وڃن ٿا. سندن عمريون تمام وڏيون آهن، ۽ اهي اڪثر جهور پوڙها آهن. جيئن ته هو انسان آهن، انهيءَ ڪري رحمدل ۽ انسانن جا دوست آهن، جيڪو انسان سندن خدمت ڪري ٿو، ان جي مدد ڪن ٿا(۴).

انساني گروهه ۾ ڪي اهڙا جبرا ۽ طاقتور بادشاهه آهن، جن جو الساڻن ڪان سواءِ جنن پوتن، ٻڪي ٻکڻ تي حڪم هلي ٿو(۵). سوداگرزادو

---

(۱) ڪهاڻي نمبر ۱۴، ص ص ۹۳-۱۰۲. (۲) ڪهاڻي نمبر ۳۴، ص ص ۲۳۴-۲۴۷.
(۳) ڪهاڻي نمبر ۲۶، ص ص ۱۷۸-۱۹۰. (۴) ڪهاڻي نمبر ۱۸، ص ص ۲۱۱-۲۱۷.
(۵) ڪهاڻي نمبر ۶، ص ص ۳۶-۳۹.

روزانو هڪڙو موتي اوڳاري ٿو(١). ڪهاڻي نمبر ٻهرين ۾ گل منير جي ٻانهي حقيقت ۾ جادوگرياڻي آهي، جنهن وٽ اها طاقت آهي جو هر ڪا صورت وٺي سگهي ٿي. هو ٻهرين گل منير کي سڳو ٻڌي طوطو ڪري ٿي، ۽ پوءِ ان جي پٺيان ٻاز ٻنجي اڏامي ٿي(٢). جادوگرياڻي کي هر ڳالهه جو علم آهي. ڪهاڻي نمبر ٻيءَ ۾ جادوگرياڻي کي خبر آهي ته شهزاديءَ جو لکيو گهوڙي سان آهي، ۽ شهزادي وٽ ڪرامتي مُنڊي آهي، انهيءَ کي حاصل ڪرڻ لاءِ هوءَ پنهنجي پٽ کي گهوڙي جي صورت ۾ آڻي ٿي ۽ منڊي حاصل ڪرڻ بعد پٽ کي آڏائي ڪٽي وجهي ٿي. جادوگرياڻيءَ جي پٽ جي هٿن ۾ ديو آهن، جيڪي سندس حڪم ۾ هجن ٿا(٣). ٻارهين ڪهاڻيءَ ۾ ڏائڻ جو ڪردار شامل آهي، ڏائڻ ماڻهن جو هانءُ ڪاڍي ٿي ۽ کيس وڏي طاقت حاصل آهي(٤).

لوڪ ڪهاڻيءَ جي ابتدا، اڪثر ڪنهن اهڙي واقعي سان ٿئي ٿي، جنهن جو اڳتي هلي، ڪهاڻيءَ جي مرڪزي ڳالهه سان ڪو خاص تعلق نٿو رهي. هن مجموعي ۾ ٻي (ص ٢٣)، پنجين (ص ٤٢)، ستاويهين (ص ١٩٢) ۽ اناويهين (ص ٢٠١) ڪهاڻيءَ جي سُنڌ واري ڳالهه، اولاد جي سڪ سان شروع ٿئي ٿي. ستين (ص ٥٠) ۽ اٺين (ص ٥٣) ڪهاڻيءَ جي شروعات شڪار تي وڃڻ ۽ راهه وڃائڻ سان ٿئي ٿي. چوڏهين (ص ٩٣) ڪهاڻيءَ جي شروعات، ٻيءُ جي اجائي خوشامد ڪرڻ سان ٿئي ٿي.

عام طرح ڪهاڻيءَ جو مانجهي يا سورمو شروعاتي مذڪور کان پوءِ جدا طور نروار ٿئي ٿو. ڪهاڻين جي مانجهين کي پنهنجي مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ ڪن ٻين ڇڱين طاقتن کان ڪي اهڙيون شيون ملن ٿيون، جيڪي سندن هر تڪليف ۾ مددگار ٿين ٿيون. ديوُ، بادشاهه کي لٺ ۽ مُنڊي ڏني ٿو(٥)؛ ڏائڻ، تڪي وزير کي آڏام ڪتولي ڏني ٿي، ۽ ديو کيس ٻه جادوئي ڏونڪا ڏني ٿو، جن جي وڃائڻ

---

(١) ڪهاڻي نمبر ٣١، ص ٢٦١. (٢) ڪهاڻي نمبر ١، ص ١٧. (٣) ڪهاڻي ٢، ص ص ٢٣-٢٨. (٤) ڪهاڻي نمبر ١٢، ص ٧٥. (٥) ڪهاڻي نمبر ٢، ص ٢٣.

سان ديو اچن ٿا(۱)؛ چنيھ لکڻي چوکري کي سُنڌي ملي ٿي، جنھن جي وسيلي ھن کي ستن بادشاھن جو خزانو ملي ٿو(۲)؛ سوداگرزادي کي ھکڙي تختي ملي ٿي(۳)؛ ھنس ھکي سوداگر کي کڻي گھر رسائي ٿو(۴).

جيئن تہ ھن مجموعي ۾ بادشاھن، وزيرن ۽ سوداگرن جون ڪھاڻيون شامل آھن، تنھنڪري بنيادي طور ھتي اھو مواد شامل ڪيو ويو آھي، جن جو واسطو سنئون سڌو انساني معاشري سان آھي. عشق ۽ محبت انسان جي زندگيءَ جو ھڪ لازمي جُزُ آھي. قديم زماني کان وٺي عشقيہ قصا ۽ داستان رائج آھن، جي پڻ لوڪ ڪھاڻين تي اثرانداز ٿيا. ھن مجموعي ۾ پڻ اھڙيون ڪھاڻيون شامل آھن، جن جو مرڪزي نُڪتو يا خيال محض ”عشق ۽ محبت“ آھي. سچو عشق، پنھنجي پريءَ تي حرف نہ آڻڻ، وفاداري ۽ سچائي، عشقيہ ڪھاڻين جا خاص نڪتا آھن. ڪھاڻي نمبر ڏيويھين سنڌ ۾ ھلندڙ مشھور عشقيہ داستان ”خدا دوست“ تان ورتل آھي، جيڪو مشھور بادشاھ محمود غزنوي جي عھدِ حڪومت سان منسوب آھي(۵). ڪھاڻي نمبر چوويھين ۾ ساڳئي ئي مقصد تي بڌل آھي. عاشق کي فقط محبوب جو ديدار ڪرڻو آھي؛ ھن جو واسطو محبوب سان آھي، محبوب جي ڌن دولت سان نہ آھي. سچ چيو اٿن تہ ”سڪ کي پنڌ آھي ئي ڪونہ“(۶).

سترھين ڪھاڻي جا ڪردار نھايت سچار، عقلمند ۽ ساڳئي وقت سادا آھن. ھرڪو پنھنجي جاءِ تي گفتار جو غازي آھي؛ ھر لفظ جيڪي چيئي ڪين ٿا، متان ڪو اوکو گفتو نڪري وڃي ۽ پوءِ پڇتائڻو پوي. بادشاھ جو صحيح تصور ھن ڪھاڻيءَ ۾ ملي ٿو تہ ھو رعيت جي لڄ ۽ عزت جي حفاظت ڪرڻ وارو آھي، ھن کي بدراھ اختيار ڪرڻي ناھي، چڱي ۽ مدي جي سڃاڻ رکي ٿو، ۽ مھل

---

(۱) ڪھاڻي نمبر ۱۲، ص ۸۳. (۲) ڪھاڻي نمبر ۲۵، ص ۱۲۹. (۳) ڪھاڻي نمبر ۲۶، ص ۱۸۶. (۴) ڪھاڻي نمبر ۳۱، ص ۲۲۰ (۵) ص ص ۱۶۵ - ۱۷۱ ۽ پڻ ڏسو لوڪ ادب سلسلي جو اوڻٽيھون ڪتاب، مشھور سنڌي قصا - ۱، ”ٻاھريان قصا ۽ عشقيہ داستان“، ص ص ۵۰۰-۵۰۸ (۶) ص ص ۱۷۲-۱۷۶.

تي ڳالهه صاف ڪري، وزير جي دل جو دليل دور ڪرڻ ۾ پنهنجي ڪهتائي نٿو سمجهي. ڪهاڻيءَ ۾ موقعي جي مناسبت سان ڳاهون به آيل آهن، جن ۾ مام وکيل آهي(۱).

هن مجموعي ۾ شامل ۳۷ ڪهاڻيون، سواءِ لوابشاهه جي، ٻين الن ضلعن مان هيٺين طور مليون آهن. تفصيل مان معلوم ٿيندو ته ڪي ساڳيون ڪهاڻيون آتر، وچولي توڙي لاڙ ۾ ساڳئي نموني ۾ رائج آهن. مثلاً ٽيويهين ڪهاڻي "سوداگر ۽ وزيرزادي" جون ٽي روايتون لاڙڪاڻي، شهدادپور ۽ ٺٽي مان مليون.

ضلعو سکر

آهاوڙو: ۲۱، ۳٦

ميرپورماٿيلو: ۲

روهڙي: ۱۳،۲۹،۳۱

ضلعو خيرپور

فيض گنج: ۳۵

ضلعو لاڙڪاڻو

لاڙڪاڻو: ۳، ۲۳

قنبر: ۱۵

وارهه: ۲۲

ضلعو دادو

ڪڪڙ: ۱۳، ۱۸، ۳۲

ضلعو سانگهڙ

شهدادپور: ۷، ۱۰، ۱۱، ۲۰، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲٦، ۲۸

سنجهورو: ۵، ٦

ضلعو ٺٽو

ٺٽو: ۴، ۹، ۲۳، ۲٦، ۳۰

ضلعو حيدرآباد

حيدرآباد: ۱، ۸، ۱۲، ۱۳، ۱۹، ۳۵

ٽنڊو الهيار: ۸، ۲۷، ۳۳

ٽنڊو باگو: ۱٦، ۳۲، ۳۴

بدين: ۸

هالا: ۸، ۱۲، ۱۴

ضلعو ٿرپارڪر

ڇاڇرو: ۸

هن سلسلي جي ٻهرئين جلد ۾ آوڻيتاليهه (۳۹) ڪهاڻيون شامل آهن ۽ هن ٻئي جلد سميت جملي ڇاهتر (۷٦) ڪهاڻيون تصحيح ۽ ترتيب سان، پڙهندڙ جي آڏو اچي وينديون.

ن.ب

---

(۱) ص ص ۱۱٦-۱۳۲ ۽ ٻڍ ڏسو لوڪ ادب سلسلي جو ستاويهون ڪتاب "ڳاهن ساڻ ڳالهيون".

متن

بادشاهن ، وزیرن ۽ سوداگرن جون ڳالهيون

١- شهزادو گل منير *

هڪڙو هو بادشاھ — بادشاهن جو بادشاھ ته ڌڻي تعاليٰ پاڻ آهي، پر هو زماني جو بادشاھ هو. سندس راڄ ۾ شينهن ٻڪري گڏ پاڻي پيئندا هئا. هن کي ٻه پٽ هئا، تنهن ڪان سواءِ خدا جو ڏنو گهڻي ڪي هئس، سو هروقت ڌڻيءَ جا شڪرانا مڃي پيو حڪومت هلائيندو هو. خدا جي قدرت سان بادشاھ کي ٽيو پٽ به ڄائو، جو پين ڀنهي ڀڻن کان وڌيڪ سهڻو هو. بادشاھ تمام خوش ٿيو ۽ پٽ جي خوشيءَ ۾ خزانن جا در کولي ڇڏيائين. ماڻهن ايترو مال لٽايو جو ملڪ جا سڀ غريب امير ٿي ويا. آخر چاليهن ڏينهن جي خوشين کان پوءِ بادشاھ، شهزادي جي بخت ڏسڻ لاءِ نجومين کي گهرايو. نجومين حساب ڪري بادشاھ کي ٻڌايو ته: شهزادي جو بخت بالا آهي، مگر ٽن ورهين جي عمر کان وٺي سخت تڪليفون ڏسندو، ۽ ماڻهن کان وڇڙندو، آخر جوانيءَ ۾ سک ڏسندو ۽ وڏي بادشاهيءَ جو مالڪ ٿيندو. بادشاھ اهو احوال ٻڌي نجومين کي انعام ڏئي روانو ڪيو.

شهزادي جو نالو ”گل منير“ رکيائون. اُن جي نپائڻ لاءِ خاص دايون مقرر ٿيون، جن کيس لاڏن ڪوڏن سان پئي نپايو. جڏهن ڇهن ورهين جي چمار جو ٿيو، تڏهن کيس استاد جي حوالي ڪيائون. ٿوريئي وقت ۾ شهزادو پڙهي قابل ٿيو. شهزادو جڏهن نَون ورهين جي چمار جو ٿيو،

* هيءَ ڳالهه وچولي (تعلقي حيدرآباد) مان محمد ٻچل کان ملي.

تڏهن بادشاهه هن فاني دنيا مان چالاڻو ڪيو. ٽيئي شهزادا اڃان ننڍا هئا، تنهنڪري وڏي وزير ڪي اچي بي ايماني ٿي، تنهن هڪدم بادشاهيءَ تي قبضو ڪري، ٽنهي شهزادن کي ملڪ نيڪالي ڏيئي ڇڏي.

ٽيئي شهزادا وزير جي ڊپ کان شهر ڇڏي، فقيراڻو ويس ڪري اٿي هليا. هلندي هلندي نيٺ ٿڪجي پيا ۽ هڪڙو ٻڙ ڏسي، اُن جي هيٺان ويهي رهيا. بادشاهي ٻار، جن ڪڏهن به ايتري تڪليف نه سٺي هئي، سي ڳالهيون ڪندي ڪندي انهيءَ ٻڙ هيٺ سمهي رهيا. جڏهن ننڊ مان سجاڳ ٿيا، تڏهن وڏي ڀاءُ ننڍن کي چيو ته: ادا! مون خواب لڌو آهي، جنهن ۾ ڏسان ٿو ته سونکي ماهيءَ کير جو وٽو ۽ ڪٽڪ جي ماني ملي آهي، ڪائي ڏوُ ڪيو اٿم. ان تي وچٽ چيو ته: ادا! مون پڻ خواب ۾ ڏٺو آهي ته الله سائين مونکي مڇي ماني ڏياري آهي. باقي رهيو شهزادو گل منير، تنهن ڪُٺي ماٺ ڪئي. تڏهن ڀائرن چيس ته: ادا! تون به ٻڌاءِ، ته تو ڪو خواب لڌو يا نه؟ ان تي گل منير چيو ته: مون جيڪي خواب ۾ ڏٺو آهي، سو جي اوهان کي ٻڌائيندس ته ڪاوڙجي پوندئو، تنهنڪري اها ڳالهه ئي ڪٽي ڇڏيو. ان تي ڀائرن چيس ته: اسين تنهنجا دشمن ٿورو ئي آهيون، جيڪي ڏٺو اٿئي سو چئي ڏي. تڏهن گل منير چيو ته: ادا! خواب ۾ ڏسان ٿو ته الله سائين مون تي راضي ٿيو آهي جو بادشاهي ملي اٿم ۽ چار راڻيون پرڻيو آهيان. هندوري ۾ ستو پيو آهيان، ساڄي پاسي هڪڙي پلنگ تي به راڻيون ويٺيون آهن ۽ کاٻي پاسي ٻئي پلنگ تي پيون به راڻيون ويٺيون آهن. انهن مان واري واري سان هرهڪ منهنجي هندوري کي لوڏي به پيئي ۽ منهنجي وات ۾ پتاشو به پيئي وجهي. ڀائرن گل منير جي واتان اها خبر ٻڌي ڪيس

۾ چماٽون هڻي چيو ته: اهڙو جي سياڳو هجين ها ته بابي جي بادشاهي ۾ ڪين وڃائين ها. گل منير کي ڏاڍو ڏک ٿيو ۽ زاروزار روئڻ لڳو. ٿوري دير کان پوءِ پائرن ڪيس آٿت ملڻ لاءِ چيو، مگر هن اڳتي هلڻ کان نابري واري، تڏهن هو ڪيس اتيئي ڇڏي اڳتي روانا ٿي ويا.

پائرن جي وڃڻ کان پوءِ گل منير اٿي پنڌ پيو. هلندي هلندي سج لهي ويس، سو هڪڙو وڻ ڏسي ان جي هيٺان رات جا چار پهر گذارڻ لاءِ سمهي پيو. قدرت خدا جي، انهيءَ وڻ ۾ هڪڙو ديو رهندو هو، تنهن جو ڏنو ته هڪڙو آدمزادو وڻ هيٺ ستو پيو آهي، سو سندس وات پاڻي پاڻي ٿيڻ لڳو ۽ ان کي کائڻ جي خيال سان هيٺ لهي آيو. جڏهن گل منير تي نظر پيس تڏهن هن جي سهڻي صورت ۽ ننڊ وهي ڏسي مٿس رحم اچي ويس، سو کائڻ جو خيال لاهي، ڪيس ننڊ جي حالت ۾ کڻي، هڪڙي شهر کان ٿورو پريرو ڇڏي ويندو رهيو. گل منير جڏهن ننڊ مان سجاڳ ٿيو، تڏهن ڇا ڏسي ته ڪنهن شهر جي ٻاهران پيو آهي! ڏاڍو حيران ٿيو، پر ڏٺيءَ جو راز سمجهي اتان اٿي شهر ڏانهن رخ رکيائين. شهزادي کي بک به اچي تپايو، سو ٻي ڪا واهه نه ڏسي، هڪڙي مسجد ۾ وڃي ويهي رهيو. ماڻهن مسافر سمجهي کاڌو آڻي ڏنس، سو کائي آرام ڪيائين. مسجد جو ملان، گل منير جي سهڻي صورت ڏسي حيران ٿي ويو ۽ کانئس حال احوال پڇيائين. گل منير ڪيس ٻڌايو ته: آءٌ مسافر آهيان، بک ڪري مسجد ۾ لنگهي آيس، گهڙي پهر آرام ڪري اڳتي روانو ٿيندس. ملان کي گل منير جي گفتگو به وڻي تنهنڪري ڪيس چيائين ته: مونکي اولاد ڪونهي، جي تون مون وٽ رهندين ته توکي پنهنجن ٻچن وانگر خوش رکندس. گل منير به خيال ڪيو ته ڪٿي پيو رلندس ۽ ڌڪا کائيندس! جيڪڏهن خدا کي نوازڻو هوندو ته اتيئي ڏيندو.

پوءِ ملان جي ڳالهه قبول ڪري اتي مسجد ۾ رهڻ لڳو.

انهيءَ ملان وٽ جيڪي ٻار پڙهندا هئا، تن ۾ بادشاهه جي ڌيءَ ۽ وزير جو پٽ به هئا. ملان، گل منير کي خليفو ڪري ڪٽي مڪتب ۾ ويهاريو. جيتوڻيڪ گل منير هر علم ۽ هنر کان واقف هو، پر اتي پاڻ کي اڻ پڙهيل سڏايائين. شهزادي ۽ وزيرزادو هڪٻئي تي اهڙا عاشق هئا جو هڪٻئي کان گهڙي به جدا نه ٿيندا هئا. شهزادي جڏهن پڙهي قابل ٿي، تڏهن سندس محلات مان نڪرڻ بند ٿيو. فقط جمعي جي ڏينهن دور ڪرڻ جي بهاني مڪتب ۾ ايندي هئي، جتي پري کان وزيرزادي کي ڏسي دل خوش ڪندي هئي، ڇاڪاڻ ته بادشاهي حڪم موجب سندن ڳالهائڻ ٻولهائڻ بند هو.

جڏهن هنن کي گهڻا ڏينهن گذري ويا ۽ پاڻ ۾ ڳالهائڻ ٻولهائڻ نه ٿين، تڏهن شهزاديءَ ڇا ڪيو جو گل منير کي اڻ پڙهيل سمجهي، کيس هڪڙو خط لکي ڏنائين ته وزيرزادي کي پهچائي ڏي. جنهن ۾ لکيل هو ته: فلاڻي رات، فلاڻي هنڌ لوڪ لقاءَ جي سمهڻ کان پوءِ اچج ته هي ملڪ ڇڏي هليا هلون. ٻيو سڀ بندوبست آءٌ پاڻ ڪنديس. گل منير خط کڻي وزيرزادي کي ڏيڻ لاءِ هليو. اوچتو خيال آيس، ڏسان ته شهزاديءَ خط ۾ ڇا لکيو آهي! سو هڪڙيءَ ڪنڊ ۾ ويهي خط پڙهيائين. سمورو احوال معلوم ڪري چيائين ته: آءٌ وري ڪهڙيءَ ڳالهه ۾ گهٽ آهيان! پوءِ وزيرزادي کي خط ڏيڻ بدران پاڻ ويهي ان جو جواب لکي آڻي شهزاديءَ کي ڏنائين، جا پڙهي خوش ٿي ۽ پنهنجي هڪڙي حال محرم ٻانهيءَ سان سچي حقيقت ڪري کيس تيار ٿيڻ لاءِ چيائين. انجام واري رات تي ٻانهي ٻه پلا گهوڙا ۽ ٻه خرزينون ناڻي سان ڀري شهر جي ٻاهران هڪڙي وڻ جي هيٺان اچي ويٺي. شهزادي به اڌ رات جو لڪندي لڪندي انهيءَ وڻ وٽ آئي. ڏٺائين ته ٻانهي تيار ويٺي آهي، پر وزيرزادي جو ڪو پتو ڪونهي.

سو ٻانهيءَ کان پڇا ڪيائين. ٻانهيءَ جواب ڏنس ته: مونکي پاڻ آئي گهڻي دير ٿي آهي، هو الاجي ڇو نه آيو. وزيرزادي کي ته ان ڳالهه جي خبر ئي ڪانه هئي، تنهن ته پٺي ننڊ ۾ ٺوڪون ڏنيون. هيڏانهن هي ٻئي ڇٽيون، شهزادي ۽ ٻانهي هن جي فڪر ۾ وڻ هيٺ ويٺيون رهيون. ايتري ۾ شهزادو گل منير به نهي سنهري، جهنڊ هٽي اچي مقرر وڻ وٽ پهتو. اونداهي هجڻ سبب گل منير جي شڪل چڱيءَ طرح ڏسجڻ ۾ نٿي آئي؛ شهزاديءَ جي ليکي ته وزيرزادو آهي، سو نه ڪيائين هم نه تم، ٽپ ڏيئي گهوڙي تي چڙهي ويٺي، گل منير کي به اشارو ڪيائين، جيڪو سائس پيلهه گهوڙي تي چڙهي ويٺو. ٻانهي به ٽپ ڏيئي چڙهي ٻئي گهوڙي تي، پوءِ اٿي پنڌ پيا.

شهزادي گل منير کي وزيرزادو سمجهي هر هر پيئي پاڪر وجهي ڳالهائڻ لاءِ چوي، پر هو اهڙو ڪچي جهڙي پت: رکو ' هئون هان' ڪيو پئي جند ڇڏايائين. آخر ساري رات جي مسافريءَ کان پوءِ وڃي ٻيءَ بادشاهيءَ ۾ گهڙيا، جتي کين صبح ٿي ويو. آرام ڪرڻ جي خيال سان گهوڙن تان لهي پيا. اتي شهزادي جان کڻي ڏسي ته بارا! وزيرزادو الائي ڪٿي زهيو، هي ته اهوئي ملان وارو خليفو آهي! سا اندر ۾ ڪاسي ويئي، گل منير کي پڻي پاراتا ڏيئي چوڻ لڳي ته: هڪدم گهوڙن کي پوئتي وراءِ! ائين چئي ٻانهيءَ کي به ٻه ٽي بيد واهي ڪڍيائين. ٻانهيءَ ڏب وچان ڏڪندي چيو ته: سائڻ! انهيءَ ۾ سنهنجو ته ڪوبه ڏوهه ڪونهي، خبر نه آهي ته ڪيئن وزيرزادو رهجي ويو ۽ هي خليفو نصيب ۾ لڳوسين. هاڻي پوئتي هلبو ته به خوار ٿينداسين، ڇو ته اها ڳالهه هلي ويئي هوندي ته شهزادي ڀڄي ويئي آهي. هاڻي چڱو ائين آهي ته جهڙو آهي تهڙو کڻي قبول ڪر. شڪل صورت ۾ وزيرزادي کان به سهڻو آهي. اتي گل منير شهزاديءَ کي چيو ته: اي شهزادي! تون جي بادشاهزادي

آهين ته آءٌ به بادشاهزادو آهيان... منهنجو نالو گل منير آهي، قسمت الائي ڪيئن ڪٿي ڪشالن ۾ وڌو آهي. هاڻي جي لکئي ڪٿي پاڻ کي ملايو آهي ته توکي قضا جي ڪر تي صبر ڪرڻ گهرجي. الله ۾ اميد آهي ته آءٌ توسان بيوفائي نه ڪندس ۽ توکي پنهنجي ساهه کان وڌيڪ پائيندس. ائين چئي گل منير پاند ڳچيءَ ۾ پائي پرچائڻ لڳس، پر شهزاديءَ جي اها پڪي پوي ته: آءٌ هتي گهڙي به نه گهاريندس، سونکي وزيرزادي کان سواءِ پيو ڪي به نه کپي، تنهنڪري اتي هلي چڏيوم نه ته آءٌ پاڻ ماري ڇڏينديس. ائين چئي شهزادي ويهي روئڻ لڳي. پانهي اهو حال ڏسي ڪيس دلداري ڏيئي پرچايو، چئي: شهزادي! ڏڏو ڪير وري ٽئين ڪونه پوندو، هيءُ به شهزادو آهي، وزيرزادي کان ڪنهن به حالت ۾ گهٽ ڪونهي. باقي اهو ڏسجي ته اسان کي سنڀالي سگهندو يا نه، تنهن لاءِ سندس پرک وٺي ڏسجي: جي عقل وارو هوندو ته پنهنجي لاءِ هرطرح جو بندوبست ڪندو، جي عقل نه هوندس ته وري پاڻ ٽائين پهچندو ئي ڪونه ۽ پوءِ پاڻ پاڻهي وزيرزادي کي ڳولي لهنديونسين. انهيءَ تي شهزاديءَ جي دل کي ڪجهه آٿت آيو ۽ پانهيءَ جي اها ڳالهه قبول ڪيائين.

پانهيءَ چيا ڪيو جو خرزين مان هڪ لعل ڪڍي گل منير کي ڏيئي چيائين ته: شهر ۾ وڃي ڪا رهڻ لاءِ جاءِ هٿ ڪر ۽ ان ۾ ضرورت جون سڀ شيون موجود ڪري پوءِ اچ ته اتي هلي رهون. گل منير لعل کڻي شهر ۾ ويو، جتي هڪڙي صراف کي لعل ڏيکاري ان جي قيمت پڇيائين. صراف ڏٺو ته هي آهي ڇوڪرو، تنهن کي ڪهڙي خبر ته لعل جو ملهه ڇا هوندو، سو چيائينس ته: هيءُ لعل پوري آهي، تنهنڪري ايتري گهٽي قيمت ڪانه لهني جو توکي ٻڌايان، باقي هي پنج ٿي سؤ رپيا کڻي وڃ. ان تي گل منير

چيس ته: هي لعل پوري نه آهي پر نهري آهي. هڪڙي ڳالهه تي صراف ته ٻيءَ تي گل منير. نيٺ گل منير چيس ته: جي لعل پوري ٿيو ته تنهنجي، جي نهري ٿي ته جيڪي مال ملڪيت اٿيئي سا منهنجي. صراف اها ڳالهه قبول ڪئي. ٻه شاهد بيهاري لعل پچي ڏٺائون ته نهري نڪتي. ان تي گل منير چيس ته: تو پنهنجي شرط هارائي. هاڻي تنهنجي سڄي ملڪيت جو وارث آءٌ آهيان. صراف جي مُنهن جو پنو ئي لهي ويو. گل منير کي مٿس قياس اچي ويو، تڏهن چيائينس ته: چڱو، شرط تو هارائي، پر مونکي ٻيو ڪجهه به نه گهرجي، فقط رهڻ لاءِ هڪ عاليشان جاءِ، جنهن ۾ شاهاڻي قسم جو سامان ۽ ضرورت جي هرڪا شيءِ موجود هجي. صراف جي خدا ٻڌي، جو ٿوري مان تي جند ڇٽيس. سو حاضر حاضر ڇٽي هڪڙي عاليشان محلات ۾ وٺي آيس، جنهن ۾ ضرورت جي هرڪا شيءِ موجود ڪري، چاپيون هن جي حوالي ڪيائين. گل منير سڄو بندوبست ڪري، ساڳي لعل کڻي شهزادي ۽ ٻانهيءَ وٽ پهتو. ٻانهيءَ کي لعل هٿ ۾ ڏيئي، ساري ڳالهه ٻڌائي کين هلڻ لاءِ چيائين. شهزاديءَ ٻهريائين ته انڪار ڪيو، پر پوءِ ٻانهيءَ جي منٿن ۽ سمجهائڻ تي اچي انهيءَ جاءِ ۾ پهتي. ٻانهيءَ جهٽ پٽ طعام تيار ڪيو جو کائي آرام ڪيائون. اهڙيءَ طرح ٻه-ٽي ڏينهن گذري ويا، مگر شهزادي، گل منير سان نه ڳالهايو ۽ نه ڏانهس ڏٺائين. رات-ڏينهن وزيرزادي کي ياد ڪري ويٺي ٿڌا شوڪارا ڀريندي هئي.

انهيءَ شهر ۾ رهندي کين ڪجھ ڏينهن گذري ويا. ٻانهيءَ کي گل منير جي حالت ڏسي ڏاڍو قياس ايندو هو، جو ويچارو ويڳاڻو ويٺو هوندو هو. شهزاديءَ کي گهڻئي سمجهائيندي هئي، پر هوءَ ابهائي وزيرزادي جي ويچار ۾ ويٺي هوندي هئي. آخر هڪڙي ڏينهن گل منير کي سمجهايائين

ته: ڪاڏي ڪوهه ٻه ڪٽي ويندا، تنهنڪري تون هن ملڪ جي بادشاهه جي درٻار ۾ وڃ، مان ڪجهه ڪو بلو پيٽي تي پوي. گل منير انهيءَ مهل ئي سهڻي سنهري درٻار ۾ ويو ۽ بادشاهه جو سلام ڪيائين. بادشاهه هن جي سونهن ڏسي بي اختيار ٿي ڪانئس حال احوال پڇيو. گل منير ٻڌايو ته: آءٌ سوداگر آهيان، منهنجو ڪو هڪڙو ملڪ نه آهي، جتي واپار جو سٺو لڳو، اتيئي ڪجهه وقت رهبو آهي. بادشاهه کي گل منير جي گفتگو پسند آئي ۽ کيس پنهنجي درٻار ۾ روزانو حاضر رهڻ لاءِ چيائين. وڃڻ مهل کيس ڪجھ انعام ڏيئي ۽ قيمتي پوشاڪ پهرائي روانو ڪيائين. ان ڪان پوءِ گل منير روزانو بادشاهه جي درٻار ۾ ايندو هو ۽ موڪلائڻ وقت ڪجهه نه ڪجهه انعام وٺي ويندو هو. هڪڙي ڏينهن بادشاهه، گل منير کان پڇيو ته: توسان ٻيا به ڪي ماڻهو آهن يا اڪيلو آهين؟ گل منير وراڻيو ته: مون سان منهنجي زال ۽ هڪڙي ٻانهي آهي. ائين چئي بادشاهه کان موڪلائي پنهنجي گهر آيو ۽ اچي ٻانهيءَ سان سڄي حقيقت ڪري ڪانئس صلاح ورتائين. ٻانهيءَ چيس ته: تون ڪوبه آلڪو نه ڪر، ڀلي روزانو بادشاهه وٽ حاضري ڀريندو رهه: آءٌ شهزاديءَ کي ٻاٽيهي مڃائيندي س. پوءِ گل منير روز صبح جو درٻار هليو ويندو هو، جتان رات جو موٽي اچي پنهنجو منهن وٺي سمهي پوندو هو.

هڪڙي ڏينهن بادشاهه پنهنجي ٻانهيءَ کي حڪم ڏنو ته: اڄ کان وٺي روز صبح جو گل منير جي جاءِ تي وڃي، گل ۽ پان ڏيئي ايندي ڪر. ٻانهي حڪم جي ٻندي، سا ٻئي ڏينهن گل منير جي جاءِ تي پان ۽ گل ڪٽي ويئي. انهيءَ زماني ۾ وڏن ماڻهن ۽ بادشاهن وٽ اهو رواج هو ته جيڪا ٻانهي پان ۽ گل کڻي ايندي هئي، تنهن کان پان ۽ گل وٺي، ان جي عوض آن" جو ٿالهه ڀري ڏيندا هئا. سو جڏهن

ٻانهي، شهزاديءَ وٽ گل ۽ پان ڪٽي آئي، تڏهن شهزاديءَ انهن جي وٺڻ کان انڪار ڪيو، ۽ نه ئي وري ڪو ٻانهيءَ کي آنءَ سان ڳالهه پري ڏنائين. ٻانهي ڏاڍي حيران ٿي. اهڙيءَ طرح جڏهن ٿورا ڏينهن گذريا، تڏهن ٻانهيءَ وڃي وزير کي ٻڌايو ته: گل منير جي گهر نڪو پان ٿا وٺن ۽ نڪي گل، سندس زال جو سدائين منهن منهن تي چڙهيو پيو آهي؛ پيو ته نهيو پر مون کيس ڪڏهن گل منير سان ڳالهائيندي به نه ڏٺو آهي. مونکي شڪ ٿو پوي ته هيءَ گل منير جي زال ئي ڪانهي، شايد پڄائي وٺي آيو آهي. وزير ته اڳيئي گل منير تي سڙيو ويٺو هو، جو بادشاه جو هن تي گهڻو راز هو، ۽ کيس گمان هو ته متان ڪڏهن کيس وزيريءَ تان لاهي، گل منير کي وزير مقرر نه ڪري؛ تنهن کي وڄهه ملي ويو، سو يڪدم بادشاه کي وڃي چيائين ته: مون ٻڌو آهي ته گل منير جيڪا زال آندي آهي، سا سندس نڪاح ٻڌي زال نه آهي، پر ڪٿان پڄائي آيو آهي. بادشاه چيو ته: اهو ڪوڙ آهي، ائين ڪونه هوندو. هڪڙيءَ تي بادشاه، ٻيءَ تي وزير. نيٺ وزير کي چيائين ته: ڀلا انهيءَ ڳالهه جي ڪهڙي زيت آزمائش وٺجي؟ وزير چيو ته: آزمودو وٺڻ سولو آهي. توهين ڪنهن ڏينهن شام جو مجلس مان اٿڻ وقت گل منير ۽ مونکي دعوت ڏيئي محلات ۾ وٺي هلجو ۽ پنهنجي رائيءَ کي سمجهائي ڇڏجو ته پنهنجي هٿن سان اسان کي هنڌ وڇائي ڏي، هٿ ڌٽاري ۽ ماني وغيره تيار ڪري پاڻ کارائي؛ ۽ ساري رات اسان سان ويهي ڳالهيون ڪري، پوءِ صبح ٿيڻ تي سيڪو پنهنجي ڪم سان وڃي لڳي. ٻيءَ رات وري آءٌ توهان کي ۽ گل منير کي پنهنجي گهر وٺي هلندس ۽ منهنجي زال پنهنجي هٿن سان ماني ٺيڪي کارائيندي پياريندي. لئين ڏينهن، جي گل منير جي پنهنجي نڪاح ٻڌي زال هوندي ته اسان کي به دعوت ڏيندو

۽ سندس زال اسان جي زالن وانگر پنهنجي هٿن سان ماني تڪي ڪارائيندي، پر جي ڪا پرائي پچائي آيو هوندو ته اسان کي دعوت ئي ڪونه ڏيندو. بادشاهه کي وزير جي اها ڳالهه پسند آئي.

شام جو جڏهن مجلس ٿي، تڏهن بادشاهه، گل منير ۽ وزير کي چيو ته: اڄ اوهان کي اسان جي دعوت آهي. اسان سان محلات ۾ هلو. بادشاهه جي چوڻ تي هنن دعوت قبول ڪئي. ٽئي بادشاهه سان گڏجي محل ۾ آيا. بادشاهه پنهنجي راڻيءَ کي اڳيئي سمجهائي ڇڏيو هو، سو راڻي هنن کي پنهنجن هٿن سان هنڌ وڇائي ڏنو ۽ ٽنهي ڄڻن کي پلنگن تي آڻي ويهاريو. پوءِ پنهنجن هٿن سان ماني پچائي کين کارايائين ۽ سڄي رات ساڻن ڳالهيون ٻولهيون ڪيائين. صبح جو هرڪو پنهنجو پنهنجو رستو وٺي هليو ويو. ٻئي ڏينهن شام جو دربار مان اٿڻ وقت وزير، بادشاهه ۽ گل منير کي دعوت ڏني، سي ٽئي ڄڻا گڏجي وزير جي محلات ڏانهن ويا. وزير جي زال ٽنهي ڄڻن جو چڱو آدرڀاءُ ڪيو ۽ کين پنهنجن هٿن سان ماني تڪي کارائي، پوءِ ويهي ساڻن ڪچهري ڪيائين. اهڙيءَ ريت ساري رات ڳالهيون ٻولهيون ڪري هرڪو پنهنجي گهر روانو ٿيو.

شهزادو گل منير وزير جي دعوت کائي جڏهن گهر پئي آيو ته واٽ تي اچي خيال ٿيس ته بادشاهه ۽ وزير ته چڱي سيٺي آهي، هنن جي ته دعوت کاڌم پر هاڻي آءٌ ڇا ڪريان، ڪيئن هنن کي دعوت ڏيان! اهي ٻور پچائيندو اچي گهر پيڙو ٿيو ۽ هڪڙي ٽلل منجي ڏسي انهيءَ تي ليٽي پيو. ٻانهيءَ جو گل منير جي اها حالت ڏٺي، سا رڙهي اچي پاسي ۾ ويٺس، چي: شهزادا! ڪر خبر ڪهڙي ڳڻتي اٿئي؟ گل منير پهرين ته گهٽوئي نٽايو، پر پوءِ ٻانهيءَ جي زور پرڻ تي، بادشاهه ۽ وزير جي دعوتن جو سارو ذڪر ٻڌائي چيو ته:

اڄ جيڪڏهن مون کين دعوت نه ڏني ته هو الائجي ڇا سمجهندا، پر جي دعوت ڏجي ٿي ته ڪٿي ته وري شهزاديءَ جي حالت توکان ڳجهي ڪانهي، هاڻي تون ئي ٻڌاءِ ته ڇا ڪريان؟ تڏهن ٻانهيءَ چيس ته: شهزادا! ڳالهه ٻه ايتري، هاڻي ڪنهن ٻه قسم جو خيال نه ڪر، اَءُ رائيءَ کي پاڻيهي پير تي بيهاريندي س، تون ڀلي بادشاهه ۽ وزيرکي دعوت ڏي، پر ڀرين هيئن ڪر جو ڪجهه مهرون ڪٽي وڃي هڪڙي نٽ وٺي آڻي ڏي. شهزادي بازار مان هڪڙي نٽ وٺي آڻي ٻانهيءَ کي ڏني. ٻانهيءَ ڇا ڪيو جو گل منيرکي بادشاهه ڏانهن روانو ڪري، پاڻ نٽ ڪٽي اچي شهزاديءَ جي پير ۾ ويٺي، چي: شهزادي! اڄ اسان جي آزمائش آهي، جي اسين انهيءَ ۾ ناڪام ٿياسين ته پوءِ خبر ناهي ته بادشاهه پاڻ سان ڪهڙي هلت ڪري، تنهنڪري چڱو ڇاڻين ته هيءَ نٽ ڪٽي ٻاءِ، اڄوڪي رات جي ڳالهه آهي، خير سان گذري ويندي؛ پيءَ صورت ۾ گل منير سان گڏ تاحق مارجي ويندي ونسين. انهيءَ تي شهزاديءَ کي ڏاڍي ڪاوڙ لڳي ۽ هن کي ڏڪ ڏيئي، گهٽ وڌ ڳالهائي پري ڪيائين. پر ٻانهي ٻه مڙڻ واري ڪانه هئي، تنهن وري ٻه رائيءَ کي منٿ ميڙ ڪئي ۽ بادشاهه ۽ وزير جي دعوت جو سڄو قصو ٻڌائي کيس سمجهايو. انهيءَ سمجهائڻ تي رائيءَ جي ڪاوڙ ڍري ٿي ۽ نٽ ڪٽي وڌائين. پوءِ ٻانهيءَ سمجهائي ڇڏيس ته: جڏهن بادشاهه ۽ وزير اچن، تڏهن کين ڪيڪاري، پنهنجن هٿن سان هنڌ وڇائي ويهارجئين، ۽ پنهنجن هٿن سان ماني کارائي، ساڻن ساري رات رهاڻ ڪجئين، ائين نه ٿئي جو هو ڪا گهٽتائي ڏسي شڪجي پون ۽ پوءِ پاڻ کي سورسهٽا پون. ائين چئي ٻانهي، شهزاديءَ کي هارسينگار ڪرائي، پاڻ وڃي طعام تيار ڪرڻ لڳي.

جڏهن سانجهيءَ مهل بادشاهه جي ڪچهري ختم ٿي، تڏهن گل منير، بادشاهه ۽ وزيرکي دعوت ڏيئي گهر وٺي

آيو. شهزاديءَ مرندي ڪسندي هنن کي ڪيڪاري اچي پلنگن تي ويهاريو ۽ طعام تيار ڪري پنهنجن هٿن سان کين کارايو. طعام کائي جڏهن هٿن ڌوئڻ لاءِ اٿيا تڏهن بادشاهه ۽ وزير جا ڀهريائين هٿ ڏئاري، پوءِ گل منير جا هٿ ڌئاريائين. گل منير هٿ ڌوئي گرڙي ڪري ڪٺي شهزاديءَ ڏانهن اڇلائي جا سندس ڪپڙن تي وڃي لڳي. انهيءَ تي شهزادي ٿورو مشڪي ۽ پوءِ اچي هنن سان ڪچهري ڪرڻ ويٺي. ساري رات رهاڻ ڪري صبح جو گل منير کان موڪلائي بادشاهه ۽ وزير اٿي هليا. واٽ تي بادشاهه وزير کي چيو ته: ڏٺئي وزير! پنهنجي زال کان سواءِ ٻيءَ سان ايتري حجت ڪري ٿي سگهجي؟ پڪ هيءَ سندس نڪاح ٻڌي زال آهي. تنهن تي وزير چيو ته: بادشاهه سلامت! ائين برابر آهي ته گل منير جي زال اسان جي تمام گهڻي خدمت ڪئي، پر مون پٺي ڏٺو ته هن گل منير کان پٺي پاسو ڪيو. تنهنڪري اجان ٻه ڳالهه ۾ رولو پيو سمجهانءِ تڏهن بادشاهه چيس ته: ڀلا پيو ڪهڙو بلو ڪريون؟ ان تي وزير چيو ته: بادشاهه سلامت! شڪار جو ڪو بهانو ڪري هتان نڪري ٻاهر هلجي، زالون ٻه پاڻ سان ڪٺجن ۽ هرهڪ جو طنبو جدا جدا هجي. ان کان پوءِ رات جي وقت پاڻ ٿيئي چٽا طنبن جي ٻاهران ويهي ڪچهري ڪريون. پوءِ جنهن کي پنهنجيءَ زال جو سڏ ٿيندو سو طنبو ۾ هليو ويندو. گل منير جي نڪاح ٻڌي زال هوندي ته ڪيس سڏيندي، جي ڌاري هوندي ته سمهي رهندي ۽ گل منير ٻه ٻاهر ئي پيو هوندو. بادشاهه کي وزير جي اها صلاح وڻي سو پٺي ڏينهن شڪار جو بهانو ڪري گل منير کي ٻه ٻاقبيلي تيار ٿيڻ لاءِ چيائين. گل منير اها ڳالهه ٻڌي ويچار ۾ پئجي ويو ۽ گهر اچي وري ٻه منهن ويڙهي چنل منجيءَ تي سمهي رهيو. ٻانهيءَ جو ڏٺو، تنهن سهي ڪيو ته هن کي ڪا ڳڻتي آهي، تنهن اچي کانئس حقيقت پڇي. گل منير شڪار واري حقيقت ٻڌائي چيس ته:

هاڻي شهزادي الائجي کھڙا پير ڪٽندي! جي ڪين ڪو شڪ پيو ته راڻي ڦري وڃندا ۽ مونکي تڙي ڪڍي ڇڏيندا. انهيءَ تي ٻانهيءَ چيس ته: شهزادا! تون ڪنهن به قسم جي ڳڻتي نه ڪر، خدا مڙيئي سولي ڪندو. اٿي ماني لکر کاءُ! اتي گل منير ڪسي پيٽ ۾ ساهه پيو ۽ ماني ٽکي کائي آرام ڪيائين. ٻانهي وچي شهزاديءَ کي ڳالهه ٻڌائي سمجهايو. جنهن آخرڪار ٻانهيءَ جو اهو چوڻ به قبول ڪيو.

ٻئي ڏينهن بادشاهه شڪار لاءِ تيار ٿيو. گل منير به گهر ۾ پوري تياري ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو. بادشاهه جي نوڪرن هن کي آٽ آٽي ڏنو، جنهن تي شهزادي ۽ ٻانهيءَ کي سوار ڪيائين ۽ پاڻ گهوڙي تي سوار ٿي اچي بادشاهه ۽ وزير سان گڏيو، جن هن کي ڏسي پنهنجن زالن کي آٺن تي سوار ڪيو، ۽ پاڻ گهوڙن تي سوار ٿي روانا ٿيا. هي ٽيئي ڄڻا شڪار ڪندا هلندا رهيا. آخرشام جو هڪڙي هنڌ خيما کوڙيائون. هرهڪ پنهنجي پنهنجي طنبوءَ ۾ داخل ٿيو. جڏهن رات ٿي ۽ ماني ٽڪي کائي واندا ٿيا، تڏهن طنبن جي اڳيان هڪڙي ميدان تي ٽيئي ڄڻا ڪچهري ڪرڻ لڳا. لهوارين اوبنارين خبرن چارن کان پوءِ بادشاهه چيو ته: هاڻي ڪا راڳ جي محفل ٿئي. پهرين بادشاهه راڳ ٻڌايو، راڳ ختم ٿيو ته بادشاهه کي راڻيءَ جو سڏ ٿيو. وري وزير راڳ شروع ڪيو. راڳ جي ختم ٿيڻ تي وزير جي زال هن کي سڏ ڪيو. هاڻي گل منير جو وارو هو، هن کي هڪڙو وطن ڇڏڻ جو ڏک، پيو ٻارن جي جدائي. ٻيو وري شهزاديءَ جي بيوفائي، سڀ سور اچي جاڳيس، سو ڏاڍي ڏک وچان ڳائڻ لڳو. ٻانهي راڻيءَ کي منٿون ميڙون ڪيون ته: من گل منير کي سڏ ڪري، مگر هن صفا انڪار ڪيو. نيٺ ٻانهي چالاڪي ڪري گل منير کي سڏ ڪيا. هوڏانهن گل منير جي دل مان جيڪي درد جون دانهون نڪري رهيون هيون، سي ٻڌي بادشاهه ۽ وزير

حيران ٿي ويا، ۽ راڳ مان اهڙو ته رس آيو جو اٺن جي وائي نه واريائون. شهزاديءَ جڏهن اهو ڏکارو راڳ ٻڌو، تڏهن ننڊ ٿي حرام ٿي ويس ۽ ٻانهيءَ کان پڇيائين ته: اهو ڪير پيو ڳائي؟ ٻانهيءَ ٻڌايس ته: اهڙو راڳ، گل منير کان سواءِ ٻيو ڪير ڳائيندو. انهيءَ تي شهزاديءَ جي دل ۾ گل منير جي چڪ ۽ سڪ ٿي، سو ٻانهيءَ کي گل منير کي سڏڻ لاءِ چيائين. ٻانهيءَ چيس ته: ٻئون ته گهڻا ئي سڏ ڪيا آهن، هاڻي تون ڪٿي سڏ ڪرينس. انهيءَ تي شهزاديءَ ڪت تان اٿي ۽ طنبوءَ جي دروازي تي بيهي، گل منير کي سڏڻ لڳي ته: گل منير! هاڻي ڪافي رات گذري چڪي آهي، اڄ ته ڪجهه وقت آرام ڪريون. پر جيئن ته بادشاهه ۽ وزير اٺن جي ڪانهن تي ڪئي، تنهنڪري گل منير چيس ته: بادشاهه سلامت جي موجودگيءَ ۾ آءٌ ڪچهريءَ مان اٿي اچان، اها ڳالهه چڱي نه ڪانهي. شهزاديءَ اهو ٻڌي ڪٿي صبر ڪيو. گل منير وري به ڳائڻ ۽ ڏوهيڙا ڏيڻ لڳو. ڪجهه دير کان پوءِ شهزادي اهڙو درد وارو ڳائڻ ٻڌڻ سهي نه سگهي، سا اٿي وري گل منير کي سڏ ڪرڻ لڳي، جنهنڪري بادشاهه لاچار مجلس پوري ڪئي ۽ گل منير کي اجازت ڏنائين. گل منير اچي طنبوءَ ۾ گهڙيو ئي مس ته شهزادي ڪٿي ڀاڪر پاتس. گل منير هجي جو خوشيءَ وچان ڪپڙن ئي ۾ نه پيو ماپي، خدا جو شڪرانو ادا ڪري شهزاديءَ ساڻ رهاڻ ۾ ويهي رهيو، ۽ باقي رات رهاڻيون ڪندي گذاريائون. صبح ٿيڻ تي بادشاهه، وزير ۽ گل منير واپس پنهنجي پنهنجي جاءِ تي آيا. گهر پهچي شهزادي ڏسي ته سندس هار، جو طنبو ۾، ڪٽ جي پائي ۾ لاهي رکيو هئائين، سو اتي ئي رهجي ويو هو. سو ڪومائجي ويهي رهي. گل منير شهزاديءَ جي اها حالت ڏسي ڪانئس انهيءَ جو سبب پڇيو. جنهن تي هن هار رهجي وڃڻ جي حقيقت ٻڌايس، گل منير يڪدم هار ڪٿي اچڻ لاءِ سنيريو. شهزاديءَ گهڻو جهليس ته نه هار ويو

ته گهوڙيو، پر تون نه وڃ؛ مگر هو جلد اچڻ جو چئي هار
کڻڻ لاءِ روانو ٿيو.

گل منير گهوڙي تي سوار ٿي، تڪڙو تڪڙو اچي طنبن
وٽ پهتو، ڏسي ته بادشاهه جي ٻانهي طنبن جي صفائي پئي
ڪري. ان کان هار جو پڇيائين. چيا ٻانهي، ڇا هار! هن کي
ته هو خدا ڏياريو، سو وري واپس ڪيئن ڪري! سا گل منير کان
نٽائڻ لڳي، ۽ صاف جواب ڏنائين ته: هار ته مون ڏٺو ئي
ڪونهي. گل منير کي پڪ ٿي ته هار ٻانهيءَ وٽ آهي، تنهن
دڙڪا دهمان ڪيس. ٻانهي ڪا جادوگرياڻي هئي، تنهن ڇا
ڪيو جو هڪڙو سڳو پڙهي ڪٽي گل منير جي ڳچيءَ ۾ وڌو
ته هو يڪدم طوطو بڻجي پيو. ٻانهي کيس جهلڻ لاءِ وڌي ته
هو پڙڪو ڏيئي اڏاڻو. ٻانهيءَ جو ڏٺو ته شڪار هٿن مان ٿو
وڃي، سا هڪدم باز ٿي پويان لڳس. اڳيان طوطو پويان باز،
آخر وڃي ٻيءَ بادشاهيءَ ۾ پهتا. طوطو ٿڪجي اڏامڻ کان
چُور ٿي پيو هو، سو ڪاهي پيو شهر ۾، ۽ گهتون ڏيندو وڃي
شهزاديءَ جي محلات جي هڪڙي جاري ۾ ويٺو. باز دريءَ وٽ
لامارا ڏيڻ لڳو. طوطو ويچارو خوف کان پڙڪو ڏيئي وڃي
شهزاديءَ جي ڪپڙن ۾ لڪو. جنهن ڪٽي پنهنجي هنج ۾ ڪيس ۽
ويهي هٿڙا گهمائڻ لڳيس. هٿن گهمائيندي کيس، طوطي
جي ڳچيءَ ۾ سڳو نظر آيو، سو يڪدم ڇوڙيائين ته شهزادو
گل منير وري به ماڻهو ٿي پيو. شهزاديءَ جو گل منير جي سهڻي
صورت ڏٺي، سا ڏسڻ شرط مٿس موهت ٿي پيئي ۽ هن کان
حال احوال پڇيائين. گل منير سربستو احوال ٻڌايس. شهزاديءَ
کي پڪ ٿي ته آهي ته شهزادو، پوءِ هاڻي ليڪيون لڳن. پوءِ
شهزاديءَ گل منير سان دل جي ڳالهه ڪئي ۽ هن به
شهزاديءَ جو راضپو ڏسي، ساڻس شاديءَ ڪرڻ جو انجام ڪيو،
البت بادشاهه جو خوف ظاهر ڪيائين. ان تي شهزاديءَ چيس
ته: بابي جو مون سان وعدو آهي ته آءٌ پنهنجي پسنديءَ تي

مڙس ڪنديس: تون ڪوبہ خيال نہ ڪر. آءٌ بابي کي هتي ئي ٿي گهرايان. ائين چئي ٻانهيءَ کي پيءُ ڏانهن موڪليائين. ٻانهي بادشاهہ کي وٽي آئي: جو پنهنجي ڌيءُ جي خاص محل ۾ ڪنهن اوقتو ماڻهو کي ڏسي ڏاڍو ڪاوڙيو، ۽ يڪدم ڌيءَ کان گل منير بابت پڇيائين. شهزاديءَ ساڻس سچي حقيقت ڪئي ۽ پوءِ چيائين تہ: مون هن جي بدن کي هٿ لاتو آهي، تنهن کان سواءِ هي بہ شهزادو آهي ۽ سوڀيا وارو آهي، تنهنڪري آءٌ پنهنجي پسنديءَ تي هن سان شادي ڪرڻ لاءِ تيار آهيان، وڌيڪ لاءِ توهان مرضي وارا آهيو. بادشاهہ کي گل منير جي صورت ۽ گفتگو پسند آئي ۽ کيس شهزاديءَ جو سڳ ڏنائين. پوءِ دربار ۾ وٺي آيس جتي اميرن وزيرن کي بہ گل منير جي گفتگو پسند آئي ۽ انهيءَ جوڙي جي شاديءَ ۾ سرها ٿيا. ڏينهن ٻن اندر گل منير جي شادي ٿي ۽ ٻئي زال مڙس پاڻ ۾ خوش گذارڻ لڳا.

هڪڙي ڏينهن گل منير پنهنجيءَ راڻيءَ کي چيو تہ: جيتوڻيڪ هت هرطرح سان خوش پيو گذاريان، مگر هاڻي پوئتي پنهنجي عزيزن قريبن جي بہ خبرچار لهڻي آهي، هو بہ پريشان هوندا، تنهنڪري منهنجي مرضي آهي تہ تون مونکي بادشاهہ سلامت کان موڪل وٺي ڏي تہ ماڻهن وٽان گهمي ڦري ڪين منهن ڏيکاري اچان. انهيءَ تي شهزاديءَ چيس تہ: شهزادا! آءٌ بہ توسان گڏ هلنديس. توکان سواءِ هتي مونکي ڪٿي ٿو سک اچي؟ ائين چئي هوءَ پنهنجي پيءُ وٽ ويئي ۽ چيائينس تہ: گل منير کي ماڻهن جي يادگيري ٿي پيئي آهي، تنهنڪري هاڻي اسان کي موڪل ڏي تہ پنهنجي وطن وڃون. جيتوڻيڪ بادشاهہ جي مرضي ڪانہ هئي پر شهزاديءَ جو راضپو ڏسي خوشيءَ سان موڪل ڏنائين ۽ کين گهڻو سامان ۽ لشڪر ڏيئي روانو ڪيائين.

گل‌منير لاءِ لشڪر سميت منزلن تي منزلون ڪندو، آخر هڪڙي ڏينهن ڪنهن بادشاهه جي شهر ۾ هڪڙي باغ ۾ لٿو. قدرت خدا جي اهو باغ بادشاهه جو خاص باغ هو، منجهس هرقسم جا ميوا موجود هئا. گل منير طنبو ڪوڙائي اتي رهي پيو. بادشاهه جي ماڻهن جو گل منير جو لشڪر ڏٺو ۽ سو به وري باغ ۾ سي وڃي بادشاهه ڏانهن ڀڳا ۽ کيس وڃي ٻڌايائون ته: پنهنجي شهر تي ڪو غنيم، چڙهي ڪري آيو آهي ۽ توهان جي باغ ۾ لشڪر سميت لهي پيو آهي. بادشاهه اها خبر ٻڌي وزير کي سڏ سماءَ لهڻ لاءِ موڪليو. وزير هڪلي باغ ۾ آيو، ۽ لشڪر ڏسي دهلجي ويو. نيٺ دل جهلي شهزادي گل منير جي طنبوءَ وٽ آيو ۽ شهزادي کي سلام ڪيائين. گل منير، وزير کان خبرچار پڇي. وزير سياڻو هو تنهن چيس ته: توهان جي اچڻ جي خبر ٻڌي بادشاهه سلامت پيغام موڪليو آهي ته: جي مهمان جي حيثيت سان آيا آهيو ته اسان جا مهمان آهيو، جي جنگ جو خيال هجي ته اسين به تياري ڪريون. انهيءَ تي گل منير ٿورو مشڪي وزير کي چيو ته: اي عقل جا وزير! اسين مهمان آهيون، ڪجهه وقت آرام ڪري پنهنجي ملڪ ويندا سين، جنگ نه ڪندا سين. ائين چئي وزير کي پوشاڪ پهرائي، بادشاهه ڏانهن ڪجهه تحفا ۽ سلام ڏيئي کيس روانو ڪيائين. وزير گل منير کان موڪلائي بادشاهه وٽ آيو ۽ سڄي ڳالهه ڪري ٻڌايائينس، پر شهزادي جي سهڻي صورت ۽ عقل جي ايتري ته تعريف ڪيائين جو بادشاهه ٻڌي حيران ٿي ويو ۽ وزير کي چيائين ته: جي شهزادو واقعي اهڙو حسين ۽ عقلمند آهي ته منهنجي مرضي آهي ته پنهنجي شهزاديءَ جو سڱ کيس ڪٽي ڏيان. وزير انهيءَ ڳالهه ۾ راضي ٿيو ۽ بادشاهه جي چوڻ تي اچي شهزادي سان مليو. سلام ڪري کيس بادشاهه جو پيغام ٻڌايائين. شهزادي گل منير بادشاهه جي ڌيءَ سان شادي ڪرڻ قبول ڪئي ۽ وزير کي

پوشاڪ پهرائي جلد تياري ڪرڻ لاءِ تاڪيد ڪيائين. وزير، بادشاهہ وٽ آيو ۽ ڪيس اچي مبارڪ ڏنائين.

آخر شاديءَ جي تياري ٿي؛ هفتي کن اندر گل منير ۽ بادشاهہ جي ڌيءَ جي وڏي ڌام ڌوم سان شادي ٿي گذري. ڪجهہ وقت رهڻ کان پوءِ شهزادي، بادشاهہ کان موڪل ورتي؛ جنهن گهڻو ڏاج ڏيوڻ ڏيئي، شهزادي کي خوشيءَ سان موڪل ڏني. سو هڪلي اچي انهيءَ بادشاهہ جي شهر جي ٻاهران لٿو، جتي سندس پهرين راڻي، ٻانهيءَ سميت رهيل هئي.

شهزادي گل منير کي شهزاديءَ کان جدا ٿئي ٻارهن سهينا گذري چڪا هئا. شهزادو گل منير جڏهن هن کان موڪلائي هار کڻي ويو ۽ واپس نہ وريو، تڏهن کان هن جي حالت ڀوئتي پوڻ لڳي، ايتريقدر جو اکين سان ڳوڙها پيا وهندا هئس. هار سينگار کي تہ ويجهي بہ ڪين ويندي هئي، فقط هڪ رات جي ملاقات کي ساريو پيئي ڳرندي هئي. هوڏانهن بادشاهہ کي بہ گل منير جي نہ اچڻ جو خيال ٿيو ۽ خبرچار وٺڻ لاءِ پنهنجي ٻانهيءَ کي گل منير جي گهر موڪليائين. شهزادي، ٻانهيءَ کي ايندو ڏسي ماٺ ڪري سياٽي ٿي ويهي رهي ۽ هن کان خبرون چارون پڇيائين. ٻانهيءَ ٻڌايس تہ: بادشاهہ، گل منير جي خبرچار لاءِ موڪليو آهي، جو ڪيترن ڏينهن کان وٽي درٻار ۾ ڪونہ ٿو اچي. شهزاديءَ چيو تہ: شهزادو پنهنجي ڳوٺ ويو آهي. اميد تہ هاڻي جلد موٽي ايندو. اها ورندي وٺي ٻانهي بادشاهہ وٽ آئي ۽ ڪيس حقيقت ٻڌايائين، بادشاهہ ڪٺي ماٺ ڪئي.

شهزادو گل منير، جو لشڪر سميت شهر جي ٻاهران اچي لٿو هو، سو ڪن ماڻهن ڏٺو، جن ڊوڙي وڃي بادشاهہ کي ٻڌايو تہ: پنهنجي شهر تي ڪو غنيم چڙهي ڪري آيو آهي ۽ سندس لشڪر شهر جي ٻاهران اچي لٿو آهي. بادشاهہ

پنهنجي وزير کي موڪليو ته تون وڃي ڏس ته ڪير آهي ۽ سندس مرضي ڪهڙي آهي. وزير اتي هليو، ۽ اچي شهزادي سان مليو. شهزادي کي ڏسندي ئي سڃاتائين ته هي اهوئي گل منير آهي، جنهن کي مئو ڄاتو هئوسين. سو خيرت ۾ پڇي ويو ته هي ڪٿان اچي پيدا ٿيو. نيٺ هڪٻئي سان مليا ۽ گڏجي بادشاهه وٽ آيا، جو شهزادي کي ڏسي خوش ٿيو ۽ حال احوال پڇيائينس. گل منير سربستي ڳالهه اول کان آخر تائين ڪيس ٻڌائي، جا ٻڌي بادشاهه خوش ٿيو. پوءِ بادشاهه کان موڪلائي گل منير لشڪر ۾ آيو، جتان پنهنجون ٻئي راڻيون ساڻ ڪري اچي گهر ۾ پهتو ۽ پهرين راڻي سان مليو. هوءَ به ٻارهن مهينن کان پوءِ گل منير کي ڏسي سرهي ٿي ۽ سڀ ڏک سور لهي ويس.

هڪڙي ڏينهن بادشاهه، وزير سان صلاح ڪئي ته گل منير جو شان ۽ رتبو اعليٰ آهي، جو ٻن وڏن بادشاهن جون ڌيئرون پرڻيو آهي، منهنجو خيال آهي ته پنهنجي وڏي ڌيءَ به ڪٿي ڪيس ڏيان. وزير هٿ ٻڌي عرض ڪيو ته: ڌيءَ اٿارڻ فرض آهي، منهنجو ٻڻ اهوئي خيال آهي، وڌيڪ توهين مرضيءَ جا مالڪ آهيو. بادشاهه، وزير کي شاديءَ جو پيغام ڏيئي گل منير ڏانهن موڪليو. شهزادي به انهي ڳالهه ۾ هائوڪار ڪئي. آخر ٿوري گهڻي ڏينهن گل منير جو چوٿين راڻيءَ سان به نڪاح ٿيو.

بادشاهه هاڻي پيرسن ٿي ويو هو، تنهن پنهنجي جيئري بادشاهي ڪٿي گل منير جي حوالي ڪئي ۽ پاڻ وڃي خدا جي عبادت ڪرڻ لڳو. شهزادي گل منير ڏٺو ته چار راڻيون به مليون ۽ بادشاهي به ملي، منهنجو خواب سچو ثابت ٿيو، تڏهن پائرن جي يادگيري ٿيس. ڪيس يقين ٿي ويو ته منهنجي پائرن جا خواب به سچا ٿيا هوندا، سو ماڻهو ڳولا لاءِ ڇڏيائين. ڪين پار پتا ڏيئي ٻڌايائين ته: هڪڙو ڪنهن ميهار وٽ هوندو ۽

پيو ڪنهن سهاڻي وٽ هوندو. ساٿهو ڳوليندا رهيا، نيٺ ٻنهي ڪي وچي هٿ ڪيائون. هڪڙو وڏو ڀاءُ سيهار وٽ هو ۽ ان جي ڌيءَ سان شادي ڪئي هئائين. پيو ڀاءُ وري سهاڻي وٽ هو. جڏهن ٻئي اچي حاضر ٿيا، تڏهن گل منير حڪم ڏنو ته ٻنهي کي وهنجاري سهنجاري نوان ڪپڙا ڍڪائي، محلات ۾ وٺي اچو. نوڪر حڪم جا ٻندا، تن سڀ ڪم پورو ڪري ٻنهي ڀائرن کي محلات ۾ آندو. محلات ۾ شهزادي گل منير چا ڪيو جو پاڻ هندوري ۾ ستو، ٻه راڻيون سڄي پاسي هڪڙي پلنگ تي ويهاريائين ۽ ٻه راڻيون کاٻي پاسي ويهاريائين؛ جن واري سان لوڏو ٻه پئي ڏنو ۽ وات ۾ پتاشو ٻه پئي وڌس. ڀائرن ويٺي سڄو تماشو ڏٺو، تن ٻه سڃاتو ته هيءُ اسان جو ننڍو ڀاءُ آهي، جنهن جو الله سائين ايڏو مرتبو ڪيو آهي. انهيءَ ڪان پوءِ شهزادي ٻه پاڻ سڃاڻايو. اهڙيءَ ريت ٽيئي ڀائر پاڻ ۾ سلي خوش ٿيا. پوءِ شهزادي، پنهنجي ٻنهي ڀائرن جي مرضي سان هڪڙي کي مينهون وٺي ڏنيون، ٻئي کي مهاڻن جو سردار بنايائين. جهڙيءَ ريت تنهي ڀائرن جي دلي مراد پوري ٿي، تهڙيءَ طرح الله سائين ڪل جهان جون مرادون پوريون ڪري. آمين!

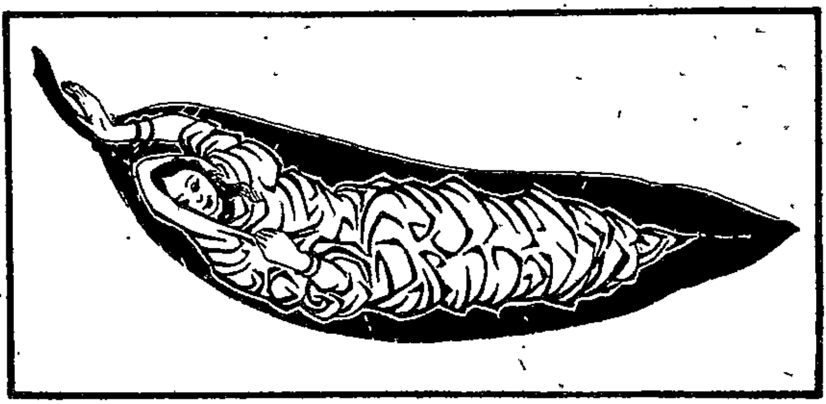

٢ـ شهزادي ۽ جادوءَ جي منڊي*

هڪڙو هو بادشاهه، جنهن کي اولاد ٿيندو ئي ڪونه هو. نيٺ هڪڙي ڏينهن ويس بدلائي، ڪارا ڪپڙا پائي، شهر جي ٻاهران رستي تي اونڌي منجي وجهي سمهي رهيو. رستي تان ڪيئين ماڻهو پيئي آيا ويا ۽ هن کان پئي حال احوال پڇيائون، پر هن ڪنهن سان به پنهنجي دل جو حال نه ڪيو. ٿورن ڏينهن کان پوءِ، هڪ پيري جڏهن رات ٿي ۽ لوڪ لقاءُ سمهي رهيو، تڏهن وٽس هڪڙو ديو آيو، جنهن کانئس پڇيو ته: اي آدم جا ٻچڙا! هيترن ڏينهن کان هنن حالن ۾ تون هتي ڪيئن ويٺو آهين؟ بادشاهه هن سان سموري حقيقت بيان ڪئي. ديو چيس ته: هيءَ لٺ اٿئي، ۽ آئي هين ٻير جي وڻ ۾ هڻ، پوءِ جيڪڏهن ٻير ڪريو ته پٽ ملندئي، پر جي پَنَ ڪريو ته ڌيءَ ڄمندئي؛ پر ياد رک ته جي ڌيءَ ڄائي ته انهيءَ جو لکيو اٿئي گهوڙي سان؛ ۽ هيءَ ٻنڊي اٿئي، جا ڌيءَ کي ڇيچ ۾ پارائي ڇڏج، جو-

* هيءَ ڳالهه آتر (تعلقي ميرپورماٿيلي) سان محمد عالم "شور" خانپوري کان ملي.

هوءَ جتي به منڊيءَ کي چوندي ته ڪيس آڏائي آتي وچي ڇڏيندي.
ديو ايترو چئي بادشاهه کي لٺ ۽ منڊي ڏيئي غائب ٿي
ويو. بادشاهه جيئن آها لٺ آنهيءَ وڻ ۾ هنئي، ته ڏٺيءَ جي
سان فقط هڪ پَنُ ڪريو. بادشاهه آهو ڪٽي، ڏوئي وچي راڻيءَ
کي ڪارايو. ٿورن ئي ڏينهن ۾ راڻيءَ کي پيٽ ٿيو، ۽ مُدت
پوري ٿيڻ تي کيس ڏيءَ ڄائي. بادشاهه ڏاڍا شادمانا ۽
شڪرانا ڪيا، ۽ شهزادي ۽ اڃ ننڍي سيان وڏي، نيٺ
اچي جوان ٿي.

هڪڙي ڏينهن، بادشاهه پنهنجي وزير کي چيو ته:
تون سفر جو سامان ساڻ ڪري، ڪنهن نه ڪنهن بادشاهيءَ
۾ وڃي، شهزاديءَ لاءِ شهزادو ڳولي سگهُ، ڪري آچ؛ پر
سونڪي پُٽ آهي ڪونه سو شهزادو اهڙو هجي، جو هتي
اسان وٽ رهي ۽ پس پيش هي راڄ پاڳ سنڀالي. بادشاهه جي
حڪم تي وزير ولايتون ووڙيندو نيٺ وڃي هڪڙيءَ بادشاهيءَ
۾ پهتو. مجاڻ آتي جئ شهزادي جي ماءُ هئي جادوگرڻ—جنهن
کي شهزاديءَ جي پيدائش، گهوڙي سان لڪئي، ۽ ديو واري
منڊيءَ جي ڪا اڳيئي خبر هئي— تنهن آها منڊي هٿ ڪرڻ
لاءِ پٽ کي ڪو اهڙو جنتر سيڪاري ڇڏيو، جو پڙهي هو
هڪدم گهوڙي جني پوش ۾ اچي ويندو هو. خير—وزير،
شهزاديءَ جي ڳالهه اتي پڪي ڪري موٽي آيو، ۽ اچي
بادشاهه سان سمورو احوال ڪيائين، ۽ ٻڌايائينس ته: شهزادو،
گهوڙي جي پوشاڪ ۾ ڏڪيندو آهي. اهو ٻڌي بادشاهه کي
ديو واري ڳالهه دل سان لڳي آئي. آخر شهزاديءَ کي پرڻائي،
پنهي زال مڙس کي پاڻ وٽ جدا جاءِ جوڙائي، آن ۾ رهائي
ڇڏيائين؛ جتي ڏينهن رات ٻانهيون هٿ ٻڌيو، جنن جي خدمت
۾ بيٺيون هونديون هيون، ۽ سڀ ڪاڏا پيتا ۽ ساز سامان ويٺي
ويٺي کين آتي پيا ملندا هئا.

شاديءَ کان پوءِ به شهزادي جو اهوئي دستور رهيو، ته جڏهن دل ٿيندي هيس، تڏهن گهوڙي جو پوش ڍڪي پيهي رهندو هو. شهزاديءَ جي ماءُ کي انهيءَ ڳالهه جو ڏاڍو ارمان رهندو هو، ۽ ڌيءَ جي قسمت تي پيئي ڏل ٿي دل ۾ ڪڙهندي هئي. نيٺ سهي سهي هڪڙي ڏينهن ٻانهيءَ کي چيائين ته: جڏهن شهزادو رات جو پنهنجي پوشاڪ لاهي رکي، تڏهن تون وجهه وٺي، چپ چاپ آها کڻي ڪيڏانهن گم ڪري ڇڏ. هڪڙيءَ رات جڏهن شهزادو ۽ شهزادي ستا پيا هئا، تڏهن ٻانهيءَ وجهه ڏسي، شهزادي جي آها پوشاڪ چورائي ڪٽي وجي ساڙي ڇڏي. شهزادي کي جڏهن خبر پيئي، تڏهن ڏاڍو ڏک ٿيس، ۽ اچي ڊپ ورتس ته هاڻي ماڻس آلائي ڇا ڪري ڇڏيندي! آخر لاچار ٿي ڪم ڪار لاءِ هو اندر ٻاهر نڪرڻ لڳو. هوڏانهن ماڻس کي جڏهن اهو اطلاع پهتو، تڏهن دل ۾ چيائين ته، هاڻ منهنجي پٽ جو خير ڪونهي، جو منهنجي سڪي ڌاڳي کان نڪري ويو آهي. سو واڪڙ واڪڙ ڪندي هڪڙي ڏينهن اچي پٽ وٽ نڪاءُ ڪيائين. ٿنهن جي ڪرامتي منڊي هٿ ڪرڻ جي ته اڳيئي لوڙهه لڳل هيس، سو اچڻ سان ٿنهن تي اهڙو وٺي لبيس وارو هٿ ڦيرايائين، جو شهزادي ڏاڍي خوش ٿي، ۽ هن کي ٻنهه پنهنجي ماءُ سمجهي ڪٺي اکين ۾ جايون ڏنائين. هڪڙي ڏينهن شهزادي وهنجندي، ديو واري آها منڊي غسلخاني ۾ وساري آئي. سَبَسُسَ کي جو لڳو وجهه، سو منڊي کڻي ڪيائين سوگهي، ۽ وجهندي پٽ کي ٻانهن ۾ هٿ، وٺي اڏائي ۽ گهڙيءَ ۾ اچي پنهنجي بادشاهيءَ ۾ لٿي. شهزاديءَ کي جڏهن اها خبر پيئي، تڏهن ڏاڍو پڇتايائين، ۽ روئي روئي ساڻي ٿي پيئي. آخر پيءُ کان اجازت وٺي، هڪ ٻانهي ۽ ٻه گهوڙا تيار ڪرائي، مردانو ويس ڪري، آئي مڙس جي پٺيان پنڌ پيئي.

هلندي هلندي ٿوري گهڻي ڏينهن، شهزادي پنهنجي پاڻهي سميت اچي مڙس جي ملڪ ۾ پهتي. شهر جي ٻاهران جهنگ ۾ رات پئجي ويس. هڪڙيون ويچاريون اڪيليون زالون، ٻيو پرديس ۽ جهنگ، سو رات هئڻ سبب گهوڙن کي هڪ پاسي ڪري، مٿي وڻ تي چڙهي ويهي رهيون. اڌ رات گذارڻ کان پوءِ، ڏٺيءَ جي قدرت سان شهزاديءَ جو مڙس هڪ پريءَ سان گڏ انهيءَ وڻ جي هيٺان اچي چوپڙ راند ڪرڻ ويٺو. شهزاديءَ جڏهن هيءَ حالت ڏٺي تڏهن سندس اکين مان لڙڪ وهڻ لڳا، جي اتفاق سان وڃي سندس مڙس جي مٿان ڪريا. تنهن تي شهزادي مٿي نهاريو ۽ ڪيس سڃاڻي اشاري سان چيائين ته: بس ڪر، متان پَري توکي ماري نه ڇڏي. اشاري ملڻ تي شهزاديءَ کٽي ماٺ ڪئي. آخر صبح ٿيڻ تي پَري، شهزادي کان موڪلائي آڏامي ويئي. پوءِ شهزادي هن کي هيٺ لهي اچڻ لاءِ چيو. هوءَ وڻ تان هيٺ لٿي. پوءِ ٻئي جڻا پاڻ ۾ مليا حالي احوالي ٿيا، ۽ ڏک سُور اوريائون. شهزادي چيس ته: منهنجي ساهه آهي جادوگرڻ، سو توکي آتي پاڻ وٽ ڪيئن رهايان؟ پر هڪڙي صلاح آهي ته تون وڃي پنهنجي ٿي هلي ويهه. انهيءَ بهاني سان گڏ رهي سگهنداسين. تڏهن شهزاديءَ چيس ته: توکان سواءِ منهنجي زندگي زهر آهي، تون ڪهڙي به نموني مونکي پاڻ کان جدا نه ڪر، جيئن تون چوندين، تيئن ڪرڻ لاءِ تيار آهيان.

نيٺ شهزادي هن کي وٺي اچي ساهه سان ملايو، ۽ ايلاز منٿون ڪري، کيس ٻانهيءَ جي بهاني پاڻ وٽ رهايائين. ماڻس هئي ظالم روح، سا هن ويچاريءَ کان سخت ڪم وٺڻ لڳي. هڪ ڏينهن سرنهن ۽ واريءَ جون ٻه ڳوڻيون پاڻ ۾ گڏائي، شهزاديءَ کي چيائين ته: هن ڍير مان سرنهن جدا ڪري ڳوڻ ڀري رک نه ته تنهنجو خير ڪونهي. اهو حڪم ٻڌي شهزادي ڳڻتيءَ ۾ پئجي ويئي. جڏهن سندس مڙس آيو تڏهن هن سان

اها حقيقت ڪيائين. شهزادو هو جادوگرڻ ماءُ جو پٽ، سو هن کي به ڪي ڪم ايندا هئا، تنهن ڇا ڪيو جو هڪدم ديون کي حڪم ڪيائين ته: اهو ڪم هڪڙي پل ۾ ڪري ڏيو. حڪم جي دير هئي، اک ڇنڀ ۾ ڪم ٿي ويو. ماڻس جڏهن هيءُ حال ڏٺو، تڏهن سمجهي ويئي ته اهو ڪم منهنجي پٽ جو آهي. ٻئي ڏينهن وري وڏيءَ ڳپ ۾ گهڻا ڪنڊا ۽ ڪانيون ملائي چيائينس ته: انهيءَ مان گارو ٺاهي پٽ جوڙي، اڻ جي مٿان گاري جو ليپو ڏيئي ڇڏ. شهزاديءَ اها ڳالهه به وڃي مڙس سان ڪئي، جنهن وري به ديون کي حڪم ڪيو، جن گهڙيءَ ۾ پٽ جوڙي، لنبي ٺاهي تيار ڪري ڇڏي. جادوگرياڻيءَ جڏهن اهو لقاءُ ڏٺو، تڏهن پڪ ٿيس ته منهنجو پٽ هن ٻانهيءَ تي عاشق آهي، ۽ وري به ڪيڏانهن هليو نه وڃي. وري جادوءَ جي زور تي ڪٿي ڏسي ته هيءَ ٻانهي آها ساڳي شهزادي آهي جنهن سان منهنجي پٽ جي شادي ٿيل آهي. هيڪاري ڪِنيءَ ۾ پئجي ويئي ته هاڻي منهنجي پٽ جو خير ڪونهي، اها شهزادي ڪڏهن نه ڪڏهن منهنجي پٽ کي ضرور وٺي ويندي، تنهنڪري کيس چونه اتڪل سان مارائي ڇڏجي. آخر خيال ڪري هڪڙي ڏينهن چٺي لکي ڏنائينس ۽ چيائينس ته: منهنجيءَ ڀيڻ وٽ کڻي وڃ. شهزادي اها چٺي کڻي هلي ته واٽ تي سندس مڙس مليس، جنهن سان اهو احوال ڪيائين. شهزادو جان کڻي چٺي پڙهي ته لکيو پيو ته: هيءَ منهنجي پٽ جي دشمن آهي، تو وٽ پهچي ته کيس ماري کپائي ختم ڪري ڇڏج. هن اها چٺي ڦاڙي، ٻي لکي ڏنيس ته: هيءَ منهنجي ننهن سدوري ۽ سلڇڻي آهي، تون هن کي پيار ۽ محبت سان پاڻ وٽ رهائج.

شهزادي جي ماسي ڪن ڪان ڪري، اک ڪان ڪاڻي، هٿ ڪان ٽُنڊي ۽ ٽنگ کان منڊي هئي. شهزاديءَ کي هلڻ وقت سندس مڙس اها ڳالهه ٻڌائي چيو ته: تون

جڏهن دهل جو آواز ٻڌين، تڏهن ڪنهن بهاني سان ٻاهران اچي بيهجانءِ ته پوءِ پاڻ گڏجي هي ملڪ ڇڏي ڪنهن پاسي هليا هلنداسين. ماسي توکي گهڻوئي روڪيندي، پر هوءَ اڃان آئي ئي نه، ته وٺي زور سان ڌڪو ڏجينس، جيئن وڃي ڪنهن آڙاهه ۾ ڪري. شهزاديءَ جي وڃڻ کان پوءِ شهزادي جي ماءُ کي پڪ ٿي ته هوءَ هاڻي مري ڪپي ويئي هوندي، سو ڇا ڪيائين جو پيڻ جي ڳوٺ مان پٽ کي پرڻائڻ لاءِ ڇيج وٺي اٿي نڪتي. واٽ تي شهزادو ضد ڪري ويهي رهيو، ڇي اها ڪراماتي منڊي ڏي ته اڳتي هلان، نه ته ڪونه هلندس. آخر گهڻي ڇڪتاڻ کان پوءِ ماڻس کيس منڊي ڏني، جا شهزادي وٺي ڪٽي سوگهي ڪئي. ڇيج ٻه هلندي ٽيڻ اچي انهيءَ ڳوٺ ۾ شهزاديءَ جي رهڻ واريءَ جاءِ جي ٻاهران بيٺي. اتي شهزاديءَ جي ڪن تي جو دهل جو آواز پيو، تڏهن سهي ڪيائين ته شهزادو اچي ويو... سو منڊي ڏنڊي ماسيءَ کي ماٺ ماٺ ڪري وٺي جو ٽيلهو ڏنائين ته وڃي اونڌي منهن ڪري، ۽ پاڻ ٻڙڪو ڪائي، هڪدم اچي پنهنجي مڙس سان مليِ ۽ پوءِ ٻئي گڏجي وٺي آڏاٿا ۽ اک ڇنڀ ۾ اچي پنهنجيءَ بادشاهيءَ ۾ پهتا. شهزاديءَ جي پيءُ ۽ ماءُ جڏهن هنن کي ڏٺو، تڏهن ڏاڍا خوش ٿيا ۽ خير خيراتون ڪري خوشيون ڪيائون. پڻيان شهزادي جي جادوگرڻ ماءُ جڏهن ڏٺو ته ٻَٽ، جو وڃڻو هو سو هٿان ويو، تڏهن روئي رڙئي منهن مٿو پٽي ڇيج سميت واپس هلي ويئي. هوڏانهن شهزادو ۽ شهزادي پاڻ ۾ هميشه لاءِ گڏ گذارڻ لڳا ۽ سڄي عمر ڏاڍي مزي ۾ گذاريائون.

جهڙو ميلو انهن جو ٿيو، تهڙو شل جڳ جهان جو ٿئي.

٣- ڪوڙهيو بادشاهه ۽ وفادار طوطو*

هڪڙو هو بادشاهه، جنهن کي ڪوڙهه جي بيماري
اهڙو اچي ورايو، جو سڄو بدن ونجي ويس؛ اها جاءِ نه هجيس
جنهن تي آڱر رکي سگهجي. سڄو بت ڦٽن ڦرڙين سان لنبجي
ويس، جنهن مان بدبوءِ پئي ايندي هئي؛ جنهنڪري ڪو به ماڻهو
هن جي ويجهو ڪونه ويندو هو. ويچارا نوڪرچاڪر به لاچار
مُنهن تي ڪپڙو رکي ٽهل ٽڪور لاءِ وٽس ويندا هئا، پر
گهڙي به گهڙيون ترسي، ٻيئي ٻي وٽانئس ڀوتي ايندا هئا.

بادشاهه ويچاري علاج ڪرائڻ کان ڪين گهٽايو.
لکن لٽائي ڇڏيائين پر قدرت اهڙي، جو ڪک جيترو به
فائدو ڪونه ٿيس... ۽ ٿيندي ٿيندي ستيان وار به اچي اچا
ٿيس. آخرڪار سيني پاسن کان نااميد ٿي، ملڪ راڄ جا
معاملا وزير جي حوالي ڪري، ڪارا ڪپڙا پائي، شاهي محلات
جي اڱڻ چؤواٽي تي اونڌي منجي ڪري وڃي ويهي رهيو.
انهيءَ چؤواٽي تان هر روز ڪيترائي ديس پرديس جا فقير ۽
درويش پيا لنگهندا هئا، ۽ بادشاهه به سڀني کان علاج لاءِ
ڏس پتا پيو پڇندو هو؛ پر ڪنهن به هن کي ڪو اهڙو ڏس
ڪونه ٻڌايو، جنهن مان هو چڱو ڀلو ٿئي. هڪڙي ڏينهن
ڪنهن ڏورانهين ولايت جو هڪڙو جهور پوڙهو سيلاني فقير
اچي لنگهيو– جنهن جي ڪنن جون پاپڙيون به پئي ڏڏيون–
تنهن بادشاهه کي ڏس ڏنو ته: پورا چاليهه ڏينهن لاڳيتا
طوطي جي رت سان تڙ ڪريو، اميد ته ڪوڙهه جو چڙهو
به نه رهندو ۽ گلاب جي گل جهڙا ٿي پوندئو.

* هيءَ ڳالهه آتر (تعلقي لاڙڪاڻي) مان غلام نبي کان ملي.

سيلاني فقير ته بادشاهه کي اهو ڏس ڏيئي، پنهنجي واٽ وٺي ويندو رهيو، پر بادشاهه کي اچي فڪر ورايو ته ايترا طوطا اچن ڪٿان، جو روز انهن جي رت سان تڙ ڪري سگهجي! نيٺ بادشاهه ڇڙواڻي تان اٿي پنهنجي محلات ۾ آيو، ۽ اچڻ سان نوڪرن کي حڪم ڏنائين ته: هڪدم شهر ۾ پڙهو گهمايو ته: اڄ کان وٺي چاليهن ڏينهن تائين، جيڪو به ماڻهو جيترا به طوطا بادشاهه وٽ آڻيندو، تنهن کي اوترو انعام ملندو. سڄي شهر ۾ پڙهو گهمي ويو. جنهن به اها ڳالهه ٿي ٻڌي، سو عجب ۾ پئجي ٿي ويو: پوءِ انعام جي لالچ ۾ هرڪو ماڻهو طوطن هٿ ڪرڻ لاءِ تير ڪمان هٿ ۾ ڪٺي جهنگ ۾ ڪاهي پيو. خدا جي قدرت اهڙي ٿي، جو اڄان ماڻهو طوطن ڳولڻ لاءِ شهر مان نڪري، جهنگ ۾ گهڙيائي مس ته سخت طوفان سان گڏ مينهن اچي وٺو ۽ سڀ ماڻهو انهيءَ ڏينهن جيئن خالي هٿين ويا هئا تيئن پوئين پيرين موٽي آيا.

انهيءَ شهر ۾ هڪڙو غريب ڪاٺير رهندو هو، جنهن ويچاري وٽ گهر ۾ سڄو ٽڪر به ڪونه هوندو هو، ۽ ڏهاڙي جڏهن جهنگ مان ڪاٺيون ڪري ايندو هو، تڏهن اهي وڪڻي، اٽي لپ وٺي وڃي پنهنجي ٻچن جو گذران ڪندو هو. اُن ڏينهن جو مينهن وٺو ۽ طوفان لڳو، تنهنڪري هيءُ ويچارو منجهي پيو ته هاڻي ڇا ڪجي! خيال ڪيائين ته اڄ پُسيل ڪاٺيون مون غريب کان ڪير وٺندو؟ پر وري به پنهنجن ٻچن جو ويچار ڪري، ڪهاڙو ڪلهي تي رکي، انهيءَ ئي مينهن واءَ ۾ اٿي جهنگ ڏانهن روانو ٿيو. جهنگ ۾ گهمندي گهمندي هڪڙي وڏي ٻڙ جي وڻ تي وڃي نظر پيس، جنهن جي ٽڙ جو هڪڙو پاسو سڪو ٽوٽ ٿيو پيو هو، ۽ مينهن جي ڪري به مٿس ڪانه پئي هئي. ڪاٺير ڏاڍو خوش ٿيو ۽ لاهيندي ڪلهي تان ڪهاڙو، اچي ٽڙ کي

ورتائين. اڃان ٻه چار ڏڪ مس هنيائين ته ٽڙ مان هڪڙو طوطو نڪري آيو. جنهن هن کي چيو ته: ادا ڪاٺير! خدا جي واسطي هن ٽڙ کي ٻيو ڏڪ نه هڻجانءِ. جو منهنجا ٻچا ميهن ۾ پسي مري ويندا! ڪاٺير جواب ڏنس ته: آءٌ غريب ماڻهو آهيان، منهنجو ۽ منهنجي ٻچن جو پيٽ گذر هنن ڪاٺين تي آهي. هن ميهن واءَ ۾ هيڏي رولڙي کان پوءِ مس مس هيءَ سڪل ٽڙ هٿ آيو اٿم، سو هيءَ نه وڍيان ته ڪاٺيون ڪٿان ڪندس ۽ رات پنهنجن ٻچن جي ڏؤڻ ڪيئن پوري ڪندس؟ طوطو ڏاڍو ششدر ٿيو ۽ ٻي ڪا واهه نه ڏسي، ڪاٺير کي چيائين ته: مونکي کڻي هلي بازار ۾ وڪڻ، توکي چڱا پئسا ملندا؛ پر مهرباني ڪري هن ٽڙ کي نه وڍ! ڪاٺير، طوطي جي اها ڳالهه قبول ڪئي ۽ طوطو کڻي شهر ڏانهن روانو ٿيو.

ڪاٺير جڏهن شهر ۾ آيو، تڏهن بادشاهه جا نوڪر هن جي هٿ ۾ طوطو ڏسي، هن ڏانهن ڊوڙي آيا ۽ کيس بادشاهه وٽ وٺي ويا. بادشاهه طوطي کي ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ ڪاٺير کي چيائين ته: اي شخص! توکي ڄسّ هجي، جو ههڙي ميهن ۽ طوفان ۾ منهنجي لاءِ طوطو کڻي آيو آهين، هاڻي جيڪي گهرڻو هجيئي، سو گهر! ڪاٺير چيو ته: جيئندا قبلا! آءٌ هڪ غريب ڪاٺير آهيان، مونکي ڇا مجال جو اوهان کان ڪجهه گهران! ڏيندا ته به اوهان جو احسان، نه ڏيندا ته به اوهان جو احسان... سائينجن کي دعائون ڪندو هليو ويندس. اتي طوطي، بادشاهه کي چيو ته: جيئندا قبلا! هن غريب کي چاليهه مهرون انعام ڏيو ته اوهان کي دعائون ڪندو وڃي! بادشاهه طوطي کي ڳالهائيندو ڏسي اچرج ۾ پئجي ويو، ۽ هڪدم ان جي چوڻ تي ڪاٺير کي چاليهه مهرون انعام ڏنائين. ڪاٺير مهرون وٺي، دعائون ڪندو وڃي پنهنجي ٻارن ٻچن سان خوش ٿيو.

بادشاهه پوءِ نوڪرن کي حڪم ڏنو ته: ڇٽري ڪٽي اچو ته طوطو ڪٿهي، ان جي رت سان تڙ ڪريان، ته هن سوڙي مرض مان ڪو ڇوٽڪارو ملي. بادشاهه جو اهو حڪم ٻڌي طوطو ڏڪي ويو ۽ ڏاڍي آزيءَ نيازيءَ سان بادشاهه کي عرض ڪيائين ته: جيئندا قبلا! مون هڪڙي طوطي جي رت مان اوهين هڪڙو تڙ به ڪري ڪين سگهندا. اوهان کي هن سوڙي مرض کان ڇڏائڻ لاءِ گهڻئي طوطا گهرجن؛ تنهنڪري ٻين طوطن جي جان بخشي ڪري، رڳو مون هڪڙي جي کنڀن کي پٽي، انهن کي پاڻيءَ ۾ ڪاڙهي، ان سان فقط هڪڙو پيرو تڙ ڪريو، ته خدا جي حڪم سان اوهان جي بدن تي ڪوڙهه جو هڪ ٽيڪو به ڪونه رهندو. بادشاهه کي طوطي جي ڳالهه تي ويساهه اچي ويو، پوءِ ان جي چوڻ موجب طوطي جا سيئي کنڀ پٽارائي پاڻيءَ ۾ ٽهڪائڻ جو حڪم ڏنائين. نوڪرن هن جا سيئي کنڀ پٽي، پاڻيءَ ۾ ٽهڪائي، بادشاهه کي اچي اطلاع ڏنو، ۽ طوطي کي گهوڙن جي ڪرهه ۾ قٽو ڪري ڇڏيائون.

بادشاهه حمام خاني ۾ وڃي ڪپڙا لاٿا، ۽ پنهنجي بدن تي پاڻي اوتڻ لڳو. جيئن جيئن مٿان پاڻي وجهندو ويو، تيئن تيئن ڪوڙهه جا ڦٽ ويا لهندا، ۽ جڏهن سڀ پاڻي ختم ٿي ويو، تڏهن سڄي بدن جي چمڙي گلاب جي گل جهڙي نرم ٿي پيس. بادشاهه اهو حال ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو، ۽ الله تعاليٰ جو شڪر ڪيائين. انهيءَ خوشيءَ ۾ ڪيترا ڏينهن خيرخيراتون ڪيائين، ۽ آئي وئي غريب غربي کي بيحساب ڪارايائين پهرايائين. ٿورن گهڻن ڏينهن کان پوءِ بادشاهه خوش چڱو ڀلو ٿي موٽي اچي تخت تي ويٺو، ۽ وزير کان ملڪ جو ڪاروبار وٺي پنهنجي هٿ ڪري، سڄو ڪم ڪار پاڻ سنڀالڻ لڳو.

انهيءَ وچ ۾ طوطي به گهوڙن جي ڪڙهه ۾ ڏڪا کائي کائي نيٺ نوان پَرَ ڪڍيا، ۽ اڇي اڏامڻ جهڙو ٿيو. اتي طوطي خيال ڪيو ته بادشاهه کي وڃي سندس چڱيلائيءَ جون مبارڪون به ڏيان ۽ عرض به ڪريانس ته هاڻي مونکي موڪل ڏي ته وڃي ٻچن پيڙو ٿيان. اهو خيال ڪري طوطو اڏامي بادشاهه وٽ ويو، ۽ سندس سامهون پٽ تي ويهي کيس مبارڪون ڏنائين. انهيءَ تي بادشاهه طوطي کي کڻي پنهنجي جهوليءَ ۾ ويهاريو، ۽ اکين سان ڳوڙها ڪري پيس. تنهن تي طوطي بادشاهه کي عرض ڪيو ته: جيئندا قبلا! اوهان کي باقي ڪهڙو غم آهي جو ايترو غمگين پيا ڏسجو؟ تڏهن بادشاهه چيو ته: ڏک اهو ته پنهنجيءَ پيريءَ جو... سڄي جواني ڪوڙهه ۾ ڪٽجي ويئي، ستان اچي پيريءَ ورايو آهي...ڪوڙهه مان ڇٽس ته به ڪهڙو ڇٽس! اتي طوطي چيو ته: بادشاهه سلامت! جي موڪل ملي ته اوهان جي پيريءَ جو به علاج ڪريان. بادشاهه سرڪي جواب ڏنس ته: ميان مٺو! منهنجي پيريءَ جو ڀلا ڪهڙو علاج ڪندين؟ طوطي عرض ڪيو ته: سائين! مونکي هڪڙيءَ ولايت جي خبر آهي، جتي هڪ اهڙو ميوو آهي، جنهن کي جيڪڏهن ڪو پوڙهو کائي ته جوان ٿي پوي. بادشاهه کي ڏاڍو عجب لڳو سو طوطي کي چيائين ته: آءٌ توکي موڪل ته کڻي ڏيان، پر تون الاجي موٽي اچين يا نه؟ طوطي چيو ته: سائين! آءٌ اوهان جو خريد ڪيل ٻانهو آهيان، ۽ جيستائين اوهين موڪل نه ڏيندا تيستائين آءٌ ڪيڏانهن به ڪونه ويندس. بادشاهه کي طوطي جي ڳالهه تي وري ڀي ويساهه آيو ۽ هن کي انهيءَ ميوي آڻڻ لاءِ موڪل ڏنائين.

طوطو، بادشاهه کان موڪلائي روانو ٿيو. اڏامندي اڏامندي منزلون ڪندي، ساهيون پٽيندي، ٿوري گهڻي ڏينهن، نيٺ اچي انهيءَ ملڪ ۾ پهتو، جتي اهو ميوو هو. اتي جي

پکين هن ٻئي ملڪ جي طوطي کي ڏسي، اچي هن سان جهيڙو ڪيو، پر سندس ذات جي طوطن هن جو پاسو ورتو، ۽ هن کي ڇڏائي پاڻ وٽ وٺي آيا، ۽ ڏاڍي ٿهل ٽڪور ڪيائونس. انهن طوطن هن کان آتي اچڻ جو سبب پڇيو. جنهن تي هن سچو حال ڪري ٻڌاين ۽ چيائين ته: مون هيتري تڪليف رکو انهيءَ ميوي کي هٿ ڪرڻ لاءِ سَٺي آهي، تنهنڪري مهرباني ڪري مونکي اهو ميوو آڻي ڏيو ته مونِي وڃان. انهيءَ تي ٻه-ٽي طوطا آتان وڃي اڏاڻا ۽ ٿوري وقت ۾ اهو ميوو آڻي هن کي ڏنائون.

طوطو، ميوو وٺي هنن کان موڪلائي روانو ٿيو، ۽ اڏامندي اڏامندي، ڪن ڏينهن کان پوءِ وري به اچي بادشاهه وٽ حاضر ٿيو. بادشاهه ميوو ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ هڪدم کٽي تي کاڏائين، پر وزير آڻي ادب سان عرض ڪيو ته: جيئندا قبلا! اهو هڪڙو ميوو آهي، جيڪو رکو اوهان کي جوان ڪندو، تنهنڪري چڱو نه انهيءَ کي پوکايو، جيئن رعيت جو هر گهرجائو شخص ان کي کائي جوان ٿئي! بادشاهه کي وزير جي صلاح ڏاڍي وڻي، سو پنهنجي مالهيءَ کي گهرائي، ميوو ڏيئي چيائينس ته: هن ميوي کي چڱيءَ طرح پوک ۽ ان جي اهڙي خبرداري رک جو سال اندر ميوي جو وڻ تيار ٿي پوي. مالهي ميوو وٺي اچي باغ ۾ پوکيو. ٿورن گهڻن ڏينهن کان پوءِ انهيءَ ميوي جو سلو ظاهر ٿيو، جيڪو آهستي آهستي وڌي وڻ ٿيو. ۽ سال ئي ڪين گذريو ته ڦر جهليائين. هڪڙيءَ رات ڏاڍي زور سان هوا لڳي. هوا جي جهوٽي تي هڪڙو ميوو وڻ مان ڇڄي اچي پٽ تي ڪريو. اتفاق سان هڪڙو ڪاريهر نانگ اچي آتان لنگهيو، جو ميوي تي زهر هاري هليو ويو. صبح جو مالهي اچي ڏسي ته وڻ هيٺ ميوو ڪريو پيو آهي. هن اهو ميوو کڻي اچي بادشاهه کي ڏنو. بادشاهه ميوو ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ ان کي کائڻ

ٿي هو ته وزير وري به اٿي بيهي ادب سان عرض ڪيو ته: سائين! ملڪن ۾ ڏوهه به ٿيندا آهن؛ تنهنڪري منهنجي صلاح اها آهي ته پهرين ان ميوي جو هڪ ٽڪر ڪنهن ڪراڙي ڪتي کي کارائي ڏسو ته هيءُ ڪتو به جوان ٿئي ٿو يا نه! بادشاهه هن جي صلاح تي ميوي جو ٽڪر ڪٽي ڪتي ڏانهن اڇلايو. ڪتي اجان ميوو کاڌو ئي مس ته اچي ڦٿڪڻ لڳو ۽ ٿوريءَ دير کان پوءِ اتي جو اتي چڙيون هڻي هڻي مري ويو.

بادشاهه اهو حال ڏسي ڪاوڙ ۾ تپي ڳاڙهو ٿي ويو، ۽ طوطي کي پڃري سان ڪڍي ٽڪرا ٽڪرا ڪري ڇڏيائين. پوءِ ماليءَ کي حڪم ڪيائين ته: انهيءَ زهريلي وڻ جي چوڌاري ڏنگرن جو وڏو لوڙهو ڏيئي ڇڏ، ته جيئن ڪوبه ماڻهو اهو ميوو نه کائي سگهي. مالهي حڪم ملڻ سان ئي باغ ۾ آيو ۽ وڻ جي چوڌاري وڏو لوڙهو ڏيئي ڇڏيائين.

انهيءَ شهر ۾ ٻه ڪُراڙا زال مڙس رهندا هئا، جيڪي روزانو پاڻ ۾ پيا جهيڙو جهٽو ڪندا هئا. هڪڙي ڏينهن ڪُراڙي زال اهڙو ته اچي ڪڪ ٿي، جو پاڻ کي مارڻ لاءِ گهران نڪتي، ۽ سڌي بادشاهه جي باغ ۾ اچي، زهريلي وڻ مان ميوو پٽي کائڻ لڳي··· پر هن جو مرڻ ته پري رهيو، اٽلندو هوءَ گهڙيءَ ۾ جوان ٿي پيئي. ڪراڙيءَ پنهنجو اهو حال ڏسي ڏاڍي خوش ٿي، ۽ وڻ مان ٻئي ميوا پٽي، پاڻ سان کڻي آئي ۽ اچي مڙس کي چيائين ته: اڙي ڪُراڙا! خوش ته آهين؟ انهيءَ تي ڪراڙي جواب ڏنس ته: مائي! مڙوئي حياتيءَ جا ڏينهن پورا ڪرٽا آهن. ڪراڙيءَ چيس ته: ماريا! آءٌ تنهنجي زال آهيان. پاڻ مارڻ لاءِ مون وڃي زهريلي وڻ جو ميوو کاڌو ته جوان ٿي پيئي آهيان··· اجهو هيءُ ڏس، تنهنجي لاءِ به ميوو کڻي آئي آهيان. تون به کاءُ ته جوان ٿين! ڪُراڙي ميوو وٺي کاڌو ته اهو به جوان ٿي

پيو. ٻئي زال مڙس هڪٻئي کي جوان ڏسي ڏاڍو خوش ٿيا، ۽ انهيءَ خوشيءَ ۾ سڌا بادشاهه وٽ ويا، ۽ عرض ڪيائون تہ: بادشاهه سلامت! اسين اوهان جي رعيت آهيون. اسين ٻئي زال مڙس ڪِبراڙا هئاسون. حياتيءَ مان ڪڪ ٿي. اوهان جي باغ جو زهريلو ميوو کاڌوسين تہ جوان ٿي پيا آهيون!

بادشاهه هنن جي اها ڳالهہ ٻڌي اچرج ۾ پئجي ويو، ۽ هڪدم ٻالهيءَ کي ان ميوي آڻڻ لاءِ حڪم ڪيائين. جڏهن ميوو آيو تڏهن بادشاهه هڪڙو ميوو پنهنجي پوڙهي گهوڙي کي کارايو، جيڪو کائڻ شرط جوان ٿي پيو، ۽ دڙها هڻڻ لڳو. اتي بادشاهه کي بہ اعتبار آيو ۽ اهو ميوو پاڻ بہ کاڌائين، جنهنڪري هو پوڙهي مان جوان ٿي پيو. پوءِ بادشاهه کي طوطو ياد آيو ۽ پڇتائڻ لڳو تہ ناحق ان وفادار طوطي کي ماريم. پر ڏڌو کير وري ٿڻن ۾ ڪونہ پوندو! تنهنڪري بادشاهه پنهنجي جوانيءَ کي ڏسي، خدا تعاليٰ جو شڪرانو بجا آندو ۽ ڏاڍيون خير خيراتون ڪيائين.

٤- بادشاهه ۽ غلام*

هڪڙو هو بادشاهه، جنهن وٽ هڪڙو غلام هو، جو عقل ۽ علم ۾ پڙ سمجهيو ويندو هو. هڪڙي ڏينهن بادشاهه کي خيال ٿيو ته هن جو امتحان وٺجي ته ڪيتري پاڻيءَ ۾ آهي. تنهنڪري غلام کي حڪم ڪيائين ته: سفر جو سانباهو ڪر. پوءِ ٿورو ساز سامان ۽ لشڪر ساڻ ڪري، ٻئي سفر تي روانا ٿيا.

هلندي هلندي هنن کي ست ڏينهن گذري ويا، تڏهن بادشاهه هڪڙي هنڌ منزل هنئي، ۽ ان غلام کي حڪم ڪيائين ته: اڄ جو اڄ مونکي راڻي ۽ ٻانهي آڻي ڏي، نه ته

* هيءَ ڳالهه لاڙ (تعلقي ٺٽي) سان عبدالله گندري کان ملي.

تنهنجون اکيون ڪيائي ڇڏيندس! بادشاهه جو حڪم ٻڌي
غلام ڏکي ويو، پر عقل کان ڪم وٺي، نوڪرن کي حڪم
ڏنائين ته: سيڻي ۽ ڪاٺيون آڻي ڏيو. جڏهن اهي شيون
اچي ويون، تڏهن هن انهن مان رائي ۽ ٻانهيءَ جا بوتا
ٺاهي تيار ڪيا ۽ بادشاهه کي عرض ڪيائين ته: بادشاهه
سلامت! رائي ٻانهيءَ سميت حاضر آهي. بادشاهه رات جو رائيءَ
سان سمهي ننڊ ڪئي. جڏهن صبح ٿيو، تڏهن ٻانهيءَ کي
حڪم ڏنائين ته: رائيءَ کي تڙ پاڻي ڪراءِ؟ ٻانهيءَ حڪم
موجب جهڙو رائيءَ جي مٿان پاڻي وڌو، تهڙو هوءَ ڪري پئي
۽ مٽي ۽ ڪاٺيون ظاهر ٿي پيون. ٿوريءَ دير کان پوءِ
بادشاهه، رائيءَ کي سڏ ڪيو، پر ڪوبه جواب نه ٻڌي،
اچي ڏسي ته رائي نهي ئي ڪانه! انهيءَ تي ٻانهيءَ کان
پڇيائين ته: رائي ڪٿي آهي؟ ٻانهيءَ جواب ڏنس ته: جيئندا
قبلا! منهنجي مٿان پاڻي هاريو ته خبر پئويو. ته رائي ڪٿي
آهي. بادشاهه پاڻي کڻي ٻانهيءَ جي مٿان وڌو، ته هوءَ به
ڪک ڪاٺيون ٿي ڪري پئي. اها حالت ڏسي، بادشاهه
ڪاوڙ ۾ ٻاڙهو ٿي ويو ۽ غلام کي گهرائي هن جون اکيون
ڪيارائي ڇڏيائين —

انڊي ٿيڻ کان پوءِ اهو غلام حياتيءَ جا ڏينهن ڏکيا
سکيا سڙيئي پيو گذاريندو هو. انهن ڏينهن ۾ اتفاق اهڙو ٿيو،
جو ملڪ ۾ هڪڙو سامونڊي گهوڙو ڪاهي آيو ۽ سڄيءَ خلق ۾
ٿاڪوڙو وجهي ڏنائين. گهوڙو ڪنهن جي به قابوءَ ۾ نه
پئي آيو. بادشاهه گهڻئي حيلا هلايا، پر ڪجهه به ڪين وريو.
آخر بادشاهه انهيءَ نابين غلام کي گهرائي چيو ته: تون
گهوڙو جهلي ڏي. غلام انهيءَ تي جواب ڏنو ته: بادشاهه
سلامت! آءٌ اکين کان معذور، ڪيئن گهوڙو جهلي سگهندس؟
بادشاهه چيس ته: جيڪڏهن تو گهوڙو نه جهلي ڏنو، ته
توکي مارائي ڇڏبو. بادشاهه جو اهو حڪم ٻڌي، غلام ڏاڍو

اچي لاچار ٿيو. مجبور ٿي بادشاهہ کي عرض ڪيائين تہ: جيئندا قبلا! پلا مونکي ٻڌايو تہ گھوڙو ڪنهن جاءِ تي لهي بہ ٿو يانہ؟ انهيءَ تي بادشاهہ جواب ڏنس تہ: هائو، گھوڙو هر جمعي رات فلاڻي هنڌ لهندو آهي. تڏهن غلام چيو تہ: مونکي انهيءَ هنڌ وٺي هلو.

بادشاهہ جو حڪم ٿي ويو. نابين غلام ڪيترن ئي ماڻهن سان گڏجي انهيءَ هنڌ ويو، ۽ ميدان بابت خبرچار وٺي، بادشاهہ کي صلاح ڏنائين تہ: انهيءَ هنڌ تي هڪڙو تلاءُ ٺهرايو وڃي. هفتي اندر ئي تلاءُ تيار ٿي ويو. آخرڪار جمعي رات بہ اچي ويئي. تڏهن بادشاهہ ان غلام ۽ ٻيءَ خلق سميت اچي تلاءَ جي ويجهو ويٺو. ٿوري وقت گذرڻ کان پوءِ گھوڙو اچي تلاءَ ۾ ڪريو... پر اک ڇنڀ ۾ گھوڙو گم ٿي ويو، ۽ رڳو ڪاٺيون پئي تريون. ماڻهن اهي ڪاٺيون ڪڍي اچي بادشاهہ جي اڳيان رکيون. انهن ڪاٺين ۾ هڪ سونو پترو لڳل هو، جنهن تي اهڙا لفظ لکيل هئا، جن کي ڪوبہ پڙهي نہ پئي سگھيو. بادشاهہ خود بہ حيران ٿيو، پر پوءِ وري بہ غلام کي چيائين تہ: ٻڌاءِ تہ انهيءَ پتري تي ڇا لکيل آهي؟ غلام ڪاٻہ واهہ نہ ڏسي عرض ڪيو تہ: پترو مونکي هٿن ۾ ڏيو. جڏهن پترو هن کي ڏنو ويو، تڏهن ان کي ائين ئي هيٺ مٿي، هيڏانهن هوڏانهن هٿ لائي، گھڻي تائين سوچي ويچاري، پوءِ چيائين تہ: هن ۾ لکيل آهي تہ جيڪو شخص هي گھوڙو روڪيندو ۽ مون وٽ ايندو، آءٌ ان سان شادي ڪنديس. بادشاهہ جو اها ڳالهہ ٻڌي، سو غلام کي چيائين تہ: جلدي ٻڌاءِ تہ اهو گھوڙو ڪيئن روڪبو ۽ انهيءَ شهزاديءَ سان ڪيئن ملي سگھبو؟ غلام جواب ڏنو تہ: بادشاهہ سلامت! گھوڙو تہ ڪڏهوڪو هتي، هن اوهان جي تلاءَ ۾ جهلجي ويو آهي، هاڻي اوهان جي بادشاهيءَ ۾ هو ڪڏهن بہ ڪو نقصان ڪونہ ڪندو... باقي رهي شهزادي،

سو جيڪڏهن ڪو غوراب تيار ٿئي ته ان ۾ چڙهي، ان ڪي به هلي ڪٿان هٿ ڪري سگهبو... ساموندي گهوڙي واري شهزادي ضرور ڪنهن درياءَ يا سمنڊ جي ڪناري سان رهيل هوندي. انهيءَ تي بادشاهي حڪم ٿي ويو ۽ هڪڙو وڏو غوراب ٺهي تيار ٿيو، جنهن ۾ بادشاهه، لشڪر ۽ ان غلام سميت چڙهي سفر تي روانو ٿيو.

بادشاهه کي هن سفر ۾ گهڻئي ڏينهن گذري ويا، پر گهوڙي يا شهزاديءَ جي ڪابه خبر ڪانه پيئي. آخر هڪڙي ڏينهن بادشاهه کي غلام ٻڌايو ته: بادشاهه سلامت! شهزادي هن ئي شهر ۾ آهي. بادشاهه اهو ٻڌي غوراب کي لنگر هٽائڻ جو حڪم ڏنو. جڏهن غوراب بيٺو، تڏهن بادشاهه، وزير امير ساڻ ڪري شهر ڏانهن روانو ٿيو. انهيءَ وچ ۾ شهزاديءَ کي خبر پهتي ته ڪنهن ڏوراهين ڏيهه جي غوراب اچي لنگر ڪنيو آهي، سو ويس بدلائي جهاز تي آئي، ۽ سڄي خبرچار ورتائين. جڏهن شهزاديءَ کي ساري حقيقت معلوم ٿي ويئي، تڏهن ان غلام کي پاڻ سان محلات ۾ وٺي ويئي. شهزاديءَ وٽ هڪ قيمتي سرمو هو، جنهن سان سرائي پري اکين ۾ پاتائين ته ٿوريءَ دير کان پوءِ هن جي ٻنهي اکين ۾ نور اچي ويو. ان بعد شهزاديءَ پيءُ کي نياپو موڪليو ته: بابا سائين! ٻون پنهنجو گهوٽ ڳولي لڌو آهي. پٽس انهيءَ تي ڏاڍو خوش ٿيو. پوءِ هن ٻنهي ڏاڍي ڌام ڌوم سان شادي ڪئي.

بادشاهه کي جڏهن اهو حال معلوم ٿيو، تڏهن ڏاڍو اچي پڇتايو. شهزاديءَ وٽ دانهن ڪٺي ويو، پر هن کيس ڏاڍو ڇرٻايو ۽ چيائينس ته: اي بادشاهه! تون اکين هوندي به انڌو هئين، توکي ايترو به عقل ڪونه آيو ته ستن ڏينهن جي مفاصلي تي اک ڇنڀ ۾ راتيءَ ۾ ڪيئن پهچي ٿي سگهيون؟ وري ڪالهه ۽ ڪن جي راتيءَ نهڻ تي، غلام جي عقل ۽ هنر تي آفرين چوڻ بدران توکي ايڏي خار آئي،

جو تو پنهنجي وفادار غلام جون اکيون ڪڍائي ڇڏيون! هاڻي جنهن رستي کان آيو آهين، انهيءَ رستي کان ئي واپس وڃ. بادشاهہ، شهزاديءَ جو اهو جواب ٻڌي مائٽي ڪري پنهنجي ملڪ ڏانهن روانو ٿي ويو.

ٿورن گهڻن ڏينهن کان پوءِ شهزاديءَ جو پيءُ بہ سڄيءَ حڪومت جون واڳون پنهنجي ڌيءَ جي حوالي ڪري، وڃي عبادت ڪرڻ لڳو ۽ شهزادي پنهنجي مڙس سان حياتيءَ جا باقي ڏينهن سک سانت ۾ گذاريا.

٥- بادشاهه ۽ فقير *

هڪڙو هو بادشاهه ڪيس الله جو ڏنو سڀڪجهه هو، پر رڳو اولاد جو بکيو هو. اولاد نه هجڻ ڪري هو ڏاڍو غمگين گذاريندو هو. هڪڙي ڏينهن بادشاهه پنهنجي شهر مان نڪري، ڪنهن ڀرواري تي منجواوندو ڪري وڃي سمهي رهيو. جيڪو به اتان لنگهيو ٿي، سو ڪيس مٿان لتاڙيندو پئي ويو. آخرڪار هڪ الله لوڪ فقير اچي وٽانئس لنگهيو، جنهن هن کي ائين ستل ڏسي پڇيو ته: ميان! توسان خير ته آهي، جو ڀواٽي تي منجو اونڌو ڪيو ستو پيو آهين؟ بادشاهه جواب ڏنس ته: خدا جا بندا! تون انهيءَ ڳالهه کي ڇا ڪندين؟ جيئن ٻي مخلوق سهنجي مٿان لنگهي ويئي آهي، تيئن تون به لنگهي وڃ! فقير چيو ته: مون پنهنجي ساري عمر ۾ ڪڏهن ڪيئلي به ڪانه لتاڙي آهي، سو تو انسان جي مٿان ڪيئن لنگهي وڃان؟ جيڪڏهن ڪا مشڪلات اٿيئي ته ڪٿي ٻڌاءِ... من ان لاءِ ڪو تدارڪ ڪري سگهجي!

آخرڪار بادشاهه روئي پنهنجي دل جو احوال بيان ڪيو ته: آءٌ فلاڻي ملڪ جو بادشاهه آهيان. الله جو ڏنو سڀ ڪجهه اٿم، صرف اولاد جو گهورو آهيان. فقير، بادشاهه کي چيو ته: جمعي جي ڏينهن وهنجي سهنجي، تيل ڦليل ڪري، گزڪمان کڻي فلاڻي باغ ۾ ڪنهن ميويدار وڻ ۾ وجهي تير هڻج... جيترا ميوا ڪريا اوترا پٽ ۽ جيترا پن ڪريا اوتريون ڌيئرون

* هيءَ ڳالهه وچولي (تعلقي سنجهوري) مان علي اڪبر لغاري ڪان ملي.

ٿيندئي. تون رکو اهي وچي راڻيءَ کي کارائج. ڪندو الله
تہ اولاد جهجهوئي ٿي پوندئي.

بادشاھ، جمعي جي ڏينهن فقير جي چوڻ موجب تيار
ٿي، باغ ۾ وڃي هڪڙي انب جي وڻ ۾ تير هنيو: قدرت
سان هڪ انب ٻن پنن سميت اچي پٽ تي ڪريو. بادشاھ
اهو انب ۽ ٻہ پن کڻي پنهنجي گهر آيو. انب تہ پنهنجي
راڻيءَ کي کارايائين، باقي ٻن پنن مان هڪڙو پنهنجي ڪتيءَ
کي ۽ ٻيو پنهنجي گهوڙيءَ کي کارائي ڇڏيائين. قدرت قادر
جي سان راڻيءَ کي پوري مهيني پٽ ڄائو. هوڏانهن وري
ڪتيءَ کي مادي ڳلر ۽ گهوڙيءَ کي وڇيري ڄائي. ٿوري
گهڻي ڏينهن ساڳيو فقير بادشاھ وٽ آيو ۽ پڇيائينس تہ:
بادشاھ! ڪهڙو اولاد ٿيو اٿئي؟ بادشاھ دل ۾ خيال ڪيو تہ
جيڪڏهن فقير کي ٻڌائيندس تہ پٽ ٿيو آهي تہ پڇندو تہ
ڏيٽرون ڪونہ ٿيئي ڇا! ۽ ٻئي پٽ جي دعا ڪونہ ڪندم
سو فقير کي چيائين تہ: ٻہ ڏيٽرون ڄايون اٿم. هاڻ ڪا پٽ
جي دعا ڪريوم! فقير چيو تہ: بادشاھ! ڇو ٻہ ڏيٽرون ڪافي
نہ اٿئي؟ مون ٻڌو آهي تہ توکي پٽ بہ ٿيو آهي! ائين چئي
فقير جتان آيو هو، اوڏانهن پنهنجو رستو وٺي ويندو رهيو؛
پر بادشاھ کي البت خيال ٿي پيئو تہ فقير جي انهن ڳفتن جو
الاجي ڪهڙو مطلب هو!

هوڏانهن شهزادو اچي ننڍو سيان وڏو، نيٺ اچي جوان
ٿيو. ان سان گڏ وڇيري ۽ ڳلر بہ وڏي وڏي اچي پاڻ وهيٺا
ٿيا. هڪڙي ڏينهن شهزادي کي اچي شڪار ڪرڻ جو شوق
ٿيو؛ سو وڇيريءَ تي سنج وجهي، ڳلر ساڻ ڪري، ڳز ڪمان
کڻي، جهنگ ڏانهن روانو ٿيو. هلندي هلندي هڪڙي هنڌ
شهزادي ڏٺو تہ هڪ شاهي قلعو آهي، جنهن جو دروازو کليو
پيو آهي؛ قلعي جي ٻاهران تمام گهڻي خلق اچي گڏ ٿي آهي.

دروازي بند ڪرڻ لاءِ ڏاڍا زور پيا لائين، ته به دروازو بندئي نه پيو ٿئي! شهزادو عجب ۾ پئجي ويو ته هي ڇا ماجرا آهي! نيٺ وڏي ماڻهن کان پڇيائين ته: اوهان سان ڪهڙي ويڌن آهي، جو ٻاهران بيهي قلعي جي دروازي بند ڪرڻ لاءِ

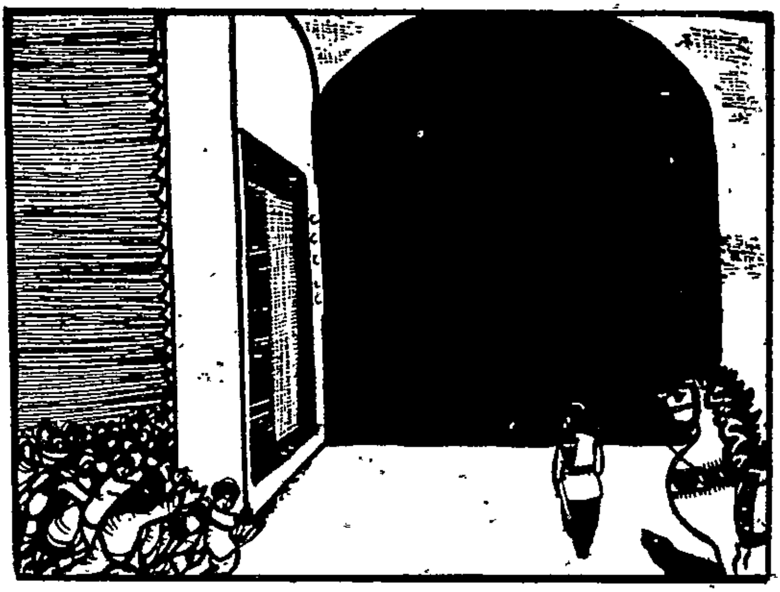

ايڏو زور پيا لايو؟ ماڻهن چيس ته: تون پنهنجي جوانيءَ تي قياس ڪري هتان پاسو ڪري جتان جو آهين اوڏانهن هليو وڃ. هن دروازي جي چانئٺ ٽپي جيڪو اندر ٿيو، سو وڃڻ ڪي ويو! اتي شهزادي کي ڪجهه من ۾ آيو، سو ماڻهن کي چيائين ته: اوهين سڀ هٽي پري ٿي بيهو، دروازي کي آءٌ پاڻهي ٿو بند ڪريان. سڀ ماڻهو لاچار هٽي پري ٿي بيهي رهيا. شهزادو وڇيريءَ ۽ گلر کي پري ڇڏي، دروازي تي زور آزمائڻ بيهي رهيو. گهڻئي اچلون ڏنائين پر دروازو بند ڇڙي ئي نه. اوچتو شهزادي جو پير کسڪي ويو، ۽ وڃي چانئٺ ٽپيان. قلعي ۾ اندر ڪريو. ٽپيان يڪدم دروازو

بند ٿي ويو. شهزادو جيئن ٿاڦڙجي قلعي جي اندر ٿيو ۽ سامهون نهاريائين تہ ڇا ڏسي تہ اهو ساڳيو فقير ستو پيو آهي. فقير شهزادي کي آيل ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو، ۽ کيس ڪڍهن بہ قلعي کان ٻاهر نہ ڪڍيائين.

٦- بادشاهه ۽ ٽُرڙ ڪانءُ*

هڪڙو هو بادشاهه — بادشاهه پاڻ خدا آهي، پر هيءُ زماني جو بادشاهه هو. هن جو حڪم ماڻهن کان سواءِ پکي پکڻ، جيت جڻئي، ديون پرين ۽ جنن ڀوتن تي پڻ هلندو هو. هڪ دفعي هن جي ملڪ ۾ اچي ڏڪار پيو. انّ جي اڻ هوند سبب غريب ماڻهو پاڻ پيٽ کي ڇنيون ڀڏيو پيا گهمندا هئا، پر پنهنجن ٻارڙن کي ٻه سڪل مانيءَ گڀو هٿ ۾ ڏيئي ٻيرپائي ٻيرپائي راند تي موڪلي ڇڏيندا هئا. مٿان اچي ملڪ ۾ ڪانوَ ساماڻا، سي لامارا ڏيئي، ٻارڙن کان اهو مانيءَ گڀو ٻه کسي هليا ويندا هئا.

ٿورن گهڻن ڏينهن بعد اها خبر وڃي بادشاهه تائين پهتي ته ڪانوَن اصل پينگ ڪري ڇڏي آهي. ننڍڙا ٻارڙا اڃان مانيءَ ٽڪر هٿ ۾ ڪٿي نڪرن ئي مس ٿا، ته ڪانوَ اچيو انهن کان اهو ڦريو وڃن. سو بادشاهه حڪم ڪيو ته: سڀئي ڪانوَ اچي مون وٽ حاضر ٿين. جڏهن سڀ ڪانوَ اچي حاضر ٿيا، تڏهن بادشاهه انهن کي چيو ته: اوهان هيءُ ڪهڙو ظلم ٻاري ڏنو آهي؟ ڪانون جواب ڏنو ته: جيئندا قبلا! اسين جيڪي ٻه ڪانو آهيون، سي ٻارن کان ماني ٽڪر ڦري وڃي پنهنجي جهوني ڪانءُ کي ڏيندا آهيون، جيڪو اسان سڀني جو سردار آهي. اهو تمام ٻوڙهو آهي ۽ ڪو وقت سنڀري. بادشاهه حڪم ڪيو ته: انهيءَ ڪانءُ کي مون وٽ حاضر ڪيو وڃي! ڪانوَ ويا ۽ ان ٻوڙهي ڪانءُ کي ڪٿي

* هيءَ ڳالهه وچولي (تعلقي سنجهوري) مان علي اڪبر لغاريءَ کان ملي.

آيا. بادشاهہ ڪانءُ کان پڇيو تہ: ڪيترو وقت سنڀرين؟ هن جواب ڏنو تہ: بادشاهہ سلامت! تنهنجي نانيءَ جي ناني، تنهن جي نانيءَ جي نانيءَ ۽ اُن جي يار فقير وارو وقت سنڀران. بادشاهہ چيو: ڳالهہ ڪر. ڪانءُ چيو تہ: تنهنجي ناني جو نانو، تنهن جي ناني جو نانو هوندو هو. اُن جي بادشاهيءَ ۾ هڪڙو فقير پنهنجي آيو ۽ اچي سندس محلات جي در تي سيڻ هنيائين. ٻانهي خيرات کڻي آئي، پر فقير ونهن کان انڪار ڪري ڇڏيو. چئي: مونکي خود راڻي اچي خيرات ڏيئي وڃي. فقير جو اهو ضد ڏسي، آخرڪار راڻي پاڻ خيرات کڻي آئي. پوءِ تہ پنهي جون اکيون اٽڪي ويون ۽ ٻئي اتيئي ڇمي بيهي رهيا. ڪو پهر اُڌ تہ ائين ئي گذري ويو. آخر آتان جڏهن ڪو ماڻهو اچي لنگهيو، تڏهن راڻيءَ فقير کي چيو تہ: تون فلاڻي هنڌ وڻ هيٺان هلي ويهہ، تہ آءٌ بہ اتي اچان ٿي.

فقير ان هنڌ هڪ وڻ هيٺان وڃي ويٺو. گهڙي ڪن کان پوءِ راڻي بہ اچي اتي پهتي، وري جو هڪٻئي سان اکيون مليون، تہ رات لنگهي ويئي ۽ مٿان اچي ڏينهن ٿيو! هوڏانهن جڏهن بادشاهہ کي خبر پيئي تہ راڻي ڀڄي ويئي آهي، تڏهن ملڪ ۾ هلائي ڇڏيائين تہ راڻي مري ويئي آهي.

ٿورن گهڻن ڏينهن کان پوءِ، ان ملڪ جو وزير انهيءَ وڻ هيٺان لنگهيو. ڇا ڏسي تہ راڻي ۽ فقير ٻئي اتي ويٺا آهن. وزير انهن ٻنهي جي وچ ۾ کڻي ڪپڙو ڏنو، تہ راڻي سجاڳ ٿي ۽ فقير کي چيائين تہ: فقير ساهہ سڏير! هاڻي بادشاهہ جي اچڻ جي مهل ٿي آهي، تنهنڪري آءٌ محلات ڏي ٿي هلان. وزير وري جو کڻي اهو ڪپڙو پري ڪيو تہ انهن جو اهوئي ساڳيو حال.

وزير وڃي ساري حقيقت بادشاهہ کي ٻڌائي. بادشاهہ چيو ڏنو تہ اهي ٻئي برابر ائين ئي ويٺا هئا. بادشاهہ کي جو

... آخرڪار راڻي پاڻ خيرات کڻي آئي. پوءِ تہ ٻنهي جون اکيون انڪي
ويون ۽ ٻئي اتي ڄمي بيهي رهيا ...

لڳي خار، سو ڇا ڪيائين جو انهن ٻنهي جيئرن ڪانگن مٿان هڪڙو چوگرد بند قبو جوڙائي ڇڏيائين، جو اڄان بيٺو آهي.

، باڍشاهہ پوڙهي ڪانءُ کي چيو تہ: تون اهو قبو سونکي ڏيکاريندين؟، ڪانو چيو تہ: هائو سائين! پر مون ۾ آڏاسڻ جي طاقت ڪانهي. سونکي معافي ۾ وجهائي کڻائي هلين تہ پوءِ مان اهو قبو هلي توکي اکين سان ڏيکاريان. اهو ٻڌي باڍشاهہ پنهنجن نوڪرن کي حڪم ڪيو تہ: اوهين ڪانءُ کي کڻو ۽ جيڏانهن هلڻ لاءِ چئي، اوڏانهن وٺي هلوس.

آخر اهي سڀ اچي هڪڙي قبي وٽ پهتا، پر قبو هو چوڌاري بند، سو باڍشاهہ حڪم ڏنو تہ: قبي ۾ سوراخ ڪيو وڃي. جڏهن ڪانءُ اها ڳالهہ ٻڌي، تڏهن اچي ڏڪڻ لڳو. ويتر. ٺيٺ قبي ۾ سوراخ ڪيو ويو پر ان ۾ اندر تہ ڪجهہ بہ ڪين هو. تڏهن باڍشاهہ حڪم ڪيو تہ: هن ٽرڙ ڪانءُ کي جهلي، سوراخ مان اندر اڇلائي، ورائي قبو لنبي ڇڏيو. هيءُ رڳو پراوا ٽڪر کائي جاڻي ۽ ڪوڙ گهڙيو، ٻٽاڪون ٻڌايو، سڀني کي ڇمايو ويٺو آهي. ٻين ڪانون جو پنهنجي سردار جو هيءُ حال ڏٺو، سو زوريءَ ٻارن ڪان ٽڪر ڦرڻ جي اڳتي لاءِ توبهہ ڪيائون. هاڻي ڪانءُ رڳو پري ڪان ويهي ٻارن جا ٽڪر تڪيندا آهن. سو بہ تڏهن، جڏهن پار بيخيالا هوندا آهن، نہ تہ ٿوروئي ڪو ڌيان ڪرين تہ ڪوهين پيا ڀڄن!

ڏٺيءَ جي قدرت اهڙي ٿي جو ڪانون کان جو اتان جي ماڻهن جي هيڏن جند ڇٽي، سو چوڌاري ملڪ ۾ سڪار ٿي ويا، ۽ سڀ ماڻهو پنهنجي باڍشاهہ کي ڏينهن رات دعائون ڪرڻ لڳا.

٧- جهان شاهہ بادشاهہ *

جهان شاهہ نالي هڪ بادشاهہ هو، جو ڏاڍو ظالم هو. امير غريب سڀ هن کان ناراض هئا. نئين ڏينهن نئون ظلم ڪندو هو. جنهن تي ڀڙڪ پاهر ڪيي، تنهن کي ڦاسيءَ تي ٽي ٽنگايائين. هڪ ڏينهن هيءُ ظالم بادشاهہ، وڏي اٺالي سان سهي سنبري شڪار تي نڪتو. سارو ڏينهن جهنگ ۾ ماڻهن سميت ڀٽڪندو رهيو، پر شڪار نہ مليو سو نہ مليس. مڇاڻ ان جهنگل ۾ هڪ ڪيهر شينهن رهندو هو، جو وري سڄ لهڻ مهل شڪار تي چڙهندو هو. هيڏانهن هن ڪي بہ اچي شام ٿي ۽ هوڏانهن شينهن بہ گجگوڙ ڪري آيو ۽ سڌو

---

* هيءَ ڳالهہ وچولي (تعلقي شهدادپور) مان "ظفر" بلوچ کان ملي.

منهن ڪيائين باڊشاهه جي اڻالي ڏانهن. باڊشاهه جا ساٿي ته هونئن ئي هن مان ڪڪ هئا ۽ ٻيو وري هرڪنهن کي جان جو خوف، سو هو شينهن جي ٻهرين نسي گجگوڙ ٻڌي، ڀڄي ويا... ۽ باقي وڃي باڊشاهه اڪيلو بچيو. هن به ڀڄڻ جي واٽ ڳولي، پر ايتري ۾ شينهن به اچي مٿانئس پيو. اتي باڊشاهه دل ۾ خيال ڪيو ته مرڻو ته هڪ ڏينهن آهي... اڄ نه ته سڀاڻي، سو ڇو نه مقابلو ڪري مڙس ٿي مرجي! اهو ويچار ڪري، تلوار ڪڍي بيهي رهيو. قدرت خدا جي سان، شينهن سان وڙهندي وڙهندي هن جي تلوار وڃي شينهن جي پيٽ ۾ لڳي، ۽ اتي جو اتي مري ويو. اتي اوندهه به ڪجهه وڌي ويئي، سو جهان شاهه به پنهنجي ملڪ موٽڻ لاءِ گهوڙي جي وڳ وڌائي.

هلندي هلندي ڇا ٿو ڏسي ته هڪڙي ٻلي آهي، جا هڪڙي ڪتي کي جهلڻ لاءِ ان جي ٻيان پيئي ڊوڙي. ايتري ۾ اوچتو هڪڙي لومڙي آئي، تنهن ٻليءَ کي جهلي ڪائي ڇڏيو. لومڙي به اڃان اڳتي ڪين ويئي هئي ته هڪڙو شڪاري ڪتو الاجي ڪٿان اچي سهڙيو، تنهن وري لومڙيءَ کي ڪٽي قابو ڪيو ۽ ڏاڍي مزي سان ان کي ڇڪ ۾ جهلي لوڏيندو اتي اڳتي هلڻ لڳو. پريان هڪڙو ماڻهو گهوڙي تي چڙهيو پئي آيو. ان جو ڪتي کي ڏٺو، سو الاجي ڪهڙو پٽور پيس... بس ڪيڏيئي ڪهاڙي ڪيائينس موت جي حوالي. اڃان مڙس به قدم اڳتي ئي ڪين ٿيو ته سندس گهوڙو ٿاٻو ڪائي ڪري پيو... ۽ پاڻ اڇلجي ان جي اڳيان ڏڏ وڃي ڪائي پير سٽيو، ۽ گهوڙيءَ ۾ سڄو بت رتوڇاڻ ٿي ويس.

جهان شاهه اهو سمورو لقاءُ ڏسي، اچرج ۾ پئجي ويو. ته مار! ڏسو خدا جي قدرت... هرڪنهن جي مٿان ڪو آهي! سؤن به ڏاڍيون برايون ڪيون آهن، سو ڪٿي نه ڪٿي

آءٌ به ضرور لوڙيندس. انهيءَ ويچار ايندي ئي اچي مڙس ڪي دپ ورايو؛ جهڙو هو تهڙو رات آتي جهنگ ۾ رهي پيو، ۽ سڄي رات انهيءَ ويچار ۾ ويئي ويئي مٿان اچي ڏينهن ٿيس. پوءِ اٿي، ڪنڌ هيٺ ڪري، گهوڙي جي واڳ وٺي، آهستي آهستي پيرين پنڌ هلندي هلندي، ڏينهن لٿي اچي پنهنجي محلات ۾ پهتو. ان کان پوءِ بادشاهي، اميرن وزيرن مان چڱن جي حوالي ڪري، پاڻ گوشائتو ويهي پنهنجن گناهن کي بخشائڻ لاءِ رات ڏينهن عبادت ڪرڻ لڳو.

٨- سرمون پاتائين، پائي نہ چاتائين*

هڪ ڏينهن، ڪو بادشاهہ شڪار جي خيال سان تير ڪمان کڻي، جهنگل ڏانهن آئي هليو. جهنگ ۾ شڪار ڪندي ڪندي بادشاهہ کي اڃ لڳي، سو پاڻيءَ جي تلاش ۾ هيڏانهن هوڏانهن واجهائڻ ۽ گهوڙو ڊوڙائڻ لڳو. هلندي هلندي پري کان ڪن عورتن کي ڏٺائين، جن هڪڙيءَ کوهہ تان پاڻي پئي ڀريو. بادشاهہ اهو ڏسي دل ۾ ڏاڍو خوش ٿيو، ۽ گهوڙو ڊوڙائي انهيءَ گهڙيءَ اچي کوهہ وٽ پهتو. ڏسي ڪٿي تہ مارا کوهہ جي پڙ ۾ هڪ سائيءَ جو لاش پيو آهي جنهن جي سسي ليٽي ڪان! ۽ چار ڇوڪريون عمر جون ننڍيون نينگريون ۽ شڪل صورت جون سهڻيون، ان سسيءَ وڍيل لاش جي چوڌاري ويٺيون آهن ۽ پاڻ ۾ گفتگو پيون ڪن. بادشاهہ هڪڙي وڻ جي اوٽ ۾ لڪي سندن ڳالهيون ٻڌڻ لڳو. هڪڙي ڇوڪريءَ چيو تہ: هن زال کي وارن سان ڏاڍي ڪا پريت هئي! وري ٻيءَ چيو تہ: ڏندن سان بہ ڏاڍي ڪا دل هيس. ٽئين تسي ٽيئن چيو تہ: سرمي سان ڏاڍو شوق هوس. آخر ۾ چوٿين ڇوڪري- جا ڀين ٽنهي کان شڪل شبيهہ ۾ وڏيڪ موچاري ۽ عقل ۾ اڳري پئي نظر آئي تنهن- چيو تہ: ادي سرمون تہ پاتائين پر پائي نہ چاتائين!

---

* هن ڳالهہ جو مدار وچولي (تعلقي حيدرآباد) مان محمد بچل، (تعلقي ٽنڊي الهيار) مان ولي محمد طاهرزادي کان ۽ (تعلقي هالا) مان قاضي نور محمد کان؛ ٿرپارڪر (تعلقي ڇاڇري) مان رائچند ۽ لاڙ (تعلقي بدين) مان شيخ محمد سومار کان مليل روايتن تي آهي.

چوڪرين جون اهي ڳالهيون ٻڌي، بادشاهه سخت حيرت ۾ پئجي ويو. دل ۾ چوڻ لڳو ته جڏهن عورت جي سسي به غائب آهي، تڏهن هي چوڪريون ڪيئن پيون اهي ڳالهيون ڪن! نيٺ بادشاهه وڻ جي اوٽ مان نڪري، اچي چوڪرين ڪان پاڻي گهريو. چوڪرين بادشاهه کي وڏيءَ خوشي سان پاڻي پياريو. بادشاهه پاڻي پي وچي وڻ جي ڇانو هيٺان ويهي رهيو ۽ چوڪرين کي سڏي پڇيائين ته: هن مئل زال بابت اوهان پاڻ ۾ جيڪي به ڳالهيون پئي ڪيون، سي اوهان ڪيئن سمجهيون؟ تنهن تي پهرينءَ چوڪري جواب ڏنو ته: جيڪي زالون وارن جون شوقين هونديون آهن، سي هر هر وارن کي تيل مکينديون ۽ ڦڻي ڏينديون آهن، جنهنڪري سندن پٺيءَ تي البت تيل لڳي ويندو آهي. هن زال کي به پٺيءَ تي تيل لڳل ڏٺم، تڏهن سمجهيم ته هيءَ زال وارن جي ڏاڍي ڪا شوقين هئي! ٻي چوڪري چوڻ لڳي ته: ڏندن جون شوقين زالون، ڏندن کي تمام گهڻو مساڳ هڻنديون آهن، جنهنڪري هٿن جي ننهن جون پاڙون به مساڳ هڻندي هڻندي ڳاڙهيون ٿي وينديون اٿن. هن جا به ننهن ڳاڙها ڏٺم تڏهن سمجهيم ته هن کي پنهنجن ڏندن سان ڏاڍي ڪا دل هئي! اِتي ٽيئن چوڪري چيو ته: جيڪي گهڻو سرمون پائينديون آهن ٽيڪا ڪڍنديون آهن، سي ان جا لينگها وري پنهنجي چولي جي داوَن سان اُگهي ڇڏينديون آهن. سون هن مئل زال جي چولي تي به اهڙي قسم جا لينگها ڏٺا، تڏهن سمجهيم ته هن عورت کي سرمي سان به گهڻي پوندي هئي! پڇاڙيءَ ۾ بادشاهه چوٿينءَ چوڪريءَ کي چيو ته: هاڻي تون ٻڌاءِ ته ڪيئن هن مئل زال سرمون پاتو پر پاڻي نه ڇاتو؟ چوڪريءَ جواب ڏنو ته: بادشاهه سلامت! جان جي امان ملي ته اوهان کي هڪ ڳالهه چوان! بادشاهه طرفان جڏهن ڪيس جان جي امان ملي، تڏهن چيائين ته: بادشاهه سلامت! هن

ڳالھ کي سمجھڻ لاءِ اوھان کي مون سان شادي ڪرڻي پونديءَ! بادشاھ دل ۾ خيال ڪيو تہ ھيءَ ڇوڪري ڪا وڏي عقل واري ۽ سياڻي ٿي ڏسجي، جو پنهنجي ڇوڪرين تہ کي اھڃاڻ سڃاڻي پنهنجي راءِ ظاھر ڪئي، پر ھن ڇوڪريءَ کو وڏو راز پروڙيو آھي... ان راز کي سمجھڻ لاءِ مونکي ھيءَ شادي ضرور ڪرڻي پوندي. ائين سوچيندو ويچاريندو، بادشاھ نيٺ اتان اٿي، موٽي پنهنجي محلات ۾ آيو.

اھا عقلمند ڇوڪري، ھڪ سوداگر جي ڌيءَ ھئي، جو ملڪ جو وڏي ۾ وڏو سوداگر ھو. ھوءَ سوداگر جي سڪيلڌي ڌيءَ ھئي. اھو سوداگر درياءَ جي ڪناري تي پنهنجي ھڪڙي عاليشان محلات ۾ رھندو ھو. ٻئي ڏينهن بادشاھ، اُن سوداگر ڏانهن پنهنجي وزير جي ھٿان شاديءَ جو پيغام موڪلي ڏنو، جو ٻڌي ھو پنهنجي سر ڏاڍو خوش ٿيو... پر ڌيءَ ھيس سڪيلڌي، سو پهريائين ھن کان پڇڻ ضرور چاتائين. سوداگر پوءِ بادشاھ جو پيغام اچي ڌيءَ کي ٻڌايو، جنهن بادشاھ سان شادي ڪرڻ جو اقرار تہ ڪيو، پر ھي شرط وڌائين تہ شاديءَ کان اڳ سندس پيءُ جي محلات جي پرسان ھڪ پيو وڏو محلات تيار ڪرايو وڃي. بادشاھ اھو شرط بہ يڪدم منظور ڪيو. آخر بادشاھ جي حڪم سان، درياءَ جي ڪپ تي، ھڪ سھڻو محلات جڙي راس ٿيو ۽ پن ڇئن ڏينهن ۾، بادشاھ گھڻن دھلن دمامن ۽ وڏي ڌام ڌوم سان ھن جي ڌيءَ سان شادي رچائي، ۽ ٻئي اچي ان نئين عاليشان محلات ۾ خوش گذارڻ لڳا.

نئين شاديءَ جي خوشيءَ ۾ بادشاھ کان اھا ڳالھہ ئي وسري ويئي تہ ھن ڇوڪريءَ سان ڪھڙي شرط تي شادي ڪئي ھئائين. ڇوڪريءَ البت پنهنجي پيءُ کي سڄي ڳالھ ويھي پيرائتي ڪري ٻڌائي، جنهن ھن کي ھر طرح جي مدد ڪرڻ جو آسرو ڏنو. تنهن تي ڇوڪريءَ پيءُ کي چيو تہ:

لڪ‌چپ ۾ هن محلات ڪان وٺي، پنهنجي محلات تائين هڪ سرنگهه تيار ڪرائي ڏيو. ٿوري گهڙي ڏينهن جڏهن اها سرنگهه بلڪل تيار ٿي ويئي، تڏهن هڪ ڏينهن سوداگر، بادشاهه کي دعوت ڏيئي، پنهنجي محلات ۾ وٺي آيو. بادشاهه جڏهن پنهنجي محلات جو دروازو ٻاهر لنگهيو، تڏهن ڇوڪريءَ ڇا ڪيو، جو يڪدم هار سينگار ڪري، ڏولڪوهار پائي، بادشاهه کان اڳ ۾ ٿي پنهنجي پيءُ جي محلات ۾ پهچي، هڪ پلنگ تي لهي لڪي ويهي رهي. بادشاهه جڏهن سوداگر جي محلات اندر پهتو، ۽ اتي هڪ پلنگ تي پنهنجيءَ زال کي ويٺل ڏٺائين، تڏهن حيرت ۾ پئجي اٽي ڪڙو ٿيو. تنهن تي سوداگر چيس ته: سائين! آٽي ڇو بيٺا آهيو؟ بادشاهه چيس ته: هڪڙو قيمتي رومال محلات ۾ وساري آيو آهيان، اهو ڪڻڻ ٿو وڃان. بادشاهه جيستائين پنهنجي محلات ۾ پهچي، تنهن کان اڳي، ڇوڪري سرنگهه مان لنگهي، جتي بادشاهه اڳ ۾ ڪيس ستل ڇڏي ويو هو، آتي اچي سمهي رهي. بادشاهه اچي گهر ڏسي، ته سندس زال ته آتي ئي ستي پيئي آهي! هو وري سوداگر جي محلات ڏانهن اٿي هليو ته ڇوڪري وري ٻه سرنگهه رستي، ساڳيءَ پوشاڪ سان وڃي پنهنجي پيءُ جي گهر ڪمرڪار ۾ لڳي. بادشاهه ڏسي پريشان ٿي ويو ته آخر ماجرا ڪهڙي آهي! هن کي وري ٻه پڪ نه ٿي، سو گهڙي کن اتي ويهي، پوءِ سوداگر کي چوڻ لڳو ته: افسوس جو آءٌ وري ٻه پنهنجيءَ قيمتي منڊي گهر ڇڏي آيس — اها ڪڻي ٿو اچان. ائين چئي وري اٿي هو پنهنجي محلات ڏانهن هليو. ڇوڪري وري ٻه سرنگهه رستي اچي ساڳئي پلنگ تي سمهي پيئي. بادشاهه اچي ڏسي ته مارا! هيءَ ته هاڻي ٻه هتي ستي پيئي آهي! اتي هو صفا منجهي پيو نيٺ پنهنجي زال کي آتاري کائنس پڇڻ لڳو ته: تنهنجي پيءُ جي محلات ۾ تو جهڙي ۽ ساڳيءَ پوشاڪ واري، بلڪ هوبهو

توجهڙي ٻي ڪا عورت ويئل آهي... سانُ تہ هن ڪي ڏسي پلجي ٿو ٻوان، ڇو تہ اها ٻنهہ تون آهين؟ مونکي ٻڌاءِ تہ اهو ڪهڙو اسرار آهي؟ ان تي ڇوڪريءَ چيو تہ: بادشاهہ سلامت! اوهانَ تہ مونکي هٿ سان هتي پلنگ تي سمهاري ويا هئا... ٻاهر پانهيون گوليون ڪرڪار پيون ڪن ۽ ننڍ سان بہ سونکي اوهان پنهنجي هٿن سان اچي آڻاريو آهي! اها آءٌ ڪيئن هونديس؟ شايد اوهان پليا آهيو. ساڻهو ساڻهن جهڙا، هزارين پوشاڪون هڪجهڙيون، اجايو ڇو ويئا ويچار ڪريو؟ بادشاهہ چيو تہ: هاں هاڻي مونکي پڪ ٿي تہ اها ڪا توجهڙي ٻي عورت آهي، ائين چئي بادشاهہ، سوداگر جي محلات ۾ وري موٽي آيو. سوداگر، جو ڏيءَ سان اڳي ئي صلاحي هو، تنهن الهيءَ وچ ۾ پنهنجي نوڪرن کي حڪم ڏيئي ڇڏيو هو تہ هڪڙو غوراب ائين تيار ڪري بيهاريو، جو رڳو پڳهہ ڪٽڻ جي دير هجي. جڏهن ڪجهڙي پوري ڪري بادشاهہ اٿڻ لڳو، تڏهن سوداگر چيس: بادشاهہ سلامت! هاڻي سان پنهنجا پارٻچا وٺي سوداگريءَ لاءِ هڪڙيءَ ڏوراهينءَ ولايت ڏانهن ٿو وڃان، اڳو پوءِ ٿورو ترسي، اسان کان سوڪلائي، پوءِ وڃو. بادشاهہ اهو ٻڌي اتي ئي ترسي پيو.

هوڏانهن ڇوڪريءَ جا ڪيو جو بادشاهہ جو الهہ تاهہ ٻهاري، هيرا جواهر ۽ ٻي ملڪيت ڪٺي، سرنگهہ رستي اچي پنهنجي پيءَ جي محلات ۾ پهتي. سوداگر پوءِ بادشاهہ جي اها ملڪيت ۽ پنهنجو سمورو مال متاع ڪٺائي وڃي غوراب ۾ رکايو. پوءِ سڀ ساڻهو بادشاهہ کان سوڪلائي توڪلائي، اچي غوراب ۾ ويٺا، ۽ غوراب کي ڪٺي هاڪاريائون. غوراب اجان هلڻ مس شروع ڪيو، تہ سوداگر جي ڌيءَ، اتان بادشاهہ کي جيڪو ڪانئن موڪلائڻ لاءِ اجان تائين ڪناري تي بيٺو هو سڏ ڪري چيو تہ: بادشاهہ سلامت! هن سئل زال بہ هيئن پنهنجي مڙس کي سرمون پاتو هو، پر تڪڙ

ڪيائين، جنهنڪري مارجي ويئي. ”سرمون تہ پاتائين، پر پائي نہ چاتائين“. پر آءٌ اوهان کي اجهو هيئن سرمون پايو بيٺي وڃان! - مون پنهنجو شرط پورو ڪيو - هاڻي خدا حافظ! اهو چئي، بادشاهہ کي مئل زال جي لاش وارو واقعو ياد پيو، ۽ جڏهن سموري ڳالهہ سمجهيائين، تڏهن ڏاڍو پريشان ٿيو. آخر هو پنهنجي محلات ۾ موٽي آيو، ۽ ٽيڙ جو اچي جاچيائين تہ هيڪاري ڏندين آڱريون اچي ويس. زال تہ اڳ ۾ ئي وڃائي ويٺو هو، پر سڄيءَ ملڪيت تان بہ هٿ ڌوئڻا پيس! لاچار ويچارو ماٺڙي ڪري ويهي رهيو.

٩- ڀاڳ ۽ نڀاڳ*

هڪڙو هو بادشاهه، جنهن کي ست ڌيئرون هيون. انهن مان ڇهن جي ته شادي ڪرائي هئائين، باقي هڪڙي اڃان ڪنواري هئي. انهيءَ سان بادشاهه جي دل ۾ تمام گهڻي هئي. شهزادي جڏهن لائق ٿي، تڏهن آن جي آئڻ جو خيال ڪري، پنهنجي وزير کي سؤ اٽ ڪٽوريءَ جا ڀرائي ڏنائين ۽ چيائينس ته: تون ڪنهن ٻيءَ بادشاهيءَ ۾ وڃي ڪو بادشاهي گهرجانچ ۽ بادشاهه کي هيءَ ڪٽوري ڏيئي، ان جي عيوض ڪانئس ڪنهن ۾ هڪ جنس جا اٽ ڀرائي اچ — پر اهو خيال رکج، متان ڪٽوري ڪنهن کي اڌ موڙيءَ ۾ ڏيئي اچين! جيڪو تو کي آن جو پورو عيوضو ڪنهن هڪ جنس ۾ ڏيئي سگهي ۽ جنهن مان اٽ ۾ سڀ ڀرجي وڃن، پوءِ انهيءَ سان شهزاديءَ جي ڳالهه پڪي ڪري، شاديءَ جي تيت ٻڌي اچ.

وزير ڪٽوريءَ جا اٽ ڀرائي پنڌ پيو. ڪيترن بادشاهن سان مليو، پر ڪٽوريءَ جي قيمت هڪ جنس ۾ ڪير به ڏيئي ڪونه سگهيس. جي هڪ جنس مان سؤ اٽ لڏجن، ته يا قيمت ڪٽيو پوي يا وڌيو وڃي، جي ڪٽي ته وزير نه قبولي، ۽ جي وڌي ته ڪنهن ڪان اها ڏيڻ نه پڄي. آخر هڪڙيءَ ولايت جو ڏس مليس ته آتان جي بادشاهه جي مرڻ ڪان پوءِ سندس چوڏهن ورهين جي عمر جو شهزادو تازو تخت نشين ٿيو آهي، آهو اهو ڪم ڪندو ۽ ان جي شادي به ڪيل ڪانه آهي. وزير اهو ٻڌي اوڏانهن رخ رکيو. هلندي هلندي ٿوري گهڻي ڏينهن وچي اتي پهتو. چا ڏسي ته شهزادو پنهنجو

---

* هيءَ ڳالهه لاڙ (تعلقي ٽنڊي) سان عبدالله گندري ڪان ملي.

محل پيو ٺهرائي. وزير شهزادي سان ملي ان کي سمورو احوال ڏنو. شهزادي چيس ته: آءٌ توکي سيئي آٺ هڪ ئي جنس سان برابر پري ڏيندس. انهن چئي حڪم ڪيائين ته: اها سموري ڪٿوري لاهي ڳاري ۽ ڳڏائي چڙيو ۽ ان سان محلات جي ليپ ڪريو! گهڙيءَ ۾ حڪم جي تعميل ٿي ويئي. وزير جڏهن اهو ڏٺو، تڏهن اچي ڳڻتيءَ ورتس ته هاڻي الاجي ڪٿوريءَ لاءِ پوري هڪ جنس ملندي به، يا نه؟ شهزادي سندس رخ مان سهي ڪري ورتو ته وزير جي دل ۾ اچي شڪ ويٺو آهي، سو هن کي وٺي وڃي خزاني جي ستن ڪوٺين تي بيهاريائين ۽ چيائينس ته: توکي جهڙي به هڪ جنس وٺي، تنهن مان بلاشڪ پنهنجا سؤ آٺ پرائي وڃ! وزير اهو ٻڌي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ شاهي سوڪڙيون پاڪڙيون هن جي سامهون رکي، پنهنجي بادشاهه جو پيغام ڏنائينس. شهزادي اها ڳالهه ٻڌي يڪدم هائو ڪئي ۽ چيائينس ته: آءٌ شادي ڪرڻ لاءِ تيار آهيان، پر ڇهه ٻارنهن مهينا رکي پوءِ پاڻيهي اوهان جي بادشاهيءَ ۾ ايندس، ۽ اچي شهزاديءَ سان شادي ڪندس.

وزير سؤ آٺن جو موتين سان پرائي، پيون به ڪئين سوڪڙيون پاڪڙيون ڪٺي پنهنجي ملڪ روانو ٿيو. ٿوري گهٽي ڏينهن اچي پنهنجي بادشاهه کي خوشخبري ٻڌايائين ۽ سڄو مال به آڻي آڏو رکيائينس. بادشاهه ڏاڍو خوش ٿيو ۽ ويهي شهزادي جو انتظار ڪرڻ لڳو. پر انتظار ڪندي ڪندي جڏهن پورا ٻارهن مهينا گذريا، ۽ شهزادي مُنهن نه ڪين ڪيو، تڏهن بادشاهه پنهنجي وزير کي گهرائي چيو ته: وزيرا! تنهنجو اهو شهزادو ته پيدا ئي ڪونه ٿيو! وزير عرض ڪيو ته: بادشاهه سلامت! جا حقيقت هئي، اها مون عرض رکي، وڌيڪ منهنجي وس کان ڳالهه ٻاهر آهي. بادشاهه، وزير جو اهو جواب ٻڌي، پاڻ پنهنجي سر گهوڙي تي سوار ٿي، انهيءَ شهزادي ڏانهن روانو ٿيو.

بادشاهه هلندي هلندي نيٺ وڃي انهيءَ شهزاديءَ جي بادشاهيءَ ۾ پهتو. پڇا ڪرڻ تي معلوم ٿيس ته شهزادي تخت تي ويهڻ سان پنهنجو سڀ مال اسباب، واريءَ وانگر هٿن جي وٿين مان وهائي ڇڏيو، ۽ بادشاهي وڃائي، هاڻي تغاري مٿي تي کڻي مزوري پيو ڪري، اهڙيءَ طرح 'ٽڪو ڪمائي، ٽڪو کائي' پيو پنهنجو پيٽ پالي. اهو ٻڌي بادشاهه حيرت ۾ پئجي ويو، ۽ پڇائي پڇائي وڃي شهزاديءَ سان مليو. ڏٺائين ته شهزادو برابر گپ ۾ لٿو، ٻئو تغاري ڍوئي. بادشاهه ٻيهي ڪانئس حال احوال ورتو، پر شهزادو شرم کان ڪنڌ هيٺ ڪري بيهي رهيو. بادشاهه پڇيس: ڪيتري مزوري ملندي اٿئي؟ شهزادي جواب ڏنو ته: بس، انهيءَ ٽڪو ڪمايان ٽڪو کان'... مڙيئي وقت کپر جو پيو گذري. بادشاهه چيس: اهو ٽڪو آءٌ تو توکي ڏيان، تون مون سان گڏجي هل. شهزادي ورائيو ته: اوهين اڄ ڏيندا، سڀاڻي ڪير ڏيندو؟ بادشاهه چيس ته: توکي مزوريءَ سان ڪم، سو آءٌ وڳهي توکي آءٌ ڪونه ڇڏيندس. شهزادي اهو ٻڌي کڻي تغاري ڦٽي ڪئي، ۽ هن سان هلڻ لاءِ تيار ٿي بيهي رهيو. اتي بادشاهه ڪانئس پڇيو ته: تنهنجا هيترا سارا خزانا ڪيڏانهن ويا، جو هيڙا حال ڪيا اٿئي؟ هن ورائيو ته: سائين! هيءَ دنيا سمنڊ جي وير جيان آهي، هن تي ڀروسو ئي ڪونهي. بادشاهه اهو ٻڌي ڏاڍو عجب ۾ پئجي ويو ۽ کيس چيائين ته: فڪر نه آهي. آءٌ تنهنجي خدمت ڪرڻ لاءِ حاضر آهيان، ۽ وعدي موجب تنهنجي شادي به ڪرائيندس. پوءِ اوهان ٻنهي زال مڙس لاءِ خاص محلات ٺهرائي، نوڪر چاڪر مقرر ڪري اوهان کي ڏيندس، جتي اوهين تمام سٺي زندگي گذاري سگهندا. شهزادي چيس ته: سائين! اوهان جون لک مهربانيون ۽ احسان، پر مون تي جو ناپاڪ چانئيل آهي، سو انهيءَ نه ٿئي جو ان جو اثر اوهان تي به پوي.

آخر گهڻيءَ رد بدل ڪان پوءِ بادشاهه ڪيس پنهنجي ملڪ وٺي ويو ۽ شهزاديءَ سان سندس شادي ڌام ڌوم سان ڪري، ڪين هڪڙي محلات ۾ ڪٿي رهايائين، جنهن ۾ لڳي باغ به شامل هو. ڪين ٿڌ پلين مهيٺن جو به ڏنائين، جن مان هڪڙي هڪڙي اڌ مڻ ڪير مهل تي ڏيندي هئي — ۽ پيءُ مال متاع تنهن ڪان سواءِ ڪين ڏنائين. مطلب ته شهزادو ۽ شهزادي پوءِ ڏاڍو مزي ۾ زندگي گذارڻ لڳا.

قدرت قادر جي، جنو توري گهڻي ڏينهن، هڪ هڪ تي سڀ مينهون وهڪي ويون، ۽ باغ کي به ڪا اهڙي بيماري لڳي، جو سڪي ڪاٺيون ٿي ويو. پلا جنهن شيءِ جي ٿهل تڪور ته ٿيندي، ان جو پيو ڪهڙو حال ٿيندو! امير امراءِ ۽ غريب فقير، شهزادي جي هيءَ حالت ڏسي، ڪيس نيٺا ڪو سڏڻ لڳا ۽ هن ڪي نهايت گهٽ وڌ ڳالهائڻ لڳا. نيٺ ملڪ ۾ اهي ڳالهيون نهاريون پڌي، شهزادو ڏاڍو ڏکي ٿيو. آخر هڪڙي ڏينهن زال کي چيائين ته: منهنجي لاءِ هاڻي پڌڻ پلو آهي، آءٌ وڌيڪ نتو سهي سگهان... تنهڪري مونکي موڪل ڏي ته جيڏانهن وٺيم اوڏانهن هليو وڃان. زال چيس ته: اٿين وري ڪيئن ٿيندو! جيڪڏهن اها صلاح آهي ته آءٌ به توسان گڏ هلنديس — جتي تون، آتي آءٌ. هي اجان انهيءَ گفتگو ۾ هئا ته خبر مليئن ته بادشاهه پنهنجن پين ڇهن نائين مان هر هڪ کي هڪ هڪ جهاز اناج جي جنس جو پرائي، ڪنهن ڏيساور تي روانو ڪرڻ وارو آهي. اهو پڌي شهزادو، بادشاهه وٽ ويو ۽ ڪيس چيائين ته: جيئندا قبلا! اوهان ڇهن ئي نائين کي هڪ هڪ جهاز جنس جو پرائي ڏنو، مگر آءٌ شايد ڏاريون آهيان، جو مونکي توهان وساري ڇڏيو! بادشاهه چيس ته: نه پچا! تون به مونکي انهن جهڙوئي پيارو آهين، تنهنجي رکو چوڻ جي دير آهي. شهزادي چيو ته: ته پوءِ مونکي ست جهاز اناج جا پرائي ڏي ته وڃي قسمت

آزمايان. پوءِ ڪن ۾ سٺي جهاز اناج جا ڀرجي، شهزادي جي حوالي ٿيا. بادشاهه پڻ نائين کي حڪم ڪيو ته هن شهزادي کان اڳ ڪوبه پنهنجو جهاز نه هاڪاري.

قصو ڪوتاهه... شهزادو پنهنجا جهاز ڇوڙائي اتي هليو، سندس پويان پڻ شهزادن به جهاز هاڪاريا. هلندي هلندي نيٺ اچي هڪ هنڌ لنگر ڪيائون. ڇا ڏسن ته نموني نموني جا بيشمار پکي آهن، جي درياءَ جي ڪناري وارن وڻن تي ويٺا آهن. انهن جي اچ وڃ جي ڪري هوا اهڙي وڻندڙ ۽ ٿڌي پيئي لڳي، جو ويٺي ننڊ وٺيو وڃي. شهزادي کي پکين جي اچ وڃ ۽ آبهوا ڏادي وڻي، سو پڻ شهزادن کي چيائين ته: جيڪڏهن وڃو ته اوهان کي موڪل آهي... آءُ ڪجهه ڏينهن هتي ترسي، پوءِ پنهنجا جهاز هاڪارائيندس. اهو ٻڌي هو خوش ٿيا ۽ دل ۾ چيائون ته خدا ڪٿي هن نياڳي مان جند ڇڏائي! ائين چئي پنهنجا پنهنجا جهاز هاڪاري اتي هليا ۽ ڏسندي ڏسندي اکين کان گم ٿي ويا.

ٻئي ڏينهن صبح جو، شهزادو جهاز تان ڪناري تي سير ڪرڻ ويو. اتي ڪيس پکين جا بيشمار پيرا ڏسڻ ۾ آيا، جنهن مان سمجهيائين ته هي ويچارا پکي، چوگي جي ڳولا ۾ ڏينهن جا ڏينهن هيڏانهن هوڏانهن پيا ڊوڙيا آهن. اهو ڏسي ڪيس ڏادي ڪهل آئي، سو نوڪرن کي حڪم ڪيائين ته: هڪ جهاز جو اناج هن ميدان ۾ هاري ڇڏيو ته پل پکي ڪائي ڍؤ ڪن. بس حڪم جي دير هئي— ويٺي ويٺي هڪ جهاز جو اناج هاري ڇڏيائون. ٻئي ڏينهن جان شهزادو اتي وڃي، ته ڇا ڏسي ته مارا! ميدان ۾ اَن جو هڪڙو داڻو به ڪونهي، پر سڄو ميدان موتين سان ڀريو پيو آهي. پکين درياءَ مان موتي چُنيي آڻي ڪناري تي ڇڏيا هئا. اهو ڏسي ڏاڍي جا شڪرانا ڪيائين. پوءِ باقي ڇهه جهاز به آڻي هارائي سٺي جهاز موتين سان ڀرائي، موٽي اچي بادشاهه وٽ پهتو،

۽ بادشاهه کي سموري حقيقت ٻڌايائين. بادشاهه اهو ٻڌي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ چيائين ته: ٻچا! ٻاڪ نياڪ جي ڳالهه آهي — مڙس ٻاڪ جو گهوريو ته ٻاڪ مليس. هت سان نياڪ کي سڏيندو ته اهو به درڪونهه ڇڏيندس. تنهنجو هاٿي ٻاڪ وريو آهي، ان کي رکهه ۽ لوڏڻ هاٿي تنهنجي وس آهي. پوءِ شهزادي سٺي جهاز موتين جا لهرائي پنهنجي محلات ۾ آڻي رکايا، ۽ شهزاديءَ سان ملي ڏاڍي موج ۾ گذارڻ لڳو. پوءِ سندس باغ باغيچا ۽ مال وڻڻ وري ساڳيءَ طرح آباد ٿي ويا. ٻه چار سال اتيئن آتي رهي، شهزادو، بادشاهه کان موڪلائي، شهزاديءَ سميت پنهنجي ملڪ موٽي ويو. ۽ ويل تخت هٿ ڪري، ڏاڍي شان مان سان حڪومت هلائڻ لڳو.

١٠- ربّ جي رضا*

هڪڙو هو بادشاهه، جيڪو نهايت رحمدل ۽ انصاف پسند هو. هڪ ڀيري اچي سخت بيمار ٿيو. اهڙو بيمار ٿيو جو کاڌو پيتو حرام ٿي ويس... نه هلي سگهي، نه اٿي سگهي، مطلب ته اچي حياتيءَ مان ڪڪ ٿيو. گهڻائي وَيج طبيب اچي مڙيا، پر بادشاهه چاق نه ٿيڻو هو، سو نه ٿيو. هڪڙي ڏينهن ڪو طبيب انهيءَ بادشاهي ۾ آيو. تنهن جو ماڻهن جي واتان بادشاهه جي بيماريءَ جو ٻڌو، سو چيائين ته: مونکي بادشاهه وٽ وٺي هلو ته آءٌ ٿو سندس علاج ڪريان. طبيب کي هڪدم محلات ۾ پهچايو ويو، جتي هن بادشاهه کي ڏسي چيو ته: بادشاهه جو علاج ٿي سگهي ٿو، پر هڪ دوا جي گهرج آهي، جي اها ملي سگهي ته بادشاهه چاق ٿي ويندو. وزير چيو ته: ٻڌاءِ، اها ڪهڙي دوا آهي؟ اسين هينئر ئي ان جو بندوبست ڪريون. طبيب چيو ته: مونکي چوڏهن سالن جي ڪنهن ڇوڪري جو رت گهرجي. بادشاهه چيو ته: ڇوڪري جو رت اسان کي ڪٿان ملي سگهندو؟ ڪير هوندو جو پنهنجو ٻچو جيئرو ڪڍي ڏيندو ته وڃي ڪُسي! انهيءَ تي اميرن وزيرن بادشاهه کي چيو ته: جيئندا قبلا! ناڻي سان هرشيءِ ملي سگهي ٿي، توهين اجازت ڏيو ته اسين ڪو ڇوڪرو خريد ڪري اچون. بادشاهه چيو ته: وزيرا جي توهان کي ڪو ماڻهو خوشيءَ سان پنهنجو اولاد ڏئي ته پوءِ وٺي اچو، نه ته ڪنهن تي زور زبردستي نه ڪجو.

وزير اها ڳالهه ٻڌي، اچي ڳاڙهي جون خرزينون پري اٿي روانو ٿيو. ڪيترائي ڏينهن هن کي رلندي گذري ويا،

---

* هيءَ ڳالهه وچولي (تعلقي شهدادپور) مان «ظفر» بلوچ کان ملي.

جنهن ڪي چئي ته: ڇوڪرو ڏيو ته آن جي رت مان بادشاهه لاءِ دوا ٺهرايون؛ سو روئي چويس ته: پنهنجو اولاد ڪين ائي ڇا؟ ويچارو وزير اچي پريشان ٿيو. ڪري سو ڪري ڇا؟ جي هٿين خالي ٿو وڃي، ته بدنامي ٿي ٿيس؛ جي ڪري ٿو زور زبردستي ته بادشاهه ٿو مارائيس. انهيءَ ڳڻتيءَ ۾ شهرن پٺيان شهر لتاڙي ڇڏيائين پر وريس ڪي نه ڪين.

هڪ ڏينهن هڪڙي شهر جي ٻاهران اچي نڪتو، جتي ڏسي ته هڪڙي جهوپڙي آهي، جنهن جي سامهون ميرن ڦاٽلن ڪپڙن سان ولر ڇوڪرن جو آهي، جي ڏاڍي مزي سان پيا راند ڪن. وزير ڪهي ويو ڇوڪرن وٽ، ۽ پڇيائين ته: آبا! اوهين ڪير آهيو ۽ ڪٿي ٿا رهو؟ ڇوڪرن جواب ڏنو ته اسين سڀ پاڻ ۾ ڀائر آهيون، سامهين جهوپڙيءَ ۾ پنهنجي ماءُ پيءُ سان گڏ رهندا آهيون. وزير اڳتي وڌي گهر جي ٻاهران بيهي سڏ ڪيو. ڇوڪرن جو پيءُ نڪري آيو. وزير کيس پنهنجي حال کان واقف ڪيو. ڇوڪرن جو پيءُ ٻڌي ۾ پئجي ويو. وزير چيو ته: تون غريب آهين، هي سمورو ناڻو توکي ڏيندس، پر تون سونکي رضا خوشيءَ سان پنهنجو پٽ ڏي! غريب خيال ڪيو ته سڄو ڏينهن ٿا ڪمايون، تڏهن به پاندي پوري ڪانهي؛ انگ ته ڇا، پر پيٽ به پورو ڪونه ٿو ٿئي — بک پيا مرون... جيڪڏهن هڪڙو ڇوڪرو ڪٽي ڪڙو ڪيوسين ته پيا ته سکيا رهنداءِ اهو پهه پڇائي ويو زال وٽ؛ جنهن کيس چيو ته: ميان! تنهنجي مرضي... آءٌ ڪين پنهنجو ٻچو ڪهاڻ لاءِ ڏينديس! باقي جي تنهنجي مرضي آهي ته ڏئي آهين، جيئن وڻئي تيئن وڃي ڪر، پر جيڪو ڏين تنهن جو نالو سونکي نه ٻڌائيج. غريب مڙس وزير کي چيو ته: وزيرا! هو پيا اٿئي، جيڪو انهن مان وڻيئي سو وٺي وڃ. وزير هن کي ناڻو ڏنو ۽ خوش ٿي سڀني کان وڏي ڇوڪري کي وٺي پنهنجي ملڪ ڏي راهي ٿيو.

وزير جڏهن پنهنجي ملڪ پهتو، تڏهن سڌو بادشاهه وٽ ويو، ڇوڪرو پيش ڪري چيائين ته: هي ڇوڪرو مائٽن خوشيءَ سان ڏنو آهي ته پلي بادشاهه تان قربان ٿئي. بادشاهه خود ڇوڪري کان پڇيو، جنهن چيو ته: هائو، بادشاهه سلامت! مونکي مائٽن رضاخوشيءَ سان هن وزير وٽ وڪيو آهي. تنهن تي بادشاهه چيو ته: پوءِ چڱو، هن ڇوڪري کي کهي، سندس رت ڪٽي ۾ حڪيم کي ڏيو.

وزير ان ڇوڪري کي جلاد جي حوالي ڪيو. جنهن ڇوڪري کي ويهاري، اجان ڪاٿ آلارينو مس ته ڇوڪري کان وڏو ٽهڪ نڪري ويو. جنهن تي جلاد هٿ جهلي، هن کان کلڻ جو سبب پڇيو. تڏهن ڇوڪري چيس ته: انهيءَ ڳالهه جو جواب آءٌ بادشاهه جي اڳيان هلي ڏيندس—

مونکي بادشاهه وٽ وٺي هلو. جلاد ڇوڪري کي بادشاهه وٽ وٺي ويو، ۽ سموري حقيقت ٻڌايائينس. بادشاهه پڇيس

ته: ”چوڪرا! تو موت جي منهن ۾ ڪيئن ٽهڪ ڏنو ۽ ٻڌاءِ
ڇا ڳالهه آهي؟“ چوڪري چيو ته: ”بادشاهه سلامت! ننڍڙو
ٻار هوندو آهي، اهو ڪي ڪو تڪليف ڏيندو يا ڏکوئيندو
آهي ته يڪدم ڊوڙي وڃي مائٽن کي دانهن ڏيندو آهي، ۽
اهي وري جي مارڻ واري سان پڄي نه سگهندا آهن ته پڄي
بادشاهه وٽ دانهن کڻي ويندا آهن. پر مون سان ته
ڳالهه ئي ابتڙ ٿي آهي. ماءُ پيءُ سونکي خوشيءَ سان وڪيو
۽ بادشاهه وٽ ڪُسجان ٿو، تنهنڪري ڏاڍو ويچار ٿيم ته
بيگناهه ٿو ڪسجان، هاڻي ڪنهن کي دانهن ڏيان! انهيءَ
ويچار ۾ منهنجون اکيون وڃي آسمان ۾ کتيون، اها مهل
آسمان مان آواز ٻڌم ته: ”چوڪرا! آءٌ بادشاهن جو بادشاهه
آهيان — جنهن کي وٽيم ماريان، جنهن کي وٽيم جياريان — تو
مون سان به اميد لاهي ڇڏي آهي! اها ڳالهه ٻڌي سونکي
برابر کل اچي ويئي.“ چوڪري جي هيءَ ڳالهه ٻڌي بادشاهه
رب پاڪ جي ڊپ کان ڏڪڻ لڳو ۽ چيائين ته: ”بيشڪ آهو
بادشاهن جو بادشاهه آهي، جنهن هن معصوم کي بچايو آهي،
اهوئي ڏٽي تعاليٰ سونکي به هن مرض مان بچائيندو. پڇا وڃ،
تون وڃي مائٽن سان مل!“ پوءِ چوڪري کي ڏاڍا انعام اڪرام
ڏيئي موڪلي وڃڻ جي موڪل ڏنائين. قدرت جي ڳالهه اهڙي
جو ٿورن ڏينهن کان پوءِ بادشاهه کي به ڏٽيءَ سڳوري صحت
ڏني ۽ هو وڏي شان مان سان وري ويهي حڪومت ڪرڻ لڳو.

١١- يا نصيب*

هڪڙو بادشاهه هو، جنهن کي دين دنيا ۾ هڪڙو پٽ هو. شهزادو اڃ ننڍو سيان وڏو، آخر اچي لائق ٿيو. بادشاهه شهزادي کي پڙهڻ لاءِ شهر جي هڪڙي مڪتب ۾ هوشيار استاد وٽ ويهاريو، جنهن کي هن جي تعليم ۽ تربيت جو گهڻو تاڪيد ڪيائين. اتان شهزادي چڱو علم حاصل ڪيو، ۽ هر فن ۾ قابل ٿي ويو. آخر هن جي دل پڙهڻ کان بيزار ٿي پيئي، سو هڪ ڏينهن پيءُ کي چيائين ته: بابا! هاڻي آءٌ گهڻوئي پڙهيو آهيان، تنهنڪري استاد کي اجازت ڏيو. پٽس چيس ته: ابا! يا نصيب. شهزادو پيءُ جو اهو جواب ٻڌي وري به پڙهڻ کي لڳي ويو، پر جڏهن به اهڙيءَ طرح بادشاهه سان پنهنجي علم جي ڳالهه ڪندو هو، ته بادشاهه اهوئي چوندو هوس ته: ابا! يا نصيب.

شهزادي دل ۾ خيال ڪيو ته آءٌ پڙهيو ته تمام گهڻو آهيان، مگر بابي کي الاجي دل ۾ ڪهڙو خيال آهي، جو نه منهنجي شاديءَ جو ذڪر، نه ٻي ڪا دنيا جي ڳالهه ٻولهه ٿو ڪري، هر وقت اهائي ڳالهه ته: ابا! يا نصيب. آخر شهزادو تنگ ٿي پيو. هڪڙي ڏينهن خيال ڪيائين ته، هتي هاڻي وڌيڪ رهڻ مناسب نه آهي، چڱو آهي ته وڃي ڪنهن ٻئي ملڪ جو سير ڪجي ۽ دنيا کي گهمي ڏسجي، باقي هتي ته هر ڳالهه لاءِ "يا نصيب" کان سواءِ پيو ڪجهه به ڪونهي.

---

* هيءَ ڳالهه وچولي (تعلقي شهداد پور) مان مير حسن "سڪايل" کان ملي.

تنهنڪري اتان نڪري وڃڻ جو پڪو ارادو ڪري پنهنجي پيءُ جي سئيس کي گهرائي چيائين ته: جيڪو سڀني گهوڙن ۾ پلو گهوڙو هجي، اهو سنجي تاهي سونکي آڻي ڏي ته چڙهي ڏسان. پوءِ تيار ٿي پاڻيءَ جي ڪٽلي پاڻ سان کڻي، سئيس کان گهوڙو وٺي، لانگ ورائي هڪڙي طرف کڻي رخ رکيائين. هلندي هلندي پنهنجي شهر کان تمام پري نڪري ويو، پر ڪابه وسنئن ڏسڻ ۾ نه آيس، آس به تيز ٿيندي وئي، ڪري سو ڪري ڇا! آخر گهڻي پنڌ کان پوءِ هڪڙو وڻ نظر آيس، گهوڙو ڪاهي آتي وڃي پهتو. ڏسي ته هڪڙو وڏو جهونو وڻ آهي، پر سندس ٿڙ لسوئي لسو. جيستائين هٿ پيو پهچيس، اوستائين ان ۾ ڪوبه انگهو يا کُٽ ڪانه هئي، جنهن ۾ کڻي گهوڙو ٻڌي يا ڪٽلي ٽنگي سگهي. خيال ڪيائين ته خنجر وڻ ۾ هڻي، ان ۾ کڻي ڪٽلي ٽنگيان. سو جهڙو زور سان خنجر وڻ ۾ هنيائين ... تهڙو هڪڙي وڏي طاقي وڻ سان نڪري وڃي هيٺ ڪري ۽ وڻ ۾ هڪڙو دروازو ٿي پيو. هن انهيءَ دروازي سان نظر ڪئي، ڏسي ته سار! هتي ته ڪو عجيب لقاءُ لڳو پيو آهي.

شهزادو پوءِ آن دروازي مان اندر گهڙي ويو. ڇا ڏسي ته هڪڙو عاليشان محلات ٺهيل آهي، آن ۾ هڪڙي خالي کٽ سينگاريل ٺهيل رکي آهي. هي به هٿو تمام گهڻو ٿڪل، سو لت کوڙي، انهيءَ کٽ تي سمهي پيو ۽ اگهور ننڊ ۾ پئجي ويو. گهڻي وقت کان پوءِ جڏهن سجاڳ ٿيو، تڏهن ڏسي ته هڪڙي تمام حسين شهزادي آهي، جا پريان پانهيءَ سان گڏ پئي اچي. شهزادي هن کي ڏسي حيران ٿي وئي. تنهن تي بانهيءَ چيس ته: شهزادي! تنهنجو مڙس اهوئي آهي، جيڪو تنهنجي سيج تي ستو پيو آهي؛ باقي هاڻي پڇڻ ڪرڻ نامناسب آهي. اتي شهزادي وڃي اچي کٽ تي ويٺي. شهزادي ۽ هن پاڻ ۾ دل جا حال احوال ڪيا ۽ شاديءَ

جو به عهد ڪري ڏينهن مقرر ڪيائون. شهزاديءَ چيس ته: ستن ڏينهن کان پوءِ آءٌ تنهنجي حوالي آهيان، جيڏانهن ڪٺي تيڏانهن وٺي هلجانءِ. اهي ست ڏينهن صبر ڪر، جو انهن ستن ڏينهن ۾ آءٌ توکي نه ملي سگهنديس- پر رات جو وري به موٽي اچي توکي ڏسيو وينديس. انهيءَ وچ ۾ تون هن باغ ۽ محلات جو سير پيو ڪج، پر هي سامهون جيڪي چار ڪوٺيون آهن، انهن کي کولي اندر نه وڃج- اها ڳالهه ياد رکج! شهزادي اها ڳالهه قبول ڪئي. پوءِ شهزادي پانهيءَ سميت اٿي هلي ۽ نظر کان غائب ٿي ويئي؛ باقي شهزادو اتي ئي محلات ۾ رهڻ لڳو.

شهزادي کي اتي رهندي ٽي ڏينهن گذري ويا. چوٿين ڏينهن دل ۾ خيال ڪيائين ته انهن ڪوٺين ۾ الاجي ڇا آهي، چونه اهو ڏسجي. اهو خيال ڪري انهن چئني ڪوٺين مان هڪڙي کوليائين. ڇا ڏسي ته هڪڙو مهري اٺ بيٺو آهي، جنهن هن کي ڏسي چيو ته: جيڪڏهن مون تي چڙهين، ته ڏاڍو سير ڪرائيندين. شهزادو به ٽپ ڏيئي اٺ تي چڙهي ويٺو. اٺ هن کي گهمائي ڦيرائي اهڙي هنڌ اچي ڪڍيو، جتي اها ساڳي شهزادي پانهيءَ سميت مٺائي ورهائي رهي هئي. هن کي به مٺائي ڏيڻ لاءِ هو اڳتي وڌيو، پر شهزادي دل ۾ خيال ڪيو ته متان سڃاڻي وٺن، سو آتان کسڪي پوئتي وريو ۽ اچي محلات ۾ چپ ڪري ويهي رهيو. اهڙيءَ طرح پنجين ڏينهن وري ٻيءَ ڪوٺيءَ کي کولي ڏٺائين ته اتي هاٿي بيٺل ڏسڻ ۾ آيس، جنهن چيس ته: مون تي سوار ٿين ته ڏاڍو سير ڪرائيندين! هيءُ ٽپ ڏيئي هاٿيءَ تي چڙهي ويٺو، ۽ هاٿي به هن کي ساڳيءَ ڪچهريءَ ۾ ڪٺي ويو. شهزادو سيڪجهه ڏسي وري به واپس وريو، ۽ اچي محلات ۾ پهتو. ٽئين ڏينهن وري ٽئين ڪوٺيءَ جو خيال آيس. در کوليائين ته هڪڙو گهوڙو بيٺل ڏٺائين، جنهن به ساڳي ڳالهه

چيس. شهزادو ان تي بہ لانگ ورائي چڙهي ويٺو، جنهن بہ ڪٺي وچ ساڳي ڪچهري ڏيکاريس. ستين ڏينهن آخر شهزادو چوٿينءَ ڪوٺيءَ ۾ ويو، جتي ڏٺائين تہ هڪڙو گڏهہ ٻڌو آهي، جنهن هن کي ڏسي چيو تہ: جي مون تي چڙهين تہ ڏاڍا مزا ڏيکاريئين! شهزادو جو اڳيئي هريل هو، سو ٽپ ڏيئي گڏهہ تي چڙهي ويٺو. گڏهہ بہ چا ڪيو جو شهزادي کي ڦيرائي ڦيرائي هڪڙي هنڌ اهڙو زور سان ڪٺي پٽ تي هنيو، جو شهزادي جي ٽيڀ وچ زمين سان لڳي ۽ بيهوش ٿي ويو. جڏهن هوش ۾ آيو، تڏهن ڏٺائين تہ سندس گهوڙي جي زبان آڄ ۽ بک کان ٻاهر پيئي لڙڪي، ۽ پاڻ انهيءَ ساڳئي وڻ جي پاڙ ۾ ڪريو پيو آهي. شهزادو اٿي بيهي وڻ کي خنجر هڻڻ لڳو، مگر طاقي وري ڪانہ کلي. اتي هو ڏاڍو حيران ٿيو. ٻي ڪا واهہ نہ ڏسي اٿي سڌو پنهنجي شهر واپس آيو، ۽ اچي پيءُ سان مليو. پيءُ هن کي ڏسندي ئي چيو تہ: آبا! يا نصيب. اتي شهزادي پيءُ کي چيو تہ: بابا! انهيءَ يا نصيب جو مطلب مونکي سمجهايو! تنهن تي بادشاهہ چيس تہ: ابا! تون جو اٺ تي، هاٿيءَ تي ۽ گهوڙي تي ساندهہ ٽي ڏينهن چڙهي شهزاديءَ جي ڪچهريءَ ۾ وئين... ۽ مٺائي نہ ورتئي، سو چو؟ تڏهن تہ آءٌ چوندو آهيان تہ "ابا! يا نصيب."

١٢- ننڍو وزير*

هڪڙو غريب ڪاٺير هو، جو روزانو جهنگ مان ڪاٺيون ڪري اچي پر واري شهر ۾ وڪڻندو هو، جنهن مان هن کي ننڍو ملندو هو. ۽ ويچارو انهيءَ ننڍي مان پيو پنهنجو ڏکيو سُکيو گذرسفر ڪندو هو. هڪ ڏينهن جيئن هو شهر مان ڪاٺيون وڪڻي گهر ڏي آيو، تيئن هڪڙي چاڪيءَ سڏ ڪري چيس ته: اي شخص! تون ڏسڻ ۾ تمام مسڪين ٿو اچين. مونکي ماڻهوءَ جي ضرورت آهي، جي مون وٽ پڳهار تي بيهين ته هوند ڏاڍو خوش رهين! ڪاٺير دل ۾ خيال ڪيو ته پنهنجو ڪم ننڍي روز سان، سو جهڙو چور وٽ تهڙو چاڪيءَ وٽ- پيا وهنداسين. سو چاڪيءَ کي چيائين ته: هائو ادا! - آءٌ بيهندس. چاڪيءَ پڇيس ته: پڳهار ڇا وٺندين؟ ڪاٺير جواب ڏنس ته: ننڍو روز. چاڪيءَ ڏٺو ته هيءُ شخص ته بنهه ڪو ڀالو ڀولو ٿو ڏسجي، سو ننڍي روز تي ڪٺي ڀاڻ وٽ بيهاريائينس. ڪاٺير جو اڳيئي محنت تي هيريل هو، سوڏينهن رات چاڪيءَ وٽ دل لائي محنت ڪرڻ لڳو. هونءَ جو چاڪيءَ جي گهاڻي ۾ ڪڙ جوڻ ۾ چار ٽريون مس لهنديون هيون، سو ڪاٺير جي اچڻ ڪان پوءِ هن جون پيٽيون ليٽيون ٽريون لهڻ لڳيون - ۽ ٿيندي ٿيندي چاڪي شاهوڪار ٿي ويو. پر ڪاٺير جو اهو ئي ننڍو روز... ۽ ائين ڪيترائي ڏينهن گذري ويا.

---

* هيءَ ڳالهه وچولي مان برادي ڪيڙي (تعلقوهالا) ۽ قاضي نورمحمد (تعلقو حيدرآباد) کان ملي.

آن ملڪ جي بادشاهہ جو دستور هوندو هو تہ روزانو رات جو چمڙاپوش ڪري، رعيت جو ڏک سک ۽ ملڪ جو واءُ سُاءُ لهي. نڪرندو هو. پهريائين جڏهن بادشاهہ آنهيءَ چاڪيءَ جي گهر وٽان لنگهندو هو تہ چاڪيءَ جو گهر ڪڪائون ڏسندو هو ۽ هن جو گهاڻو ڪڏهن وهندو پيو هو تہ ڪڏهن بيٺو هوندو هو. ٿورن ڏينهن ڪان پوءِ بادشاهہ، چاڪيءَ جي ڪکائين جهوپڙيءَ بدران آتي هڪ عاليشان پڪيسري جڳهہ ڏٺي، ۽ گهاڻو وهندو ڏٺو. تيئت بادشاهہ ڪان رهيو نہ ٿيو، سو لنگهي اندر ڏٺائين تہ چاڪي سُتو پيو آهي، ۽ هڪ شخص آهي جو گهاڻي کي لڳو پيو آهي. بادشاهہ سلام ورائي آن ڪان پڇيو تہ: اي شخص! تون هن گهاڻي جو مالڪ آهين؟ ڪاٽير جواب ڏنو تہ: نہ سائين! هن گهاڻي جو مالڪ سُتو پيو آهي، ۽ آءٌ هن وٽ پگهار تي آهيان. بادشاهہ پڇيس تہ: هيءُ توکي ڪيتو پگهار ڏيندو آهي؟ ڪاٽير چيو تہ: سائين! ٽڪو روز. بادشاهہ اهو ٻڌي وائڙو ٿي ويو، چيائين تہ: هيتري ساري محنت ۽ صرف ٽڪو روز! ڪاٽير جواب ڏنو تہ: سائين مالڪ خوش تہ آءٌ خوش، آءٌ هن ٽڪي ۾ ئي خوش آهيان. اهو ٻڌي بادشاهہ دل ۾ چيو تہ هيءُ تہ ڪو نيڪ انسان ٿو ڏسجي؛ سو ڪاٽير کي چيائين تہ: مون وٽ نوڪري ڪندين؟ ڪاٽير جواب ڏنو تہ: سائين! مون لاءِ تہ ڳالهہ ساڳي آهي، پر مالڪ ڪان اجازت وٺو. بادشاهہ اها ڳالهہ خوشيءَ سان قبول ڪئي، ۽ چاڪيءَ کي آٿاري ڪانئس ڪاٽير جي اجازت ورتائين. پلا چاڪي بادشاهہ ڪان ڪٿي ٿو ڪنڌ ڪڍائي سگهي، سو هٿ ٻڌي بيهي رهيو ۽ ڪاٽير کي خوشيءَ سان اجازت ڏنائين. جڏهن بادشاهہ، ڪاٽير کي وٺي آتي هليو، تڏهن هن ڪان پڇيائين تہ: پگهار ڇا وٺندين؟ ڪاٽير جواب ڏنو تہ: سائين! ٽڪو روز. تڏهن بادشاهہ ڪيلي ڪاٽير کي چيو تہ: چڱو ميان! اڄ ڪان تنهنجو نالو ئي

ميان ٽڪو آهي، ۽ تنهنجو ڪم صرف اهو آهي، جو رات جو محلات تي پهرو ڏيندين. ڪاٺير اها ڳالهه قبول ڪئي. پوءِ هر روز ڏينهن جو آرام ڪندو هو ۽ رات جو محلات تي پهرو ڏيندو هو.

ائين ڪيترائي ڏينهن گذري ويا. هڪڙيءَ رات اهڙو اچي واقعو بڻيو، جو جيئن هي پهرو ڏيئي رهيو هو، تيئن پري ڪان رڙين جو آواز پڌائين. ڪاٺير رڙين جي آواز تي ڪن ڦيرڙايا ۽ پنهنجو ڏنڊو سنڀالي، جتان رڙين جو آواز پئي آيو، اوڏانهن روانو ٿيو. اڳيرو ٿي ڏسي ته رڙين جو آواز محلات جي پاسي واري ڦاسي گهاٽ مان پيو اچي. هيءُ به اندر ڦاسي گهاٽ ۾ لنگهي ويو. ڏسي ته هڪ وڻ آهي، جنهن تي هڪڙو ڇوڪرو پيو لڙڪي ۽ هيٺيان هڪڙي زال ويٺي رڙيون ڪري. هيءُ اچي زال وٽ پهتو ۽ پڇيائينس ته: مائي! ڇو ٿي رڙيون ڪرين؟ مائيءَ جواب ڏنو ته: هيءُ منهنجو پٽ آهي، جنهن کي بادشاهه اڄ ڦاسي ڏني آهي، هاڻي آءٌ منهن ڏسڻ آئي آهيانس، پر هي ته تمام مٿي آهي، آءٌ ته پهچي نٿي سگهان؛ هاڻي منهنجي ڪا مدد ڪر. ميان ٽڪي چيس ته: چڱو مائي! تون منهنجي ڪلهن تي چڙهي ڇوڪري کي ڪٽي لاهي وٺ. پوءِ هن مائيءَ کي ڪلهن تي چاڙهيو ۽ سڌو ٿي اٿي بيٺو. مائيءَ ڇا ڪيو جو ڇوڪري کي قابو جهلي، آتي جو آتي آن جو هيانءُ ڪڍي ورتائين. جڏهن هيٺ ميان ٽڪي تي ڇوڪري جي رت جا ڦڙا ڪريا؛ تڏهن ڪنڌ مٿي ڪئي. ڏسي ته مارا! هن ڏائڻ ته ڇوڪري جو هيانءُ ڪڍي ورتو! پر تيستائين ڏائڻ هن جي ڪلهن تان لهي وڃي پڳي. ميان ٽڪي به يڪدم ڏنڊو ڪڍي ٺڪاءُ ڪرايو ڏائڻ کي، جو وڃي هن جي پاٺهن ۾ لڳو، ۽ سندس پاٺهن پڃي پيئي، ڏک لڳڻ سان ڏنڊو به گنديءَ ۾ وچڙي پيو، جنهنڪري گندي ڏندي ۾ ويڙهجي اتي ڪري پيئي ۽ ڏائڻ وڃي

پڳي. ميان ٽڪي کي ڏائڻ جي پڇي وڃڻ جو ڏاڍو خيال ٿي پيئو پر ڪري ڪجهه به نه سگهيو. لاچار ماٺ ڪري اها گندي ڪٽي واپس پنهنجي ساگ تي آيو. صبح جو هن گندي ڪٽي آڻي بادشاهه کي ڏني ۽ رات واري سڄي حقيقت به ٻڌايائينس. بادشاهه اها گندي ڪٽي پنهنجي محلات ۾ ويو. اُن بادشاهه کي ست رائيون هيون، تن جڏهن ڇهڙي خوبصورت گندي ڏٺي، تڏهن ڦرڪا چوي ته: اها گندي اسان پايان. نيٺ بادشاهه به منجهي پيو ته آخر گندي ڪهڙي سا ڪنهن کي ڏجي؟ لاچار رائين کي چڙي، گندي ڪٽي سڏ و آيو ٽڪي وٽ، ۽ چيائينس ته: ميان ٽڪا! هڙهڙيون پيون به ڇهه گنديون آڻي ڏي، ۽ آٽيون به ضرور آڻج!. اهو ٻڌي ويچارو ٽڪو حيران ٿي ويو ته هاڻي اهڙيون گنديون اچن سي اچن ڪٿان؟ لاچار اها گندي ڪٽي، سهي سنپري بادشاهه کان موڪلائي، آڻي سفر تي روانو ٿيو.

ڪن ڏينهن جي سفر بعد هو هڪڙي اهڙي ملڪ ۾ اچي نڪتو، جتهن جي بادشاهه کي هڪ ڌيءَ ۽ هڪ پٽ کان سواءِ پيو ڪوبه اولاد ڪونه هو. قدرت وري اهڙي جو سندس پٽ کي اهڙو ڪو مرض هو، جو لڳي ٽڄي جيئن ڪو ماڻهو صفا مري ويندو آهي، تيئن مري ويندو هو؛ پر جڏهن اُن جو لاش ڪٽي قبرستان ۾ دفن ڪرڻ ويندا هئا، ته ڪانڌين مان ته ڪوبه واپس ڪونه ايندو هو؛ باقي شهزادي جو لاش جيئرو جاڳندو وري محلات ۾ ايندو هو ۽ رات ٿيندي هئي ته وري اِن جي ساڳي حالت ٿي. ۽ جي قبرستان ۾ نيندا هئس ته اهو ئي لاش جو لاش پنيو گهر ۾ پيو هوندو هو. انهيءَ ڪري بادشاهه جو حڪم هو ته: جيڪي به پرديشي شهر ۾ اچن، هر رات انهن مان هڪ کي لاش سان ڪانڌي ڪيو وڃي. حڪم موجب جيڪو به ٻاهريون ماڻهو شهر ۾ پيو ايندو هو، اُن کي پڪڙي بادشاهه وٽ آڻي پيش ڪندا

هئا. جڏهن مياں ٽڪو ان شهر ۾ پهتو، تڏهن آن کي به دستور موجب سپاهين پڪڙي اچي بادشاهہ وٽ پيش ڪيو. بادشاهہ حڪم ڏنو تہ: جيستائين پيو ڪو ماڻهو هٿ اچي، تيستائين هن کي لاش واري ڪوٺيءَ ۾ ڇڏي اچو. پوءِ سپاهين هن کي وٺي وڃي شهزادي جي لاش واري ڪوٺيءَ ۾ ڇڏيو ۽ ٻاهران ڪلف ڏيئي ڇڏيائون. هيءُ ويچارو حيران تہ هيءَ مون سان ڪهڙي ماجرا ٿي! پر آخر ڪري بہ ڇا ٿي سگهيو؟ ماٺ ڪري لاش جي پاسي ۾ هڪ اونداهيءَ ڪنڊ ۾، ڏنڊو پاسي کان رکي ويهي رهيو. ٿوريءَ دير کان پوءِ ڏسي تہ جاءِ جي دريءَ مان هڪڙو ديو اندر گهڙي آيو، ۽ ايندي شرط پٽ تي ويهي، بغل مان هڪ چوپڙ ڪڍي ڪٽي اڳيان رکيائين. پوءِ ان چوپڙ کي ڪٽي سنئون ڪيائين تہ شهزادو جيئرو ٿي آٿي ويهي رهيو. پوءِ گهڻيءَ دير تائين، ديو ويهي شهزادي سان چوپڙ راند ڪئي ۽ وڃڻ وقت وري بہ ڪٽي چوپڙ اونڌي ڪيائين تہ شهزادو لاش جو لاش ٿي ڪري پيو. ديو جيئن پنهنجي چوپڙ ويڙهڻ لڳو، تيئن مياں ٽڪي ڪيس بيخيالو ڏسي، خدا کي ياد ڪري، پنهنجو ڏنڊو سنڀاري پر ڪري ڪٽي مٿي ۾ ٺڪاءُ ڪرايس. ديو هي اوچتي آفت ڏسي اهڙو تہ دهلجي ويو، جو چوپڙ بہ آتي ئي وسري ويس ۽ ائين وٺي ڀڳو جو پتو ئي ڪونہ پيو. مياں ٽڪي اها ديو واري چوپڙ ڪٽي پاڻ وٽ قابو ڪئي. انهيءَ وچ ۾ بادشاهہ جي سپاهين ڪي، ڪو ٻيو مسافر ملي ڪونہ سگهيو، سو مياں ٽڪي کي شهزادي جي لاش واري ڪوٺيءَ ۾ ويٺي ويٺي ساري رات گذاري ويئي.

جڏهن صبح ٿيو تڏهن بادشاهہ جو وزير ماڻهو کي وٺي مياں ٽڪي جي ڪفن دفن لاءِ اچي ڪوٺيءَ جي ٻاهران بيٺو. جو تہ انهن کي پڪ هئي تہ رات وچ ۾ هو ختم ٿي ويو هوندو. هي ڪوٺي جو در لاهي جهڙو اندر ٿي گهڙيا، تهڙو

ميان ٽڪو ڏنڊو ڪٺي پنيان ڪاهي پين. سُلو ۽ وزير ڊپ ۾ آئي پڳا ۽ سڏو اچي بادشاهہ اڳيان بيٺا. بادشاهہ جڏهن ڪائنس حقيقت پڇي، تڏهن ٻڌايائون تہ: بادشاهہ سلامت!، راتوڪو مسافر تہ جيئرو جاڳندو اندر ويٺو آهي، اسين وياسين تہ مرڳو ڏنڊو ڪٺي اسان جي پويان ڪاهي پيو. بادشاهہ پاڻ اها ڳالهہ ٻڌي عجب ۾ پئجي ويو، ۽ چيائين تہ: چڱو، هلو تہ آءٌ تو هلي ڏسان. پوءِ بادشاهہ، وزير سان گڏجي سڏو اُن شهزادي واري ڪوٺيءَ تي آيو. ميان ٽڪي جو بادشاهہ کي ايندو ڏٺو، تنهن يڪدم اچي ڪيس ادب سان سلام ڪيو، ۽ هٿ ٻڌي چيائين تہ: بادشاهہ سلامت! مون سڄي رات شهزادي جي علاج جو ويچار ڪيو آهي... هاڻي جيڪڏهن آءٌ شهزادي کي انهيءَ بيماريءَ کان صفا ڇڏائي ڇڏيان تہ؟ بادشاهہ چيس تہ: اي مسافر! مون هڻ لاءِ اڳيئي اعلان ڪري ڇڏيو آهي تہ 'جيڪو بہ ماڻهو شهزادي کي ان مرض مان آجو ڪندو، ان کي اڌ راج جو ڏيندس ۽ پنهنجي ڌيءَ بہ ان کي پرڻائيندس'. ميان ٽڪي چيو تہ: چڱو بادشاهہ سلامت! هاڻي مون سان گڏجي اندر ڪوٺيءَ ۾ اچو. جڏهن هي سڀ اندر شهزادي جي لاش وٽ پهتا، تڏهن ميان ٽڪي چوپڙ ڪڍي زمين تي رکي، پوءِ جو ڪٺي سنئون ڪيائينس تہ شهزادو جيئرو جاڳندو آئي ڪڙو ٿيو، ۽ پنهنجي پيءُ کي سڃاڻي، يڪدم پاڪر پائي چنبڙي پيو. شهزادي کي چڱو ڀلو ڏسي، بادشاهہ ڏاڍو خوش ٿيو ۽ هڪدم سڄي شهر ۾ جشن ڪرڻ جو حڪم ڏنائين. پوءِ ميان ٽڪي اها چوپڙ سا‌ڙي ڇڏي. ٽن ڏينهن جي جشن بعد، بادشاهہ ڏاڍي ڌامڌوم سان سندس شادي شهزاديءَ سان ڪرائي، ۽ پنهنجو اڌ راج بہ کين ڏاج ۾ ڏنائين.

ڪجهہ ڏينهن جي عيش آرام ڪسان پوءِ ميان ٽڪي گنديءَ واري حقيقت بادشاهہ ۽ شهزاديءَ سان ڪئي ۽ ڪائنس اجازت وٺي، آئي مسافريءَ تي نڪتو. ڪن ڏينهن جي

مسافريءَ بعد هڪڙي برپٽ ۾ اچي پهتو، آتي هن کي پري
کان گنبذ جي نموني هڪڙي عاليشان جڳهه ڏسڻ ۾ آئي.
هن خيال ڪيو ته ڪجهه دير انهيءَ جڳهه ۾ آرام ڪجي ۽
پوءِ اڳتي هلجي. سو وڏي اچي اُن جڳهه وٽ پهتو، ڇا ڏسي
ته جڳهه جي پاسي کان هڪڙي ڪسي هيرن جواهرن جي
پيئي وهي. اهڙي ڪسي ڏسي هو عجب ۾ پئجي ويو ۽
ڪيتري دير آتي ئي ويٺو رهيو. آخر ٿوريءَ دير کان پوءِ هو
دروازي ڳولڻ لاءِ جڳهه کي چوڌاري ڦرڻ لڳو، پر هن کي
ڪوبه دروازو هٿ نه آيو. نيٺ مائڙي ڪري هڪڙي پاسي
اهو خيال ڪري لڪي ويهي رهيو، ته ڏسان ته هن جڳهه ۾ ڪهڙو
اسرار آهي، جو نه اُتي در نه دروازو اچان ويرم ئي ڪانه گذري تهڏسي
ته اهو ساڳيو ديو، جنهن کي مٽي ۾ ڏنڊو هنيو هئائين، سو
سٽيندو سينهن واچ ڪندو، انهيءَ جڳهه ڏي پيو اچي. جڏهن
ديو ان جڳهه کي ويجهو آيو، تڏهن پيٽ تي هڪڙي هنڌ هٿ
هنيائين ته دروازو ظاهر ٿي پيو ۽ هو اندر هليو ويو.
ميان ٽڪي اهو دروازي وارو هنڌ ڏسي ڇڏيو، پوءِ مٿان ڪري
سمهي پيو. جڏهن صبح ٿيو، تڏهن ڏٺائين ته ديو ساڳئي
هنڌان ٻاهر نڪري جهنگل ڏي هليو ويو. هي يار به اُن
دروازي مان لنگهي ٿيو اندر ۽. هلندو هلندو اچي هڪڙي
ڪوٺيءَ وٽ پهتو. ڪوٺيءَ ۾ اندر وڃي ڏسي ته هڪ نازنين
آهي جا پلنگ تي تمام گهريءَ ننڊ ۾ ڳنڍي تاڻي سُتي پئي
آهي. ٽڪي جو سندس منهن تان ڳنڍي لاٿي ته اُن جي سيسي
ڏڙ کان ڏار ٿيل ڏٺائين ۽ ان مان جيڪي رت جا ٽيپا
ڪريا ٿي، سي وري ڪٽ هيٺان پاڻي ۾ وهنڌڙ ڪسي ۾ پئجي
هيرا سوتي ٿي پيا ٿي. هي عجب ۾ پئجي وائڙن وانگر هيڏانهن
نهارڻ لڳو، اوچتو ان نازنين جي سيرانديءَ واريءَ پاسي، جاري
تي هڪ اونڌي تختي رکيل ڏٺائين، جنهن تي هڪ نقش پڻ
اُڪريل هو. هن اها تختي سنئين ڪري نازنين جي منهن تائين

آندي ته هوءَ مجاڳ ٿي آئي ويهي رهي، ۽ جڏهن ميان ٽڪي تي نظر پيس ته آن ڪي ڏسڪائڻ لڳي ۽ پڇيائينس ته: تون ڪير آهين ۽ هتي ڪيئن آيو آهين؟ هن جواب ڏنس ته: اي نازنين! تون ڪاوڙج نه، آءٌ هڪ مسافر آهيان ۽ رلندي رلندي اچي هتي نڪتو آهيان. تڏهن نازنين چيس ته: اي نوجوان! تون چڱو ماڻهو ٿو ڏسجين، تنهنڪري بهتر ٿيندو ته تون هينئر ئي هتان هليو وڃ، نه ته جيڪر سنهنجي پيءُ توکي هتي ڏسي ورتو ته آفت ماري ڇڏيندءِ. اتي ميان ٽڪي وري چيس ته: اي نازنين! اهڙو ظلم ته نه ڪر، هينئر آءٌ ڪيڏانهن وڃان؟ هتي ته ڀي ڪا اهڙي وسنئن به ڪانهي، جتي وڃي پاڻ لڪايان. هن جي انهن ڳالهين تي نازنين کي مٿس رحم اچي ويو، سو چيائينس ته: چڱو ڀلا، تون هن وڏي پيتيءَ ۾ لڪي ويهه، پوءِ بابو ايندو ته آءٌ پاڻهي ان سان سمجهنديس. اهو ٻڌي ميان ٽڪو ڪجهه سرهو ٿيو ۽ ان نازنين کي چيائين ته: چڱو، آءٌ هن پيتيءَ ۾ لڪي ٿو ويهان، پر جڏهن تنهنجو پيءُ اچي، ته آن کان پڇج ته هو ڪنهن کان ڊڄندو به آهي يا نه؟ نازنين اها ڳالهه قبول ڪئي، پوءِ هيءُ وڃي پيتيءَ ۾ لڪي ويهي رهيو. ڪا مهل ٿي ته ديو به "آدم بوءِ، آدم بوءِ" ڪندو اچي نڪتو. ڌيءَ چيس ته: بابا! آدمزاد جي ڪهڙي مجال جو هتي اچي سگهي! اهو ٻڌي ديو ڪٽي سات ڪئي ۽ پنهنجي ڌيءَ سان ويهي رهاڻ ڪرڻ لڳو. رهاڻ ڪندي، ڪجهه دير کان پوءِ ڌيءَ پڇيس ته: بابا! تون ڪهڙي شيءِ کان ڊڄندو آهين؟ تڏهن ديو چيس ته: ڌيءَ! آءٌ فقط ميان ٽڪي کان ڊڄندو آهيان، جنهن سونکي اهڙو ڏنڊو ڏنيو هو، جو اڃان مٿي ۾ ڦٽ پيئو آهي. اتي ميان ٽڪو به پيتيءَ مان ٻاهر نڪري، ڏنڊو کڻي اچي ديو جي سامهون بيهي رهيو، ۽ چيائينس ته: اڃان ڳالهه ڪٿي آهي؟ جهل مٿو، پيو ڏنڊو ٿو اچيئي! ديو جو

ميان ٽڪي کي ۽ اُن جي هٿ ۾ ڏنڊو ڏنو، سو اچي ٽڙڪڻ لڳس ۽ يڪدم هٿ ٻڌي اٿي بيهي رهيو ۽ ميان ٽڪي کي چيائين ته: ”بيلي، شالوا اٿي الله جو پيو ڏک نه هُج، مونکي جيئدان ڏي، آءٌ پنهنجي ڌيءَ جي شادي به توسان ٿو ڪرايان.“ اتي ميان ٽڪو به ڪجهه ڊرو ٿيو. پوءِ ٻئي ڏينهن ديو پنهنجي ڌيءَ جي شادي ميان ٽڪي سان ڏاڍي ڌام ڌوم سان ڪئي. ميان ٽڪي اتي ٻه ٽي ڏينهن عيش آرام سان گذاريا. پوءِ گهنڊن جي گولا واري ڪم جي ڳالهه ٻڌائي، آتان موڪلا پائين ۽ اتي پنڌ پيو.

ڪيترن ڏينهن جي مسافريءَ بعد هن کي پري کان هڪڙو قلعو نظر آيو، جو سڄو سفيد پٿر جو ٺهيل هو، ۽ پري کان پئي چلڪيو. جڏهن قلعي جي ويجهو آيو، تڏهن ڏٺائين ته اُن قلعي کي فقط هڪڙو دروازو هو. پوءِ هن گهڻئي در ڪڙڪايو ۽ سڏ ڪيائين، پر ڪو به ٻئي بشر هن جي سڏن تي ٻاهر ڪونه نڪتو. لاچار ٿي آهستي آهستي ڪري دروازو کولي اندر قلعي ۾ گهڙي ويو. اندر هن کي هڪڙو تلاءُ ڏسڻ ۾ آيو، جنهن جي چئني پاسن کان هڪ هڪ سون جو ٺهيل هاٿي بيٺل هو، جن مان پاڻيءَ جا ڦوهارا نڪري رهيا هئا. تلاءَ جي ڪپ تي هڪ ڪوٺي ٺهيل هئي، جنهن جو در ڍڪيل هو. هي آهستي آهستي دروازو کولي اندر گهڙي ويو. ڪوٺيءَ ۾ گهڙڻ سان سندس نظر پلنگ تي ويٺل هڪ خوبصورت ڇوڪريءَ تي وڃي پيئي، ڇوڪريءَ جو هن کي ڏٺو، سا يڪدم اٿي بيٺي ۽ هن کي ڏاڍي نهٺائي ۽ ادب سان اچي ڪٽ تي ويهاريائين. ميان ٽڪي، اُن کان پڇيو ته ”تون ڪير آهين ۽ هتي ڪيئن اچي ڦاٿي آهين؟“ تڏهن ڇوڪريءَ ٻڌايس ته: ”آءٌ هتي پنهنجيءَ ماءُ سان گڏ رهندي آهيان — توجهڙي شهزادي جوان کي ڏسي، مونکي ڏاڍي خوشي ٿي آهي، پر ڇا ڪجي جو تون خود هن طلسمي چڪر ۾ اچي

ڦاٿو آهين. هاڻي هتان تنهنجو ڀڄڻ مشڪل آهي. تڏهن ميان ٽڪي پڇيس: سو وري ڪيئن؟ ڇوڪريءَ ٻڌايس ته: منهنجي ماءُ ڏائڻ آهي، جا توکي ماري ڇڏيندي. اِتي هن کي شڪ پيو ته متان آها ساڳي ڏائڻ نه هجي، جنهن ان رات ڇوڪري جو هيانءُ ڪڍيو هو، جنهن جي گندي ٻه مون وٽ آهي؛ سو ڇوڪريءَ کي چيائين ته: تون گهٻراءِ نه، آءٌ لڪي ٿو وڃان؛ پر تون رکيو ايترو ڪج، جو جڏهن تنهنجي ماءُ اچي، تڏهن تون ڳالهه ڪندي، ان کان صرف ايترو پڇج ته: تون ڪنهن کان ڊڄين به ٿي يا نه؟ ڇوڪريءَ اها ڳالهه قبول ڪئي. پوءِ هن کي دروازي جي اوٽ ۾ لڪائي ويهاريائين. ڪا مهل ٿي ته ڏائڻ به اچي اتي نڪتي. ميان ٽڪي ڏسڻ سان سڃاتي ورتس ته هيءَ اها ساڳي ڏائڻ آهي. ڏائڻ سڌو اچي پلنگ تي ويٺي ۽ ڌيءَ سان ڳالهيون ٻولهيون ڪرڻ لڳي. ٿوريءَ دير کان پوءِ ڇوڪريءَ ماءُ کان پڇيو ته: امڙ! تون ڪنهن کان ڊڄين به ٿي يا نه؟ تڏهن ماڻس چيس ته: ڌيءَ! عمر ۾ رکيو ميان ٽڪي کان مس مس جند ڇڏائي سگهي هيس، جنهن ڏنڊي سان هٿي منهنجي ٻانهن ٽي پڇي وڌي هئي؛ باقي ٻئي ڪنهن کان به ڪونه ٿي ڊڄان. اهو ٻڌي ميان ٽڪو به ڏنڊو سنڀرائي، دروازي جي اوٽ مان نڪري ظاهر ٿيو ۽ ڏائڻ کي هڪل ڪري چوڻ لڳو: هاڻي جهل ٻي ٻانهن، اچئي ٿو ڏنڊو! اتي ڏائڻ جا حواس ئي خطا ٿي ويا ۽ دانهن ڪري چيائين: ميان ٽڪا! خدا جي واسطي مونکي جيئدان ڏي — آءٌ پنهنجي ڌيءَ جو سڱ توکي ٿي ڏيان ۽ پيو به جيئن چوندين تيئن ڪنديس. اهو ٻڌي ميان ٽڪو ڏاڍو خوش ٿيو. ٻئي ڏينهن ڏائڻ جي ڌيءَ سان شادي ڪري، آتي عيش آرام سان رهڻ لڳو.

ڪجهه ڏينهن گذرڻ بعد، هڪڙي ڏينهن ميان ٽڪي گندي ڪڍي پنهنجيءَ سس ڏائڻ کي ڏيکاري، ۽ چيائينس

تہ: درحقيقت آءٌ انھن گندين جي گولا ۾ نڪتو آھيان. تڏھن ڏائڻ چيس تہ: اھڙين گندين جي تہ مون وٽ ڪمي ڪانھي، سو جڏھن تون وڃين تڏھن جيتريون گنديون گھرجنئي اوتريون کڻي وڃ. ٿورن ڏينھن بعد ميان ٽڪي ڏائڻ کان موڪلايو، جنھن کيس خوشيءَ سان اجازت ڏني، ۽ ڪڙي پري گندين جي ۽ ھڪڙي آڏام ڪٽولي بہ ڏنائينس ۽ چيائينس تہ: ھن آڏام ڪٽوليءَ کي جتي بہ چوندين آتي ھلي توھان کي لاھيندي. پوءِ ھيءُ پنھنجي زال ۽ گندين جي پريءَ سميت آڏام ڪٽوليءَ تي چڙھي ويٺو ۽ سڌو اچي ديو جي محلات تي لٿو. ديو جي ڌيءَ ھن کي ڏسي ڏاڍي خوش ٿي. ميان ٽڪي بہ ٿي ڏينھن اتي رھي ديو کان واپس وطن ورڻ جي اجازت گھري. ديو کين خوشيءَ سان اجازت ڏني ۽ ھلندي مھل ھڪ جوڙي جادوئي ڏونڪا ڏيئي چيائينس تہ: جنھن وقت بہ ڪا اوکي پوئي تڏھن ھنن ڏونڪن کي وڄائجئين تہ اسين سڀ اچي تو وٽ پھچنداسين. ميان ٽڪي اھي ڏونڪا وٺي پاڻ وٽ قابو ڪيا، پوءِ پنھنجي زالن سميت آڏام ڪٽوليءَ تي چڙھي وطن ڏانھن روانو ٿيو. واٽ تي آن بادشاھ وٽان بہ ٿيندو آيو، جنھن جي پٽ کي جيئرو ڪيو ھئائين، ۽ آتان پنھنجي ٽئين زال شھزاديءَ کي بہ پاڻ سان کنيائين. رستي ۾ ديو جي ڌيءَ چيس تہ: جنھن وقت پنھنجي وطن کان ھڪ ميل کن اورتي پھچين، تڏھن مونکي ٻڌائج. جڏھن ميان ٽڪو پنھنجي ملڪ کان ميل کن اورتي ھو، تڏھن ديو جي ڌيءَ کي ٻڌايائين تہ: ھاڻي پنھنجي ملڪ جي حد ۾ داخل ٿيا آھيون. ديو جي ڌيءَ کيس ھڪدم آتي لھڻ جي صلاح ڏني، جنھنڪري ھو آتيئي لھي پيا. پوءِ ديو جي ڌي، پٽ کان مليل ڏونڪا وٺي زور سان وڄايا تہ کن پل ۾ ديو ديو جي ذات اچي آتي ميڙ ٿي. پوءِ ھن انھن کي حڪم ڏنو تہ: ھتي ھڪ عاليشان محل تيار ڪريو. بس، حڪم جي دير ھئي، يڪدم محل تيار ٿي ويو ۽ ميان ٽڪو

تنهن راڻيءَ سميت ان ۾ رهڻ لڳو. ٻئي ڏينهن رهي بادشاهه
کي نياپو موڪليو، جنهن گنديون ڪڻڻ لاءِ پنهنجي وزير کي
وٽن موڪليو، وزير گنديون ڪڻڻ لاءِ تڪي جي محلات ۾
آيو ۽ اتي ٽنهي راڻين کي ڏسي حيران ٿي ويو. آخر هو
گنديون کڻي بادشاهه وٽ حاضر ٿيو ۽ کيس اچي ٻڌائين. بادشاهه
گنديون ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ پنهنجي وزير کان ويهي
ميان تڪي جون خبرون چارون پڇڻ لڳو. وزير بادشاهه کي
چيو ته سائين! ميان تڪو ته اهڙيون راڻيون پرڻجي آيو
آهي، جو اوهان جون راڻيون انهن اڳيان ٻانهيون سونهن ٿيون
اهي راڻيون ڪنهن ٻئي هٿ ڪرڻ گهرجن. انهيءَ لاءِ علاج
به سولو آهي ته اوهين سڀاڻي هن جي پاڻ وٽ دعوت ڪريو.
پوءِ ماني کائڻ بعد کيس وٺي وڃي پنهنجو باغ گهمايو،
جڏهن پنهنجي باغ واري کوهه تي پهچو، تڏهن ڪنهن اٽڪل
سان چلو ان کوهه ۾ ڪيرائي ڇڏجو ۽ پوءِ ميان تڪي کي
چئجو ته کوهه مان اهو چلو ڪڍي ڏي، نه ته قاهي تي چاڙهيو
وينديون. پوءِ نڪو ميان تڪو چلو ڪڍي سگهي، نڪي بچي!
بادشاهه وزير جي ڳالهه ٻڌي کيس اچي ڪئي.
ٻئي ڏينهن وزير، بادشاهه طرفان ميان تڪي کي دعوت
ڏيارڻ موڪليو. دعوت کائڻ کان پوءِ گهمندي گهمندي
اچي باغ ۾ کوهه وٽ پهتا، اتي وزير يڪدم دانهن ڪري چيو
ته: بادشاهه سلامت! اوهان جيڪو چلو مون کي جهلڻ لاءِ ڏنو، ته
سو کوهه ۾ ڪري پيو. هاڻي ته ميان تڪو اهو چلو ڪڍي
سگهندو، باقي ٻئي جي جاءِ نه آهي. تڏهن بادشاهه لاچار
ميان تڪي کي چلو ڪڍڻ لاءِ چيو. ميان تڪو سمجهي ويو
ته وزير اچي منهنجي پٺيان پيو آهي، پر دل ۾ ڪا ڳالهه دل ۾
رکيائين ۽ بادشاهه کي چيائين ته: حاضر سائين، سڀاڻي صبح
جو اهو چلو مون کان وٺجو. وزير ڏٺو ته ڪي ميان تڪو
کوهه مان چلو ڪڍي سگهي ۽ ... بادشاهه وٽ پنهنجو قول

ڀاڙي سگھندو، سو خوشيءَ ۾ بغل ٺوڪيندو وڃي پنهنجي محل ۾ آرامي ٿيو.

شام جو ميان ٽڪي جادوئي ڏونڪا ڪٽي ونئي جو زور سان وڄايا ته ديوَ ديو جي ذات اچي حاضر ٿيا. هن انهن مان ٻن زوراورن ديون کي چونڊي، کين سڄي حقيقت ٻڌائي. ديو ته حڪم جا ٻڌا هئا، سي انهيءَ مهل ئي وڃي ڪوهه کي لڳا. هڪڙي ديوَ ٻيئي پاڻي پي ڪوهه سڪائي ڇڏيو، ۽ ٻئي پنهنجي چنڪ کي، جيئن جو تيئن ڪٽي ٻاهر اڇلايو ۽ چلو ڪري وڃي ميان ٽڪي کي ڏنائون. ٻئي ڏينهن ميان ٽڪي اهو چلو ڪٽي، پريءَ دربار ۾ آڻي بادشاهه کي ڏنو. وزير ته چلو ڏسي سڙي ويو پر ڪٽي في الحال چپ ڪيائين، ڇو جو ڪري به ڪجهه نٿي سگهيو. گهڙي ڪن ڪان پوءِ باغ جي مالهي، بادشاهه کي اچي فرياد ڏنو ته: سائين! رات وچ ۾ باغ واري ڪوهه جو پاڻي ته سڪي ويو، پر ڪنهن آن جو چڪ به ڪڍي ٻاهر اڇلائي ڇڏيو آهي. رات جو وري وزير، بادشاهه کي چيو ته: بادشاهه سلامت! ميان ٽڪي کي چئو ته جي تون اهڙو بهادر آهين، ته اسان جي پهلوانن سان مقابلو ڪر. پوءِ ڪنهن کيڏ سان کيس ختم ڪرائي ميدان صاف ڪري ڇڏبو ۽ نيئي راڻيون پنهنجي قبضي ڪبيون. بادشاهه بنا سوچ ويچار جي، ٽڪي کي گهرائي مقابلي لاءِ چيو. اتي ٽڪي کي پڪ ٿي ته هيءَ حرڪت سڀ وزير جي آهي، سو بادشاهه سان مقابلي جو ڏينهن مقرر ڪري گهر آيو ۽ راڻين سان ساري حقيقت ڪيائين.

مقابلي واري ڏينهن ميان ٽڪي، ديوَ جي ڏونڪن کي ڪٽي زور سان وڄايو ته ديو ديو جي ذات اچي حاضر ٿي ۽ کانئس گهرائڻ جو سبب پڇيائون. ٽڪي ساري حقيقت ٻڌائي کين چيو ته: تاڙي وڄائڻ تي، بادشاهه جي پهلوانن کي ختم ڪري، پڇاڙيءَ ۾ وزير جي سسي بادشاهه جي روبرو لاهي پوءِ

پلي هليا وڃجو. آخر مقرر وقت تي ميان ٽڪو سهي سنهري گهوڙي تي سوار ٿي ميدان ۾ آيو. هن طرف بادشاهه جا پهلوان به هٿيارن سان اچي ميدان ۾ بيٺا. ايتري ۾ بادشاهه جو حڪم ٿيو ۽ پهلوانن ميان ٽڪي تي جلهه ڪئي. هن فقط تاڙي وڄائي ته ديون جو ڪٽڪ اچي ميدان ۾ پيو، ۽ سڀني پهلوانن کي ختم ڪري ڇڏيائون، سڀ تماشائي ولي پيا. بادشاهه ۽ وزير جي پڻ هانءَ تي سوار ٿي مقابلو ڏسي رهيا هئا — سي به ديون جي دهشت جهلي نه سگهيا ۽ هانءِ کي پوئتي موٽائي ڀڄڻ لڳا. ايتري ۾ هڪڙي ديو اچي وزير کي ڪنڌ کان جهليو ۽ بادشاهه جي اکيان سندس سسي مروٽي هليو ويو.

پوءِ ڏينهن تي بادشاهه، ميان ٽڪي کي با عزت گهرائي پنهنجي وڏو ر ڌيءَ سان شادي ڪرائي، کيس پنهنجو وزير مقرر ڪيو. ان کان پوءِ ٽڪو وزير پنهنجي چئني رائين سان، باقي حياتيءَ جا ڏينهن عيش ۽ آرام سان گذارڻ لڳو...

١٣- ڪاٺير بادشاهه *

هڪڙو غريب ڪاٺير هو، جو ڪاٺيون ڪري پنهنجو ۽ ٻچن جو گذران ڪندو هو. هڪڙي ڏينهن جيئن ڪاٺيون شهر ۾ کپائڻ آيو، تيئن منهن ۾ بادشاهه جو خاص بورچي مليس. هن جون ڪاٺيون به هيون مُوچاريون، سو بورچيءَ چيس ته: اهي ڪاٺيون شاهي بورچيخاني تي هلي لاهه. ڪاٺير بورچيءَ سان گڏجي ويو ۽ وڃي ڪاٺيون بورچيخاني تي لاٿائين. بورچيءَ هن کي قيمت به سٺي ڏني ۽ چيائينس ته: روزانو ڪاٺيون ڏيندو ڪر. بورچيءَ وٽ انهيءَ وقت شاهي لقمي مان ڪجهه بچيل هو، اهو به هن کي ڏنائين. ڪاٺير ويچاري جو بادشاهي کاڌو چکيو، سو حيرت ۾ پئجي ويو، ۽ بورچيءَ کي چيائين ته: هيءُ ته واهه جو طعام آهي، هن تي خرچ به ته ڏاڍو ٿيندو هوندو؟ بورچيءَ چيس ته: هي کاڌو خاص بادشاهه کائيندو آهي. جيڪڏهين توکي اهڙو کاڌو ڏيڻ تي کائڻو آهي، ته اوترا پئسا ڏي ته طعام تيار ڪري ڏيانءِ. ڪاٺير چيو ته: رکو آءٌ کانُ ۽ منهنجا ٻچڙا نه کائين، اها ڳالهه سٺي نه آهي، تنهنڪري ليکو ڪري ٻڌاءِ ته ڪيترا پيسا لڳندا، جو اسان سڀئي هڪ ڀيرو هيءُ طعام ڍؤ ڪري کائون، پيو ته مون وٽ ڪي به ڪينهي، باقي روزانو به ٻريون ڪاٺين جون آڻيندس... هڪ ڀريءَ جو ملهه تو وٽ تيسين امانت رکي، باقي هڪ ڀريءَ جو ملهه وٺي، ٻچن جو پيٽ قوت ڪندو

---

* هن ڳالهه جون ٻه روايتون اتر (تعلقي ڪڪڙ) مان احمد خان «آصف» کان ۽ (تعلقي روهڙي) مان عبدالرزاق ميمڻ کان مليون.

رهندس. پوءِ جڏهن اهي پئسا پورا ٿين، تڏهن تون اسان کي اهو ڪاڌو تيار ڪري ڏج، ته هڪ ڀيرو مان ۽ منهنجا ٻچا اهو کائي ڏؤ ڪريون. بورچيءَ هن کي چيو ته: چڱو، تون پورا ٻارهن مهينا روزانو هڪڙي پري امانت رکندو وڃ، ٻارهن مهينن کان پوءِ تنهنجا ايترا پيسا مون وٽ ٿي ويندا، جو تو کي هڪڙو ديڳڙو انهيءَ طعام جو تيار ڪري ڏيندس.

ڪاٺير اها ڳالهه ٻڌي سڌو پنهنجي گهر آيو ۽ گهر جي ڀاتين سان اچي ڳالهه ڪيائين ته: اڄ مون بادشاهي طعام جا ٻه ٽي گراهه کاڌا آهن، پر انهن جي ڪهڙي خبر ڪريان! شاهي بورچيءَ سان صلاح ڪري آيو آهيان، ته هڪ دفعو اسين سڀئي اهو طعام ڏؤ ڪري کائون... پر ان لاءِ توهان سڀني کي ٻارهن مهينا مون ساڻ گڏ ڪاٺيون ڪرڻيون پونديون.

ڪاٺير جي ڀاتين به اها ڳالهه قبول ڪئي، پوءِ ته روزانو گهر جا سڀئي ڀاتي ڏاڍي شوق سان ڪاٺيون ڪرڻ لڳا ۽ ڏينهن ڳڻڻ لڳا ته خير جا ٻارهن مهينا گذرن ته ڪو بادشاهي کاڌي جو مزو وٺون. چوندا آهن ته جنهن ۾ مان پيو، سا راهه رهندي ڪيترو؟ آخر هلندي هلندي ٻارهن مهينا به ائين اچي پورا ٿيا ۽ بورچيءَ به بادشاهي طعام جو ديڳڙو تيار ڪري ڪٺي ڪاٺير کي هٿ ۾ ڏنو. هو ديڳڙو کڻي گهر ڏانهن راهي ٿيو. هوڏانهن ڪاٺير جي گهر جا سڀئي ڀاتي به انتظار ۾ ويٺا هئا ته اچهو تو بادشاهي طعام اچي: ۽ کائي ٿا ڏؤ ڪريون!

ڪاٺير گهر ڏانهن ايندي اڃان ٿورڙوئي پنڌ مس ڪيو، ته وات تي هڪڙو فقير گڏيس، جنهن چيس ته: بک اٿم... خدا ڪارڻ ڏؤ ڪراءِ! ڪاٺير کي به الله ڏنو ايمان، سو ڏسيل ديڳڙوئي کڻي فقير جي اڳيان لاهي رکيائين. هڪڙو فقير هو بکايل، ٻيو طعام هو بادشاهي، سو نه ٻچيو ديڳڙي ۾ ڪو ڪڻو ۽ ڪاٺير جي ڏسندي سڄو ديڳڙو خالي

ٿي ويو. ڪاٺير پوءِ خالي ديگڙو کڻي ٿيو گهر راهي. سندس ڀاتي جن سڄا سارا ٻارهن مهينا ڪاٺيون ڍويون هيون، سي سندس واٽ واجهائي رهيا هئا ۽ هن کي پري کان ئي ديگڙو مٿي تي ڏسي، گڏ گڏ ٿيڻ لڳا. ننڍڙا ٻار ته ڊوڙي اچي هن کي چنبڙيا. آخر ڪاٺير اچي گهر پهتو ۽ خالي ديگڙو اچي گهر وارن جي اڳيان لاهي رکيائين. سڀئي ڀاتي حيرت ۾ پئجي ويا ته هي وري ڇا ٿيو؟ ڪاٺير چيو ته: غم نه ڪريو هي ديگڙو ستن ڏينهن جي هڪڙي بکئي فقير کي خيرات ڪري آيو آهيان. ٻاهر وري ڪاٺيون ڪري پيو ديگڙو تيار ڪرائي وٺندا سين.

ٿورا گهڻا ڏينهن گذريا ته ان ملڪ جو بادشاهہ گذاري ويو. بادشاهہ کي اولاد هوئي ڪونه، سو مرڻ مهل وصيت ڪري ويو ته صبح جو سوير سنهنجو جنازو کڻجو، ۽ جيڪو

ڀهريون ساڻهو ٿنهن چڙهيو، ٿنهن کي منهنجي جاءِ تي پنهنجو بادشاهه ڪجو. ڪانير بہ هميشہ وانگر ڏڪيءَ جو اٿي ويو هو ڪانيون ميڙڻ، سو جيئن صبح سنئون ڪانئن جي ڀري مٿي تي رکي شهر جي دروازي وٽ پهتو، تيئن ماڻهن وٺي وڃي وهنجاري سهنجاري، شاهي ويس وڳا پهرائي، تخت تي ويهاريس. پوءِ سندس گهر جي ڀاتين کي بہ ماڻهو وٺي آيا، جي پهريائين تہ ڏاڍا ڊنا، پر پوءِ ڳالهہ ٻڌڻ تي خوش ٿي، اچي شاهي محل ۾ داخل ٿيا. بادشاهي بيپرواهي! غريبن جا لحظي ۾ ئي غم لهي ويا.

ڪانير بادشاهہ ڏاڍي سهڻي نموني سان حڪومت هلائڻ لڳو، پر سندس راڻيءَ اچي انگل ڪرڻ شروع ڪيا ۽ وچ ڏڍ ۾ محلات ٺهرائي ويهي رهي. هڪ ڀيري درياءَ کي ڇڄي چاڙهہ، سو هن بہ محلات مان ويٺي درياءَ جو ديدار ڪيو. درياءَ ۾ هڪڙو جهاز-ڪٽي ڪو ڏڪجي پيو هو، ان جو هڪڙو ماڻهو لڙهندو ترڳندو، لهرين جون لپٽون جهليندو اچي راڻيءَ جي محلات وٽان چڙهيو. راڻيءَ هن شخص کي ائين لڙهندي غوطا کائيندي ۽ هٿ پير هڻندي ڏٺو، سو کيس اهو ”تماشو“ ٿي آيو ۽ بادشاهہ کي چيائين تہ: روز هڪڙو ماڻهو فلاڻي هنڌان درياءَ ۾ ڦٽو ڪيو وڃي، جو ائين ترندو ترڳندو هت اچي پهچي تہ مان ويهي مزو ڏسان. ويچاري ڪانيربادشاهہ انهيءَ ڪم کان ڏاڍو نٽايو ۽ هيٺاهيون مٿاهيون ورتائين تہ اهو ظلم جو ڪم آهي، پر راڻي انهيءَ ڳالهہ تان لهي وڃي… پر راڻي پنهنجي هٺ تان نہ لٿي. آخر بادشاهہ اهو حڪم جاري ڪيو. پوءِ روزانو هڪڙو ماڻهو درياءَ ۾ اڇلايو ويندو هو… ڪي تہ تري اچي راڻيءَ جي محلات ڪان چڙهندا هئا، پر گهڻا ويچارا ائين ئي وچ درياءَ ۾ ٻڏي ويندا هئا. ماڻهن جو هيءُ حال ڏٺو، سو منجهن اچي ناراضگي پيدا ٿي ۽ چوطرف بادشاهہ لاءِ بددعائون شروع ٿي ويون.

هڪ دفعي سڄي ملڪ جا ماڻهو گڏجي بادشاهه وٽ لنگهي ويا، ۽ عرض ڪيائونس ته: وڏيڪ هيءُ ظلم ملڪ ڪان سٺو ڪونه ٿيندو، تنهن لاءِ ڪو تدارڪ ٿئي، نه ته ملڪ ۾ بغاوت ٿي پوندي! پوءِ ڏينهن ڪانئير بادشاهه پڙهو گهمايو ته اڄ اسان جو وڏو شهزادو، درياءَ ۾ گهڙندو، پوءِ ڏينهن ٻيو شهزادو، ٽئين ڏينهن ٽيون— ۽ اهڙيءَ طرح جيستائين اسان جا شهزادا سلامت آهن تيستائين اهي ئي راڻيءَ ڪي اهو تماشو ڏيکاريندا! راڻيءَ ڪي جڏهن بادشاهه جي هن حڪم جي خبر پيئي، تڏهن زار زار روئي اچي هن جي پيرن تي ڪري ۽ عرض ڪيائين ته: هاڻي اهو حڪم رد ٿئي ته اڳتي ڪوبه ماڻهو درياءَ ۾ نه اڇلايو وڃي، جيڪي ماڻهو درياءَ ۾ مئا آهن، انهن جو خون بها سنهنجن هيرن جواهرن ۽ زر زيورن ڪي ڪپائي ادا ڪيو وڃي— آئندي مرڻ گهوڙيءَ تائين ڪوبه

زر زيور نه پائينديس! ڪائير بادشاهه ٻوءِ رائيءَ جو چوڻ وٺي پنهنجو حڪم رد ڪيو ۽ رعيت سان اهڙي عدل انصاف سان هليو، جو سڄي عمر سڀڪو ڪيس دعائون ڪندو رهيو.

٤١ - صبر شهزادو *

هڪڙو هو باد شاهه — باد شاهن جو باد شاهه ته پاڻ ڌڻي تعاليٰ آهي، پر هيءُ ڪوڙي دنيا جو بادشاهه هو. ڌڻيءَ جيئو ڏنو سڀ ڪجهه هوس. ڪيس ست سدا ملوڪ شهزاديون هيون، جي سونهن ۽ عقل ۾ پنهنجو مٽ پاڻ هيون، پر ننڍي شهزادي سڀني کان سرس هئي، جنهنڪري پيءُ شهزاديون سانئس سڙنديون هيون. بادشاهه جو دستور هو ته روزانو سج لٿي سهل شهزادين وٽ ايندو هو، ۽ ستن ئي کي ويهاري واري واري سان ڪائن پڇندو هو ته: امان! آءٌ توهان کي ڪيترو مٺو آهيان؟ تنهن تي ڪا چوندي هئي ته "تون مونکي پتاشي جهڙو مٺو ٿو لڳين"، ڪا وري چوندي هئي ته "تون مونکي مصريءَ جهڙو مٺو ٿو لڳين". مطلب ته ڇهه شهزاديون ته ڪنهن نه ڪنهن مٺي شيءِ جو نالو وٺي بادشاهه کي خوش پيون ڪنديون هيون، باقي ستين ۽ سڀني کان ننڍي شهزادي ڪنڌ هيٺ ڪري، متين ۽ دل سان چوندي هئي ته: "تون مونکي ڪنڊ جهڙو مٺو ٿو لڳين". ڇو جو ننڍي شهزاديءَ کي پنهنجي پيءُ جي اها ڳالهه ڪانه وڻندي هئي.

هڪڙي ڏينهن جڏهن دستور موجب بادشاهه شهزادين کان اهو پڇڻ آيو ته ڇهن ته سڀني مٺائي ۽ مصريءَ جهڙو مٺو چيس، پر ننڍي شهزاديءَ جا ائين چٽي چٽي ڪک تي پيئي هئي، تنهن چيس ته: بابا سائين! تون ته مونکي لوڻ جهڙو ٿو وڻين. اهو ٻڌي بادشاهه ڪاوڙ ۾ ٻاهر ٿي ويو ۽ چيو: ڪاٽين هن

---

* هيءَ ڳالهه حيدرآباد شهر مان ممتاز مرزا کان ملي.

منهنجو، تڏهن ٻه سونگي لوڻ جهڙو ٿي پانئين! تنهن تي شهزاديءَ وراڻيس ته: بابا سائين! روز رازق تي آهي، بندي جي وس ناهي، آءٌ ته پنهنجو نصيب ٿي کان. انهيءَ تي بادشاهه کي وڏيڪ ڪاوڙ لڳي، سو چيائينس ته: جي تون پنهنجو نصيب ٿي کائين، ته آءٌ ٻه ڏسان ته ڪيترا ڏينهن ٿي جئين. پوءِ يڪدم پنهنجي پانهن کي حڪم ڏنائين ته: هينئر جو هينئر شهزاديءَ کي انهيءَ حال ۾ ئي وڃي جهنگ ۾ ڇڏي اچو ته وڃي پنهنجو نصيب کائي. شهزاديءَ چيس ته: جي توهان جي اها مرضي آهي ته پوءِ يا بسم الله، پر هڪڙي ڏينهن توهان کي ضرور پشيمان ٿيڻو پوندو. ائين چئي شهزادي اٿي کڙي ٿي. پانها ويچارا حڪم جا ٻڌل، سي هن کي گهوڙي تي چاڙهي جهنگ ۾ ڇڏي آيا.

شهزادي ويچاري لاڏڪوڏ سان پليل، جنهن ڪڏهن محلات مان پير ٻاهر نه ڪڍيو هو، سا جهنگ ۾ اچي ڏني، ۽ ڏاڍي حيران ٿي. آخرڪار ڌڻيءَ کي ياد ڪري، اٿي هڪڙي پاسي هلي. سڌ پنڌ مس ڪيائين ته هڪڙي جهوپڙي نظر آيس. اتي مڙئي شهزاديءَ کي پيٽ ۾ ساهه پيو. اندر وڃي ڏسي ته جهوپڙي خالي پيئي آهي. شهزاديءَ ته الله تي ڀروسو رکي ويهي رهي. هن دل ۾ خيال ڪيو ته، هن جهوپڙيءَ جو مالڪ الاجي ڪير آهي، ۽ ان جي اچڻ کان پوءِ الاجي مران يا بچان، تنهنڪري چونه ايترو وقت ويهي ڌڻيءَ جي عبادت ڪريان! سو ڪنڊ ۾ رکيل پاڻيءَ جي دلي مان چلو ڀري، وضو ساري ويهي نماز پڙهڻ لڳي.

حقيقت ۾ اها جهوپڙي هڪڙي فقير جي هئي، جو روز صبح جو گدائي تي هليو ويندو هو ۽ شام جو موٽي ايندو هو. اهو جڏهن آيو، تڏهن پنهنجي جهوپڙيءَ ۾ ڇوڪري ويٺل ڏسي حيران ٿي ويو، وري جو ڏنائين ته نماز پيئي پڙهي، تنهنڪري ماٺڙي ڪري هڪڙيءَ ڪنڊ ۾ ويهي رهيو.

شهزاديءَ جڏهن نماز پڙهي بس ڪئي، تڏهن فقير پڇيس ته: ڌيءَ! تون ڪير آهين ۽ هن جهنگ ۾ ڪيئن آئي آهين؟ تنهن تي شهزاديءَ سچي حقيقت ڪري ٻڌايس. ڳالهه ٻڌي فقير چيو ته: امان! بيشڪ روز رازق تي آهي، هرڪو پنهنجو نصيب ٿو کائي. هاڻي تون سنهنجي نياڻي آهين ۽ هيءَ جهوپڙي تنهنجي پنهنجي آهي... آءٌ روز گدائيءَ تي ويندس، جيڪي ملندم سو ونڊي کائينداسين. اهو ٻڌي شهزادي ڏاڍي خوش ٿي. پوءِ فقير جيڪا ماني پنيي آندي هئي، سا کائي ڌڻيءَ جا شڪرانا بجا آڻي سمهي رهي.

ٻئي ڏينهن صبح جو فقير گدائي تي هليو ويو ۽ شهزادي جهوپڙيءَ کي ٻهاري سُهاري ڏيئي، پر واري کوهه تان پاڻي پري، بالم تي ويهي رهي. شام جو فقير گدائي ڪري آيو، ٻنهي ڄڻن ماني کائي ڌڻيءَ جا شڪرانا ڪيا. ائين ڪِندي ڪيترا ڏينهن گذري ويا. هڪڙيءَ رات شهزادي خواب ڏٺو ته ڪو شخص آهي، جو ڪيس ڇيچ ڪان وٺي، جهوپڙيءَ کان ٻاهر پيو وڃي، ۽ هڪڙي هنڌ بيهاري چيائين ته: شهزادي! هن هنڌ ستن بادشاهن جو خزانو پوريل آهي. ائين چئي اهو شخص گم ٿي ويو. شهزاديءَ جي اک کلي ويئي. دل ۾ ويچاريائين ته خواب تي ڪهڙو ويساهه! پر تڏهن به اهو هنڌ ڪوتي ڏسنديس ضرور. اها ڳالهه دل ۾ رکي، يڪدم فقير کي اٿاري ڪيس خواب ٻڌايائين. فقير چيس ته: ڌيءَ! تنهنجو ڀاڳ سٺو هوندو ته خواب ڪوڙو ڪونه ٿيندو. پوءِ انهيءَ مهل ئي ٻئي ڄڻا اٿي انهيءَ هنڌ ويا، ۽ هٿن سان زمين کوٽڻ لڳا. اجان ٿورو کوٽيائون مس ته هڪڙي پيتي نڪري آئي. کولي ڪٿي ڏسن ته سچي هيرن جواهرن سان پري پيئي آهي. اتي هو ٻئي ڄڻا ڏاڍا خوش ٿيا. شهزاديءَ فقير کي چيو ته: بابا! هن مان ڪجهه هيرا کڻي وڃي بازار ۾ وڪڻ، ۽ ڪي ڪاسبي ۽ رازا وٺي اچ ته جاءِ ٺهرايون...

پوءِ آهستي آهستي باقي خزانو ڪڍندا سين. فقير کي به اها ڳالهه وڻي، تنهن ڪجهه هيرا ڪڍي باقي خزانو لڪائي ڇڏيو. اجهان صبح ٿيو ٿي، مس ته فقير روانو ٿيو. هيرا وڪڻي، راڻا ۽ ڪاسبي وٺي آيو. ٿورن ئي ڏينهن ۾ جهوپڙيءَ جي جاءِ تي هڪڙو محلات جڙي راس ٿيو. هاڻي فقير به گدائيءَ تي ڪونه ويندو هو. محلات ٺهڻ بعد شهزاديءَ ۽ فقير گڏجي باقي خزانو ڪڍي محفوظ جاءِ تي ڪري رکيو. انهيءَ هنڌ ست پيتيون پورڙيل هيون، جن مان ڇهه خزاني سان ٽمٽم ڀريل هيون، پر ستين پيتيءَ مان سوني ڪُنَ سان موتين جڙيل هڪڙي وڃڻي نڪتي، اها شهزاديءَ پاڻ کنئين.

هڪڙي ڏينهن شهزادي اها وڃڻي کڻي ڏسڻ لڳي. ڏسندي ڏسندي واءُ هڻڻ لاءِ وڃڻيءَ کي جهڙو ساڄي پاسي ڦيرو ڏنائين، تهڙو هڪڙو سڏا ملوڪ چند جهڙو شهزادو اچي اڳيان بيٺس. شهزادي پهرين ته ڏاڍي ڊني، پر پوءِ دل جهلي پڇيائينس ته: اي شخص! تون ڪير آهين ۽ هتي ڪيئن آيو آهين؟ ان شخص وراڻيو ته: اي شهزادي! آءٌ صبر شهزادو آهيان، ۽ پرين جي ملڪ ۾ رهندو آهيان. تو پکو جهلي مونکي سڏيو آهي، تڏهن اچي حاضر ٿيو آهيان. اتي شهزاديءَ سمجهيو ته مون ئي هن پکي ۾ ڪا ڳالهه آهي. سو وري ڪانئس پڇيائين ته: تون پکي جي سڏ تي آيو آهين؟ صبر شهزادي وراڻيو ته: ها، هن کي ساڄي پاسي جهليندينءَ ته ايندس، جي کٻي پاسي جهليندينءَ ته هليو ويندس. شهزادي پوءِ ته ڏاڍي خوش ٿي ۽ گڏجي ويهي رهاڻ ڪرڻ لڳا. اهڙيءَ طرح روزانو رات جو شهزادي پکو جهلي "صبر شهزادي" کي گهرائي سائس ويهي رهاڻ ڪندي هئي، ۽ صبح ٿيڻ تي شهزادو هليو ويندو هو. هنن ٻنهي جڻن پاڻ ۾ شادي ڪئي، پر دستور موجب هو رات جو ايندو هو ۽ صبح جو هليو ويندو هو. ائين ڪافي وقت گذري ويو، ته شهزاديءَ هڪ ڪان پڇيو ته ڏينهن

جو ڪيڏانهن ٿو وڃين، ۽ نہ وري صبرشهزادي ئي ڪيس انهيءَ بابت ٻڌايو.

هڪڙي ڏينهن شهزاديءَ فقير سان صلاح ڪئي تہ، هاڻي ڏٺيءَ جو ڏنو سڀوڪجهہ اٿئون، منهنجي مرضي آهي تہ آءٌ پنهنجي پيءُ ۽ پيئرن جي مهماني ڪريان، ۽ بابي کي ٻڌايان تہ برابر روزرازق تي آهي يا نہ! تنهنڪري تون وڃي کين دعوت ڏيئي اچ. فقير سندس اها ڳالهہ قبول ڪئي. جڏهن اها حقيقت صبربادشاهہ سان ڪيائين، تنهن چيس تہ: تون ڀلي پنهنجي سائٽن جي دعوت ڪر پر مون بابت ڪنهن سان هڪڙو گفتو بہ نہ ڪجانءِ، نہ تہ پس پيش توکي نقصان رسندو. شهزاديءَ سائس انهيءَ ڳالهہ جو انجام ڪيو. ٻئي ڏينهن فقير ويو سو وڃي بادشاهہ کي اهل عيال سميت خدا ڪارڻ دعوت ڏيئي آيو. بادشاهہ بہ خيال ڪيو تہ ٻاهر جو واءُ ڏٺاءُ وٺجي، تنهنڪري هڪدم ڪٿي دعوت قبوليائين، ۽ فقير کي ڏينهن مقرر ڪري ڏنائين تہ فلاڻي ڏينهن اسين پنهنجي لاءِلشڪر سميت تنهنجا مهمان آهيون. فقير سڄي ڳالهہ اچي شهزاديءَ کي ٻڌائي.

مقرر ڏينهن تي ڪيترائي راڌارا اچي سهڙيا، جن ڪٿي ديگين جون قطارون چاڙهيون. بادشاهہ بہ اچي پهتو، سائس ڇهہ شهزاديون بہ هيون. شهزاديءَ چا ڪيو جو مردانو ويس ڪٿي پاتو ۽ فقيرکي چيائين تہ: بادشاهہ جي ماني آءٌ پاڻ رڌينديس، باقي پين ماڻهن جو بندوبست تون وڃي ڪر. مانيءَ جي مهل شهزاديءَ چا ڪيو جو پنهنجي پيءُ ۽ ڇهن ڀيڻن جي اڳيان رڳو مٽاڻ رکيو. پهرين تہ ڪجهہ ڪاڏائون، پر ٻن چئن گرهن کان پوءِ هرڪو پيو لوٽا هڻي تہ ڪتان ٿو ڇهرو مال اچي! آخر جڏهن مٽاڻ سان مُنهن پڪِن ۽ ڇهرو طعام بہ ڪونہ آيو، تڏهين بادشاهہ کان رهيو ڪونہ ٿيو، ۽ شهزادي، جيڪا انهي مهل مرداني ويس ۾ هئي، تنهن کي چيائين تہ: ميان! هتي

چهرو طعام ڪونہ رڌجي چا؟ تنهن تي شهزاديءَ چيس تہ: بادشاهہ سلامت! ٻڌو هئوسين تہ توهان کي مٺاڻ گهڻو وڻندو آهي، جو توهان لوڻ جي نالي تي پنهنجي ڌيءَ کي بہ گهران ڪڍي ڇڏيو هو. تنهنڪري لاچار رڳو مٺو رڌو اٿئون. اهو ٻڌي بادشاهہ ڪنڌ ڪٺي هيٺ ڪيو ۽ شرمسار ٿي چوڻ لڳو تہ: ميان! انهيءَ ڳالهہ جو مونکي ايڏو افسوس آهي، جو شايد سڄي عمر ڪونہ لهندو. اڄ ويچاري منهنجي ڌيءَ الاجي ڪهڙين تڪليفن ۾ هوندي! ائين چئي اڇي روئڻ ۾ ڇڙڪيو. تنهن تي شهزاديءَ چيس تہ: جي اوهان کي پنهنجي ڌيءَ ملي تہ پوءِ توهين ان کي هينئر سڃاڻندئو؟ بادشاهہ چيو تہ: ڇو نہ سڃاڻندس. تنهن تي شهزاديءَ مردانو ويس لاهي ڪٺي زنانو ويس پاتو. بادشاهہ کيس ڏسڻ سان ئي سڃاتو. پوءِ تہ وڇڙيل ملي ڏاڍا خوش ٿيا. پوءِ شهزاديءَ، بادشاهہ کي چيو تہ: بابا! هتي دعوت ڏيئي توهان کي گهرائڻ مان منهنجو اهو مطلب هو تہ توهان کي ٻن ڳالهين جا جواب ڏيان، جن تان ڪاوڙجي توهان مونکي شهر نيڪالي ڏني هئي. هڪڙي ڳالهہ اها تہ مون چيو هو تہ توهين مونکي لوڻ جيترو ٿا وڻو. هاڻي ڏسو تہ لوڻ وارو ڪاڌو اوهان کي نہ مليو تہ ڪيئن دانهن ڪيو. ڪنهن بہ طعام ۾ لوڻ نہ پوندو تہ اهو نہ وڻندو، تڏهن چيم توهين مونکي لوڻ جيترو وڻو ٿا. ٻي ڳالهہ تہ توهان کي چيو هئم تہ روز رازق تي آهي. سو توهان تہ انهيءَ نيت سان مونکي ڪڍيو هو تہ بکن ۾ مري وينديس، پر خداتعاليٰ رزاق آهي، تنهن مونکي جهنگ ۾ بہ ڪونہ ڇڏيو. هتي بہ مونکي اهائي بادشاهي نصيب ڪيائين. آخرڪار بادشاهہ هن کي چيو تہ: ڌيءَ! تنهنجي ڳالهہ سچي نڪتي، مون هارايو تو کٽيو. هاڻي مناسب ائين آهي تہ تون هي جهنگ ڇڏي وري هلي مون وٽ رهہ. تنهن تي شهزاديءَ ورائيو تہ: باباسائين! آءٌ پنهنجو نصيب هتي ئي ويٺي ڪائان، توهين شال پنهنجن

محلن ۾ خوش هجو. بادشاهہ ۽ پيئرن شهزاديءَ کي گهڻوئي چيو، پر شهزادي بنهہ نابري واري ويئي. تنهن تي لاچار هو شهزاديءَ کان موڪلائي واپس وريا.

شهزاديءَ جي ڇهن پيئرن کي پنهنجي ننڍيءَ ڀيڻ جو اهو تَنَتُ ڪونہ وڻيو؛ دل ئي دل ۾ ڏاڍيون ڀڄريون، پر ڪري ڪجهہ بہ نٿي سگهيون. نيٺ ڇهن ئي ڀيڻن گڏجي صلاح ڪئي تہ ڪنهن حيلي سان اها خبر لهجي تہ هن کي ايتري مايا ڪٿان ملي آهي. اهڙو ويچار ڪري ڇهئي شهزاديون پنهنجي ننڍيءَ ڀيڻ وٽ اچڻ وڃڻ لڳيون.

هڪڙي ڏينهن ڇهئي ڀيڻون پاڻ ۾ صلاح ڪري رات اتي ٽِڪي پيون. جڏهن رات ٿي تڏهن لڪي وڃي پنهنجيءَ ڀيڻ جي جاءِ ۾ ويهي رهيون. ننڍي شهزاديءَ جڏهن ڏٺو تہ هَنُومَنُو ٿريو آهي، تڏهن وڃُوڪئي سڄي پاسي جهيليائين تہ صبرشهزادو اچي سهڙيو. پوءِ تہ ويهي رهاڻيون ڪيائون. سندس ڇهہ ڀينرون اهو لقاءُ ڏسي سڙي ويون، پڪ ٿين تہ شهزاديءَ اهيءُ سان شادي ڪئي آهي، ۽ هيءَ دولت بہ ان جي ڏنل اٿس. پوءِ تہ جيئن تيئن ڪري رات گذاريائون. صبح جو جڏهن صبرشهزادو هليو ويو، تڏهن هي بہ ڇهہ ئي ڄڻيون لڪي مائڙي ڪري اچي ويهي رهيون، ۽ صلاحون پچائڻ لڳيون تہ ڪهڙيءَ طرح ننڍي شهزاديءَ کان صبرشهزادو ڇڏائجي. نيٺ هڪڙي ڄڻيءَ صلاح ڏني تہ: پريزادن جو جسم تمام نازڪ هوندو آهي، هاٿي ڇا ڪريون جو بلور ڪٽي سنهون پورو ڪري، صبرشهزادي جي کٽ تي هاري ڇڏيون، پوءِ پاڻهي خبر پوندي. اها صلاح سڀني کي وڻي سو يڪدم بلور ڪٽي اڻو ڪري، لڪائي ننڍيءَ ڀيڻ وٽ آيون، چي: ادي! اسين هتي ويهي ڪڪ ٿي پيون آهيون، نڪو ڪم نڪو ڪار، تنهنڪري اڄ تنهنجي رهڻ واري جاءِ اسين صفا ڪنديونسين. ننڍيءَ ڀيڻ ڪين گهڻوئي روڪيو پر هنن سندس

ڳالهه ئي ڪانه مڃي. شهز يون جهٽ ڪري سندس جاءِ ۾ وڃي چنڊ قوڪ ڪرڻ لڳيون. جڏهن ڏنائون ته ڪين ڪوبه ڏسڻ وارو ڪونهي، تڏهن وڏي شهزاديءَ ڪنيل شيشن جي پڙي ڪڍي صبرشهزادي جي هنڌ تي هاري ڇڏي.

قصو ڪوتاهه — رات جو ننڍي شهزاديءَ، صبرشهزادي کي گهرايو. هو ويچارو شهزاديءَ سان رهاڻ ڪري پنهنجي هنڌ تي اچان ليٽيو ئي مس ته سنهان شيشا سندس نازڪ جسم ۾ پيهي ويا. هن ڪان رڙ نڪري ويئي ۽ يڪدم ڪاوڙ سان شهزاديءَ کي چيائين ته: وڃڻ جهيل ته آءٌ وڃان! شهزادي ڏاڍي حيران ٿي، پر صبرشهزادي جو چوڻ ڪونه موٽائي سگهي، يڪدم وڃڻ کيس پاسي جهليائين ته هو گم ٿي ويو. پر ويندي ويندي ايترو چئي ويو ته: تو مون سان چڱائي ڪانه ڪئي آهي، پر جي مون سان ملڻو اٿئي ته هاڻي ڳولي لهج. شهزادي ويچاري ڏاڍي حيران ٿي. وري جو ڪٿي ڏسي ته صبرشهزادي جي هنڌ تي شيشا هاريا پيا آهن. اتي پڪ ٿيس ته ڀينرن دوهه ڪيو آهي. پوءِ شهزادي ويهي روئڻ ۽ پڇتائڻ لڳي ته ناحق ڀينرن کي رهايم، هاڻي صبرشهزادو هتان وڃايم. الائجي ڪهڙيءَ ولايت ۾ هوندو، ۽ آءٌ زال ماڻهو ڪيس ڪٿي ڳولي لهنديس! ائين پنهنجي قسمت کي ڏوهه ڏيندي، شهزادي کي ڳولي لهڻ جو پڪو ارادو ڪيائين. پوءِ انهيءَ مهل ئي بادشاهي ويس وڳا لاهي، گيڙورتا ڪپڙا پهري جوڳڻ ٿي، فقير ڪان موڪلائي توڪلائي هڪڙي پاسي اٿي هلي.

هلندي هلندي هڪڙي ٻيلي ۾ اچي رات پيس، رات گذارڻ لاءِ هڪڙي وڻ هيٺان ويهي رهي. اڃان ڪا گهڙي مس گذري ته انهيءَ وڻ تي ٻه پکي اچي ويٺا، جي پاڻ ۾ ڳالهيون ڪرڻ لڳا. هڪڙي پکي ٻئي کي چيو ته: يار! خدا جي قدرت آهي، جو ڪنهن نه ڪنهن شيءِ ۾ ڪانه ڪا

حڪمت مڙيئي رکيل آهي. ٻئي پکيءَ چيس ته: سو ڪري ڪيئن؟ تنهن تي هن چيس ته: هن وڻ جي چوڏن ۾ اهڙي خاصيت آهي، جو جيڪڏهن اهي پاڻيءَ ۾ ٺهڪائي، ڪنهن بيمار کي ان سان وهنجارجي ته سڀ بيماريون ڇڏي وڃنس. وري ٻئي پکي چيو ته: ادا! برابر، تنهنجي ڳالهه سچي آهي... منهنجي وڻين ۾ به اهڙي خاصيت آهي جو ڪهڙي به ته ڇنندڙ ڦٽ تي هڻجن ته يڪدم چٽي وڃي. شهزاديءَ کي اهي ڳالهيون ٻڌندي ٻڌندي ننڊ اچي ويئي. صبح جو سويل اٿي ان وڻ جا ڪجهه چوڏا لاٿائين، ۽ ڪجهه وڻيون سيڙي ٻڪريءَ ۾ وجهي آٿي رواني ٿي.

شهزاديءَ کي پنڌ ڪندي، ڏاڪڙا ڏسندي ڇهه مهينا گذري ويا. انهيءَ وچ ۾ ڪئين اهڙيون تڪليفون آيس، جن مان بچڻ مشڪل هو. پر هيءَ ويچاري خدا تي توڪل رکيو هلندي رهي. آخرڪار هڪڙي ڏينهن هڪڙي کوهه تي اچي پهتي، جتي سؤ ڇوڪرين پاڻي ڀئي پريو. شهزاديءَ هڪڙيءَ ڪنان پڇيو ته: ادي! تو هين هيترو پاڻي ڇا جي لاءِ ڀيون پريو؟ هنن ٻڌايس ته: اسان جو صبرشهزادو ڪنهن آدمزاديءَ سان وڃي پرڻيو هو، پر انهيءَ زال ڌوهه ڪري کيس ڦٽي وڌو آهي، ڇهه مهينا ٿيا آهن جو ڦٽ ڇٽن ئي ڪو نه ٿا. هاڻي سندس علاج پيو هلي، جنهن لاءِ پيون پاڻي پريون. اها ڳالهه ٻڌي شهزاديءَ ان ڇوڪريءَ کي چيو ته: آءٌ به حڪمت جو ڏنڌو ڇاڻان ٿي، جي مونکي صبرشهزادي وٽ وٺي هلو ته هوند آءٌ کيس ڇڱو ڀلو ڪريان. ڇوڪريءَ جواب ڏنس ته: هتي ڪيترائي حڪيم طبيب موٽي ويا، تون ڇا ڪري سگهندينءَ؟ پر شهزادي ضد ٻڌي بيهي رهي. تڏهن لاچار ڇوڪري کيس پاڻ سان وٺي ويئي. شهزاديءَ جو ويس مٽيل هو، جنهنڪري صبرشهزادو کيس سڃاڻي نه سگهيو. شهزاديءَ کيس ڏسي وائسي چيو ته: پاڻي ٺهڪايو. چوڻ جي دير هئي، يڪدم پاڻي گرم

ٿي ويو. شهزاديءَ چا ڪيو جو ان ۾ ڇوڏا وجهي حڪم ڪيو ته: صبرشهزادي کي هن پاڻيءَ سان وهنجاريو وڃي. خدا جي قدرت جو ٿوريءَ دير ۾ شهزادي جي طبيعت بدلجي وئي. مٿان وري شهزاديءَ پڳيءَ جون ورڻيون گهوٽي ان سان سلم ٿاهي صبرشهزادي جي ڦٽن تي رکيو، جنهنڪري هو جلدئي تندرست ٿي پيو.

ٻن چئن ڏينهن کان پوءِ صبرشهزادي، شهزاديءَ کي پاڻ وٽ گهرائي چيو ته: گهڻ، جيڪي گهرڻو اٿئي. شهزاديءَ چيس ته: پهرين انجام ڏي. صبرشهزادي انجام ڏنس. اتي شهزاديءَ چيس ته: مون سان گڏجي هل. صبرشهزادو ڪاوڙ ۾ ٽپي ياهر ٿي ويو ۽ چيائينس ته: انهيءَ ڳالھ، تان لهي وڃ، منهنجي اڳي ئي شادي ٿيل آهي، جنهنڪري آءٌ توسان نه هلندس. انهيءَ تي شهزاديءَ چيس ته: شهزادا! آهيا آءٌ ئي آهيان جنهن کي چئي آيو هئين ته مونکي ڳولي لهج، هاڻي مون توکي ڳولي لڌو آهي. ائين چئي گيڙورتا ڪپڙا لاهي، پنهنجا ڪپڙا پهريائين، تڏهن صبرشهزادي سڃاتس. پوءِ شهزاديءَ کيس سڄي ڳالھ، ڪري ٻڌائي ته ڪهڙيءَ طرح سندس پيئرن ساڻس دولاب ڪيو هو. اتي صبرشهزادو به تمام خوش ٿيو. نيٺ سيئي ڳالهيون وساري خوش گذارڻ لڳا.

١٥- شهزادو، وزيرزادو، لوهر ۽ ڪتي *

هڪڙو هو بادشاهه، جنهن کي هڪڙو سڪيلڌو شهزادو هوندو هو. شهزادي جي وري وزيرزادي، لوهر ۽ ڪتي سان دوستي هوندي هئي. چئني دوستن جي پاڻ ۾ ايتريقدر پريت هوندي هئي، جو جيڪڏهن انهن مان ڪنهن به هڪ تي ڪا مصيبت ايندي هئي، ته هرهڪ دوست ڪوشش ڪندو هو ته اها مصيبت منهنجي بدران ڪنهن دوست تي نه اچي، مگر مون تي اچي. هڪڙي ڏينهن هڪڙو پيو ماڻهو به انهن جي سنگت ۾ شامل ٿيڻ لاءِ آيو. هنن جي مرضي ڪانه هئي ته ڪو ڌاريو ماڻهو هنن جي سنگت ۾ اچي، ڇاڪاڻ ته ڪيتريون ئي ڳجهيون ڳالهيون هو پاڻ ۾ ڪندا هئا، ۽ ڪنهن کي به پنهنجي دل جو انت نه ڏيندا هئا. پر لاچار هن پنجين ماڻهوءَ کي به شهزادي جي چوڻ تي ڪٽي پنهنجيءَ سنگت ۾ شامل ڪيائون.

هڪڙي ڏينهن وزيرزادي، شهزادي کي چيو ته: هن ڌارئي ماڻهوءَ کي سنگت مان ڪڍڻ گهرجي، ڇاڪاڻ ته اسان جون پاڻ ۾ ڪيتريون ئي ڳجهيون ڳالهيون آهن. متان ڪنهن دشمن هن کي اسان جي مٿان جاسوس ڪري مقرر ڪيو هجي، ۽ اسان جو راز ڪٿي ظاهر نه ڪري وجهي، تنهنڪري هن اوپري ماڻهوءَ کان پاڻ کي گوشو ڪرڻ کپي. تنهن تي شهزادي چيس ته: ادا! اها اسان جي وڏي ڀل چئبي جو هڪڙي غريب ۽ اشراف ماڻهوءَ کي پنهنجي مجلس مان ڪڍي ڇڏيون. هيءُ غريب ته اسان جو دوست

---

* هيءَ ڳالهه اتر (تعلقي قنبر) مان غلام نبي کان ملي.

ٿي رهڻ گهري ٿو ۽ تمام چڱو ماڻهو نظر ٿو اچي. مونکي اميد آهي ته هي ماڻهوءَ مان اسان کي ڪو ڏک ڪونه پهچندو ۽ هو اسان سان وفادار ٿي رهندو، تو ڪي اجايو شڪ پوڻ نه گهرجي. ان ڏينهن کان وٺي هي ڇئن جي بدران ست ڄڻا پنج دوست ٿي پيا. پوءِ هنن پنجن ئي دوستن جون پاڻ ۾ راز جون ڳالهيون هلڻ لڳيون، ۽ قرب محبت سان گذارڻ لڳا. بادشاهه کي هنن پنجني ڄڻن جي سنگت جي خبر پئي ۽ هن شهزادي کي گهٽوئي سمجهايو ته اهي دولت جا بکيا دوست آهن، جي مصيبت جي مهل پٺي ڏيئي ڀڄي ويندا، تنهنڪري انهن جي سنگت کي ڇڏ. پر شهزادي ڪنهن به طرح پنهنجي دوستن کي نه ڇڏيو. اهو حال ڏسي بادشاهه وجهه پيو ڳوليندو هو ته ڪنهن طرح انهن تي مصيبت اچي ته پوءِ دوستيءَ جي پاڻهي خبر پوندي.

هڪڙي ڏينهن رستي تان ايندي، ان پنجين سنگتيءَ جو ڪنهن ماڻهوءَ سان تڪرار ٿي پيو. هن ڪاوڙ ۾ ايندي ٿي ترار ان شخص کي اهڙي ماري وڌو. سپاهي، غريب دوست کي پڪڙي بادشاهه وٽ وٺي آيا. بادشاهه کانئس پڇيو ته: خون تو ڪيو آهي؟ هن جواب ڏنو ته: هائو جيئندا قبلا! اهو ڏوهه مون کان ٿيو آهي. شهزادي جي دوستن مان هڪڙي کي قاتل ڏسي بادشاهه خوش ٿيو ۽ خيال ڪيائين ته هاڻي پين دوستن جي خبر پوندي... سو يڪدم حڪم ڏنائين ته: هن شخص کي سڀاڻي صبح جو ڦاسي چاڙهيو وڃي، اجوڪي رات قيد ۾ رکيو وڃي.

بادشاهه فيصلو ڪيو اجان دربار ۾ ئي ويٺو هو ته شهزادي اچي سلام ڪيو، ۽ بادشاهه کي هٿ ٻڌي چيائين ته: بابا سائين! اهو خون مون کان ٿيو آهي. توهان بيگناهه هن ويچاري کي ڪٿي قيد ۾ رکيو آهي... بادشاهه اهو ٻڌي، پهرئين سنگتيءَ کي قيد مان ڪڍي شهزادي کي بند ڪرڻ

جو حڪم ڏنو. اجان اتي ئي هئا ته مٿان وزير زادي اچي لڪاءُ ڪيو، ۽ بادشاهه کي جهڪي سلام ڪري عرض ڪيائين ته: بادشاهه سلامت! توهان شهزادي کي بيگناهه قيد ۾ رکيو آهي... اهو ڏوهه مون کان ٿيو آهي، نه شهزادي کان؛ تنهنڪري هن کي آزاد ڪري سزا مونکي ڏني وڃي. اتي بادشاهه ڪجهه حيران ٿيو، پر هن کي ته دوستن جي دوستي پرکڻي هئي، تنهنڪري حڪم ڏنائين ته: شهزادي جي بدران وزيرزادي کي قيد ۾ وجهو. اجان انهن ئي ڳالهين ۾ هئا ته مٿان لوهر دوست به اچي درٻار ۾ پهتو، ۽ يڪدم بادشاهه کي چيائين ته: واهه سائين واهه! واهه جو انصاف ٿا ڪريو! ڏوهه ڪري هڪڙو، سزا ڀوڳي ٻيو. اصل ۾ خون مون ڪيو آهي، وزيرزادي کي ته اصل ڳالهه جي خبر به ڪانهي، تنهنڪري سزا مونکي ڏيو. هن لاچار ٿي وزيرزادي کي آزاد ڪرڻ جو حڪم ڏنو، ڪٽي لوهر کي ٻڌايو. اجان گهڙي به ڪانه گذري ته پنجون سنگتي ڪٽي، ڪپڙو ڳچيءَ ۾ وجهي ڏڪندو ڏڪندو اچي درٻار ۾ ڪري پيو. بادشاهه ڪانئس پڇا ڪئي، تڏهن هڪ ٻڌي چيائين ته: جيئندا قبلا! اصل ڏوهاري آءٌ آهيان، پر هنن دوستن منهنجي جان بچائڻ لاءِ پاڻ تي ڏوهه آندو آهي. انهيءَ شرم جهڙي ڳالهه آهي جو آءٌ ڏوهه ڪري لڪي وڃان، ۽ ڇاڻ پيو ڪو بيگناهه دوست ڦاسيءَ چڙهي. تنهنڪري آءٌ اچي حاضر ٿيو آهيان. هاڻي هنن چئني دوستن کي ڇڏي مونکي سزا ڏيو.

بادشاهه هنن جي دوستيءَ جو اهو مثال ڏسي حڪم ڏنو ته: هي پنجئي ڄڻا ڏوهه جا ڏوهاري آهن، تنهنڪري جيستائين اها خبر پوي ته خون ڪنهن ڪيو آهي، تيستائين فيصلو نه ٿي سگهندو. هاڻي سپاٽي انهيءَ بابت وڌيڪ جانچ ڪئي ويندي. اڄ هرڪو پنهنجي پنهنجي گهر وڃي ٿانيڪو ٿئي. رات ٿي ته بادشاهه خيال ڪيو ته هي پنجئي دوست اڄ رات

ضرور پاڻ ۾ ملندا ۽ خون بابت خبرچار ڪندا، تنهنڪري چو نہ لڪي لڪي سندن ڳالهيون ٻڌجن، جيئن هڪڙي پاسي اها خبر پوي تہ هنن ۾ سچو ڏوهاري ڪير آهي، ٻيو تہ اها بہ خبر پوندي تہ اڳتي لاءِ ڪهڙي صلاح ٿا ٻيهارين.

بادشاهہ ڇمڙاپوش ڪري، اڌ رات جو اچي انهيءَ جاءِ ۾ لڪي ويٺو، جتي هي دوست اچي گڏبا هئا ۽ رهاڻ ڪندا هئا. چا ٿو ٻڌي تہ شهزادو پنهنجي دوستيءَ کي سچي ثابت ڪرڻ لاءِ دوستن کي پيو چئي، تہ: جڏهن بادشاهہ اسان مان ڪنهن کي بہ ڦاسيءَ جو حڪم ڏيندو تہ آءٌ ڪيس خنجر سان ماري وجهندس. ان ڪان پوءِ بادشاهي ضرور مونکي ملندي، پوءِ ڪنهن کي بہ طاقت نہ آهي جو منهنجي دوستن جي وار جو ناڻو ونگي! وزيرزادو چوڻ لڳو تہ: جيڪڏهن اسان مان ڪنهن بہ هڪڙي دوست کي مارائيندو تہ آءٌ وري ان ۾ زهر ملارائي ڇڏيندس. بادشاهہ ڪاڻ سان ختم ٿي ويندو. پوءِ شهزاد! تون بادشاهہ تہ آءٌ وزير، هنن دوستن مان هڪڙو سپہ سالار، هڪڙو خزانچي ۽ هڪڙو ڪوتوال بنائينداسون. اتي لوهر بہ پنهنجي راءِ پيش ڪئي. چي: بادشاهہ جي ڪچهريءَ واري سڄي عمارت هڪڙي لوهي ڪِل تي بيٺل آهي. آءٌ ان کي ڌڪ هڻي سڄي جاءِ ڪيرائي ميدان ڪري ڇڏيندس. پوءِ جيڪي بہ انهيءَ جاءِ ۾ هوندا، سي سڀ بادشاهہ سميت ختم ٿي ويندا. ان بعد ڪتي چوڻ لڳو تہ: بادشاهہ جڏهن دربار ۾ ويندو تڏهن ضرور ڪپڙا بدلائيندو. آءٌ انهن ڪپڙن کي اهڙي زهري دوا لائي ڇڏيندس، جو هو ڪپڙن پائڻ سان مري ويندو.

بادشاهہ هنن جي اها سموري گفتگو ٻڌي وڏي فڪر ۾ پئجي ويو. صبح ٿيو تہ دستور موجب ڪتي ڪپڙا ڪٺي آيو، پر بادشاهہ چيس تہ: اڄ ساڳين ڪپڙن سان دربار ۾ ويندس. وري ماني آئي تہ بادشاهہ پاڻ تہ اها نہ کاڌي، پر

پڻ ڪي ٻه ڪاڻ ڪان منع ڪيائين. بادشاهه نيرانو درٻار ۾ آيو ته شهزادي ۽ فريادي ۽ ڪي درٻار ۾ حاضر ڏٺائين. اتي فرياديءَ ڪي چيائين ته: توهان جيڪڏهن منهنجي سير ۽ بادشاهيءَ جو خير گهرين ته پوءِ خون جو عيوض اسان ڪان وٺ. ان لاءِ توهان ڪيترو به ناڻو چوندين، ته اسين پري ڏينداسين. جيڪڏهن نه، ته آءٌ ۽ هيءَ ساري حڪومت تباهه ٿي ويندي.

آخرڪار بادشاهه جي چوڻ تي فريادي خون جي قصاص وٺڻ ڪان هٽيو ۽ بادشاهه ڪي چيائين ته: جيئندا قبلا! اوهين ڪو فڪر نه ڪريو، هيءُ ته هڪڙو سير هئو، پر هزار سير هجن، ته به اوهان جي مٿان قربان ڪجن. مون خون بخش ڪيو. اهو ٻڌي بادشاهه هن ڪي مالا مال ڪري ڇڏيو. بادشاهه پوءِ شهزادي ڪي ويجهو اچڻ جو اشارو ڪري، سپاهين ڪي حڪم ڏنو ته هن جي تلاشي وٺو. تلاشي وٺڻ تي هن وٽان هڪڙو خنجر نڪتو. وري دربان ڪي حڪم ڪيائين ته: ڪچهري واري فلاڻي جاءِ تي ڪو ماڻهو بيٺل هجي، ته ان ڪي جهلي اچ. دربان وڃي ڏسي ته اتي هڪڙو ماڻهو آهي جو وڏاڻ رکيو ويٺو آهي ۽ ذري گهٽ ٿي ڪچهريءَ جو خاتمو ڪيائين، پر دربان اچي پڪڙي وڌس. وري ڪاڏو گهرائي ڏسن ته سچو سائو ٿيو پيو آهي. ڪتي ڪي گرم ڪٽي وڌائون ته چرڙهي به ڪانه هنيائين. وري ڪپڙا گهرائي ڏٺائون ته زهر لڳڻ سبب خاڪ ٿيا پيا آهن. پوءِ بادشاهه چيو ته: رات مون هنن دوستن جي گفتگو ٻڌي هئي. جيڪڏهن آءٌ جوابدار ڪي ڦاهيءَ جو حڪم ڏيان ها ته اسين سڀ مري وڃون ها. پٽ مونکي خنجر سان ماري ها، وزيرزادي مانيءَ ۾ زهر ملايو هو ۽ ڪنڀي ڪپڙن جي رستي، ۽ لوهر اسان سڀني جي مٿان جاءِ ڪيرائي ناس ڪري ڇڏي ها.

بادشاهه، پوءِ شهزادي ۽ ان جي چئن يارن کي وڏا وڏا انعام ڏيئي چيو ته: دوستي بيشڪ توهان جي سچي چئبي. توهين بيشڪ هڪٻئي سان وفادار آهيو.

١٦- لعل به لٻي، پريت به رهجي اڃي*

ڪنهن ملڪ جي بادشاهه کي هڪڙو پٽ هو، جنهن جي اهڙي عادت اچي ٿي، جو جڏهن شهر جون زالون کوهه مان دلا ڀري کڻنديون هيون، تڏهن هو گليل سان پٿر هڻي، دلا ڀڃي ڇڏيندو هو. ڪجهه وقت ته شهر جي ماڻهن اها جٽ صبر سان پئي سٺي، پر نيٺ اچي آتا ٿيا. هڪڙي ڏينهن لاچار بادشاهه کي وڃي دانهن ڏنائون ته: بادشاهه سلامت! شهزادي شهر ۾ هڪڙو دلو به سلامت ڪونه ڇڏيو آهي. جنهن به زال جي مٿي تي دلو ڏسي ٿو، تنهن کي گليل سان ڀڃيو ڇڏي. شهر جي ڪنڀرن جون آويون چٽ ٿي ويون آهن. هاڻي ته پاڻي ڀرڻ لاءِ به آزار ۾ اچي ويا آهيون. بادشاهه اها ڳالهه ٻڌي، کين چيو ته: فڪر نه ڪريو، اسين اوهان کي ٽامي جون گهاگهريون ٺهرائي ٿا ڏيون. اهو ٻڌي ماڻهو خوش ٿيندا موٽي ويا.

بادشاهه پنهنجي ٻول موجب انهن کي ٽامي جون گهاگهريون مفت ۾ ٺهرائي ڏنيون. شهر جون زالون هاڻي مٽيءَ جي دلن جي بدران ٽامي جي گهاگهرين ۾ پاڻي ڀرڻ لڳيون. شهزادي جڏهن اهي گهاگهريون ڏٺيون، تڏهن وري رُڪ جا روڙا ٺهرائي گليل سان گهاگهرين کي ٽُنگ ڪرڻ شروع ڪيائين. آخر اها ڳالهه به وڃي بادشاهه جي ڪن تائين پهتي. هن شهزادي کي گهڻوئي ڪي سمجهايو، پر شهزادي جي اهائي عادت. نيٺ بادشاهه بيزار ٿي خيال ڪيو ته بادشاهي

---

* هيءَ ڳالهه (تعلقي ٺٽي ڀاڱي) مان مائي زيب‌النساءِ لوهار کان ملي.

۽ رعيت سان آهي... شهزادي جا هينئر ئي اهڙا پار آهن، سو منهنجي مرڻ کان پوءِ رعيت سان ڪهڙي چڱائي ڪندو! اهو خيال ڪري بادشاهه ڪي حڪم ڪيائين ته: جڏهن شهزادو ماني کائڻ اچي، تڏهن هن جي جُتيءَ جا پاد ور اونڌا ڪري ڇڏجئين، ۽ کيس کائڻ لاءِ رکو رُکي ماني ڏجئين. شهزادو جڏهن ماني کائڻ آيو، تڏهن بادشاهه جي حڪم موجب رُکي ماني آڻي ڏنيس ۽ سندس جُتيءَ جا ٻئي پادر اونڌا ڪري ڇڏيائين. شهزادو رُکي ماني ڏسي ڪجهه ويچار ۾ پئجي ويو، ۽ وري جو پادر ٻه اونڌا ڏٺائين، تڏهن پڪ ٿيس ته اهو سندس شهر نيڪاليءَ جو حڪم آهي.

شهزادو ماني آتي ئي ڇڏي، جُتي پائي، هتان خالي اٿي محلات مان روانو ٿيو. شهر جي دروازي تائين پهتو، تڏهن خيال آيس ته اڳ پوءِ پنهنجي دوست وزيرزادي کان موڪلايو وڃان. سو سڌو وزيرزادي وٽ آيو ۽ چيائينس: ادا! مونکي ته ملي آهي شهر نيڪالي، تنهنڪري تو کان موڪلائڻ آيو آهيان. وزيرزادو اها ڳالهه ٻڌندي ئي ٽپ ڏيئي اٿيو ۽ شهزادي کي چيائين ته: دوست! توکان سواءِ هتي رهي ڇا ڪبو! ترش ته آءٌ ٻه توسان گڏجي ٿو هلان، پر پهرين قاضيءَ جو پٽ آهي منهنجو دوست، سو هل ته ان کان موڪلائي پوءِ هليا هلون. ٻئي گڏجي قاضيءَ جي پٽ کان موڪلائڻ آيا. سموري ڳالهه ٻڌي هن پڻ چيو ته: ادا! آءٌ اوهان کان سواءِ هتي ڪونه رهندس... باقي ڪوٽوال جي پٽ سان ياراني اٿم، تنهنڪري جي هلو ته انهيءَ کان موڪلائي پوءِ هلون. ڪوٽوال جي پٽ کي ٻه جڏهن اها خبر پئي، تڏهن هن ٻه هنن سان گڏجي هلڻ جو خيال ڏيکاريو. پوءِ ته چارئي ڄڻا شهر ڇڏي، ٻئي ملڪ ڏانهن روانا ٿيا.

هلندي هلندي هڪڙي رڻ پٽ ۾ اچي رات پين. صلاح ڪيائون ته هڙيءَ سج ۾ سڀني جو سمهي پوڻ چڱو نہ آهي.

ٿهنڪري هرڪو واري مان پهرو ٻه ڏئي ۽ ننڊ ٻه ڪري. نيٺ صلاح بيٺي ته پهرئين پهر شهزادو، ٻئي پهر وزيرزادو، ٽئين پهر قاضيءَ جو پٽ ۽ چوٿين پهر ڪوتوال جو پٽ پهرو ڏئي. انهيءَ رات موجب پيا ٽيئي همراهه سمهي رهيا، باقي شهزادو بيهي پهرو ڏيڻ لڳو. اڃان ڪا ساعت مس گذري ته شهزادي کي پري کان چمڪاٽ ڏسڻ ۾ آيو. خيال ٿيس ته ضرور ڪا آفت آهي، سو اٿي وڏي ويو. ڇا ڏسي ته هڪڙو واسينگ نانگ چمڪندڙ لعل سان پيو راند ڪري. شهزادي هڪدم ترار ڪڍي وار ڪيو، پر نانگ ڏڪ لڳڻ کان اڳ ۾ ئي لعل اتي ڇڏي، اک ڇنڀ ۾ غائب ٿي ويو. شهزادي جهٽ ڪري لعل کڻي پنهنجي پٽڪي جي ور ۾ لڪائي ڇڏي، ۽ موٽي اچي پهرو ڏيڻ لڳو. پهرئين پهر پوري ٿيڻ تي شهزادو، وزيرزادي کي پهري ڏيڻ لاءِ اٿاري پاڻ سمهي رهيو. وزيرزادي کي ٻه پهرو ڏيندي اڃان ڪجهه وقت مس گذريو ته هن کي ٻه پري کان چمڪاٽ ڏسڻ ۾ آيو. ويجهو وڃي ڏسي ته هڪڙو واسينگ نانگ لعل سان پيو کيڏي. وزير جي پٽ ٻه ترار سان نانگ کي مارڻ چاهيو ٿي، پر نانگ ور ڏيئي لعل اتي ئي ڇڏي، زمين ۾ گهڙي ويو. وزيرزادي جهٽ ڪري لعل کڻي پنهنجي پٽڪي جي ور ۾ هٽي ڇڏي، ۽ موٽي اچي پهري تي بيٺو. ٽئين پهر ۾ جڏهن قاضيءَ جي پٽ پڻ پهرو ڏنو، تڏهن هن کي ٻه اهڙيءَ طرح لعل هٿ آئي، جيڪا هن ٻه پٽڪي جي ور ۾ لڪائي ڇڏي. چوٿين پهر ڪوتوال جي پٽ کي ٻه ساڳيءَ طرح لعل مليو، پر هن خيال ڪيو ته ڏسان ته ٻين کي ٻه اهڙيون لعلون هٿ آيون آهن يا رڳو مونکي ملي آهي! اهو ويچار ڪري هن يارن جا پٽڪا ڦولهيا ته انهن مان لعلون ليي پيون. پوءِ اهي چارئي لعلون ڪپڙي ۾ ويڙهي، پنهنجيءَ چيلهه ۾ ٻڌي ڇڏيائين. صبح جو جڏهن سيئي اٿيا، تڏهن هرڪو پنهنجي منهن پٽڪو جاچڻ لڳو ته لعل سوگهي آهي يا نه؟ پر لعل هجي

ته ڪين هٿ اچي! سمجهي ويا ته لعلون آهن ڪنهن يار وٽ، پر هاڻي ڪنهن کي ڏوهه ڏجي. يارن سان جيڪو به چور ثابت ٿئي، ان سان ياري ڦٽائڻي پوندي. تنهنڪري دل جو سور دل ۾ سانڍي پنڌ پيا.

آخرڪار ڪنهن ٻئي ملڪ ۾ اچي نڪتا، ۽ اتي رهڻ لڳا. هڪڙي پيري ڳالهيون ڪندي اها ڳالهه اچي نڪتي... تنهي دوستن سان گڏ ڪوتوال جي پٽ به چيو ته: لعل ته سونکي به هٿ آئي هئي، پر صبح جو پڪي ۾ هئي ڪانه. نيٺ سڀني صلاح ڪري اتي جي بادشاهه وٽ ويا، ۽ کيس سمورو احوال ٻڌائي عرض ڪيائون ته: اسان کي لعلون ليي ڏي، پر اهڙيءَ طرح جو چئني دوستن جي پريت رهجي اچي. بادشاهه اها ڳالهه ٻڌي ڏاڍو حيران ٿيو. آخر گهڻي سوچ ويچار کان پوءِ جواب ڏنائين ته: هڪ ڳالهه ٿيندي... يا لعلون ليينديون يا پريت رهندي. انهيءَ تي شهزادي چيو ته: جيڪڏهن اوهان کان ههڙو خسيس فيصلو به ٿي نٿو سگهي، ته پوءِ هيڏي ساري بادشاهي ڪيئن هلائيندا هوندئو؟ بادشاهه کي انهيءَ طعني ماري ڇڏيو. تنهنڪري چئني يارن کي پاڻ وٽ ترسائي ڇڏيائين، ۽ وزير کي گهرائي، سڄي ڳالهه ٻڌائي حڪم ڪيائين ته: يا لعلون ليي ڏي يا موت قبول ڪر!

وزير ويچاري کي اچي ساهه سان لڳي، سو بادشاهه کان مهلت وٺي گهر آيو، ۽ اچي منجهي اونڌي ڪري غم ۾ ويهي رهيو. گهر جا سڀئي ڀاتي ڏاڍا حيران پريشان ٿيا. آخر هن کان خبرچار پڇيائون، پر هن ڪنهن کي به جواب ڪونه ڏنو. نيٺ وڏيءَ ڌيءَ زور رکيس، تڏهن لاچار ٿي سموري ڳالهه کري ٻڌايائين. ڌيئس اها ڳالهه ٻڌي چيس ته: بابا! ڳالهه به ايتري! هاڻي تون دل نه لاهه. انهن چئني يارن کي وٺي اچي اوطاق ۾ رهاءِ، پوءِ آءٌ پاڻهي لعلون هٿ ڪري ڏيندي‌س. وزير اتي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ چئني يارن کي آڻي پنهنجي اوطاق ۾ مهمان ڪري رهايائين.

جڏهن رات جو سڀئي ماني کائي وڃي آرامي ٿيا، تڏهن وزيرزاديءَ پهرين شهزاديءَ کي پاڻ وٽ گهرايو. ۽ اهڙيءَ طرح جيئن ٻين ٽنهي دوستن کي خبر نه پئي. شهزادو ماڙيءَ تي آيو. پانهي هن کي پلنگ تي ويهاري پاڻ هلي ويئي. انهيءَ وچ ۾ وزيرزادي ۽ هارسينگار ڪري ڏاڍي نازنخري سان هلندي اچي پهتي. شهزادو هن کي ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو. ٻئي چٺا رهاڻ ڪرڻ ويٺا، پر اوچتو ڏيو وسامي ويو. وزيرزاديءَ پانهيءَ کي سڏي گهڻ وڏ ڳالهايو، ۽ چيائينس ته: پيو تيل ڪٿي اچ. پانهيءَ چيو ته: سائڻ! اڄ توشاخاني مان تيل آڻڻ وسري ويو، هينئر اڌ رات اچي ٿي آهي، سو ڪٿان تيل آڻيندس! تڏهن وزيرزاديءَ چيس ته: چڱو، ڪي لعلون ڪٿي اچ ته انهن جي روشنائيءَ ۾ ويهي ڪچهري ڪريون. پانهيءَ جواب ڏنو ته: سائڻ! اهي ۽ رهيون توشاخاني ۾، هينئر بيگاهه وقت ڪنهن کي جاڳائڻ سٺو ڪونهي. وزيرزادي اهو ٻڌي چپ ٿي ويئي. شهزادو ۽ ماٺ ڪيو ويٺو هو. آخر ڪجهه دير کان پوءِ وزيرزاديءَ ڪَن سُن ۾ پانهيءَ کي چيو ته: هن کي سندس ڪوٺيءَ ۾ ڇڏي وزيرزادي کي وٺي اچ. گهڙيءَ کن کان پوءِ وزيرزادو آيو، ان سان ۽ وزيرزادي ساڳيءَ طرح نازنخري سان ملي. وري ۽ ڏيو اجهامي ويو. ان تي هنن ٻنهي جٺين ساڳي گفتگو ڪئي. آخر وزيرزادي ماٺ ڪري ويهي ڏسڻ لڳي ته من هو ڪجهه ڪُڇي، پر پيو ٿيو خير...اصل ڀِت بنيو ويٺو رهيو. اهو حال ڏسي وري ۽ پانهيءَ کي چيائين ته: هن کي ۽ ڏڪا ڏيئي هيٺ ڇڏي، قاضيءَ جي پٽ کي وٺي اچ! قاضيءَ جي پٽ سان ۽ اهائي ڪار ٿي. پر اتان ۽ ڪڙتيل ڪونه نڪتو. پڇاڙيءَ ۾ ڪوتوال جو پٽ آيو. وزيرزادي ۽ پانهيءَ جي وچ ۾ ساڳي گفتگو ٿي، جڏهن پانهيءَ جواب ڏنو ته: سائڻ! لعلون رهيون توشاخاني ۾، تڏهن ڪوتوال جي پٽ کان رهيو ڪونه ٿيو، ۽ جهٽ

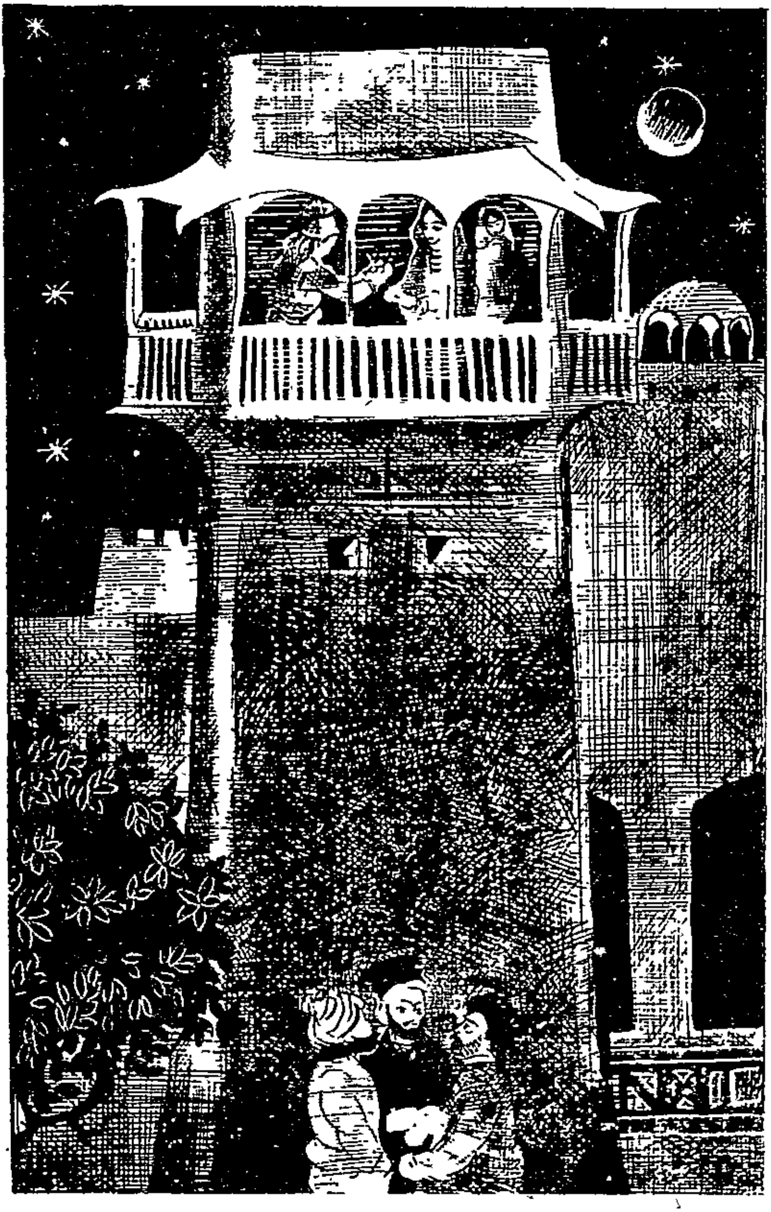

... ڪوتوال جي پٽ چيو ته: وزيرزادي! چار لعلون سون وٽ به
آهن، اوهين چئو ته ٻوءِ ڪٿي حال انهن جو ٿي سوجهرو ڪريون...

چئي ڏنائين ته: وزيرزادي! چارلعلون مون وٽ ۽ آهن، اوهين چئو ته پوءِ ڪٿي حال انهن جوئي سوجهرو ڪريون؟ وزيرزادي اهو ٻڌي ڏاڍي خوش ٿي، ۽ چيائين ته: ڀلي، لعلون ڪڍي ڪز ٻاهر ته في‌الحال سوجهرو ٿئي. جيئن ئي ڪوٽوال جي پٽ پنهنجي چيله مان لعلون چوڙي ٻاهر رکيون، تيئن وزيرزاديءَ جهٽ هٿي لعلون ڪٿي سوگهيون ڪيون ۽ ٻانهيءَ کي حڪم ڪيائين ته: هن کي ۽ ڏڪا ڏيئي هيٺ چڏي اچ! پوءِ وزيرزاديءَ چارئي لعلون وڃي پنهنجي پيءُ کي ڏنيون.

صبح جو وزير چارئي لعلون آڻي بادشاهه کي ڏنيون. جنهن وري انهن چئني يارن کي هڪ هڪ ڪري ورهائي ڏنيون. چئني دوستن مان ڪنهن کي ۽ سڌ ڪانه پيئي ته اهي لعلون ڪهڙي يار وٽ لڪل هيون. اهڙيءَ طرح هنن چئن يارن جون ”لعلون ۽ لڏيون ۽ پريت ۽ رهجي آئي“.

١٧- ٽالهي، گدرو ۽ ڪاٽي*

بادشاهه ته پاڻ ڏٺي آهي، پر هن ڪوڙي دُنيا جو ڪو بادشاهه هو. ڪچهريءَ هلندي اُن بادشاهه پنهنجي وزير کان پڇيو ته: وزيرا! هيٺان ٽالهي، تنهن تي گدرو، اُن تي ڪاٽي- ٻڌاءِ ته گدرو وڏو يا نه وڏو؟ وزير هن اوچتي سوال تي ٻُڌيءَ ۾ پئجي ويو، ۽ ڪنڌ هيٺ ڪري، ڪجهه وقت سهي، بادشاهه کي عرض ڪيائين ته: جهان پناهه! ڪجهه وقت مهلت ڏيو ته جواب آڻي ڏيانوَ. بادشاهه پڇيو ته: ڪيترو وقت مهلت گهرجئي؟ وزير عرض ڪيو ته: ٽي مهينا. بادشاهه چيس ته: وزيرا! توکي ٽي مهينا مهلت آهي، پر جيڪڏهن ميعاد اندر پورو جواب نه ڏيندين ته ڦاسيءَ تي چاڙهيو ويندين. ڪچهريءَ مان اٿي وزير پنهنجي محلات ۾ آيو، ۽ فڪر ۾ ڪٽيءَ ۾ اچي پلنگ تي پئجي رهيو. نه کائي نه پيئي. سنجي محلات ۾ چڻ راڪاس گهمي ويو. وزير جي زال حال معلوم ڪرڻ لاءِ گهڻئي جتن ڪيا، پر وزير ائين چئي پٺي ماٺ ڪرايس ته: هي معاملو منهنجي سِرَ سان آهي.

وزيرزادي تمام ڏاهي هئي، سا لنگهي پيءُ وٽ آئي، ۽ پيار سان پيءُ کي ڳراٽڙي پائي چيائين ته: بابا سائين! ڳالهه ڳالهه سان چِٽندي ۽ فِڪر، فِڪر جي راهه صفا ڪندو. باقي اوهان جو کائڻ پيئڻ ۽ ڳالهائڻ ٻولهائڻ ڇڏي ڏنو آهي، سو ان رستي ڪابه ڳالهه حل نه ٿيندي. شهزادي منهنجي ساهيڙي آهي، جا مون کان به ڏاهي آهي. جي اوهان کي ڪا ڏکي ڳالهه هجي، ته مونکي ٻڌايو ته آءٌ ان کان وڃي پڇي اچان-

* هيءَ ڳالهه وچولي (تعلقي هالا) مان قاضي نورمحمد کان ملي.

اهڙيءَ طرح جو ڪنهن کي به خبر ڪانه پوندي. وزير کي پنهنجي نياڻيءَ جي صلاح وڻي، ۽ سندس ملول من کي ڪجهه آٿت آيو. پوءِ ڌيءَ کي سچي حقيقت ڪري ٻڌايائين، ۽ هلندي مهل پارت ڪيائينس ته: شهزاديءَ کان جواب اهڙيءَ طرح هٿ ڪج، جو ڪيس ڪل به نه پوي ته ڪو بادشاهه، وزير کان هيءَ سوال ڪيو آهي. وزيرزاديءَ پيءُ کي ڏڍ ڏنو ته: بابا! ڌڻيءَ گهريو آهي ته آءٌ اهڙيءَ طرح سان جواب هٿ ڪنديس، جو خود شهزاديءَ کي به خبر نه پوندي.

ڏينهن لڙي ته وزيرزادي به سهي سنبهي، شهزاديءَ ڏانهن رواني ٿي. ٻئي سهيليون هڪٻئي سان ملي خوش ٿيون. اوپاريون لهواريون ڳالهيون ڪندي، اُٿين ٿي شهزاديءَ ڳالهه ڪئي ته: بابي سائينءَ جي حڪومت ۾ پنهنجي شهر کان اوڀر طرف هڪڙو ڳوٺ آهي، جتي ننڍا وڏا سڀ داناءُ ۽ ڏاها آهن. هنن جو ڳالهائڻ ٻولهائڻ، اٿڻ ويهڻ، ڏيڻ وٺڻ، سڀ ڏاهپ سان آهي. وزيرزاديءَ دل ۾ خيال ڪيو ته ڇو نه بابي کي به وڃي ڏس ڏيان ته هو اُنهن ڏاهن وٽ وڃي، ۽ اتان پرپٺرو جواب وٺي اچي. اها ڳالهه ڪري وزيرزادي گهر آئي، ۽ پيءُ کي ڏاهن جو اچي ڏس ڏنائين. وزير ٻئي ڏينهن سهي سنبهي خرزين خزاني جي ڀري گهوڙي تي رکي، ڏاهن جي ڳوٺ ڏانهن روانو ٿيو. پڇائيندو پڇائيندو ڀن ڀهرن جو اچي اتي پهتو. ان مهل ڳوٺ جا مرد ماڻهو سڀ ڪمن ڪارين پنيان ويل هئا. اوچتو هڪڙو ڇوڪرو ڳوٺ کان ٻاهر نڪتو، جنهن کان وزير، وڏيري جي نالي ۽ سندس گهر جو ڏس پڇي، اچي وڏيري جي در تي هٿ هنيو. ان وقت وڏيرو گهر ۾ ڪونه هو. ٿوري وقت بعد اندران آواز آيو ته: ڪير آهين؟ جواب ڏنائين ته: آءٌ بادشاهه جو وزير آهيان. پوءِ پڇيائين ته: وڏيرو ڪيڏانهن ويو آهي؟ اندران جواب آيو ته: بابو ويو آهي مٽيءَ ۾ مٽي گڏڻ. وزير سمجهيو ته هيءَ ڳالهائڻ واري وڏيري جي

نياڻي آهي. وري پڇيائينس ته: پلا، تنهنجي ماءُ ڪيڏانهن ويئي آهي؟ اندران جواب مليس ته: اها ويئي آهي ميڻيءَ مان ميڻي جدا ڪرڻ. وزير انهن ٻِي جوابن ۾ مُنجهيو بيٺو هو ته اندران آواز آيو: اسان جي اوطاق اتر طرف آهي، توهين آن ۾ هلي ويهو، ڪا پهر هوندي ته توهان وٽ ايندي. وڏيري جي نياڻيءَ پاڙي ۾ وڃي ڏنو ته هڪ پاڙيسري گڏيس. ان کي چيائين ته: اوطاق تي بادشاهه جو وزير ويٺو آهي، وڃي آن کان گهوڙو وٺ ۽ گهوڙي پل وٽس بيهه جيستائين بابو اچي.

وزير اوطاق تي اچان پهتوئي مس ته ماڻهو به اچي نڪتو، جنهن هن کان گهوڙو وٺي ٻڌو ۽ ڪٽ تي وڇائو ڪري کيس آن تي ويهاريائين. وزير دل ۾ چيو ته: هاڻو پيلي، جهڙا عقل وارا ٻڌم تهڙائي آهن. وڏيري جي نياڻي ته عقل واري ٿي ڏسجي، منهنجي سوال جو جواب به آن کان ئي ملندو. هاڻ وڏيرو اچي ته ماڳهين ڪٿي سڳ گهرانس. سج لٿي ٻهل وڏيرو آيو، ڌيءَ ٻڌايس ته: اوطاق تي بادشاهه جو وزير ويٺو آهي. هن يڪدم اوطاق تي اچي وزير جو سلام ڪيو ۽ پاڻ ۾ حالي احوالي ٿيا. وزير خبرون ٻڌائيندي سڳ جي گهر ڪيس. وڏيري حيلا بهانا ڪري، وزير کي انهيءَ ڳالهه تان لاهڻ جي ڪئي، پر هو به سچند ٿي لڳو ۽ وڏيري سان هيتاهيون متاهيون ڳالهيون ڪرڻ ويهي رهيو. وڏيري ڪا ڳالهه ڪٿي، وزير کي چيو ته: آءٌ پنهنجي گهر ۽ راڄ سان صلاح ڪريان، پوءِ اوهان کي جواب ڏيندس. ائين چئي وزير کان اٿي پنهنجي گهر آيو، ۽ سڀني راڄ وارن کي ڪوٺ ڏيئي آيو.

رات جو سڀئي راڄ وارا ننڍا وڏا اچي گڏ ٿيا. اتي وڏيري سڀني کي چيو ته: ڀائرو! جڏهن توهين سڀئي مونکي عزت ڏيو ٿا، تڏهن پيا به مونکي عزت ٿا ڏين. ڀائيچاريءَ جي حساب ۾ جيڪي منهنجو آهي سو توهان جو آهي، ۽ جيڪي توهان جو آهي سو منهنجو آهي. ڳالهه هيءَ آهي جو بادشاهه جو

وزير مون وٽ سڱ لاءِ آيو آهي- هاڻي توهان جو ڪهڙو خيال آهي؟ منهنجي عزت سا توهان جي عزت، ۽ توهان جي عزت سا منهنجي عزت. منهنجي نياڻي توهان جي به نياڻي آهي. توهين ڀائر ان ڳالهه لاءِ جيڪو فيصلو ڪندا، سو مونکي قبول آهي. راڄ وارن مان ڪن ننڍن ٿهه پهه جواب ڏنو ته: جو نه ڏٺو نه ٻڌو، جنهن سان اڳي نه سڱ نه سياڀو، نه اچ نه وڃ، انهيءَ کي سڱ ڏيڻ- اسان کي اها ڳالهه نٿي وڻي... وزير کي جواب ڏيڻ گهرجي. جيڪڏهن بادشاهه ڪاوڙجي پوي ته ڀلي ڪاوڙجي، جي بادشاهه تنگ ڪيو ته پوءِ لڏي هلي ٻيءَ بادشاهيءَ ۾ ويهنداسين. پر راڄ مان ڪن وڏن صلاح ڏني ته: سڱ سياڀو لکئي جو انگ آهي. مڱيا نه پرڻجن پر لکيا پرڻجن. غيب جي ڄاڻ غيبدان کي. وزير جو هلي آيو آهي، ان کي عزت ڏيڻ گهرجي- هڪ ته بادشاهه تائين به رسائي ٿيندي، ٻيو ته ڳوٺ راڄ جي به عزت ٿيندي. ان بعد وڏيري وري پنهنجيءَ زال ڏي نهاريو، ۽ چيائينس ته: مرد بادشاهه ۽ زال ان جي وزير آهي- هاڻي تنهنجو ڪهڙو خيال آهي؟ زال جواب ڏنو ته: گهر سٺو آهي، ڏک سک لکئي جي آچار آهي، پر ظاهري ڏسجي ٿو ته ڇوڪري ڏکي ڪانه ٿيندي، تنهنڪري منهنجي صلاح آهي ته وزير کي سڱ ڏجي. جي سڱ نه ڏبو ته بادشاهه ڪاوڙجي پوندو، پوءِ ڏاڍي سان ڪهڙو زور لائبو؟ لاچار ملڪ ڇڏي ٻيءَ بادشاهيءَ ۾ هلي ويهبو. بادشاهه بادشاهن جا ڀائر آهن- ڪهڙي خبر ته هيءَ بادشاهه ان ملڪ جي بادشاهه ڏانهن چٺي ڪري ته هتان ماڻهن کي اک ۾ رکجو، هي ههڙا ڪي ههڙا آهن، پوءِ پاڻ ڇا ڪري سگهنداسين! متي لڪائڻ لاءِ به آرام سان جاءِ ڪانه ملندي، تنهنڪري منهنجي صلاح آهي ته وزير کي مبارڪي ڏجي، نياڻيءَ جا ڪٽن ڀاڳ. وڏيريءَ جي ڳالهه کي سڀني پسند ڪيو. پوءِ چار وڏڙا گڏجي، وزير کي مبارڪي ڏيڻ لاءِ روانا ٿيا.

وزير کي مبارڪون مليون، ماڻهو وڃي ويٺا. وزير چيو ته: مون خزاني جو گهوڙو آندو آهي— مونکي يڪدم شادي ڪري ڏيو. خزانو موجود هجي ته پوءِ ڇا نٿو ٿي سگهي! تياري ٿي ۽ وزير شادي ڪري پاڻهن وٺي گهر آيو.

پهرينءَ رات آرام وٺڻ لاءِ، وزير ترار وچ ۾ رکي سمهي رهيو. زال ڪجهه نه ڪڇيو، تان جو اچي صبح ٿيو. ڏينهن سڄو چرچن ڀوڳن ۾ گذري ويو. رات ٿي ته وزير وري به ترار رکي سمهي پيو، اهين ٻي رات به گذري وئي. ٽيءَ رات وزير وري به ترار رکي ستو ته چوڪريءَ ترار پري ڪندي پڇيو ته: جيڪڏهن توهان جي دل ۾ غير هو ته پوءِ شادي ڇو ٿي ڪيو؟ وزير پڇيس ته: تو پهرينءَ رات ترار ڇو نه ڪڍي؟ زال جواب ڏنس: مون سمجهيو ته شايد توهان جي رسم اها آهي. وزير پڇيس ته: مون جڏهن اچي تنهنجي دروازي تي هٿ هنيو هو، تڏهن تو چيو هو ته بابو ويو آهي مٽي مٽيءَ سان گڏڻ، ۽ امان وئي آهي مٽيءَ سان مٽي جدا ڪرڻ— ان جي مراد ڇا هئي؟ زال جواب ڏنو ته: اسان جي ڳوٺ ۾ ان ڏينهن هڪ ماڻهو گذاري ويو هو، سو بابو ويو هو مقام تي— ماڻهو مٽيءَ جي پيدائش آهي، تڏهن چيم ته بابو ويو آهي مٽيءَ ۾ مٽي گڏڻ. وري ان ڏينهن ڳوٺ ۾ ڪا مائي سَورِيتو هئي، امان وئي هئي ان کي پار ڇڏائڻ— اهو آهي مٽيءَ سان مٽي جدا ڪرڻ.

وزير کي شادي ڪئي به ٽي ڏينهن مس گذريا ته هڪڙي ڏينهن ٽينءَ زال کي چيائين ته: بادشاهه مون کان سوال پڇيو آهي ته هيٺان ٿالهي تنهن تي گدرو، ان تي ڪاتي— گدرو وڍبو يا نه وڍبو؟ مونکي ٽن مهينن جي مهلت مليل آهي، جيڪڏهن مون پورو جواب نه ڏنو ته بادشاهه ڦاسي چاڙهائي ڇڏيندم. هاڻي تون انهي سوال جو جواب ٻڌاءِ ته بادشاهه کان جند ڇڏايان. زال جواب ڏنس ته بادشاهه کي

جواب ڏج، ته سائين! اڄ نه وڍيو ته سڀاڻ وڍبو. وزير پڇيس ته: سو ڀلا ڪيئن؟ زال چيس ته: ڪجهه توڻ به ويچار ڪر... وقت آيو ته آءٌ ٻڌائيندي سئين. وزير خيال ڪيو ته هنڙيءَ ڏاهي زال لاءِ چون ٿا. جدا محلات ٺهرايان. سو رازن ۽ ڪمين ڪان رات ڏينهن ڪم وٺي محلات تيار ڪرائي نئين زال کي آڻي ان ۾ رهايائين. پوءِ امیرن ۽ وزيرن جو ٻڌو ته وزير اوچتو شادي ڪري آيو آهي؛ سي اچي پريشان ٿيا ته ٽئين مهيني ٿو وزير ڦاسي چڙهي، هاڻي جو شوق پٺي هي شادي ڪري آيو آهي، سو ان ۾ راز الا ٺي ڪهڙو آهي!

ڏينهن گذرندي ويرم ٺي ڪانه ٿي. مهلت پوري ٿيڻ ۾ جڏهن ٽي ڏينهن اچي بچيا، تڏهن وزير پنهنجيءَ زال کان پڇيو ته: هاڻي ٻڌاءِ ته ڪيئن ٿي چئين ته اڄ نه وڍيو ته سڀاڻ وڍبو؟ زال جواب ڏنس ته: ٿالهي آهي دنيا، گدرو آهي انسان، ۽ ڪاتي آهي موت— سو اڄ نه آيو ته سڀاڻ ضرور ايندو. ٽن ڏينهن بعد وزير به سڀ سنبهي اچي ڪچهريءَ ۾ ويٺو. بادشاهه، وزير کان پڇيو ته: وزيرا! هيٺان ٿالهي، تنهن تي گدرو، ان تي ڪاتي— ٻڌاءِ ته گدرو وڍبو يا نه وڍبو؟ وزير عرض ڪيو ته: جيئن سائين، اڄ نه وڍيو ته سڀاڻ وڍبو. تنهن تي بادشاهه پڇيس ته: ڪيئن ڀلا؟ وزير جواب ڏنو ته: سائين! ٿالهي آهي دنيا، گدرو آهي انسان، ۽ ڪاتي آهي موت— سو انسان تي اڄ نه آيو ته سڀاڻي ضرور ايندو! بادشاهه کي جواب ڏاڍو وڻيو، سو وزير کي انعامن اڪرامن سان ڊئي ڇڏيائين.

پيا امير ۽ وزير، جي هن وزير سان ٺهندائي ڪين هئا، سي بادشاهه جو هن وزير تي ايڏو راز ڏسي اندر ۾ سڙڻ لڳا؛ آخر پاڻ ۾ صلاح ڪيائون ته: هي عقل وزير جو ڪونهي، پر جيڪا نئين زال آندي اٿس ان جو عقل آهي. هاڻ ڪنهن طرح سان بادشاهه جا ڪن ڀري وزير کان اها زال ڦرايون. سو بادشاهه کي آڏيون آبتيون ڳالهيون ٻڌائڻ لڳا ته: وزير

جيڪا زال آندي آهي، سا جهڙي آهي سهڻي تهڙي آهي عقل واري. اها توهان جي محلات ۾ سونهي. نه وزير جي گهر ۾. بادشاهه اميرن کي چيئيو ته: وزير منهنجو پڇو آهي، آئينديءَ لاءِ اهڙي ڳالهه ڪڏهن به منهنجي اڳيان نه ڪجو. بادشاهه جي چيئي، بدخواهن کي هيڪاري پڙڪائي ڇڏيو. سي انهيءَ کان بادشاهه کي روز روز نيون ڳالهيون ٻڌائي وزير جي خلاف برغلائڻ لڳا. پلا دانگيءَ هيئان پيٺي باهه ٻرندي ته، ٽپندي نه ته پيوچا ڪندي! سو نيٺ هڪڙي ڏينهن بادشاهه به ريجهي پيو، ۽ پڇيائين ته: پلا، ڪهڙي طريقي سان ڀانهن هٿ ڪجي؟ اميرن کي ته گهربي. اها ڳالهه هئي، تن چيو ته: سائين! اهو ته سولو ڪم آهي. هاڻي هيئن ڪريو جو وزير کي حڪم ڏيو ته سڀاڻي اسين درياءَ جو سير ڪنداسون — ان ڪري اسان جي ملڪ ۾ جيڪي به ناکئا آهن، انهن کي حڪم ڏي ته سڀاڻي سج اڀرڻ کان اڳ بندر تي حاضر رهن. پوءِ توهين جنهن ٻيڙيءَ ۾ سوار ٿيندا، ته وزير به ان ٻيڙيءَ ۾ چڙهندو، جڏهن ٻيڙي وچ سير ۾ اچي، تڏهن توهين پنهنجيءَ آڱرمان شاهي مهر واري منڊي ڪيرائي ڪنهي پاڻيءَ ۾ ڇڏجو، جيئن پيو ڪوبه نه ڏسي، پوءِ حڪم ڏجو ته ٻيڙين جو لنگر هڻو ۽ ٽوبا لهي منڊي ڳولين. سائينجن پوءِ ڳولا جو ڪم وزير جي حوالي ڪري ڪنڌيءَ تي موٽي اچن، ۽ هُن کي حڪم ڏين ته منڊي ڳولائي ڪٺي اچ... جي نه، ته ڦاسيءَ چڙهندين! منڊي درياءَ مان هونءَ ته ڪانه لڀندي، ۽ وزير ڦاسيءَ تي چڙهي ويندو. انهيءَ طريقي سان نانگ به مرندو ۽ لٺ به ڪانه ڀڃندي. پوءِ توهين هن جي زال سان ڪٺي شادي ڪجو! اها صلاح بادشاهه کي ڏاڍي پسند آئي.

ٿوريءَ دير کان پوءِ وزير به ڪچهريءَ ۾ آيو. بادشاهه حڪم ڪيس ته: اسان جي حڪومت ۾ ويجهڙائيءَ ۾ جيڪي به ٻيڙائتا آهن، انهن کي حڪم پهچاءِ ته هو سڀاڻي سج اڀرڻ

ڪان اڳي پنهنجي پيڙين سان بندر تي حاضر رهن، جو اسين پنهنجن ماڻهن سان گڏ درياءَ جو سير ڪنداسين. وزير اهو حڪم ٻڌي، ”حاضر سائين“ ڪري گهوڙي تي چڙهي بندر ڏي روانو ٿيو. سڀني ناڪئن کي حڪم ڏنائين ته: سڀاڻي سج اڀرڻ کان اڳ پنهنجن پيڙين سان بندر تي حاضر رهجو، جو بادشاهه سلامت پنهنجي اڱالي سان درياءَ جو سير ڪندو. توهان مان جيڪي هتي نه آهن، انهن کي به جيئن رات جي پيٽ ۾ اهو حڪم پهچي. جيڪڏهن شاهي حڪم جي ڪنهن پوئواري نه ڪئي آهي ته ان کي ڏيهه نيڪالي ڏني ويندي. حاڪم جي حڪم کان ۽ ظالم جي ظلم کان سڀ ڪنبي ويا. ناڪئن انهيءَ مهل ئي پنهنجن پاڻرن ڏانهن ماڻهو ڊوڙايا. ٻئي ڏينهن بندر تي پيڙين جون ٻهيرون لڳي ويون. بادشاهه به پنهنجي اڱالي سان اچي پيڙين ۾ سوار ٿيو. خاص درٻاري امير ۽ وزير بادشاهه سان گڏ چڙهيا. سير ڪندي بادشاهه پنهنجو هٿ پاڻيءَ ۾ ٻوڙيندو چنڊا هٽندو آيو. پيڙيون جڏهن وچ سير ۾ پهتيون، تڏهن اوچتو حڪم ڏنائين ته پيڙين کي اتي لنگر هڻي بيهاريو... منهنجي منڊي هن هنڌ ڪري پيئي آهي، يڪدم ٽوٻا لهي منڊي ڳولين.

حڪم ملڻ شرط ٽوٻا لهي پيا. گهڻئي ٽٻيون هنيائون، پر منڊي نه لڌي. بادشاهه به ٿوري مهل ترسي، ڪنڌيءَ ڏي واپس وريو ۽ وزير کي حڪم ڏنائين ته: تون اتي ترسي، منڊي ڳولائي ڪٺي اچ. جيڪو به خرچ ايندو سو شاهي خزاني مان ڏنو ويندو. جيڪڏهن منڊي ڳولائي نه آڻيندين ته ڦاسيءَ تي چاڙهيو ويندين! بادشاهه حڪم ڏيئي، پنهنجن ٻين اميرن وزيرن سان واپس وريو. رستي ۾ اميرن صلاح ڏنيس ته: وزير کي اڄ هونءَ ئي ڦاسي ايندي، ان ڪري توهين وزير جي محلات ۾ وڃو، ۽ هن جي زال کي ڏسي وٺو، ساڻس خبرچار ته ڪري اچو! بادشاهه وري به اميرن جي چٽي لڳي،

وزير جي محلات ڏي آيو. جڏهن دروازي تي پهتو، تڏهن پنهنجي اندر واري جٽ ڦٽ ڪيس ته: بادشاهه رعيت جو ابو ۽ رکوال آهي. پيا ماڻهو ائين سمجهندا ته وزير کي ته ڏوهه ۾ ڦاسي ملي، پر توکي ۽ خدا کي معلوم آهي ته وزير کي توئي هٿ سان ساڙيو. نيٺ ته اڳتي هلئو اٿئي—آتي ڪهڙو جواب ڏيندين؟ اهو خيال ايندي ئي، بادشاهه يڪدم پنهنجو گهوڙو واپس ورايو. خيال ڪيائين ته وزير منهنجو پٽو آهي، ۽ ان جي لڄ منهنجي نياڻي آهي. ڊورو آرام ڪري ڪوتوال کي موڪليان ٿو ته وڃي وزير کي درياءَ تان سڏي اچي... اهڙي منڊي ٻي ته نهي سگهندي. اهي خيال ڪندو اچي پنهنجي محلات ۾ پهتو ۽ سمهي رهيو. هوڏانهن درياءَ تي ٽوپا ويچارا ٽيپون ڏيئي ڏيئي ٿڪجي پيا هئا. پلا آتي منڊي هجي ته لڀي! بادشاهه منڊي الاجي ڪٿي ڪٿي اڇلائي هئي، تڏهن وزير کي عرض ڪيائون ته: سائين! هاڻي اسان کي بڪ بيحال ڪري ڇڏيو آهي، موڪل ڏيو ته ماني کائيون، پوءِ وري منڊيءَ جي ڳولا ڪريون. وزير ڪجهه دڙڪو ڪجهه انعام جي لالچ ڏنين ۽ ڪجهه ٻيڙ منٿ ڪين. نيٺ ٽوپن کي مانيءَ جي اجازت ڏنائين. ٽوپن ماني تيار ڪئي، پرماني رڌ ڪي هئي، جنهنڪري درياءَ ۾ هڪ اڌ مڇي ڦاسائي لاءِ رڇ وڌائون. خدا جي قدرت، جو پهرينءَ سٽ هڪ ٿلهو آنوچرڪو اچي رڇ ۾ پيو. چرڪي کي وڍيائون ته ان جي پيٽ مان منڊي نڪري پيئي. يڪدم وزير کي مبارڪون ڏنائون. وزير منڊي ڏسي خوش ٿيو ۽ خداتعاليٰ جو شڪر بجا آڻي، ان وقت جيڪي ٻه حاضر هوس، سو ٽوپن کي ڏنائين. پوءِ انهيءَ مهل ئي لڪ کي هيرَ ۽ ڪاڙهي کي جهٽ سمجهي گهوڙي کي اڙي هنيائين ۽ خوشيءَ مان سيٽيون واڄ ڪندو سڌو اچي پنهنجي محلات جي دروازي تي پهتو.

وزير پنهنجي محلات جي دروازي تي بادشاهه جي گهوڙي جا پير ڏسي، ڏک ۽ غيرت ۾ ڇيله تي هٿ رکي ويهي رهيو. هن کي اهو خيال اچي ويو ته منهنجي زال بادشاهه سان ملي آهي، منهنجي مارائڻ جي هيءَ اٽڪل به شايد منهنجيءَ زال ئي بادشاهه کي ڏني آهي — نه ته ٻئي ڪنهن کي هيترو عقل ئي ڪونهي. انهيءَ ڏک ۾ وزير محلات ۾ آيو. خوشيءَ جو پڪي دل مان آڌاسي چڪو هو، مانيءَ جا گرهه ويهه جا ڳنڍا ٿي لڳس. جيئن تيئن ڪري ٻه چار گرهه هٿي، بڪ جي باهه اجهايائين. پوءِ منڊي کڻي بادشاهه ڏانهن روانو ٿيو، ۽ آڻي هن جي اڳيان رکيائين.

بادشاهه منڊي ڏسي تمام خوش ٿيو، ۽ وزير کي آفرين چئي وري به انعام سان ڏئي ڇڏيائينس. ان ڏينهن کان وٺي بادشاهه، وزير کي ڏاڍو پيارو لڳو، پر وزير کي جو اچي شڪ جاڳيو هو، سو سمجهيائين ته هاڻي بادشاهه مٿي تان هٿ کڻائي، ڪنهن نه ڪنهن ڏينهن ضرور مارائيندو. تنهنڪري سچو وقت ملول رهڻ لڳو. گهر ۾ به نه پوري ڳالهائي نه اڳين محبت ڏيکاري. سندس زال عاقل هئي، سا سمجهي ويئي ته وزير کي ڪنهن شڪ جو شڪار ٿيو آهي؛ پر هوءَ ويچاري خود منجهيل هئي، جو ڪانئس ڪا به اهڙي غلطي ڪانه ٿي هئي، جيڪا وزير جي ڏمر جو سبب ٿئي. ساڻس ڪان سواءِ ڪو چارو ڪونه سجهيس، سو سڀڪجهه خدا تي رکي چپ ڪري ويهي رهي.

وزير کي شاديءَ ڪئي ڇهه مهينا اچي ٿيا، پر ان وچ ۾ ڇوڪريءَ جي مائٽن مان ڪا به پهر هن وٽ گهمڻ ڪانه آئي، ۽ نڪي ڇوڪري مائٽن وٽ ويئي. هڪڙي ڏينهن وڏيري کي سندس زال چيو ته: ڳالهه ٻڌي اٿئي — پاڻ نياٽي پرڻائي ڏني، پر ڏکي يا سينهن ڪانه هئي، جو هميشه لاءِ وزير کي وڪڻي ڏنيسين، ۽ ان جي پڇا به ڪانه ڪبي.

نياڻيءَ ڪسي وٽي خير سان ڇهه مهينا اچي ٿيا آهن، پر خبر ڪانه ورتي اٿئي ته سکي آهي يا ڏکي! وڏيري جواب ڏنو ته: ڳنتيءَ جو ڪو ضرور ڪونهي، ڀڪ آهي ته وزير جي گهر ۾ آهي، سا ضرور سکي هوندي. تنهن ڪان سواءِ هوءَ خود عقل واري آهي، سا ڏک کي به سک بنائيندي. باقي رهيو گهمڻ جو سوال، سو اولاد آهي، ضرور هن وٽ وڃبو، پر هينئر ٻنيءَ ٻاري جو ڪم آهي، جنهنڪري آءٌ نڪري نٿو سگهان، ڇوڪري کي موڪليون ٿا ته وڃي ڀيڻس وٽان گهمي اچي. اها صلاح ٻنهي کي پسند آئي. ٻئي ڏينهن ڇوڪري کي سنيرائي، سوکڙيون پاکڙيون ڏيئي روانو ڪيائون.

ڇوڪرو پڇائيندو پڇائيندو اچي وزير جي محلات تي پهتو. دروازي تي هٿ هنيائين، پانهي نڪري آئي، ان کي چيائين ته: منهنجو نالو فلاڻو آهي، وزير سان ملندس. وزير ان وقت ڪچهريءَ ۾ ويل هو. پانهيءَ اندر وڃي اطلاع ڏنو. وزير جي زال چيو ته: اهي پنار ته جهڙا منهنجي پاءُ جا، هاڻي آءٌ دروازي جي اوٽ ۾ ٿي بيهان، تون سائس ڳالهاءِ ته آءٌ آواز سڃاڻنديس. پانهيءَ حڪم موجب ڳالهايو، ڇوڪريءَ آواز سڃاڻي اندر گهرايس. پاءُ ۽ ڀيڻ هڪٻئي سان ملي ڏاڍا خوش ٿيا. يڪدم وزير ڏانهن ماڻهو موڪليائون. وزير جي زال، پانهيءَ کي سمجهائي ڇڏيو ته: پاڻُوءَ جي ماني تمام سٺي ٺاهج، پر ان ۾ لوڻ صفا نه هجي، ڇاڪاڻ ته اسان جي ملڪ ۾ لوڻ جو رواج ڪونهي. آءٌ به ڇڏهن هتي پرڻجي آيس، تڏهن مونکي ماني ڪانه وڻندي هئي، پر پوءِ نيٺ هري ويس. پانهيءَ حڪم موجب ماني تيار ڪئي. وزير به ڪچهريءَ مان آيو ۽ پنهنجي سالي سان ملي خوش ٿيو. گڏجي ماني کائڻ ويٺا، پر ڇوڪري کي جدا ماني ملي. مانيءَ ۾ جو لوڻ ڪونه هو، سو هن کي مانيءَ ڪش ته ڏنو، پر گرهه ڪاڏا نه ڪاڏي جهڙي ڪئي هٿ ڪڍيائين، ۽ دل جو سور

دل ۾ رکي، سمجهيائين ته شايد هتي لوڻ جو رواج ڪونهي.
ٻئي ڏينهن ترسيو پر بيزار ٿي پيو. تنهنڪري سڳهوڻي پڻ
ڪان موڪلائي، سوڪڙيون پاڪڙيون وٺي ڳوٺ ڏي
روانو ٿيو.

ڳوٺ پهچي ماءُ پيءُ کي سوکڙيون ڏنائين ۽ چيائين
ته: ادي ڏاڍي سکي هئي. ٻانهيون ۽ ٻانها جڳهه ۾ هئس،
جيڪو ٻه سک چئجي سو سڀ اديءَ کي هئو. پر ڳالهه
ٻڌي آٿو... ٻئي دفعي آءٌ جڏهن ويان، تڏهن مونکي لوڻ
ٻڌي ڏجو ته کنيو وڃان، ڇو جو اتي ڪاڏي ۾ لوڻ وجهن ئي
ڪونه! زال وڏيري کي چيو ته: ڏٺئي! اهو منهنجي ڌيءَ
ٿياپو موڪليو آهي ته، سک ته گهٽوئي اٿم — ڪاڏا پيٽا ٻه
سڀ اٿم، پر لوڻ ٻنان... هرويرو ڪو وڏن ۽ شاهوڪارن جي
گهرن ۾ سک ڪونهي! هاڻي تون وڃي خبر لهي اچ. وڏيري
چيو ته: جي هينئر ئي ويندس ته وزير کي شڪ پوندو ته
شايد پاڻس کي چوري موڪليائين، جنهن وڃي پيءُ کي
موڪليو آهي. ائين هيڪاري وزير رنج ٿيندو، تنهنڪري ٻئي
ڏينهن سهي پوءِ ويندس.

خير سان ٻئي ڏينهن ٻه ڳنڍ ريا — وڏيرو سهي سنيري
اچي وزير جي محلات ۾ پهتو. هن پنهنجي صهري جو چڱو آدرڀاءُ
ڪيو ۽ پاڻ سان گڏ ماني ڪارايائينس. جڏهن پيءُ ۽ ڌيءَ
خلاصا ٿيا، تڏهن هن ڌيءَ کان پڇيو ته: وزير توسان راس
آهي يا نه؟ ڌيءَ جواب ڏنو ته: خبر ناهي ته ڪهڙيءَ ڳالهه
تان ڦريو آهي، جو اڳين محبت نه، باقي رسمي طرح پيو هلي.
آءٌ خود سمجهان ٿي ته دل ۾ ڪا ڳالهه اٿس، پر نڪي آءٌ
ٿي پڇان، نڪي پاڻ ئي ٿو چئي. پيءُ چيس ته: آءٌ فيصلي
ڪرڻ لاءِ آيو آهيان، ڏسج پٽان ڪچي ٿي پوين! ڌيءَ
جواب ڏنو ته: بابا! مونکي پڪ آهي ته مون کان ڪا ڪچي
ڪانه ٿي آهي. وڏيري تسلائي وٺي ڳالهه دل ۾ رکي. ٻئي

ڏينهن وزير، صهري کي نيرن پاڻي ڪرائي، ڪچهريءَ ڏي روانو ٿيو. ان ڏينهن البت وزير کي دير ٿي ويئي، سو بادشاهه پڇيس ته: دير ڇو ڪيئي؟ وزير جواب ڏنو ته: سائين! منهنجو صهرو آيل هو، ان جي خدمت چاڪريءَ ۾ دير ٿي ويم. بادشاهه چيس ته: پوءِ وٺي نٿي آئينس؟ هاڻي وڃ، ۽ وٺي اچينس. وزير 'حاضر سائين' چئي ٻاهر نڪتو، پر هيڪاري شڪ جاڳيس ته صهرو، زال ۽ بادشاهه ٽيئي هڪ ڏوريءَ ۾ آهن — اڄ تنهنجي قسمت جو فيصلو ٿيندو. وزير ڳس ۾ٺي اهڙا پيچ گهڙ ڪندو اچي گهر پهتو، ۽ صهري کي چيائين ته: بادشاهه سلامت توهان کي گهرايو آهي. وڏيرو اڳيئي تيار هو، سو هن سان گڏ اٿي روانو ٿيو. وزير کي هٿا ڳڻتين جا گهيرا، سو وڏيري منهن مان ٿي سهي ڪري ورتس. قصو ڪوتاهه، هلندا اچي ڪچهريءَ ۾ پهتا... بادشاهه وڏيري جي تمام گهڻي خاطري ڪئي، پر چوندا آهن ته "گمان بي ايمان آهي" سو وزير کي سڄي دنيا دشمن پئي ڏسجڻ ۾ آئي.

وڏيرو اڳيئي عقل وارو هو، وري جو ڪچهريءَ ۾ توري تڪي گفتگو ڪيائين، سو بادشاهه کي وڻي ويو. تان جو ڪچهريءَ جو وقت پورو ٿيو. ٻيا سڀ امير وزير موڪلائي ويا، باقي بادشاهه، وڏيرو ۽ وزير اچي رهيا. وڏيري، بادشاهه کي ٻڌايو ته: جيئندا قبلا! آءٌ پنهنجي راڄ جو چڱو مڙس آهيان، ڌڻيءَ جو شڪر آهي جو پنهنجي مڇيءَ مانيءَ وارو آهيان. سو پنهنجي زمين جي ٽڪري ۾ هڪ باغ رکيو. ان ۾ ڀانت ڀانت جا گل رکيم، جن جو هڪڙو ڪنهن بادشاهي باغ ۾ ڳوليو ملندو. وزير کي به انهن جو واس آيو. ايترو چئي وزير ڏي نهاريائين. بادشاهه به ڳالهه کي سمجهي پڪ ڪرڻ لاءِ وزير ڏانهن نهاريو. وزير ڪنڌ هيٺ ڪري جواب ڏنو: هائو سائين. تڏهن وڏيري وري ڳالهه شروع ڪئي ته جيئندا قبلا! پوءِ وزير سون ڪان قلم گهريو جو ڪيس ڏنم.

ايترو چئي وزير ڏانهن ڏٺائين، جنهن چيو: هائو سائين. تڏهن وڏيري اُڪتي چيو ته: بادشاهه سلامت! وزير اهو قلم گهر ۾ هنيو. جڏهن ان قلم جي ڦٽڻ جو وقت ٿيو، تڏهن وزير ان جو پاڻي بند ڪري ڇڏيو. هاڻي منهنجو داد ٿئي. بادشاهه وزير ڏانهن نهاريو. وزير وري به ڪنڌ هيٺ ڪري ڪاوڙ سان جواب ڏنو ته: سائين! هي شخص جيڪي چئي ٿو، سو سچ آهي. سون جڏهن ان وڻ هيٺان شينهن جو پير ڏٺو، تڏهن اچي خوف ٿيم، پوءِ برابر ان وڻ جو پاڻي بند ڪري ڇڏيم، انلاءِ ته پلي اهو وڻ سڪي وڃي.

بادشاهه، وزير جو اشارو سمجهي ويو. هاڻي هو ڪهڙيءَ طرح وزير جي دل تان شڪ لاهي. آخر ٿوري دير ترسي وڏيري کي چيائين ته: اڄ تنهنجي ماني اسان وٽ آهي، پرچيستائين ماني تيار ٿئي تيستائين اچو ته چوپڙ راند ڪريون. وڏيري عرض ڪيو ته: سائين! چوپڙ راند ۾ چار ڄڻا کپن. پاڻ فقط ٽي آهيون. ان ڪري منهنجي صلاح آهي ته راند هلي وزير جي محلات ۾ ڪريون. بادشاهه هن جي صلاح تي آمنا چئي اٿي کڙو ٿيو. وڏيري، وزير کي اشارو ڪيو ته ”تون اڳ ۾ هلي تياري ڪر“. وزير اڳواٽ اچي سمورو بندوبست ڪيو ۽ پنهنجيءَ زال کي به ٻڌايائين ته بادشاهه هتي چوپڙ راند ڪرڻ لاءِ اچي ٿو. وزير جي زال يڪدم هارسينگار ڪري تيار ٿي ويٺي. وزير کي زال جي هارسينگار هيڪاري شڪ ۾ وجهي ڇڏيو، سو غيرت وچان زال کي مارڻ تي هو ته بادشاهه ۽ وڏيرو اچي محلات ۾ گهڙيا. وزير پنهنجن ئي خيالن ۾ ٻڏي ويو ته اڄ هي ٽي ڄڻا، آءٌ هڪڙو، موت ضرور مٿي تي آهي.

وڏيري ڏيءَ کي چيو ته: اما! چوپڙ کڻي اچ ته راند ڪريون. ڇوڪريءَ چوپڙ کڻي آڻي وچ تي رکي. وڏيرو ۽ سندس ڌيءَ سامهون ويٺا، بادشاهه ۽ وزير هڪٻئي کي سامهون

ويٺا. ڇوڪريءَ چوپڙ پڪيڙي، ته وڏيري يڪدم ڏارا هٿ ۾ ڪٽي ڇيو ته:

مون ڏٺي هئي وٿ، پر تنهن مان ڪڍيئون ڪچ،
ڍرڙي ڏارا! ڏي ڪا حال حقيقت.

ڏارو سولو پيو، ساري آزاد ٿي ۽ وڏيرو ڇال هليو. ان ڪان پوءِ

وزير ڏارو ڪٽي چيو ته :

ٻه شينهن پيلو هڪڙو، اي پڻ غير گذر،
ڍر ڙي ڍارا! ڏي ڪا حال حقيقت.

ڍارو نه اٿليو ۽ ساري آزاد نه ٿي... وزير ڏٺه ڪرڻ لڳو. هن ڪان پوءِ سندس زال ڍارو ڪنيو، ۽ چيائين ته :

پاڻيءَ هوندي ماڙيءَ ۾، سنڌ نه مٿو ڌوءِ،
ڍر ڙي ڍارا! ڏي ڪا حال حقيقت.

ڍارو سولو پيو، ساري آزاد ٿي، ۽ چال هلي. ڇوڪريءَ ڪان پوءِ بادشاھه ڍارو ڪٽي چيو ته :

پيائرن ۽ پاچاين جو، سچو آهي سير،
ڍر ڙي ڍارا! ڏي ڪا حال حقيقت.

بادشاھه جو ڍارو ٻه سولو پيو ۽ ساري آزاد ٿي.

وزير دل ۾ چيو ته : بادشاھه ڪوڙ ڳالهائي ويو. وڏيرو وزير جي منهن جو رنگ لهندو چڙهندو ڏسي، سمجهي ويو ته هن جي دل اڃان صفا نه ٿي آهي، تنهن وري ٻه ڍارو ڪٽي چيو ته :

سون ڏني هٿي وَٽ، پر تنهن مان ڪڍيئون ڪچ،
ڪي سالڪ سمجهن ڳالھه ڪي ته ڪوڙ آهي يا سچ!
ڍ ر ڙي ڍارا! ڏي ڪا حال حقيقت.

وڏيري جو ڍارو سولو پيو ۽ ساري اڳتي هلي. وري وزير ڍارو ڪنيو ۽ چيائين ته :

ٻه شينهن پيلو هڪڙو، اي پڻ غير گذر،
اَت ڇيڙو ڇنبو ڇا جهلي، جيت ڪيهر ڪٽي ڪَرَ!
ڍ ر ڙي ڍارا! ڏي ڪا حال حقيقت.

وزير جو ڍارو وري ٻه سولو نه پيو، ماٺ ڪري ويھي رهيو. دل ۾ سمجهائين ته ڳالھه ۾ ڪو رولو آهي. هن ڪان پوءِ سندس زال ڍارو ڪنيو ۽ چيائين ته :

پاڻيءَ هوندي ماڙيءَ ۾ منڍ نه مٽو ڏوءِ،
هيءَ ڳالهه ڳجهارت جهڙي، پر سمجهڻ وارو ره ءِ!
ڊر ڙي ڊارا! ڏي ڪا حال حقيقت.

وزير جي زال جو ڊارو سولو پيو، ۽ ساري اُڪتي هلي. ان کان پوءِ بادشاه ڊارو ڪنيو. هو وزير جي ڳالهه سمجهي ويو ته هاٿي سڀ بار منهنجي مٿان آهي، پر وزير جو شڪ حق تي آهي ... سچو مانڊاڻ منهنجي گهوڙي جي پير وڏو آهي، تنهن ڊارو اُڇليندي چيو ته:

ٻائرن ۽ ٻاچاين جو سچو آهي سيرُ،
هجيس تيج ٽٽن ۾ ته ڪلي پيانس ڪيرُ!
ڊر ڙي ڊارا! ڏي ڪا حال حقيقت.

بادشاه جو ڊارو به سولو پيو ۽ پنهنجي ساري هليو. اتي وڏيري چوپڙ راند ورائي ڪٽي ويڙهي. وزير جي منهن ۾ نهاري پڇيائين ته: هاٿي ڪيئن؟ تڏهن وزير، منڊيءَ کان وٺي محلات جي دروازي تي گهوڙي جي پير واري سموري ڳالهه ڪري ٻڌائي. باقي ڳالهه بادشاه سربستي ڪري ٻڌائي. هاٿي ڳالهه اچي ٿي، وزير جو شڪ لٿو، ۽ ٻئي زال مڙس اڳئين وانگر کير کنڊ ٿي ويا. پوءِ سيني گڏجي ماني کاڌي. بادشاه به مبارڪون ڏيئي ويندو رهيو. پوءِ وڏيرو ٻئي ڏينهن ترسي، خوشيءَ سان موڪلائي ڳوٺ ڏي روانو ٿيو.

١٨- عقلمند ڇوڪري*

هڪڙو بادشاهه چانڊوڪيءَ رات ۾، محلات جي اڱڻ ۾ ستو پيو هو. خواب لڌائين ته هڪڙيءَ ٽالهيءَ ۾ باغ بنيل آهي، ان باغ ۾ ڪيترائي گل ۽ ميوا آهن، هڪڙو آرائين آهي جو انهيءَ باغ مان گل ۽ ميوا، ڪچا توڙي پڪا پيو پٽي، ڪيس روڪڻ وارو آهي ئي ڪونه. بادشاهه ڇرڪ ڀري ننڊ مان سجاڳ ٿيو. وڏي ويچار ۾ پئجي ويو، ۽ لڌل خواب کي دل ۾ هنڊائڻ لڳو. پڇ پڇائيندي مٿان اچي صبح ٿيو. بادشاهه ڏندڻ پاڻي ڪري، جڏهن دربار ۾ آيو تڏهن پنهنجن وزيرن سان خواب جي ڳالهه ڇوريائين ۽ کين حڪم ڪيائين ته: جلدي خواب جو تعبير ٻڌايو. وزير ويچارا شش پنج ۾ پئجي ويا ته خواب جو تعبير ڪهڙي نموني ڪريون! ٿوري ساعت رڳي بادشاهه هنن کان پڇا ڳاڇا ڪئي، پر ڪنهن به وزير خواب جو تعبير ڪونه ٻڌايس، جنهن تي بادشاهه کي ڏاڍي

* هيءَ ڳالهه اتر (تعلقي ڪڪو) مان احمد خان "آصف" کان ملي.

ڪاوڙ لڳي. وڏي وزير کي حڪم ڏنائين ته: جي مهيني اندر خواب جو تعبير نه ٻڌائيءَ ته ڦاسيءَ تي لٽڪايو ويندين!

وزير ويچارو منجهي پيو. سو بادشاهه کان موڪلائي گهر آيو، ۽ گهوڙي تي سنج رکي، ناٿي سان خرزين پري، ولي جهنگ منهن ڪيائين. واٽ تي جيڪو ٿي واٽهڙو مليس، تنهن کي خواب ٻڌائي، اُن جو تعبير تي پڇيائين؛ پر ڪنهن ماڻهوءَ به تعبير ڪونه سليس. آخر هلندي هلندي هڪڙي ماڙيءَ ۾ وڃي پهتو. پري کان ٻڪرين جي هڪ واڙ نظر آيس. کيس اڃ به ڏاڍي لڳي هئي، تنهنڪري سڌو اُتي وڃي پهتو. ڇا ڏسي ته هڪ نينگري ويٺي آهي، جا ٻڪرين جي ڦرن کي پيئي پاڻي پياري. وزير به هو اچايل سو نينگريءَ کان پاڻي گهريائين، جنهن کيس ڪٽولي تي ويهاري، پاڻيءَ جو وٽو پري، اُن ۾ ٿورا ڪک وجهي اُتي کيس ڏنو. وزير کي ڳالهه خراب لڳي، پر اُڃ سبب ڪجهو ئي ڪين. ڪکن کي آهستي آهستي پري ڪندو، ڍُڪ ڍُڪ ڪري پاڻي پيڻ لڳو؛ جڏهن ٻي ڍؤ ڪيائين، تڏهن ڇوڪريءَ کان پڇيائين ته: پاڻيءَ ۾ ڪک ڇو وجهي ڏنئي؟ نينگريءَ چيو ته: توهان کي اُڃ هئي گهڻي، تنهنڪري تڪڙ ۾ پاڻي گهڻو پي وڃو ها، پر ڪکن وجهڻ سان توهان ڍڪ ڍڪ ڪري پيتو، جي ائين نه ڪريان ها ته شايد توهان پاڻي گهرج کان وڌيڪ پي وڃو ها ۽ تڪليف ٿئيو ها.

وزير کي هن ڇوڪريءَ جو اهو جواب ڏاڍو وڻيو. دل ۾ چيائين ته ڇوڪري جهڙي صورت ۾ سهڻي آهي، اهڙي وري ڪا سيرت ۾ گهڻ هجي، سو ته ڪوڙو ئي ٿيو لڳي؛ سو گهوڙي تان لهي ساڻس ڪچهري ڪرڻ ويٺو. پوءِ ڇوڪريءَ کان پڇيائين ته: ڀلا تنهنجو پيو به ڪو مٽ مائٽ آهي يا هتي جهنگ ۾ اڪيلي ٿي رهين! ڇوڪريءَ جواب ڏنو ته: آءٌ هتي پنهنجي پيءُ ماءُ سان گڏ رهان ٿي، پر هينئر بابو ويو آهي ڏوڙ ڏوڙ سان سلائڻ، امان ويئي آهي ڪوڙ مان سچ ڪرڻ، ۽ ادو ويو آهي مٽيءَ مان ماڻڪ پيدا ڪرڻ.

وزير ڇوڪريءَ جون ڳالهيون ٻڌي، وڏيڪ حيرت ۾ پئجي ويو، ۽ دل ۾ چيائين ته: جيڪڏهن خواب جو تعبير ڪندي ته اها ڇوڪري ڪندي، نه ته خير ئي خير. هاڻي خواب جو تعبير پوءِ پڇان، پهريائين سندس سائڻن بابت ته پڇان ته اهي ڪيڏانهن ويا آهن! سو چيائينس ته: نياڻي! تو مونکي ٽيئي ڳالهيون مام ۾ ٻڌايون آهن، هاڻي انهن جا جواب به تون ئي ڏس، مونکي ته خبر ڪانه ٿي پوي ته تو ڇا چيو؟ ڇوڪريءَ ورندي ڏنيس ته: جي اوهان مونکي نياڻي ڪري ٿا سڏيو، ته آءٌ به اوهان کي پنهنجي پيءُ برابر ٿي ڄاڻان، چڱو هاڻي ٻڌو... مون چيو ته بابو ويو آهي ڏوڙ ڏوڙ سان ملائڻ، جنهن جو مطلب هيءُ آهي ته اڄ ڳوٺ ۾ هڪڙو ماڻهو فوت ٿيو آهي، جنهن سان بابو ڪانڌي ٿي دفنائڻ ويو آهي، يعني ڏوڙ ڏوڙ سان ملائڻ ويو آهي. پيو ته اسان وٽ ٻڪرين جو ڌڻ آهي، جنهن جو کير ڏٿي هي، ڏڌ ڇمائي ولوڙيندا آهيون، جيڪو مکڻ ٿئي سو کائون، باقي ڏڌ ويئي آهي امان کپائڻ. کير سچ آهي ۽ ان جي پيٽ ۾ ڏڌ ڪوڙ آهي، تڏهن چيم ته امان ويئي آهي ڪوڙ مان سچ ڪرڻ. وري چيم ته ادو ويو آهي مٽيءَ مان ماڻڪ پيدا ڪرڻ. سو هيئن جو زمين کي هر ڏيڻ ۽ ٻج ڇٽڻ مان آخر فصل ٿيندو، ۽ ان مان اسان کي ان" داڻا ملندا، جي ماڻڪن کان به زياده قيمتي آهن. ڇوڪريءَ جا جواب وزير کي واهه جا وڻيا. پوءِ کيس پنهنجي بادشاهه جو لڏل خواب ٻڌائي ان جو تعبير پڇيائين.

ڇوڪريءَ وزير کي چيو ته: توهين فڪر نه ڪريو، گهڙي ساعت آرام ڪريو ته توهان کي اها پرولي به سلي ٿي ڏيان. مگر وزير زور ڀريس ته: مونکي تيسين آرام ڪرڻو ناهي جيسين خواب جو تعبير نه ٻڌائيندينءَ. ڇوڪريءَ وزير کي تسلي ڏني ۽ چيائينس ته: چڱو ٻڌ. ٿالهي آهي هيءَ دنيا، باغ آهي مخلوقات الاهي، گل ۽ ميوا آهن جاندار شيون ۽ آرائين آهي ملڪالموت، جو روزانو وتي خدا جي حڪم سان

ننڍن ۽ وڏن جا روح قبض ڪندو. وزير کي نينگريءَ جو نصيحت ڀريو جواب ڏاڍو وڻيو. تنهن وچ ۾ ڇوڪريءَ جا مائٽ به اچي ويا هئا، جن به وزير جي دل جان سان خدمت چاڪري ڪئي. ڏينهن به هاڻي موٽ ڪاڏي هئي، ۽ شام ٿين واري هئي. نيٺ وزير هنن کان موڪلائي، اچي بادشاهه وٽ پهتو ۽ سمورو بيان ڪري ٻڌايائينس. وزير جي سربستي ڳالهه ٻڌي، بادشاهه ڏاڍو خوش ٿيو ۽ حڪم ڏنائينس ته: اها ٻڪرار جي ڌيءَ مونکي ڏيکار، جنهن تو جهڙي عقلوند کي گس لاتو آهي.

ٻئي ڏينهن بادشاهه ۽ وزير گهوڙن تي چڙهي، شهر کان ٻاهر آن ڳوٺ ڏانهن روانا ٿيا، جتي ٻڪرار رهندو هو. پهر اڌ ۾ وڃي ٻڪرار جي جهوپڙيءَ وٽ پهتا. ٻڪرار، بادشاهه ۽ وزير جي گهڻي خدمت چاڪري ڪئي. بادشاهه نينگري ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ ٻڪرار کان آن ڇوڪريءَ جو سڱ پنهنجي وڏي شهزادي لاءِ گهريائين. ٻڪرار هو غريب، تنهن دل ۾ چيو ته 'سوني ٿالهيءَ ڪيرنه ٻيڪيا وجهندو!' اسين زال مڙس آهيون غريب، سو جي بادشاهه سان سڱ ڳنڍينداسين ته نياڻي وڃي سکي ٿيندي. اها ڳالهه ڳڻيندي هن بادشاهه سان انڪار ڪونه ڪيو. پوءِ ٿوري گهڻي ڏينهن ان عقلمند ڇوڪريءَ جي شادي وڏي ڌام ڌوم سان وڏي شهزادي سان ٿي. بادشاهه، ٻڪرار کي ڏاڍا انعام ڏيئي ڏيئي ڇڏيو.

١٩- ٽڪي ۾ عشق*

هڪڙي شهر ۾ ڪو غريب ڇوڪرو رهندو هو، جنهن جو پيءُ ننڍي هوندي مري ويو هو، تنهن هڪڙي ڏينهن پنهنجي ماءُ کي چيو ته: امان! مونکي ٽڪو ڏي ته وڃي عشق ڪمايان. ماءُ چيس ته: ابا! پاڻ غريب، هن وقت ٽڪو ڪٿان آيو؟ وڃي بادشاهه کان ٽڪو وٺ. ڇوڪرو سڌو بادشاهه وٽ آيو، هن کي چيائين ته: بادشاهه سلامت! مونکي هڪڙو ٽڪو ڏيو! بادشاهه حيران ٿي پڇيس: ڇوڪرا! ٽڪي کي ڇا ڪندين؟ جواب ڏنائين ته: سائين! عشق ڪمائيندس. بادشاهه سرڪي چيس ته: ٽڪي ۾ عشق ڪمائيندين! چيائين ته: ها سائين ٽڪي ۾! بادشاهه ڇوڪري جي چالاڪيءَ تي حيران ٿي ويو، خيال ڪيائين ته ٽڪي ۾ هيءُ عشق ڪيئن ڪمائيندو؟ سو کيس ٽڪو ڏنئي، هن جي پويان پنهنجو ماڻهو ڇڏيائين، ته اهو اچي ٻڌائي ته ڇوڪري ٽڪي ۾ عشق ڪيئن ڪمايو.

ڇوڪري ٽڪي مان پائيءَ جي ڪار، پائيءَ جي ڳُلي، ٻن پاين جو صابڻ ورتو، ۽ باقي ٻه پايون کيسي ۾ وجهي، وڃي ڪپڙا ڌوئڻ لڳو. شام جي وقت اهي ڌوتل ڪپڙا پائي ٺاٺ ڪري، شهر جي چڪر تي نڪتو. رات جي مانيءَ کائڻ بعد گهمندو ڦرندو وڃي هڪڙي سوداگر جي ماڙيءَ هيٺ ويٺو. ٿوري دير بعد ٻيهي هيڏانهن هوڏانهن ڏسي پڪ ڪري ته ڪو ماڻهو ته ڪونه ٿو ڏسي، پوءِ پٽ ۾ ڪلا هڻندو ماڙيءَ تي چڙهي ويو. بادشاهه کي سندس ماڻهوءَ وڃي خبر ٻڌائي، سو انهيءَ وقت ئي ماڙيءَ

* هيءَ ڳالهه وچولي (تعلقي حيدرآباد) مان محمد بچل کان ملي.

جي هيٺان اچي ويهي رهيو ۽ ڇوڪري جي سمهڻ جو انتظار ڪرڻ لڳو.

ماڙيءَ ۾ ڪنهن سوداگر جي زال پنهنجي ٻانهيءَ سميت رهندي هئي. سوداگر، سوداگريءَ تي ويل هو. ٻانهيءَ جي جوڙ ڇوڪري تي نظر پيئي، تنهن پنهنجيءَ سائڻ کي ٻڌايو. هن ٻانهيءَ کي چيو ته: مهمان جي وڃي خدمت ڪر. ٻانهي ڇوڪري وٽ آئي ۽ چيائينس ته: هن پلنگ ۾ هٿ وجهاءِ ته هيٺ پرو ڪريونس. ڇوڪري چيس ته: پنهنجيءَ سائڻ کي سڏ ڪر، اهو ڪم ان جو آهي. ٻانهي موٽي وڃي سائڻ کي چيو ته: سائڻ! هي ڇوڪرو ته ڏاڍو سياڻو ٿو ڏسجي. پلنگ ۾ ته هٿ نه وڌائين، پر ڏاڍي بيپرواهي سان چيائين ته: پنهنجيءَ سائڻ کي سڏ ڪر! اها ڳالهه ٻڌي هن ٻانهيءَ کي چيو ته: چڱو، گرم سرد پاڻي وڃي ڏينس ته هٿ منهن ڌوئي. ٻانهيءَ حڪم جي تعميل ڪئي. اچي ڏسي ته ڇوڪرو پلنگ تي بالم ٿيو ويٺو آهي. پاڻ پاڻي ڇڏي ويندي رهي. ڪجهه وقت کان پوءِ اچي ڏسي ته پاڻي جهڙو آهي تهڙو پيو آهي. پڇيائينس ته: تو اڃان تائين هٿ منهن به نه ڌوتو آهي! ڇوڪري چيس ته: پاڻي تون ملائي ڏي ته هٿ منهن آءٌ ڌوئان! ٻانهيءَ اهي لفظ ٻڌي، يڪدم سرد گرم پاڻي ملايو، تڏهن هن اٿي هٿ منهن ڌوتو. سائڻ وري ٻانهيءَ کي چيو ته: هيءَ عطر جي شيشي کڻي وڃي ڏينس، ۽ ڏس ته ڇا ٿو ڪري! ٻانهيءَ ڇوڪري کي عطر جي شيشي آڻي ڏني. هن ڇا ڪيو جو اها وٺي پلنگ جي ڇتي پاون هيٺان هاري پلنگ تي چڙهي ويهي رهيو. ڪجهه دير بعد ٻانهي هڪڙو گدرو ۽ ڇُري ڇوڪري کي ڏيئي موٽي وئي. هن ڇا ڪيو جو گدري تان کل لاهي، ٽڪرا ٽڪرا ڪري ٿالهيءَ ۾ رکي ڇڏيائين، ۽ ٻانهيءَ جي اچڻ تي اها ٿالهي ٽڪرن سوڌي واپس ڪيائين. ٻانهي اها ٿالهي کڻي سائڻ وٽ آئي. جنهن وري هڪڙو ليمون ۽ سئي ڇوڪري ڏانهن ڏياري

موڪلي. ٻانهيءَ کان اهي شيون وٺي، هن ڇا ڪيو جو سٺي ليمي ۾ ٽنبي، ورائي سُئي پلنگ جي سيرانديءَ واري پائي ۾ ٽنبي ڇڏيائين. اها حالت ڏسي، ٻانهيءَ پنهنجي سائڻ کي چيو ته: هيءُ ڏسڻ ۾ سو ڇوڪرو آهي، مگر عقل جو وير آهي. سوداگر جي زال سڀني ڳالهين ۾ ان کي پرکي، پوءِ هارسينگار ڪري هن وٽ آئي، ۽ سڄي رات رهاڻ ڪندي گذاريائون.

پوئين رات جو ڇوڪرو ماڙيءَ تان لٿو. بادشاهه به هيٺ هن جي انتظار ۾ لڪو پيئو هو، تنهن هن کي ڏسي ورتو. ڇوڪرو ته پنهنجي گهر هليو ويو، مگر بادشاهه کي ڏاڍي حيراني هئي: ڳالهه سمجهه ۾ نه ٿي آيس ته ڇوڪرو ماڙيءَ ۾ سڄي رات ڪيئن رهيو. بادشاهه پنهنجي محلات ۾ موٽي آيو. آخر ڏينهن ٿيو. سارو ڏينهن بادشاهه سونجهاري ۾ گذاريو، نه ته درٻار جو خيال نه پادشاهيءَ جو سوال. تان جو مٿان اچي رات پيئي: جڏهن منهن اونداهي ٿي، ۽ لوڪ لقاءَ وچي آرامي ٿيو، تڏهن بادشاهه ڇمڙا پوش ڪري سوداگر جي ماڙيءَ ڏانهن روانو ٿيو. ڇوڪري جا هنيل ڪلا ماڙيءَ جي پٽ ۾ لڳا پيا هئا. بادشاهه انهن تان چڙهي، ماڙيءَ تي ويو. پيرن جي آواز تي ٻانهي هوشيار ٿي. بادشاهه کي ڏسي پنهنجيءَ سائڻ کي اطلاع ڪيائين. هن چيس ته: مهمان جي خدمت چاڪري ڪر. ٻانهي بادشاهه وٽ آئي ۽ چيائينس ته: هن پلنگ ۾ هٿ وجهه ته هن پاسي ڪري رکجي. بادشاهه هڪدم پلنگ ۾ هٿ وڌا ۽ اتان ڪٿي ٻئي هنڌ رکيائون. ٻانهيءَ وچي سوداگرياڻيءَ کي ٻڌايو، جنهن وري پاڻي ڏيڻ لاءِ چيس. ٻانهي گرم سرد پاڻي جدا جدا ڪٺي، آڻي بادشاهه جي اڳيان رکيو. بادشاهه يڪدم اٿيو، ٺڏو ڪوسو پاڻي ملائي، هٿ منهن ڌوئي پلنگ تي چڙهي ويهي رهيو. ايتري ۾ ٻانهي عطر جي شيشي ڪٺي آئي. بادشاهه ان مان ٿورو پري ڪن ۾ وڌو، ڪجهه ڪپڙن تي ۽ ڪجهه هنڌ تي ڇنڪاريائين. ٻانهيءَ ساري حالت وڃي

سوداگرياڻيءَ کي پڏائي، جنهن وري گدڙو ۽ ڇري ڏياري موڪليس. بادشاهه گدري کي وڍي اڌ پاڻ کاڌو ۽ اڌ بچائي سوداگرياڻيءَ لاءِ رکيائين. پاڻهي وري ليمون ۽ سڻي ڪٽي آئي. بادشاهه دل ۾ خيال ڪيو ته هي ڪهڙا نه بيوقوف آهن— هاڻي ليمي ۽ سڻيءَ جو ڪهڙو ضرور هو؟ رسو ڇا ڪيائين جو سڻيءَ سان ليمي کي تنگ ڪري، ان جو رس چوسڻ لڳو. پاڻهيءَ پنهنجيءَ سائڻ کي وڃي چيو ته: هڙو آناڙي سون نه ڏٺو. هاڻي جيڪا تنهنجي مرضي. اتي سوداگرياڻي ۽ پاڻهي گڏجي بادشاهه وٽ آيون. بادشاهه هنن کي ڏسي سرڪڻ لڳو ته هاڻي سوداگرياڻي اچي پير ۾ ويهندي، پر هنن ايندي شرط اچي موچڙن جي مار وڌيس. پوءِ ته زناني مار، خبر نڪا چار. بادشاهه ويچارو موچڙا کائي، جتان آيو هو اوڏانهين روانو ٿيو ۽ ساري رات اڪين تي ويهي گذاريائين.

بس صبح ٿيندو ويو ۽ بادشاهه يڪدم ماڻهو موڪلي ڇوڪري کي گهرايو. سپاهين گهوڙيءَ ۾ ڇوڪرو پڪڙي آڻي بادشاهه جي روبرو ڪيو. بادشاهه خلاصيءَ جاءِ تي وٺي وڃي ويهاري پڇڻ لڳس ته: اڙي ڇوڪرا! تو عشق ڪمائڻ لاءِ مون کان ٽڪو ورتو هو. سو ڪمايئي؟ ڇوڪري ورندي ڏني ته: هائو سائين. بادشاهه پڇيس ته: مونکي پڌاءِ ته ڪيئن؟ ڇوڪري ورائيو ته: سائين! پڌائيندس ڪڏهن به ڪونه. بادشاهه چيس ته: ڇوڪرا! مون کان ڪا به ڳالهه ڳجهي ڪانهي، جي نه پڌائيندين ته ڦاسيءَ چاڙهائي ڇڏيندوسين. ڇوڪري چيس ته: سائين! اها توهان جي مرضي، ڦاسي چاڙهيو ته ڀلي، باقي پڌائيندس اِهو ڪڏهن به ڪونه. بادشاهه چيس: مونکي ايتري خبر پئي آهي ته تون رات فلاڻي سوداگر جي ماڙيءَ تي ويو هئين، ۽ ساري رات اتي گذاري هيئي. پوءِ به تون مون سان ڪوڙ پيو ڳالهائين! ڏاهو ٿي سچي ڪر ته ڳالهه ڪيئن آهي، ۽ تو ڪهڙيءَ طرح عشق ڪمايو؟ ڇوڪري ورندي ڏني

ته: ٻادشاهه سلامت! توهين الاجي ڇا ٿا ڇئو؟ ڇا لڳان آءٌ، ڇا لڳي سوداگر جي ماڙي! توهان ماڻهن جي ڳالهين تي نه لڳو. مونکي انهيءَ قصي جي ڪابه خبر ناهي. بادشاهه تپي ٻاهه ٿي ويو. ٻلا رات وارا موچڙا ياد پيئا هئس، سو پئي اندر ۾ سڙيو ته ڪنهن به نموني اهو راز ظاهر ٿئي ته هيءُ ڇورو ــ جنهن جي گهر ۾ رکيو به پنکهي ڪانهي ــ سو ساري رات سوداگرياڻيءَ سان گذاري آيو، ۽ آءٌ هن شهر جو بادشاهه، سو انهيءَ ساڳئي هنڌان موچڙا کائي آيو آهيان! آخر آهي ڇا؟ سو ڇوڪري کي وري به سيٺ محبت سان سمجهائڻ لڳو ته من ڪنهن طرح سان اَن ڳالهه جو سبب ظاهر ٿئي. پر ڇوڪري جيئن "نه" ڪئي، تيئن "ها" جي ٻولي نه ٻوليائين. اتي ٻادشاهه پنهنجي ماڻهن کي حڪم ڏنو ته: هن کي هڪڙي هفتي لاءِ جيل ۾ بند رکو. ان بعد جي هن سچي حقيقت ٻڌائي ته واهه، نه ته ڦاسيءَ تي لٽڪايو ويندو! سپاهين پوءِ هن ڇوڪري کي وٺي جيل ۾ بند ڪيو.

هوڏانهن سوداگرياڻيءَ کي ڇوڪري جي جيل ۾ پوڻ واري ساري حقيقت معلوم ٿي. آخر هفتو پورو ٿيو، پر ڇوڪري سچي ڪانه ڪئي. تنهن تي بادشاهه حڪم ڏنو ته: هن ڇوڪري کي ڦاسيءَ تي چاڙهيو. اها خبر پوڻ سان سوداگرياڻيءَ کي ڏاڍو ويچار ٿيو. نه ماني وڻيس نه ٽِڪي. پنهنجي ٻانهيءَ کي خبرچار وٺڻ لاءِ موڪليائين ته: شهر ۾ وڃي ساري حقيقت وٺي اچ ته هو ڦاسيءَ تي ڪيڏيءَ مهل چاڙهندو. ٻانهي سموري خبرچار وٺي آئي ته ڇوڪري کي هيئنرئي ڦاسيءَ تي ٿا چاڙهين. بادشاهه هاندي مهل به ڇوڪري کي گهڻوئي سمجهايو ته: ~~ڇو ٿو~~ پنهنجي جواني وڃائين! ڪٿي سچي ڪر. پر ڇوڪري جو اهوئي جواب ته: بادشاهه سلامت! ڪهڙي سچي ڪريان؟ مونکي جي خبر هجي ها ته ٻهريائين ٻڌايان ها. هاڻي ديرُ نه ڪريو، هاڻي ڦاسيءَ تي چاڙهيوم. اتي بادشاهه پنهنجن ماڻهن کي حڪم ڏنو ته: هن کي وڃي ڦاسيءَ تي چاڙهيو، پر

جي اتي مهلت گھري ته ڦاسي نه ڏجوس، سوڻائي مون وٽ وٺي اچجوس.

چوڪري کي ڦاسيءَ واري جاءِ ڏانھن وٺيو پئي ويا، ته هوڏانھن اها خبر سوداگر جي زال کي پيئي؛ تنھن چيا ڪيو، جو ڪير جو وڏو ۽ مڱڻ جي لپ پانھيءَ کي ڏئي چيو ته: چوڪرو بيگناهه ٿو ڦاسي چڙهي، تنھنڪري هاڻي ڪيئن بچائجي؛ تون هيڻ ڪر جو مڱڻ جي لپ سندس اڳيان اڇلي ۽ ڪير جو وڏو هاري تون هلي اچ؛ پوءِ جي حياتي هوندس ته بچي پوندو. پانھي مينھن واءُ ڪندي آئي، ڏسي ڪٺي ته ويچاري چوڪري کي ڦاسيءَ جي تختي تي بيهاري، هاڻي ڦاسي ڏيڻ جو سعيو پيا ڪن. تيستائين هيءَ به ڊوڙي اچي رسي. ايندي شرط مڱڻ جي لپ هن جي پيرن ۾ اڇلي، ڪير جو وڏو هاري، پوئين پيرين روانو ٿي. چوڪري پانھي سڃاڻي، جلادن کي چيو ته: مونکي بادشاهه وٽ وٺي هلو ته ڳالھه ٻڌايانس. جلادن هن کي وٺي آڻي بادشاهه جي اڳيان حاضر ڪيو.

بادشاهه چوڪري کي ڏسي چيو ته: اڙي چوڪرا! نيٺ مرڻ کان ڊڄي وئين نه! ... چڱو هاڻي ٻڌاءِ اصل حقيقت. چوڪري چيو ته: سائين! جي اجازت نه ملي ها ته هرگز ڪونه ٻڌايان ها. جڏهن ڏر ڏيڻ کان اجازت ملي اٿم، تڏهن ٿو ٻڌايان... هاڻي ٻڌو— توهان ٽڪو ڏنو، مون انسان صابڻ، ڪار، ڳُلي وٺي، ڪپڙن کي ڌوئي صاف ڪيو، ۽ رات جو هڪڙي سوداگر جي ماڙيءَ تي ڪلاڪوڙي چڙهي ويس. ماڙيءَ ۾ وڃڻ بعد مون وٽ هڪڙي پانھي آئي، جنھن مونکي اتي پيل پلنگ هڪڙي هنڌان ڪٽائي پئي هنڌ رکائڻ لاءِ چيو، مون انڪار ڪري چيومانس ته: پنھنجيءَ سائڻ کي سڏ ڪر. بادشاهه پڇيس ته: ڇو تو هن کي نه وٺايو؟ چوڪري جواب ڏنو ته: سوداگر جي زال انھيءَ طرح منھنجو امتحان ٿي

ورتو ته آءٌ ڪنهن خانداني گهرائي جو آهيان، يا خسيس ماٺهو آهيان. اهوئي سبب هو جو مون پلنگ وڻائڻ کان انڪار ڪيو. پوءِ پانهي گرم ۽ سرد پاڻي کڻي آئي، ۽ اچي چيائين ته، هٿ منهن ڌوئي آرام ڪر. مگر مون ان پاڻيءَ کي به انهيءَ لاءِ هٿ نه لاتو، جو انهيءَ طريقي سوداگر جي زال اهو ٿي پڇيو ته: جيڪڏهن گرمي سردي سر تي اچي وڃئي ته اها سهي سگهندين يا نه؟ مون ان مام کي سمجهي اهو پاڻي ملائڻ جو ڪم به پانهيءَ جي هٿان ڪرايو. پوءِ هٿ منهن ڌوئي بالم ٿي ويهي رهيس. يعني قبول ڪيم ته ڪهڙي به تڪليف هوندي ته سر تي کڻندس. اچان ٿورو وقت گذريوئي ڪين ته وري پانهي عطر جي شيشي کڻي آئي. مون ان شيشيءَ کي کولي پلنگ جي چئني پاون هيٺ ورچي ڇڏيو. بادشاهه پڇيس ته: ڀلا عطر تو پاون هيٺان ڇو پوريو؟ هن جواب ڏنو ته: سوداگر جي زال پڇيو هوته سرديون گرميون ته برابر سهي ويندين، پر هيءَ اهڙي ڳالهه آهي، جا عطر جي خوشبوءِ وانگر چوڌاري پکڙجي ويندي. مون آن جوجواب ڏنو ته: اهاخبر منهنجي دل ۾ ائين قابو رهندي، جو ٻاهر پاڇ به نه نڪرندي. بادشاهه پڇيس ته: پوءِ ڀلا ڇا ٿيو؟ چوڪري چيو ته: ٿورڙيءَ دير بعد پانهي وري هڪڙي ٿالهه ۾ گدرو ۽ ڪاتي کڻي آئي منهنجي هٿ ۾ ڏنا. سوداگر جي زال اها به پڇي پڪ ٿي ڪئي ته تون لڪائيندين، پر ڪاتي ڪنڌ تي اچي وڃيئي ته تون ڇا ڪري سگهندين؟ مون ان جو جواب اهو ڏنو، جو گدري جي کل لاهي، باقي ڳپ جا ٽڪر ٽڪر ڪري، ٿالهه ۾ وجهي ڏياري موڪليامانس... يعني ته بدن جي کل لهي ويندي، ڳترا ڳترا ٿي ويندس، پر ڪجهندس اصل ڪونه. ان کان پوءِ وري مون ڏانهن هڪڙو ليمون ۽ سئي ڏياري موڪليائين. ان ۾ اهو سوال پڇيائين ته: جي سوريءَ تي توکي چاڙهيو وڃي ته پوءِ؟ مون جواب ۾ ليمون، سئيءَ ۾ ٽنبي کٽ جي پائي ۾ هڻي

چڏيو ۽ جنهن جو مطلب اهو هو ته سوريءَ تي پڏنديون.
بادشاهه سلامت! انهيءَ پڪ پڪائيءَ ڪان پوءِ سوداگر جي
زال هار سينگار ڪري آئي، ۽ اسان ٻنهي چڻن ساري رات
رهاڻ ۾ گذاري. بادشاهه پڇيس ته: پوءِ اها ڳالهه تو سون
سان ڇو ڪئي؟ ڇوڪري ورندي ڏني ته: هائو سائين! جنهن
وقت توهان جا ساٿهو سونکي ڦاسي ڏيڻ تي هئا، ته اوچتو اها
ساڳي ٻانهي ڊوڙندي آئي ۽ سگن جي لٽپ سنهنجي پيرن ۾ اڇلائي،
ڪير جو وٽو اڳيان هاري هلي ويئي، جنهن جو مطلب هيءُ
هو ته سوداگر جي زال چوائي موڪليو ته: وات ۾ سگ
چو پيا اٿئي؟ اچي ڪير جهڙي ڳالهه ڪري ڏي! سو بادشاهه سلامت!
جي پاڻ اها اجازت نه ڏئي ها، ته آءٌ ڪڏهن به اها ڳالهه توهان
کي نه ٻڌايان ها ... ڦاسيءَ چڙهي وڃان ها پر ڳالهه سنهنجي پيٽ
۾ هجي ها.

بادشاهه سگن ۽ ڪير واڙو قصو پنهنجي سپاهين ڪان
پڇيو، جن ٻه شاهدي ڏني. پوءِ بادشاهه، ڇوڪري کي
چيو ته: اڙي ڇوڪرا! برابر تو تڪي ۾ عشق ڪمايو ۽ تون
واقعي عقل وارو آهين، اڄ ڏينهن ڪان پوءِ تون سنهنجي خاص
ساٿهن ۾ شامل آهين. ائين چئي هن کي گهڻوئي انعام ڏيئي
روانو ڪيائين.

٢٠- وزيرزادو ۽ سوداگرياڻي*

هڪڙو بادشاهه هو، سو هڪڙي ڏينهن اچي پنهنجي وزير سان هوڏيو. بادشاهه چئي ته، علم وڏو؛ وزير چئي ته، عقل وڏو. وزير بادشاهه کي ڪيترائي مثال ٻڌايا، پر بادشاهه پنهنجيءَ تان لهي ئي نه. چئي: جنهن وٽ علم آهي، تنهن کي عقل جي ڪهڙي گهرج؟ وزير چيو ته: جيئندا قبلا! برابر علم به سٺو آهي، پر جي ان علم واري شخص وٽ عقل نه هوندو، ته اُن جو علم ئي اجايو آهي. تنهن تي بادشاهه چيو ته: چڱو انهيءَ ڳالهه جو آزمود و ڪنداسين... جي تنهنجي ڳالهه ڪوڙي نڪتي ته وزيريءَ تان هٽايو ويندين. وزير اها ڳالهه مڃي. بادشاهه چيو ته: تون پاڻ کي عقلمند ٿو سمجهين ته تنهنجو اولاد به ضرور عقل وارو ٿيندو. هاڻي تنهنجي گهر اميدواري آهي. جي تو کي پٽ ڄائو ته پوءِ ان کي اهڙي هنڌ نپائبو، جتي نه پڙهي سگهندو ۽ نه وري پڙهيل ماڻهن سان ڪچهري ڪري سگهندو. پوءِ ڏسنداسين ته ڪيئن ٿو عقلمند ٿئي! وزير اها ڳالهه قبول ڪئي.

خدا جي قدرت سان، ٿوري گهڻي ڏينهن وزير کي هڪڙو شدا ملوڪ پٽ ڄائو. بادشاهه حڪم ڪيو ته: وزيرزادي کي محلات ۾ اڻ پڙهيل داين جي حوالي ڪيو وڃي! حڪم جي تعميل ڪئي ويئي. ڏينهن پنيان ڏينهن گذرندا ويا. وزيرزادو اڃ ننڍو سيان وڏو، نيٺ اچي سمجهه ڀريو ٿيو. ڪيس نه پڙهايو ويو، ۽ نه وري پڙهيلن جي صحبت ۾ رکيو

* هيءَ ڳالهه وچولي (تعلقي شهدادپور) مان ظفر بلوچ کان ملي.

ويو. قصو ڪوتاهه — جڏهن جوان ٿيو، تڏهن دل ۾ خيال پيدا ٿيس ته، آخر مون ڪهڙو ڏوهه ڪيو آهي، جو هن بند ۾ سزا پيو ڀوڳيان؟ اهو ويچار ڪندي پڇڻ جون انڪلون ڳولڻ لڳو. نيٺ هڪڙي رات وجهه ڏسي آتان ڪسڪي هليو ويو.

انهيءَ شهر ۾ هڪڙو وڏو سوداگر رهندو هو، جو واپار سانگي پيو ولايتون ووڙيندو هو. هن پنهنجيءَ زال کي چئي ڇڏيو هو ته: حياتيءَ تي ڀروسو ڪونهي، قضا پڇي ڪانه ايندي آهي، آءٌ جي ٻن سالن اندر نه اچي سگهان ته پوءِ تو تي فرض آهي ته منهنجي حق ۾ سال ويهي پوءِ ٻئي پيو حق ڪجانءِ. اها ڳالهه چئي جيئن سوداگر ويو، تيئن ٻه سال گذري ويا هئا. سندس زال به ائين ڪيو جيئن هن چيو هوس — سال عدت ۾ ويٺي، ۽ جنهن رات وزيرزادو جند ڇڏائي ڀڳو هو، تنهن رات سندس عدت جو مدو پورو ٿيو هو. سو پنهنجي هڪ ٻانهيءَ کي چيائين ته: ٻهاني سان ڪنهن ماڻهوءَ کي هتي وٺي اچ. مجال ڪو بادشاهه به ڪو چمڙاپوش ڪيو پريان پئي آيو. ٻانهيءَ يڪدم هن کي سڏي چيو ته: ادا!، آءٌ رن زال آهيان، منهنجي ڏکي سنڌوڙي ٻيڙي آهي، ڀلا ٿي ڪري هلي ڏهي ڏي! بادشاهه کي ان تي قياس اچي ويو، سو هن سان گڏجي گهر ويو. ٻانهيءَ هن کي وٺي وڃي گهر ۾ ويهاريو ۽ سوداگرياڻيءَ کي ڄاڻ ڪيائين. ان وڙي سندس عقل پرکڻ لاءِ ٻه چار ڪڇهارتون ٿاهي رکيون هيون، سو ڀريائين ٻانهيءَ هٿان هنڪ ٿالهه ۾ ٻه گدرا — هڪ ڪچو هڪ پڪو — وجهي بادشاهه ڏانهن موڪليائين. بادشاهه يڪدم ڳاڙهو پڪل گدرو ڪٽي، ڪاٽي ڇڏيو، ۽ ڪچو گدرو ڇڏي ڏنو. ٻانهيءَ وڃي سوداگرياڻيءَ کي ڳالهه ٻڌائي، جنهن چيو ته: ڀلو ڪم ٿيو. هاڻي ٿڌو ۽ ڪوسو پاڻي جدا جدا ٿانون ۾ وجهي، وڃي اڳيان رکينس. ٻانهيءَ حڪم جي تعميل ڪئي. بادشاهه ٿڌو پاڻي پيتو ۽ ڪوسي پاڻي سان هٿ منهن ڌوئي

ٿانو خالي ڪري واپس ڪيا. ٻانهيءَ وري ٻہ وڃي سوداگرياڻيءَ کي حقيقت ٻڌائي. تنهن وري ٿوري مشڪ ڏنيس تہ بادشاہ کي ڏيئي اچي. ٻانهيءَ مشڪ کڻي وڃي بادشاہ کي ڏني، جو ڪپڙن ۽ بدن کي مکي بالڪل تي ويهي رهيو. ٻانهيءَ اها خبر بہ سوداگرياڻيءَ کي وڃي ٻڌائي. تڏهن ٻانهيءَ کي چيائين تہ: هن ڇوڪري کي ٻاهر اماڻي، ڪو ٻيو ماڻهو وٺي اچ. ٻانهيءَ در کولي، بادشاہ کي ٽڪا ڏيئي ٻاهر ڪري ڇڏيو.

ٻانهي وري بہ اچي ٻاهر بيٺي. ايتري ۾ پرياڻ وزيرزادو سهڪندو سهڪندو پٺي آيو. ٻانهيءَ ان کي سڏي ساڳيءَ طرح چيو تہ: ابا! آءٌ رن زال آهيان، ڏکي سنڌوڙي بيٺي اٿم، سا هلي ڏهي ڏي. وزيرزادي بيهي، خيال ڪري جواب ڏنس تہ: امڙ! ڏکي ڏهڻ مونکي بہ ڪانہ اچي، پر هل... ڪوشش ڪنداسين. ٻانهي هن کي وٺي اندر ويئي. بادشاہ بہ اڃان اتي ئي پر پاسي ۾ بيٺو هو. تنهن خيال ڪيو تہ: هي ڇا آهي؟ ڏکي ڏهڻ جو بهانو ڪري سيني کي اندر پيئي وٺي وڃي! سو ڇا ڪيائين جو لڪي لڪي، اندر گهر ۾ گهڙي ويو ۽ ڪنڊ ۾ وڃي ويهي رهيو.

ٻانهيءَ وزيرزادي کي بہ ساڳيءَ طرح ۾ گدرا آڻي ڏنا. وزيرزادي ڇا ڪيو جو ڪچي ۽ ڳاڙهي گدري جون ڏگريون ٺاهي، ڳاڙهي جي ڏگري ڪچي ۾، ڪچي جي ڳاڙهي ۾ هڻي، ٿالهہ واپس ڪئي. ٻانهيءَ کي ڏنو، جو هن وڃي سوداگرياڻيءَ کي ڏنو. وري ڪوسو ٿڌو پاڻي آيو. وزيرزادي ڇا ڪيو جو ٿڌي پاڻي گڏي، واپس ڏياري موڪليائين. وري مشڪ آئي. وزيرزادي وري بہ ڇا ڪيو جو سموري مشڪ، ڪٽ جي پاڻي هيٺان ڪڍ ڪولي پوري ڇڏي. ٻانهيءَ موٽي وڃي سوداگرياڻيءَ سان ڳالهہ ڪئي. جنهن تي هن چيس تہ: ڇگو ٿيو. هاڻي هن کي وڃي چئو تہ: تون هيٺر وڃ، اسين پاڻهي توکي ڳولي لهنداسين! وزيرزادو يڪدم ٻاهر نڪري هليو ويو.

بادشاهہ بيٺي اهو لقاءُ ڏٺو، تنهن کي، اچي چورا ڪورا ٿي تہ انهي ۾ مڙني کي راز لڪل آهي، سو ڪا اٽڪل ڪري معلوم ڪرڻ گهرجي. نيٺ وک کڻي وچي وزيرزادي کي جهليائين ۽ پڇيائينس تہ: ڇوڪرا! ڪير آهين، ۽ هن بيگاهہ وقت ۾ ڇو پيو رلين؟ وزيرزادي دل جهلي چيس تہ: آءٌ غريب مسڪين آهيان، ڪنهن ڪم ڪار سانگي نڪري پيو آهيان. بادشاهہ کي تہ ڪنهن بہ صورت ۾ هن کي جهلڻو هو، سو هڪدم ڪٽي هٿڪڙيون هنيائينس— چئي: تون چور آهين. پوءِ سِڌو وڃي قيد هنيائينس ۽ چوڪيدارن کي حڪم ڪيائين تہ ڀُڳُ سڀاڻي صبح ٻِجو دربار ۾ حاضر ڪجوس. صبح جو وزيرزادو دربار ۾ پيش ٿيو. وزير پنهنجو پٽ ڏسي ڪاسي ويو، پر ڪري ڪجهہ بہ نٿي سگهيو. ايتري ۾ بادشاهہ هڪل ڪيس تہ: ڇوڪرا! ڪر خبر، رات ڏٺي ڪيئن ڏٺي! وزيرزادي ٺهہ پهہ جواب ڏنس تہ: جيئن توهان ڏٺي! بادشاهہ چيو تہ: سو وري ڪيئن؟ سچ ٻڌاءِ نہ تہ ڦاسيءَ تي چاڙهبئي. وزيرزادي چيو تہ: بادشاهہ سلامت! ڦاسيءَ چاڙهين تہ ڀلي چاڙهہ، پر ڏٺي جيئن تو ڏٺي تيئن مون بہ ڏٺي! بادشاهہ حڪم ڪيو تہ: يڪدم ڦاهيءَ تي ٽنگيوس! سپاهي هن کي ڦاسي واري هنڌ تي وٺي ويا. بادشاهہ دل ۾ خيال ڪيو تہ پاڻهي موت جي ڀؤ کان سچي ڪندو، پر هو اهڙو ڪچي جهڙي پٽ.

هوڏانهن وري سوداگرياڻيءَ کي پانهيءَ وچي ٻڌايو تہ: ڇوڪرو ٿو ڦاهي چڙهي، ويل هيءَ اٿيئي، نہ تہ مڙس ٿو وڃي! تڏهن هن پنهنجي نوڪرن کي هڪڙو ٿالهہ سونين مهرن جو ڏيئي، ڦاسيءَ واري جاءِ ڏي موڪليو، ۽ چيائين تہ: وڃي چئو تہ انهيءَ ڇوڪري کان اسين مهرون پر ڪائيندا سين، تہ سچيون آهن يا ڪوڙيون! نوڪر ڊوڙندا ڊوڙندا ڦاسيءَ گهاٽ تي پهتا، ۽ آزيون نيزاريون ڪري ڦاسي روڪاياٺون. وزيرزادي کي جڏهن مهرون ڏيکاريون ويون، تڏهن هن چيو تہ: ميان!

هي مهرون آهن ته سچيون- پر هن بادشاهيءَ ۾ نه هلنديون!
نوڪرن اهو جواب اچي سوداگرياڻيءَ کي ٻڌايو، جنهن وري
مگن جي لپ ۽ ڪير جو وڏو نوڪرن کي ڏيئي چيو ته:
چوڪري جي هڪڙي پاسي مگ ۽ ٻئي پاسي ڪير وجي هاريو.
هنن وجي ائين ڪيو، تنهن تي وزيرزادي چيو ته: اچ سچي
ٿو ڪريان، مونکي بادشاهه وٽ وٺي هلو.

چوڪيدار هن کي وٺي بادشاهه وٽ آيا. بادشاهه به
هن کي ڏسي خوش ٿيو ۽ چيائين ته: چوڪرا! خسيس ڳالهه
لاءِ هرو ڀرو ٿي پنهنجي جواني وڃائيءِ. هاڻي سچي ڪر ته
ڏکي ڪيئن ڏٺي؟ وزيرزادي چيو ته: بادشاهه سلامت! جڏهن
ڪچو پڪو گدرو مليم، تڏهن ان جون ڏگريون ڪري، ڪچي
کي ڪچي سان، ۽ پڪي کي ڪچي سان گڏي موڪليم،
انهيءَ جو مطلب اهو ٿيو ته ڪچي پڪي گڏ کائيندا سون.
هن وري ڪوسو ۽ ٿڌو پاڻي موڪليو، اهو به مون ملائي
موٽائي ڏنو— انهيءَ جي معنيٰ اها ته ڪوسيءَ ٿڌيءَ ۾ به
گڏ گذاريندا سين. وري مشڪ ڏياري موڪليائون، جا مون گڏ
ڪوٺي ڀوري چڏي. انهيءَ جو مطلب ٿيو ته اها ڳالهه ڳجهه
۾ رهندي ۽ ڪنهن کي به سڌ نه پوندي. پوءِ هنن چيو ته توڻ
وڃ، توکي پاڻهي ڳولي لهنداسين. پاهر نڪتس ته توهين منهن
۾ مليا. صبح جو مون کان سوال ڪيو، جنهن مان پڪ ٿي
ته اها ڳجهارت، توهان کي به مليل آهي. توهان جڏهن
مون کان سوال ڪيو، تڏهن سوداگرياڻي سان ڪيل وعدي
موجب نه ٻڌايم، ۽ ڦاسيءَ چڙهڻ لاءِ راضي ٿيس. وري جڏهن
اوهان ڦاسيءَ جو حڪم ڏنو، تڏهن وات تي هن جي پانهيءَ
مونکي ڏنو، جنهن وجي سموري ڳالهه کيس ٻڌائي.
تنهن تي مهرن جو ٿالهه پنهنجن نوڪرن هٿان ڏياري موڪليائين
ته هي پرکي ڏي. مون جواب ڏياري موڪليو ته، هي مهرون
آهن ته سچيون، پر هن ڏيهه ۾ نه هلنديون. انهيءَ ڳالهه جو

مطلب هيءُ ٿيو تہ هن چيو تہ سپاهين کي سهرون ڏيئي جند ڇڏاءِ. مون جواب ڏياري موڪليو مانس تہ هي سهرن نان راضي نہ ٿيندا، چاڪاڻ تہ بادشاهہ کان ڊڄن ٿا. تنهن تي هن سڱ ۽ ڪير موڪليو، جو سندس نوڪرن آڻي پنهي پاسن کان هاريو. ان جو مطلب اهو ٿيو تہ: هن چوائي موڪليو تہ وات ۾ سڱ چو پيا اٿيئي، ڪير وانگر اچي ڳالهہ ڪري ڏي! پوءِ مون سپاهين کي چيو تہ بادشاهہ وٽ وٺي هلو، چو جو ڳالهہ کولي ٻڌائڻ جي اجازت ملي ويئي اٿم. سو بادشاهہ سلامت! انهيءَ نموني ۾ ڏکي ڏتي.

ايتري ۾ وزيرزادي جي ٻانهي بہ سهڪندي سهڪندي اچي دربار ۾ پهتي، ۽ بادشاهہ کي چيائين تہ: بادشاهہ سلامت! وزيرزادو رات الاجي ڪيڏانهن گم ٿي ويو آهي. تنهن تي وزير ڪڏم چيس تہ: انڌي! ڏسين نٿي هو وزيرزادو بيٺو آهي! ٻانهيءَ رڙ ڪري چيو تہ: هائو هائو، هيءُ ئي وزيرزادو آهي! اتي بادشاهہ جا ٽپ ٽري ويا. تنهن تي وزير ياد ڏياريس تہ: بادشاهہ سلامت! ڪيئن ٿا ڀانيو، علم وڏيڪ يا عقل؟ بادشاهہ پنهنجي هار مڃي، وزير کي ڪٽي ڀاڪر پاتو. پوءِ وزيرزادي جي شادي، سوداگرياڻيءَ سان نهايت ڌام ڌوم سان ڪرائي، کين دولت سان ڍئي ڇڏيائين.

١٣- دوستي زال جي يا مرد جي؟ *

هڪڙي بادشاهه جي ڪنهن عورت سان ڏاڍي دل هوندي هئي. هوءَ پنهنجي مڪر ۽ فريب سان بادشاهه کي سچي دوستيءَ جو اعتبار ڏيندي هئي، ۽ چوندي هيس ته: منهنجو ساهه به توتان قربان آهي. هڪڙي ڏينهن بادشاهه پنهنجي وزير کي چيو ته: وزير! دوستيءَ ۾ زال ذات ڏاڍي پڪي ٿيندي آهي. وزير عرض ڪيو: سائين! دوستي مرد جي... عورت کي دوستيءَ جي ڪهڙي خبر ته دوستي ڇا ٿيندي آهي! بادشاهه هڪ تي، وزير ٻيءَ تي؛ آخر پنهي پاڻ ۾ شرط ٻڌي، انجام ڪيو ته پنهي مان جيڪو شرط هارائيندو، سو پورا ڇهه مهينا پلنگ تي نه سمهندو.

پهريائين بادشاهه چيو ته: زال جي دوستي آزمائجي. سو وزير کي ساڻ ڪري آيو عورت جي مڪان تي، ۽ چوٽ ۾ اچي چيائينس: پلو ٿيئي! سچي بادشاهي سون مان ناراض ٿي پيئي آهي، ۽ ارادو ڪيو اٿن ته راتو رات مونکي مارين، وزير کي ڪٽي تخت تي ويهارين؛ سو هاڻي بادشاهي ته وڃي ڪڏ ۾ پوي، پر سِر ٿو وڃي... هاڻي پلائي ڪر. رات مونکي پنهنجي گهر ۾ لڪي ڏي، صبح جو پنهنجو بلو پاڻيهي ڪندس. عورت جا حواس ئي گم ٿي وياڻ چئي: بادشاهه سلامت! واهه تنهنجي دوستي! پاڻ ته مرين ٿو، پر مونکي به ٿو مارائين؟ سچي جهان کي خبر آهي ته تنهنجي سون سان دوستي آهي، تنهنڪري هو

---

* هيءَ ڳالهه اتر (تعلقي آباوڙي) مان فاضل قائمي کان ملي.

مارڻ وارا. توکي هتي به ضرور ڳولڻ ايندا، سو سائين منهنجا! هتان ڪيس ڪ.

وزير ٻاهر لڪو ويٺو هو، تنهن هنن جي سڄي گفتگو ٻڌي. جڏهن بادشاهه نااميد ٿي موٽي آيو، تڏهن وزير چيس ته: بادشاهه سلامت! ياري هميشه مرد جي هوندي آهي، زال جي ڪهڙي ياري؟ هاڻي مون سان گڏجي هلي ڏسو ته مَرد ڪيئن ٿا ياري نباهين! منهنجا ٽي دوست آهن: هڪ حجم، ٻيو چور ۽ ٽيون فقير. هلي ٿا آنهن کي آزمايون. بادشاهه اها ڳالهه قبول ڪري هن سان گڏ روانو ٿيو.

بادشاهه ۽ وزير جڏهن حجم جي گهر وٽ پهتا، تڏهن بادشاهه ٻاهران لڪي ويٺو، ۽ وزير حجم کي سڏ ڪيو. حجم نڪري آيو ۽ وزير کي ڀاڪر پائي اچي مليو. پوءِ خبرون پڇيائينس ته: ادا! هن وقت ڪيئن اچڻ ٿيو آهي؟ وزير ٻڌايس ته: بادشاهه سلامت ڪنهن ڳالهه تان مون تي ناراض ٿيو آهي، سو سپاهي مونکي ڦاسيءَ تي چاڙهيندو. دل ۾ خيال ڪيم ته سپاهي متان موقعو نه ملي — تنهنڪري راتو ڏينهن يارن کان لڪائي اچان. حجم اها ڳالهه ٻڌي وزير کي چيو ته: سائين! پرواهه نه ڪر، مان روزانو صبح جو بادشاهه جي حجامت بنائڻ ويندو آهيان. سانجهيءَ ڀاڪي اهڙي ٿو لائي رکان، جو سپاهي رکيو بادشاهه جي گردن تي رکڻ جي دير ٿيندي، نه بادشاهه هوندو، نه توکي ڦاسي ڏيندو. هاڻي تون پلي وڃي مزي سان ننڊ ڪر! بادشاهه اها ڳالهه ٻڌي عبرت ۾ پئجي ويو. جڏهن وزير گهڙي کن ڪچهري ڪري، حجم کان موڪلائي بادشاهه وٽ آيو، تڏهن چيائينس ته: سائين! سپاهي هوشيار رهجو، متان حجامت ڪرائڻ وقت گردن ئي نه لڀي. پوءِ ته ٻئي ڳالهيون ڪندا، چور جي گهر ڏانهن روانا ٿيا.

چور جي در تي پهچي، بادشاهه وري به هڪڙيءَ ڪنڊ ۾ لڪي ويهي رهيو، ۽ وزير اچي چور کي سڏ ڪيو. سڏ تي هن اندران ئي سڏ جو جواب ڏنو، پر ٻاهر ڪونه نڪتو. ڪجهه وقت کان پوءِ وزير وري سڏ ڪيو. مگر چور وري به اندران جواب ڏنو، باقي ٻاهر ڪونه نڪتو. آخر جڏهن ٽيون سڏ ڪيائين، تڏهن هو ٻاهر نڪتو. وزير پڇيس: يارا اڳي ته هڪدم ٻاهر نڪري ايندو هئين، اڄ چو ايتري دير ڪيئي؟ تڏهن چور ٻڌايس ته: يارا! اڄ تون اويلو آيو آهين، خيال ڪيم ته متان ڪو دشمن نه هجيس، تنهن پوءِ هٿين خالي ڇا ڪندس! تنهنڪري ترار ڪلهوڙي مان ڪڍيم، وڙي آن تان ويڙهيل اگهڙيون ٽڪڙيون لاٿم، تيسين دير ٿي ويئي. هاڻي حڪم تنهنجو! سر به حاضر آهي ۽ هٿيار نه هٿ ۾ آهي. وزير چيس ته: ادا! اڄ خير ڪونهي، بادشاهه سلامت مون تي ڏاڍو ناراض ٿي پيو آهي، سو سڀاڻي مونکي ڦاهيءَ چاڙهيندو، ان ڪري چيم ته رات ئي رات ۾ يارن دوستارن کان ته موڪلائي وٺان! تنهن تي چور چيس ته: ادا! ڳالهه به اها؟ مونکي رکو ايترو ٻڌاءِ ته رات جو بادشاهه ڪٿي سمهندو آهي؟ رات ئي رات ۾ ٿو سر لاهي اچانس — پوءِ سڀاڻي نڪو هوندو، نڪي توکي ماريندو. هاڻي وڃي بي ڪنڪو ٿي سمهي رهه! وزير، چور کان موڪلائي جڏهن بادشاهه سان مليو، تڏهن چيائينس ته: بادشاهه سلامت! رات جو خيال ڪري سمهجو! چور آهي منهنجو دوست، مڙندو ٻنهه ڪونه.

اتان ٿي ٻئي ڄڻا باقي ٽئين دوست کي آزمائڻ لاءِ روانا ٿيا. جڏهن فقير جي اوتاري وٽ پهتا، تڏهن بادشاهه وري به هڪڙي ڪنڊ جهلي لڪي ويهي رهيو. وزير وڃي فقير کي سڏ ڪيو. هو سڏ تي قلندري ڏنڊو ڪڇ ۾ ڪري ٻاهر نڪري آيو. وزير کي در تي ڏسي پڇيائينس ته: وزيرا! خير ته آهي، هن وقت اڄ ڪيئن نڪري پيو آهين؟ فقير کي ادب

مان چيائين ته: فقير سائين! بادشاهه سلامت جي ڪاوڙ ڪري سڄائين ٿنون هر روپرو اچي ناراض ٿيو آهي، ۽ حڪم ڪيو اٿس ته سپاٽي مونکي ڦاسيءَ تي چاڙهيو وڃي. تڏهن خيال آيم ته ڇو نه يارن ڪان موڪلائي اچان. فقير چيو ته: بس بابا! ڳالهه ۽ ايتري؟ جي بادشاهه توکي ڦاهيءَ چاڙهڻ جي ڪوشش ڪئي ته سندس تخت تاج ۽ وري اونڌو ڏسندين. تون مات ڪري وڃي سکيو ٿي سمهه، صبح جو مان پاڻيهي اچي ڦاسيءَ واري جاءِ تي حاضر ٿيندس... جيئن بادشاهه نه مڙيو ته شهر ئي اونڌو هوندس. فقير کان موڪلائي وزير اچي بادشاهه سان مليو ۽ چيائينس ته: سائين! يار آهن ٿيئي سچار— خيال ڪجو، متان جهڳوئي نه سچ ٿي وڃي.

بادشاهه دل ۾ خيال ڪيو ته سپاٽي جا ڀاڳ سپاٽي سان، رات جو ڪو بندوبست ڪجي! سو چيائين ڪيائين جيو گهوڙن جي سئيس کي آڻاري پنهنجي جاءِ تي سمهاريائين ۽ آن کي تاڪيد ڪيائين ته: ننڊ هرگز نه ڪج— نه ته سر سلامت نه رهندئي؟ سئيس گهڻئي ڪن-ٽار ڪئي ته: سائين! مان اوهان جي هنڌ تي ڪيئن سمهان؟ پر بادشاهه چيس ته توکي حڪم مڃڻو آهي. پوءِ ته هڪ سؤ سپاهي پنهنجي هنڌ تي پهريدار بيهاري، پاڻ وڃي سئيس جي هنڌ تي سمهي رهيو.

چور ۽ هٿو مٿو ٽاري، اچي بادشاهه جي محلات ۾ پهتو، پر سخت پهرو ڏسي منجهي پيو. سڄي رات انهيءَ تاڙ ۾ رهيو ته ڪنهن طرح پهري وارا ڪجهه غافل ٿين، ته پوءِ بادشاهه جو سير لاهيان. آخر جڏهن آسر ٿيو، تڏهن پهري وارن کي ننڊ جا ڪهيرٽ اچڻ لڳا. هيءُ مڙس ۽ وجهه وٺي، پهري وارن سان رلجي ويو، ۽ آخر وڃي بادشاهه جي پلنگ تي پهتو، ۽ يڪدم ڪڍندي ترار ڌڪاءُ جو ڪٽي ڪري، ته سئيس جو سر ڌڙ کان جدا ٿي وڃي پلنگ کان هيٺ ڪريو. پوءِ لڪي لڪي محلات کان ٻاهر هليو ويو.

صبح جو بادشاهہ اچي ڏسي تہ سئيس جو سر ڌڙ کان ڌار آهي. ڏٺيءَ جو شڪر ڪيائين جو پاڻ بچي ويو هو. دل ۾ خيال ڪيائين تہ وزير جو هڪ دوست تہ سچو نڪتو، باقي پيا ڏسجن. اجهان انهيءَ خيال ۾ ويٺو هو تہ حجم بہ سامان سميت اچي حاضر ٿيو. بادشاهہ کي رات واري ڳالهہ ياد ويٺي هئي، سو حجم کي چيائين تہ: مان اڄ حجامت ڪونہ ڪرائيندس، تون سڀاڻي اچج. حجم عرض ڪرڻ لڳو تہ: جيئندا قبلا! هي عاليشان پاڪي، مان ڏاڍيءَ محنت سان تيار ڪري آيو آهيان، اوهان حجامت ڪرائي تہ ڏسو! پر بادشاهہ صاف انڪار ڪيو. تڏهن وري حجام چيس تہ: سائين! سڀاڻي مان ٻاهرويندس، تنهنڪري توهين اڄ ضرور حجامت ڪرايو. بادشاهہ کي اچي پنهنجي خوف ورتو، هوڏانهن حجم کي اهو خيال تہ 'متان قولئون نہ ڪوڙو ٿيان' ... سو پاڪي ٻاهر ڪڍي حجامت ڪرائڻ لاءِ بادشاهہ کي مجبور ڪرڻ لڳو. بادشاهہ کي پڪ ٿي تہ هاڻي خير ڪونهي— تنهن ڦيري وارن سپاهين کي حڪم ڏنو تہ: هن حجم کي يڪدم هتان لوڏي ٻاهر ڪڍي ڇڏيو.

نيٺ اهو وقت آيو جو بادشاهہ، وزير کي گهرائي ڦاسيءَ جو ڌڙڪو ڏيڻ لڳو. فقير بہ هڪڙي ڪنڊ جهلي اچي ويٺو هو، تنهن بادشاهہ کي عرض ڪيو تہ: جيڪڏهن وزير کي ڦاسيءَ تي لٽڪائيندين تہ تخت بخت سڀ اونڌو ٿي ويندءِ! ايتري چوڻ سان يڪدم تخت کي هڪ معمولي لوڏو آيو، ۽ بادشاهہ، تخت سميت ٿاٻڙجي وڃي پري ڪريو. تڏهن بادشاهہ کي يقين آيو تہ واقعي هي فقير بہ ڪو پهتل شخص آهي، سو يڪدم وڃي فقير جي پيرن تي ڪريو ۽ آن کان معافي ورتائين. پوءِ وزير کي گهرائي چيائين تہ: بيشڪ تنهنجا دوست سچا آهن، ۽ دوستي بہ واقعي مرد جي ... زال جي ياري بي‌اعتبار آهي.

پوءِ وزير جي دوستن کي گهرائي، ڏاڍا انعام اڪرام ڏيئي خوش ڪيائين، ۽ پاڻ به آنهن سان دوستي گنڍيائين. تنهن کان پوءِ آن عورت کي گهرائي، تمام بيعزتو ڪري شهر نيڪالي ڏيئي ڪڍي ڇڏيائين. اهڙيءَ طرح وزير شرط کٽي، جنهنڪري انجام موجب بادشاهه پورا ڇهه مهينا پلنگ تي نه سُتو.

۲۲- سچ چوڪرو*

هڪڙو هو چوڪرو— ان جو نالو ته الاجي ڪهڙو هو، پر هو هميشه سچ ڳالهائيندو هو. تنهنڪري هن کي سڏيندا ئي ”سچ چوڪرو“ هئا. ان چوڪريءَ جا ماءُ پيءُ سري ويا هئا، فقط پوڙهي ناني هيس، جا به اک کان ڪاڻي هئي. چوڪرو روزانو ڪاٺيون ڪري آڻي نانيءَ کي ڏيندو هو، جا آهي ڪاٺيون وڪڻي ان مان پنهنجو ۽ ڏهٽي جو گذران ڪندي هئي. ٿورا ڳهڻا ڏينهن خدا جا گذريا، ته هڪڙي ڏينهن پيڙيءَ ڇا ڪيو، جو هار سينگار ڪري، ڪپڙا لٽا پهري ويهي رهي. ان وقت سچ چوڪرو به ڪاٺيون ڪري گهر آيو. نانيءَ جو هار سينگار ڏسي، ڪانئس ان جو سبب پڇيائين. نانيءَ چيس ته ا اک به پڌاءِ ته مونکي سرمون لهي ٿو يا نه؟ سچ چوڪري چيس ته: سچيءَ اک ۾ سرمون لهي ٿو، پر ڪاڻيءَ اک ۾ نٿو لهي! بس، پوڙهي ڪاوڙ مان باهه ٿي ويئي. يڪدم هن کي چيائين ته: نڪر مار يا گهر مؤن! چوڪري به ڇا ڪيو، جو بوچڻ ڪلهي تي رکي ٿيو راهي، ۽ وڃي هڪڙيءَ بادشاهيءَ ۾ نڪتو. ويچاري گهڻئي حيلا ڪيا ته ڪو روزگار ملي، پر پرديسي هجڻ سبب ڪنهن به ماڻهوءَ هن تي اعتبار نه ڪيو. سچو ڏينهن رُلي رُلي ٿڪجي پيو هو، سو شهر کان ٻاهر اچي، هڪڙي هنڌ ويهي رهيو ۽ آتي ڪنڌڙي ڪوڙو لڳو. اوچتو آتان بادشاهه جو وزير اچي لنگهيو. جنهن چوڪري کان پڇيو ته: ڇا ٿو ڪرين؟ چوڪري ورائيو ته: جيڪو ڪڏ ڪٽي، سو پاڻ پوي. وزير کي هن جو گفتو

* هيءَ ڳالهه اتر (تعلقي وارهه) مان غلام رسول جتوئي کان ملي.

وٺيو، ۽ پڇيائينس ته: توکي ڇا کپي؟ ڇوڪري چيو ته: آءٌ بکيو آهيان، مونکي ماني کاراءِ. وزير کيس گهر وٺي وڃي ماني کارائي. آخر جڏهن ڇوڪري سمورو احوال ڪري ٻڌايس، تڏهن هن کي پٽيلو ڪري پاڻ وٽ ويهاري ڇڏيائين.

هيءُ روزانو وزير جي پٽ سان گڏ مڪتب ويندو هو. هڪڙي ڏينهن جيئن هي ٻئي ڇٽا مڪتب مان پڙهي گهر موٽيا، ته ڏٺائون، ته وزير اونڌي منجهي ڪري سمهيو پيو آهي. وزيرزادو پيءُ کي هن حال ۾ ڏسي، ٻنان ٻچڻ جي هلئو ويو، پر سچ ڇوڪرو اچي مٿان بيٺس، ۽ پڇيائينس ته: هيءُ حال ڇو ڪيو اٿو؟ وزير کيس ٻڌايو ته: بادشاهه جي گهوڙيءَ کي اٺين ڏينهن پيٽ ۾ سور پوندو آهي. هو علاج ڪري ڪري ڪڪ ٿي پيو آهي. اڄ مونکي گهرائي چيائين ته، جيڪڏهن گهوڙيءَ جي پيٽ جو سور لاهي نه ڏيندين، ته جيئري گڏهه جي پيٽ ۾ سبائي ڇڏبي. انهيءَ مونجهاري ۾ هي حال ڪيو اٿم. ڇوڪري کيس دلجاءِ ڏني، ۽ چيائينس ته: توهين بادشاهه کي وڃي ٻڌايو ته اٺين ڏينهن انهيءَ جو جواب ڏيندس. وزير وڃي بادشاهه سان اها ڳالهه ڪئي، جنهن هن کي اٺن ڏينهن جي مهلت ڏني.

اٺين ڏينهن گهوڙيءَ کي پيٽ ۾ سور پوڻو هو، ان ڏينهن وزير، سچ ڇوڪري کي گهوڙي تي چاڙهي بادشاهه وٽ وٺي ويو. اچان ويٺا ئي مس ته گهوڙيءَ کي پيٽ ۾ اهڙو سور پيو، جو زمين تي اچي ڦهڪو ڪيائين، ۽ اتي ئي ڦٿڪڻ لڳي. تنهن تي بادشاهه چيو ته: هون! هون! وزير چيو ته: جيئن قبلا تون! هيءُ ڇوڪرو جواب ڏيندو. سچ ڇوڪرو اٿي بيهي بادشاهه کي چوڻ لڳو ته: بادشاهه سلامت! گهوڙيءَ جي پيٽ ۾ ٻه ٻچ آهن... هڪ ساموندي ۽ پيو سهنڊو. آهي ٻئي پاڻ ۾ وڙهن ٿا، جنهن ڪري گهوڙيءَ کي پيٽ ۾ سور پوي ٿو. جيڪڏهن منهنجيءَ ڳالهه تي ويساهه نه ڪريو، ته

هن جو پيٽ چيرائي ڏسو. تنهن تي بادشاهه سڀني اميرن وزيرن جي اڳيان گهوڙيءَ جو پيٽ چيرايو ته برابر هن جي پيٽ مان هڪڙو ساموندي ۽ پيو سينڌو ڦر نڪتا. بادشاهه چوڪري جي عقل تي ڏاڍو خوش ٿيو، ۽ هن کي ڏاڍو انعام ڏنائين.

قصو ڪوتاهه — چوڪرو، وزير سان گڏجي روزانو بادشاهه جي دربار ۾ ايندو هو. بادشاهه به هن جون عقل واريون ڳالهيون ٻڌي، هن تي ڏينهون ڏينهن راضي ٿيندو ويو. آخر وزير کي اچي ڏپ لڳو ته متان بادشاهه مون کان وزيري کسي هن چوڪري کي ڏئي، تنهنڪري هن کي مارائڻ جا گهاٽ گهڙڻ لڳو. آخر هڪڙي ڏينهن پنهنجي رازدار ڪاسائي کي چيائين ته: سڀاڻي چوڪرو گوشت وٺڻ ايندو، ان کي لڪائي ڪٺي هلائي ڇڏجانءِ. ٻئي ڏينهن وزير، سچ چوڪري کي گوشت وٺڻ لاءِ روانو ڪيو. هو اڃان ٻاهر نڪتو، ڏسي ته پريان وزير جو پٽ روئندو پيو اچي. سچ چوڪري پڇيس ته: ڇو ٿو روئين؟ هن چيو ته: ٻارن سڀنهنجون ڪوڏيون کسيون آهن. تنهن تي سچ چوڪري چيس ته: چڱو، تون گوشت وٺي اچ، ته مان ٿو تنهنجون ڪوڏيون ٻارن کان وٺي اچان. هو جڏهن ٻارن کان ڪوڏيون وٺي گهر جي دروازي وٽ آيو، تڏهن وزير مليس. جنهن هن کي جيئرو جاڳندو ڏسي، حيرت مان پڇيو ته: گوشت آندءِ؟ سچ چوڪري چيس ته: ادي کي موڪليو اٿم. اتي وزير ٻئي هٿ ڪٽي مٿرن تي هنيا. چوڪرو سمجهي ويو، تنهن کٽي اڳتي پنڌ ڇڪيو، ۽ وڃي ڪنهن ٻيءَ بادشاهيءَ ۾ نڪتو.

ان ڏينهن شهزادو سير ڪرڻ لاءِ ويو. جڏهن درياءَ تي پهتو، تڏهن اتي ڏٺائين ته گرداب ۾ هڪڙي عورت ڏسجڻ ۾ آيس، جنهن شهزادي کي ڏسي ڪٽي ڏندن تي هٿ رکيا، پوءِ اکين تي، ان کان پوءِ ٻانهن تي ۽ دل تي هٿ رکي غائب ٿي

ويٺي. شهزادو هن جي حسن جو تاب نه سهي، اتي ئي ڏندڻجي ڪري پيو. اتفاق سان بادشاهه جا سپاهي اتان اچي لنگهيا، جن شهزادي کي کڻي گهر آندو. ڪيترائي ڏس پنڌ ۽ علاج ڪيائون، پر شهزادو انهيءَ حالت ۾ رهيو. اتي بادشاهه، وزير کي چيو ته: اڳ ۾ گهوڙيءَ جو سور تو لڌو هو، هاڻي شهزادي جو علاج به تون ئي ڪر.

وزير، بادشاهه کان گهوڙو ناڻي جوونئي راهي ٿيو. هڪليندو هڪليندو وڃي انهيءَ بادشاهيءَ ۾ نڪتو، جنهن ۾ سچ چوڪرو رهيل هو. وزير شهر ۾ پئي گهميو ته چوڪري جي مٿس نگاهه وڃي پيئي. دل ۾ چيائين ته وزير مون سان ڪهڙي چڱائي ڪئي هئي جو وڃانس؟ پر پوءِ خيال ڪيائين ته هن جو ڪجهه وقت نمڪ کاڌو اٿم، تنهنڪري هلي وڃي هن کان حال احوال ورتائين. وزير ڪيس ٻڌايو ته: شهزادو بيمار ٿي پيو آهي. ڪجهه پڇي، ڪونه ٿو، رڳو اکين تي هٿ ٿو رکي، پوءِ ڏندن تي، وري ٻانهن ۽ دل تي ٿو هٿ رکي. اها ڳالهه ڪنهن کي به سمجهه ۾ نٿي اچي. بادشاهه جي حڪم سان انهيءَ بيماريءَ سمجهڻ لاءِ نڪري پيو آهيان، جي ڪٿان به شهزادي جو علاج نه ٿيو ته مري ويندس. سچ چوڪري خيال ڪيو ته ڳالهه سولي آهي، وزير مون سان چڱائي ته ڪانه ڪئي آهي، پر آءٌ سائس ڀلائي ڪريان، پوءِ وزير سان گڏجي موٽ ڪاڏائين. سڌو شهزادي وٽ آيا، جو پلنگ تي پيو هو. چوڪري اشاري سان خبر چار پڇيس. شهزادي ڦريائين ڏندن تي هٿ رکيا، پوءِ اکين تي هٿ رکيا، وري ٻانهن تي هٿ رکيائين ۽ پوءِ دل تي. تنهن تي سچ چوڪري بادشاهه کي عرض ڪيو ته: جيئندا قبلا! شهزادي کي ڪنهن عورت ڏيکائي ڏني آهي ۽ شهزادي کي پنهنجا پار پتا ڏيئي وئي آهي. جڏهن هن عورت ڏندن تي هٿ رکيا تڏهن سمجهائين ته آءٌ ڏاندار شهر جي رهاڪو آهيان، وري جڏهن اکين تي هٿ رکيائين، تڏهن چيائين ته

منهنجو نالو نيٽان ٻائي آهي. وري جڏهن ٻانهن تي هٿ رکيائين تڏهن چيائين ته مان چوڙيگر جي ڌيءَ آهيان. پوءِ وري جڏهن ڏنڍ تي هٿ رکيائين، تڏهن چيائين ته آءٌ وچ شهر ۾ وڃي آهيان. سچ چوڪري اجان ڳالهه پوري ئي ڪانه ڪئي ته بادشاهه جو پٽ اٿي کڙو ٿيو، ۽ پيءُ کي چيائين ته: بابا! آءٌ شادي ڪندس ته انهيءَ سان. بادشاهه پڙهو گهمايو ته جيڪو ماڻهو اها عورت منهنجي پٽ کي ملائيندو، ان کي اڌ راڄ ۽ اڌ پاڳ جو ۽ وڏهر ڌيءَ جو سڱ ڏيندس. ٻئي ڪنهن ۾ اها همام نه هئي، تنهن تي سچ چوڪرو شهزادي کي تيار ڪري، خرزين ناٽي جي پرائي گهوڙي تي چڙهي ڏاندار شهر ڏانهن روانا ٿيا.

ٿورن ڏينهن کان پوءِ اچي ڏاندار شهر ۾ نڪتا، ۽ هڪ آرائڻ وٽ وڃي نڪيا. آرائڻ کي هڪ مٺڪ مهرن جي ڏنائون، جنهن هنن کي رات نڪايو. صبح جو آرائڻ گل کڻي نڪتي. تنهن تي سچ چوڪري پڇيس ته: مائي! ڪيڏانهن ٿي وڃين؟ آرائڻ چيو ته: وڃان ٿي چوڙيگر جي ڌيءَ کي گل ڏيڻ. تنهن تي سچ چوڪري چيس ته: اسان جو نياپڙو به ڏينديءَ؟ آرائڻ "هائو" ڪئي. هن چيس ته: جڏهن گل ڏيئي موٽين، تڏهن چوڙيگر جي ڌيءَ کي رڳو ايترو چئجئين ته: جهڙي ساريئي، سيئي آيئي. جڏهن آرائڻ گل ڏيئي موٽي، تڏهن نيٽان ٻائي کي چيائين ته: مائي! جيئي ساريئي سيئي آيئي. نيٽان ٻائيءَ کي جا آئي ڪاوڙ، تنهن هن کي ٻانهين کان جهلائي، هن جي منهن، هٿن ۽ پيرن کي چيٽو مَلي ڇڏي ڏنو. آرائڻ اچي سان ئي سچ چوڪري ۽ شهزادي کي آئي سڱن تي ڪنيو. آخر جڏهن ڪاوڙ ڍري ٿيس، تڏهن هنن کي سربستي ڳالهه ڪري ٻڌايائين. سچ چوڪري سونين مهرن جو ٿالهه آرائڻ کي ڏنو، جا خوش ٿي ويهي رهي. جڏهن شهزادي، سچ چوڪري کان پڇيو ته: ادا، ڇا چيائين؟ تڏهن هن چيو ته: ادا، چيو اٿس ته ترسو، مسافريءَ جو ٿڪ پڇوهه

ٻئي صبح تي وري به آرائڻ گل ڪٽي هلي، تہ سچ چوڪري ساڳيو نياپو ڏيـاري موڪليس. جڏهن آرائڻ گل ڏيئي موٽي، تڏهن نيٽان ٻائي کي چيائين تہ ”مائي! جيئي سارئي، سيئي آيئي.“ هن وري بہ آرائڻ کي پڪڙي، تنو گهمائي مُنهن ڪارو ڪري روانو ڪيس. آرائڻ بہ گهر ۾ گهڙڻ سان ئي اچي مهمانن کي گارين جا دسن چاڙهيا. سچ چوڪري هن کي وهنجاري سهنجاري، وري بہ ٿالهہ مهرن جو ڀري ڏنو، جنهنڪري هوءَ خوش ٿي. ويهي رهي. شهزادي سچ چوڪري کان پڇيو تہ: ادا! ڪهڙو حال آهي؟ هن جواب ڏنس تہ: جواب مليو آهي تہ في الحال ماني ٽڪي کائي تازا توانا ٿيو تہ پوءِ ملنداسين. ٽئين ڏينهن وري بہ آرائڻ گل ڪٽي هلي. سچ چوڪري کيس وري بہ ساڳيو نياپو ڏنو. آرائڻ مهرن جي لالچ تي ڪانہ ڪڇي. جڏهن گل ڏيئي موٽي تڏهن ساڳيو نياپو ڏنائين. نيٽان ٻائيءَ وري بہ هن کي پڪڙي ڏاڍي مار ڪڍي. پوءِ ٿالهہ ۾ اٽي جا ٽي چاٽا رکي، انهن مان هڪڙي جي چوٽي ڏاهي، ٿالهہ ڪٽي آرائڻ کي ڏنو. آرائڻ اهو ٿالهہ آڻي سچ چوڪري کي ڏنو. شهزادي پڇيو تہ: اڄ ڇا چيائين؟ هن جواب ڏنو تہ: چيو اٿس تہ مقام ۾ ٽي قبا آهن، انهن مان جيڪو وچون قبو آهي، اڄ رات ان ۾ ملنداسين. ٻيهريءَ جو سچ چوڪرو، شهزادي کي فقيراڻو ويس ڪرائي، وچين ٻئي قبي ۾ سمهاري آيو. ان ڏينهن ڏاندار شهر جي ٻانهڻ، ہوٽي پٽي ڏٺو تہ اڄ رات جو چوڙيگر جي ڌيءَ جو لکيو، هڪڙي مسلمان سان ٻئي قبي ۾ ٿيندو. ان وقت ئي چوڙيگر ڏي ماڻهو آيو، جنهن کي ٻانهڻ واري سڄي ڳالهہ ڪري ٻڌايائين. ٻانهڻ وري پنج ماڻهو چوڪيءَ تي ويهاريا، چار ٻئي قبي جي چئني طرفن کان، ۽ هڪڙو قبي واري واٽ تي.

جڏهن رات ٿي، تڏهن نيٽان ٻائي شراب سان چوريءَ جو ٿالهہ تيار ڪيو. پوءِ پرڙو ٻائي پيرن ۾ چيريون ٻڌي، قبي ڏانهن هلي. جڏهن قبي وٽ آئي، تڏهن چوڪيدارن کيس هڪل

ڪٿي ته: ڪير آهين؟ چي: ابا! مان سوناري جي ماءُ آهيان. منهنجو پٽ جهلجي ويو هو، سو هاڻي ڇٽي آيو آهي، هن جي سک باسي هيم ته جڏهن ڇٽي ايندو، تڏهن رات جو پنهي قبي تي سڪا ڏينديس. هاڻي هيءُ ٿالهه ڇُوريءَ جو آندو اٿم. توهين ڪٿي ڪاٿو ته آءٌ هلي وڃان. چوڪيدارن اهو ٿالهه وٺي ڪاٽڻ شروع ڪيو. ڪاٽيندا ويا ۽ نشي ۾ ڇُور ٿي ڍهندا ويا. تڏهن نيٽان بائي قبي ۾ وڃي شهزادي سان ملي، ۽ آڌيءَ رات جو واپس هلي آئي.

جڏهن صبح ٿيو، تڏهن پاڻهي پوٽي پٽي ڏٺي ته رات، شهزادي جو نيٽان بائيءَ سان لکيو پڙجي ويو. اها خبر وڃي بادشاهه سان ڪيائين، جنهن حڪم ڪيو ته: نيٽان بائيءَ کي يڪدم ڏاگهه تي چاڙهيو وڃي. اها حالت ڏسي شهزادي، سچ چوڪري کان پڇيو: هاڻي ڇا ڪجي؟ سچ چوڪري چيس ته: لنگ ڪڍي، ميٽيءَ ۾ پيوت ٿي، ماڻهن جي انبوهه ۾ وڃي ڏاگهه وٽ بيهه. جڏهن نيٽان بائي ڏاگهه وٽ اچي، تڏهن کيس چئو ته: نيٽان بائي! چري ٿي آهين ڇا جو ڏاگهه تي ٿي چڙهين؟ ائين ٽي دفعا چئج. پوءِ هوءَ ڏاگهه تان پاڻهي لهي پوندي. جڏهن نيٽان بائي ڏاگهه وٽ پهتي، تڏهن شهزادي پيوت ٿي اچي پاڻهن کان ورتس، ۽ چيائينس ته: نيٽان بائي! چري ٿي آهين ڇا جو ڏاگهه تي ٿي چڙهين؟ اتي پاڻهي چيو ته: هيءَ هاڻي جوٽي ٿي آهي. ڌارئي مذهب واري هٿ لاتو اٿس، تنهنڪري هاڻي آها آن کي ڏيئي ڇڏيو ته وٺي وڃيس. شهزادو، نيٽان بائيءَ کي وٺي هان لڳو. پٺيان سچ چوڪرو به گهوڙا ڪاهي اچي پهتن ... پوءِ ٽيئي ڄڻا گهوڙن تي چڙهي اچي پنهنجي بادشاهيءَ ۾ نڪتا. پير تي ڏونڪو لڳي ويو. واهواهه ٿي ويئي. شهر ۾ پڙهوگهمي ويو ته: بادشاهه سياڻي اڌ راڄ اڌ پاڳ جو، ۽ وڌهر ڌيءَ جو سڳ سچ چوڪري کي ڏيندو. پٺي ڏينهن بادشاهه پنهنجي پٽ ۽ سچ چوڪري جي وهانءَ جو جوڙجڪ ڪيو. پر وهانءَ به ڪهڙو! ڏسو

تہ ڪچريون پيون ڪُسن، ٻڪريون پيون نچن. ڏاڳ ڏڳڙيءَ جو ٽڪاءُ پيو ٿوي، ٻوڙ پلاءَ جا ڪڙيا ٻيا وهن، رڪ ٻچ تي تہ چٽيپ پيٽ ٻه. ڪاج خير سان پورو ٿيو. ڪالهہ ڏ ٿاسين تہ ڏاڍا خوش ويٺا هئا.

٢٣- سوداگر ۽ وزير زادي*

ڪنهن ملڪ جو هڪڙو بادشاهه هو، جو سخاوت ۽ انصاف ۾ پنهنجو مَٽ پاڻ هو. رعيت جو ايترو ته خيال هوندو هوس، جو روز رات جو ڇمڙاپوش ڍڪي، ملڪ جو واءُ سڌاءُ لهندو هو. هڪڙيءَ رات هميشه وانگر هو ڇمڙاپوش ڪري، جيئن محلات ڪان ٿورو اڳتي هليو، ته ڏسي ته ڪو نوجوان شخص، وزير جي محلات هيٺان بيٺو آهي. بادشاهه به لڪي بيهي ڏسڻ لڳو ته هي ڇا ٿو ڪري.

حقيقت ۾ اهو نوجوان هڪڙو سوداگر هو، جو وزير جي ڌيءَ تي عاشق هو، ۽ روزانو رات جو هن سان ملڻ لاءِ وزير جي محلات ۾ ايندو هو. اڄ به هميشه وانگر پهرين هن محلات تي ڪمند اڇلايو، پوءِ پٽ تي چڙهڻ لڳو. پر انهيءَ ڪان اڳ — جو هو پٽ ٽپي محلات ۾ داخل ٿئي — بادشاهه هن کي هڪل ڪئي ته: ستان متي چڙهيو آهين! هڪل ٻڌڻ سان سوداگر يڪدم هيٺ لهي، ماٺ ڪري بيهي رهيو. بادشاهه هن کي اچي ٻانهن کان جهليو ۽ پڇيائينس ته: ٻڌاءِ ته تون ڪير آهين، ڪٿان آيو آهين، ۽ هن بيگاهه وقت جو وزير جي محلات تي چو ٿي چڙهئين؟ تڏهن سوداگر چيس ته: پهرين تون ٻڌاءِ ته ڪير آهين، ۽ مونکي ڇو جهليو اٿئي! بادشاهه چيس ته: مان هن شهر جو ڪوتوال آهيان. منهنجو ڪم ئي آهي چورن ۽ بدمعاشن کي جهلي، بادشاهه اڳيان

* هن ڳالهه جون ٽي روايتون: لاڙ(تعلقي ٺٽي) مان عبدالله گندري، وچولي (تعلقي شهداد پور) مان ظفر بلوچ ۽ اتر (تعلقي لاڙڪاڻي) مان عبدالحق ڪان مليون.

حاضر ڪرڻ. تون بہ ڪو چور ٿو ڏسجين، ان ڪري صبح جو توکي بہ بادشاهہ وٽ حاضر ڪندس. ائين چئي بادشاهہ هن کي وٺي اڳتي هلڻ لڳو.

ٿورو اڳتي هلي نوجوان سوداگر، بادشاهہ کي عرض ڪيو تہ: ڪوتوال صاحب! خدا جي واسطي هن وقت مونکي ڇڏ، آءٌ صبح جو پاڻيهي اچي تو وٽ حاضر ٿيندس. جڏهن بادشاهہ اها ڳالهہ نہ مڃي، تڏهن وري چيائينس تہ: مان فلاڻي سوداگر جو پٽ آهيان، جيڪڏهن توکي مون تي اعتبار نہ ٿو اچي، تہ مون سان گڏجي هل—مان توکي پنهنجو پيءُ ٿو ضامن ڏيان. پهرين تہ اها ڳالهہ بہ بادشاهہ نہ ٿي مڃي، پر پوءِ جڏهن سوداگر تمام گهڻيون منٿون ڪيس، تڏهن ان سان گڏجي هن جي پيءُ وٽ آيو. سوداگر جو پيرسن پيءُ نيڪ انسان هو. تنهن کي جڏهن بادشاهہ ٻڌايو تہ: تنهنجي پٽ کي رات جي وقت وزير جي محلات ۾ ٿيندي گرفتار ڪيو اٿم، تڏهن هن ضامن پوڻ کان انڪار ڪيو ۽ بادشاهہ کي چيائين تہ: مون هن کي رات جو گهمڻ تان ڪيترا دفعا منع ڪئي، پر هن نہ مڃيو—تنهنڪري هاڻي هن نافرمان کي تون پنهنجي وٺي وڃي بادشاهہ وٽ حاضر ڪر، تہ ڪا سيکت اچيس. اهو ٻڌي سوداگر ويچاري جو منهن ئي لهي ويو. بادشاهہ بہ هن کي وري گهلي وٺي وڃڻ لڳو.

ڪجهہ اڳتي هلڻ بعد وري بہ سوداگر، بادشاهہ کي منٿون ڪري چوڻ لڳو تہ: سائين! باقي منهنجو هڪڙو دوست آهي، ان تائين مهرباني ڪري مون سان هلو، پوءِ جي ان بہ ضامن پوڻ کان انڪار ڪيو تہ مان هيئنر ئي توسان گڏ هليو هلندس. بادشاهہ کلي چيس تہ: بيوقوف! جڏهن تنهنجي پيءُ ضامن پوڻ کان انڪار ڪري ڇڏيو، تڏهن دوست وري ڪي مائٽن کان بہ وڌيڪ آهن ڇا، جو ضامن پوندا؟ سوداگر چيس تہ: تنهنجو چوڻ ٺيڪ آهي، پر ڪڏهن ڪڏهن دوست

مائٽن کان ٻه وڏيڪ مهربان هوندا آهن. منهنجو دوست ٻه ملڪزادو آهي، اميد اٿم ته هو دوستي جو لحاظ ڪري ضرور منهنجي ضمانت ڏيندو.

خير ٻئي ڄڻا گڏجي ملڪزادي جي در تي آيا. هو پهرئين سڌ تي هٿ ۾ خنجر کڻي ٻاهر نڪتو. ٻاهر اچڻ سان جڏهن پنهنجي دوست کي گرفتار ڏٺائين، تڏهن عجب ۾ پئجي ويو. اتي سندس دوست سوداگر چيس ته: هيءَ شهر جو ڪوتوال آهي، جنهن مونکي ڪنهن ڏوهه ۾ جهليو آهي. هاڻي فقط اڄوڪيءَ رات لاءِ ضامن پئي منهنجي جند ڇڏاءِ. ملڪزادي بادشاهه کي چيو ته: مان پنهنجي يار جي وار وار جو ضامن آهيان، تون هن کي آزاد ڪر... صبح جو پاڻيهي ڪيس تو وٽ حاضر ڪندس. تنهن تي بادشاهه، ملڪزادي جي ضمانت تي سوداگر کي ڇڏي هليو ويو.

بادشاهه جي وڃڻ کان پوءِ ملڪزادو، سوداگر کان خبرون پڇڻ لڳو. بادشاهه ڪنهن اٽڪل سان هنن جي ويجهو لڪي سندن گفتگو ٻڌڻ لڳو. ملڪزادي هن کان پڪڙجڻ جو سبب پڇيو. سوداگر جواب ڏنس ته: ادا! ڇا ٻڌايانءِ...وزير جي ڌيءَ تي موهجي پيو آهيان، ۽ ان لاءِ من مشتاق اٿم. اسان ٻنهي جي هڪٻئي سان بلڪل سچي محبت آهي. تنهنڪري هاڻي خدا جي واسطي مونکي صبح تائين اجازت ڏي، ڇو ته وزيرزادي منهنجو انتظار ڪندي هوندي. تنهن کان سواءِ صبح جو خبر نه آهي ته بادشاهه ڪهڙي سزا ڏئيم. متان ڪٿي ڦاسيءَ جو حڪم ڪري ته گهٽ ۾ گهٽ آخري دفعو پنهنجي محبوب جو وجهي ديدار ڪريان، ۽ هميشه لاءِ ڪانئس موڪلائي اچان. تڏهن ملڪزادي چيس ته: يارا جيڪڏهن وزيرزاديءَ سان تنهنجي ايتريقدر محبت آهي، ته پوءِ توکي دل سان اجازت آهي، يلي وڃي محبوب سان مل.

سوداگر دوست کان موڪلائي، وري به وزيرجي محلات وٽ آيو ۽ هميشه وانگر ڪمند اڇلائي، هيڏانهن هوڏانهن نهاري، ٽپي محلات ۾ هليو ويو. اندر وڃي ڏسي ته وزيرزادي ننڊ ۾ سُتي پيئي آهي. هن دل ۾ خيال ڪيو ته منهنجي حياتي شايد اڄوڪي رات آهي، سو ڪيئن نه محبوب کي جاڳائي، کيس سربستو احوال ٻڌايان. اهو خيال ايندي ئي سُڏڪا ڀرڻ لڳو. سندس ڳوڙها جڏهن وزيرزاديءَ جي ڳل تي ڪريا، تڏهن هو يڪدم ٽپ ڏيئي اٿي ويهي رهي ۽ کيس روئندي ڏسي پڇڻ لڳس ته: اي محبوب! اڄ تنهنجي دشمنن جي اکين ۾ ڇو ڳوڙها ڀرجي آيا آهن؟ مان ته تنهنجو انتظار ڪندي ڪندي هينئر اڃي ليٽي آهيان. اڄ ايتري دير ڇو ڪيئي؟ سوداگر چيس ته: دلبر دوست! مون سان به اهائي حالت آهي. جڏهن توکي مون کان سواءِ هڪ پل به آرام نٿو اچي، ته مان وري توکان سواءِ ڪيئن سک سمهندو هوندس؟ ايترو چئي سوداگر وري سُڏڪا ڀرڻ لڳو. تڏهن وزيرزاديءَ ڏک ۾ ڀرجي پڇيس ته: مٺا! اڄ ايتري پريشاني ڇو آهي؟ تڏهن سوداگر پنهنجي پڪڙجڻ جي سچي حقيقت ٻڌائي چيس ته: منهنجي حياتي باقي اڄوڪي رات آهي، صبح جو شايد مونکي ڦاسيءَ جي سزا ملي. اها ڳالهه ٻڌي وزيرزاديءَ کي ڏاڍو ڏک ٿيو. هوءَ به روئڻ لڳي. آخر سوداگر کي چيائين ته: محبوب! توکان سواءِ منهنجو جيئڻ به محال آهي، جيڪڏهن سڀاڻي توکي ڦاسي اچي ويئي، ته پوءِ آءٌ به هن ڪوڙيءَ دنيا ۾ توکان سواءِ هڪ پل به نه جيئان! ڪجهه وقت ته ٻئي ڄڻا ڳراٽڙي پائي روئندا رهيا. جڏهن روئي دل جو بار هلڪو ڪيائون، تڏهن وزيرزاديءَ اٿي وضو ساري ڪلام پاڪ جي تلاوت ڪئي ۽ ڌڻيءَ تعاليٰ کان دعا پنڻ لڳي ته: اي پالڻهار! تون دلين جو مالڪ آهين، توکي سڀ خبر آهي ته اسان جي پاڻ ۾ سچي محبت آهي، هاڻي منهنجو محبوب پرتو اٿئي.

جڏهن صفا پنهرڪو ٿيڻ لڳو تڏهن سوداگر، وزيرزاديءَ کي چيو ته: مونکي هڪڙي وفادار دوست ضامن پئي توسان ملڻ لاءِ مهلت ڏياري آهي، متان هو خيال ڪندو هجي ته الاجي ڪيڏانهن هليو ويو، تنهنڪري هاڻي مونکي خوشيءَ سان اجازت ڏي ته وڃي ان سان سنمک ٿيان. باقي جيڪڏهن تي سگهي ته سڀاڻي مرڻ کان اڳ ڪنهن نموني منهن ڏيکاريجئين. وزيرزاديءَ روئي چيس ته: دلبر دوست! مونکي قسم آهي خدا جو ته هن وقت تون جيڪو حڪم ڪندين، تنهن کي آءٌ ڪيئن به پورو ڪنديس. مان سڀاڻي ڪارا ڪپڙا ڪري، گهوڙي تي سوار ٿي اچي ڦاسيءَ واريءَ جاءِ جي ويجهو بيهنديس. پوءِ هنن پنهي هڪٻئي کان موڪلايو. سوداگر پٽ ٿي اچي پنهنجي دوست ملڪزادي وٽ پهتو ۽ کيس سورن جو سمورو احوال ٻڌايائين.

هوڏانهن ڪوتوال جي ويس ۾ بادشاهه، وزير جي گهر ۾ ٻنهي عاشق معشوق جي وچ ۾ جيڪا گفتگو ٿي، سا سڀ لڪي ٻڌي؛ سو هنن جي محبت کان ايترو ته ڏڪارو ٿيو، جو هنن جي موڪلائيءَ وقت هن کي به اکين ۾ ڳوڙها ڀرجي آيا. آخر دل ۾ پڪو ارادو ڪيائين ته: ڇا به ٿئي، پر هنن جي محبت ۾ ڪڏهن به وڇوڙو اچڻ نه ڏيندس. صبح جو بادشاهه ڪوتوال کي حڪم ڏنو ته: ڦاسيءَ جو انتظام فلاڻي کليل ميدان تي ڪيو وڃي، ۽ چورکي به جلد حاضر ڪيو وڃي. تنهن کان سواءِ بادشاهه پڙهو ڏياريو ته 'اڄ عام خاص سڀني ماڻهن کي هن ڦاسيءَ جي ڏسڻ جي اجازت آهي. پر ڪوٽ جي ٻاهران سخت پهرو بيهاري ڇڏيو، جيئن ڪوبه ڪارن ڪپڙن وارو شخص اندر نه اچي.' حقيقت ۾ بادشاهه کي هنن جي محبت جو امتحان وٺڻو هو ته، هي جيڪي چون ٿا سو ڪري ڏيکاريندا يا نه؟ جيڪڏهن وزيرزاديءَ جو عشق سچو هوندو ته هوءَ سير تان آسرو لاهي به انجام موجب ڦاسيءَ واري وقت اچي

پنهنجي عاشق کي منهن ڏيکاريندي. تنهن کان سواءِ وزيرزادي،
جنهن سڄي عمر محلات کان پير به ٻاهر نه ڪڍيو، سا ڪيئن
گهوڙي تي سوار ٿي هن انبوهه ۾ اچي، ٻيءَ جي اکيان پنهنجي
محبوب کي منهن ڏيکاريندي؟

ٿوريءَ دير کان پوءِ ڪوتوال، سوداگر کي آڻي دربار
۾ حاضر ڪيو. بادشاهه حڪم ڏنو ته: هن کي ڦاسيءَ واريءَ
جاءِ تي وٺي هلو، پر جيسين مان اچان، تيسين کيس ڦاسيءَ
تي نه چاڙهجو. ڦاسيءَ واري هنڌ تي پهچڻ شرط، هن وزيرزاديءَ
جي ڳولا ۾ هيڏانهن هوڏانهن نهاريو. سڄو ميدان ماڻهن سان
ڀريو پيو هو. زالون مڙس، ننڍا وڏا ايترا ته اچي گڏ ٿيا هئا،
جو تير چڙهڻ جي به جاءِ ڪانه هئي.

وزيرزادي به وعدي موجب ڪارا ڪپڙا ڪري، مشڪي
گهوڙي تي سوار ٿي، جڏهن ڪوٽ وٽ پهتي، تڏهن پهريدارن
کئي روڪيس. وزيرزاديءَ ڪوڙ ڪري گهڻئي چيو ته فلاڻي
ملڪ جو قاصد آهيان، هينئر بادشاهه سان ضرور ملڻو اٿم، پر
پهريدارن کي جو حڪم هئو، تن هڪڙي به نه ٻڌيس، ڏڪي
وڃي پري چڙهيئونس. سوداگر کي ڦاسي ڏيڻ جو وقت به اچي
ويجهو ٿيو هو. اهو حال ڏسي وزيرزاديءَ ڇا ڪيو جو، ڪجهه
پرپرو هٽي، تلوار ڪڍي هٿ ۾ ڪيائين ۽ گهوڙي کي اهڙي اڙي
هنيائين، جو هو پهريدارن تان ٽپي، ڪوٽ جي اندر هليو ويو.
پهريدار هن کي روڪڻ لاءِ ڊوڙيا، پر وزيرزادي ڪين تلوار
سان هٽائي؛ گهوڙو هڪلي وڃي وچ پڙ ۾ بيٺي، جتي سوداگر
کي ڦاسي اچڻي هئي. وزيرزاديءَ ڏٺو ته سوداگر کي ڦاسي هڻنهين
اچي ويندي، تنهنڪري چونه بادشاهه کي به پورو ڪري ڇڏجي. سو
نه ڪيائين هم نه تم — گهوڙو ڊوڙائي وڃي بادشاهه جي سِر
تي ڪڙڪي، ۽ تلوار الاري اچان وار ڪرڻ تي هئي ته،
پهريدارن کئي پڪڙيس. وزيرزاديءَ جي منهن تي نقاب پيل
هو، تنهنڪري ڪنهن به ڪونه سڃاتس. باقي بادشاهه کي هن

جي خبر هئي. بادشاهه هن جي بهادريءَ تي ڏاڍو خوش ٿيو. اتي بادشاهه، وزير کي چيو ته: ڪارڻ ڪپڙن واري هن بهادر جي منهن تان نقاب لاهي ڏس. وزير جان؟ نقاب ڪٽي ڏسي ته سندس ڌياڻي! حيرانيءَ ۾ پئجي ويو.

بادشاهه وزير کي فڪرمند ڏسي چيو ته: وزير! فڪر نه ڪر، مان توکي جيئن چوان تيئن ڪر، ڇو ته مون کي سڄيءَ حقيقت جي خبر آهي. اهو قاسيءَ تي چڙهندڙ نوجوان ۽ تنهنجي ڌيءَ ٻئي سچا عاشق آهن، مون سندن آزمودي لهڻ لاءِ هيءَ اٽڪل ڪئي هئي. هاڻي اهو سوداگر ڇوڪر ته سنهنجو پٽ آهي. تنهنڪري تون هتي ئي قاضيءَ کي گهرائي، هنن جو نڪاح پڙهائي، سندن شادي اتي جو اتي وڏي ڌام ڌوم سان ڪئي وڃي.

وزير کي به بادشاهه جي صلاح ڏاڍي وڻي، سو يڪدم قاضيءَ کي گهرائي، اتي ئي ميدان ۾ ٻنهي ڄڻن جو نڪاح پڙهائي، ڏاڍي ڌام ڌوم سان سندن شادي ڪرايائين. جيڪي ماڻهو قاسيءَ جو نظارو ڏسڻ آيا هئا، سي سڀ اهو حال ڏسي، ڳائڻ وڄائڻ ۽ ناچ ڳائي ۾ لڳي ويا. اهڙيءَ طرح ڏٺي پاڪ هنن ٻن سچن عاشقن جو ميلو ڪيو. ڪالهه ڏکاسين ته محلات ۾ خوش ويٺا هئا.

٢٤- سڪ کي پنڌ آهي ٿي ڪونه *

هڪڙي سوداگر کي هڪڙو سگهڙ ۽ سڪيلڌو پٽ هو. ان کان سواءِ کيس ٻيو ڪوبه اولاد ڪونه هو. هو پنهنجي انهيءَ پٽ سان بيحد پيار ڪندو هو، ۽ هر وقت هن جو خيال رکندو هو. پٽ جي تربيت شهزادن وانگر ٿي، جنهنڪري هو علم ۽ عقل ۾ تمام اڪابر ٿيو. سوداگر واپار جي سانگي هر سال ٻاهر ويندو هو. هڪ دفعي هو جيئن واپار تي ويو، ته جتي سندس قافلو لٿل هو، اتي رات جو کي ڌاڙيل ڪاهي آيا ۽ قافلي کي ڦري ڪيترائي ماڻهو ماري وڌائون. خدا جي قدرت، جو سوداگر به انهيءَ ڦر ۾ مارجي ويو، ۽ سندس مال ملڪيت سڀ ڌاڙيل ڪٽي ويا. قافلي مان جيڪو ايڪڙ ٻيڪڙ نوڪر بچيو، تنهن اچي سموزو احوال سوداگر جي زال ۽ پٽ کي ڏنو. بس پوءِ ته هنن لاءِ ڪاري قيام ٿي ويئي. آخر روئي پٽي ماٺ ڪري ويهي رهيا. هنن وٽ جيڪا مال ملڪيت هئي، سا به آهستي آهستي ڪائيندي کپائيندي خلاص ڪري ڇڏيائون. ٻيلا اپت هئي ڪانه، رڳي کپت... ڪاڏي ڪوهه به ڪنيو وڃن، سو تمام غريب ٿي ويا. آخر اهڙي حالت اچي ٿين، جو هنن کي ويلا پوڻ لڳا، رات هجي ته ڏينهن نه ليي، جي ڏينهن ڪائين ته رات لنگهڻ ڪين. آخر جايون جڳهيون به وڪڻي ڪائي، لڏي وڃي شهر کان پري هڪڙي ڪولڙي ۾ جهوپڙي اڏي ويٺا.

انهيءَ حالت ۾ هڪڙي ڏينهن ماءُ، پٽ کي چيو ته: ابا! آخر ائين پنهنجو ڪيترو وقت گذرندو؟ آءٌ توتي ڪڪ

---

* هيءَ ڳالهه وچولي (تعلقي شهداد پور) مان مير حسن "سڪايل" کان ملي.

۽ ڪونه ٿي سهي سگهان، پر ٻڪ ٻچڙو ٽول آهي، جا دانهه ديوانا ڪريو ڇڏي ـ تنهنڪري تون ڪجهه نه ڪجهه ڏنڏو ڏاڙي ڪر ته ڪا پيٽ پرندي ڪريون، نه ته ويٺي ويٺي ٻڪن ۾ پاهه ٿي مري ويندا سين. تڏهن ڇوڪري چيس ته: امان! آءٌ سڀڪجهه ڪرڻ لاءِ تيار آهيان، پر سوداگريءَ کان سواءِ ٻيو ڪهڙو ڪم ڪار ڪري سگهندس؟ تنهن هوندي به وڃي ٿو ڪوشش ڪريان. ائين چئي هيءُ سهي سنهري گهران نڪتو.

هلندي هلندي هو اچي شهر ۾ پهتو ۽ مزوريءَ جي ڳولا ڪرڻ لڳو. گهمندي گهمندي هڪڙي هنڌ ڏٺائين ته هڪڙو امير ماڻهو، دڪان تان ڪي شيون ٻيو وٺي. هو اتي بيهي رهيو. امير جڏهن پنهنجو سڀ سامان سڙو وٺي چڪو، تڏهن هيڏانهن هوڏانهن نهارڻ لڳو ته اتي سوداگرزادو به وڃي ويجهو بيٺس. ڇوڪري کي ڏسي ان شخص مزور سمجهي چيس ته: ڇوڪرا! مونکي هيءُ سامان کڻائي هل ته مزوري ڏيئين. ڇوڪرو هئو مزوري جي ڳولا ۾، سو رکندي پري مٿي تي، ان ماڻهوءَ جي پويان هلڻ لڳو. هلندي هلندي اهو شخص هڪڙي عاليشان محلات ۾ اچي گهڙيو، ۽ ڇوڪري کي کي سامان اندر کڻي اچڻ جو اشارو ڪيائين. ڇوڪرو ٻهريائين ته ڪجهه ڊنو، پر پوءِ ماٺڙي ڪري سامان کڻي اندر هليو. جڏهن اندر پهتو، تڏهن ڏٺائين هڪڙي ملوڪزادي ويٺي آهي، جنهن ان ماڻهوءَ کي سلام ڪيو. هن وري ڇوڪريءَ کي چيو ته: هيءُ سامان وڃي اندر رکاءِ، ۽ ڇوڪري کي ٽڪو خرچي ڏي ته هليو وڃي. پوءِ ڇوڪري کي اندر وٺي ويئي، ۽ هڪڙي ڪوٺيءَ ۾ هن کان سامان وٺي هيٺڪو ڪري رکي، هن کي ٽڪو ڏيئي روانو ڪيائين. پر هنن جو هڪٻئي کي ڏٺو، سي هڪٻئي تي عاشق ٿي پيا. ڇوڪرو دل جي ڳالهه، دل ۾ رکي، پنهنجي ڳوٺ

ڏانهن روانو ٿيو ۽ مزوريءَ وارو ٽڪو اچي ماءُ کي ڏنائين.

ٻئي ڏينهن ڇوڪرو وري به اچي شهر ۾ پهتو، پر ڪيس ملوڪزادي ڏسڻ کان سواءِ آرام نه پيو اچي. سو نيٺ ڦري گهري انهيءَ محلات وٽان اچي لانگهائو ٿيو. قدرت سان ان وقت، هن ملوڪزاديءَ به محلات جي دريءَ مان بيٺي بازار جو نظارو ڪيو، سو ٻنهي هڪٻئي کي ڏسي ورتو. ملوڪزاديءَ ڇا ڪيو جو مٿان هن ڇوڪري ڏانهن هڪڙي پاٿلي اڇلايائين، پر هن اها نه کڻي ۽ ماٺڙي ڪري هليو ويو. پوءِ شهر مان مزوري ڪري ٽڪو ڪمائي، رات جو اچي پنهنجي گهر پهتو. ٻئي ڏينهن به هيءَ ساڳي طرح انهيءَ محلات وٽان اچي لنگهيو. ملوڪزاديءَ وري هن ڏانهن رپيو اڇلايو، پر هن اهو به نه کنيو ۽ اهوئي ٽڪو ڪمائي آڻي ماءُ کي ڏنائين. ٽئين ڏينهن ملوڪزاديءَ هن ڏانهن سوني مُهر اڇلائي ۽ چوٿين ڏينهن هن ڏانهن هڪڙو موتي اڇلايائين، ۽ اهڙيءَ طرح روز هن ڏانهن موتي اڇلائڻ لڳي... پر ڇوڪري ڪڏهن به ملوڪزاديءَ جي انهن رپين، مهرن ۽ موتين کي هٿ نه لاتو، رڳو پري کان سندس ديدار ڪري، پنهنجي مزوريءَ جو ٽڪو ڪمائي آڻي ماءُ کي ڏيندو هو، جنهن مان هو پنهنجو غريباڻو گذر پيا ڪندا هئا.

ڇوڪرو روزانو رات جو پهر اڌ گهر ۾ رهي، ٻئي ڏينهن ڏڪيءَ جو اٿي پنڌ پوندو هو، ۽ دير دير سان اچي شهر ۾ ساڳيءَ جاءِ تي پهچندو هو... ۽ ملوڪزاديءَ سان سندس ملاقات به پري کان پيئي ٿيندي هئي. جڏهن ڪجھ عرصو ائين گذري ويو، تڏهن ملوڪزاديءَ کي خيال ٿيو ته ڪنهن طرح هن ڇوڪري سان ڳالهايان! اها ڳالهه پنهنجي خاص ٻانهيءَ سان ڪيائين ۽ کيس چيائين ته: تون انهيءَ ڇوڪري جي جاچ

ڪر ته هن جو گهر گهاٽ ڪٿي آهي. ٻانهيءَ ڪُولا گهڻئي ڪئي، پر جيئن ته ڇوڪري جو ڪوٽ ان شهر کان پري هو، سو ٻانهيءَ کي هن جي گهر ٻار جو ڪو پتو پار پئجي نه سگهيو. ٻئي ڏينهن جڏهن اهو ڇوڪرو آيو، تڏهن هوءَ اٽڪل ڪري دريءَ تي ڪانه آئي. ڇوڪرو ويچارو سڄو ڏينهن اتي ويٺو رهيو. نيٺ شام جو جڏهن ملوڪزادي دريءَ تي آئي، تڏهن ڇوڪري کي سامهون ويٺل ڏٺائين. هوءَ جيترو وقت دريءَ تي هئي، اوترو وقت هو کيس ڏسندو رهيو. جڏهن هن پٽ ڏيئي دري ورائي ڇڏي، تڏهن هو به تڏا ساهه پريندو ڪوٽ ڏي روانو ٿيو. ان ڏينهن جڏهن هو اڌ رات جو گهر پهتو، تڏهن ماڻس ايتري دير ڪرڻ جو سبب پڇيس، پر ماءُ کي ڪجهه به ڪونه ٻڌايائين. جيئن ته اهو سڄو ڏينهن ملوڪزاديءَ جي انتظار ۾ ويٺي گذريس، تنهنڪري پيزوريءَ سان به ڪجهه ڪونه ڪمايو هئائين، سو ارمان ۾ سنهن وڏو هي سمهي رهيو. ٻئي ڏينهن دستور موجب جڏهن ڇوڪرو اتي پهتو ته ملوڪزادي اڳئين ڏينهن کان به وڌيڪ دير ڪئي، تنهنڪري هن ويچاري کي سج اتي ئي لهي ويو، پر تنهن هوندي به اتي ئي ويٺو رهيو... تان جو رات گذري ويئي. جڏهن اسر جو ڪڪڙن دَس ڏنا، تڏهن آسرو لاهي گهر ڏانهن روانو ٿيو.

ملوڪزاديءَ ڏٺو ته هن جي گهر گهاٽ جو ته پتو ڪونه پيو، رڳو اها خبر پيس ته هو روز ٽڪو ڪمائي ويندو آهي، ۽ هاڻي ته اهو ٽڪو به ڪونه ٿو ڪمائي سگهي. سو سوچيندي رهي ته هن سان ڪهڙيءَ طرح ملي، هن جو حال احوال پڇجي. آخر هڪڙي ڏينهن جيئن هو آيو، ته هيءَ گهڻي گهڻي دير کان پوءِ دريءَ تي آئي. ان وقت رات پئجي چڪي هئي، سو ٻانهيءَ کي چيائين ته: هيٺ وڃ، ۽ ڇوڪري کي مٿي وٺي اچ! ٻانهي ڇوڪري کي مٿي وٺي ويئي. پوءِ هي محبت پريا ماڻهو پاڻ ۾ مليا، هڪٻئي سان دل جو حال احوال اورڻ لڳا.

آخرڪار ڇوڪري ملوڪزاديءَ کي چيو ته: هاڻي مونکي موڪل ڏي، جو آءٌ پنهنجي گهر وڃان. تڏهن ملوڪزاديءَ هن کان گهر گهاٽ جو پتو پڇيو. ڇوڪري ٻڌايس ته: فلاڻي هنڌ منهنجو گهر گهاٽ آهي. اتي ملوڪزاديءَ کي ڏاڍو عجب لڳو ۽ چوڻ لڳي: مار، توُن روزانو ايترو پنڌ ڪري ايندو آهين؟ تڏهن ڇوڪري چيس ته: سچو سائين! سڪ کي پنڌ آهي ئي ڪونه. پوءِ وري ملوڪزاديءَ پڇيس ته: ڀلا مون روز توڏانهن موتي پئي اُڇلايا، سي آتي ڇڏي تو روز وڃي ٿي لڪو ڪمايو، سو ڇو؟ ڇوڪري چيس ته: اهو ان ڪري، جو محبت جو ملهه ئي ڪونهي!

اهڙيءَ طرح هنن کي روزانو گڏجندي ڪي سال گذري ويا، پر جڏهن به ملوڪزادي هن کي چوندي هئي ته: هي موتي وٺ! ته هو اهوئي چوندو هو ته: محبت جو ملهه ئي ڪونهي! وري چوندي هيس ته: ڀلا اچوڪا چار پهر ترسي پؤ! ته هو چوندو هئس ته: سڪ کي پنڌ آهي ئي ڪونه... سياڻي وري ايندس.

٢٥- سوداگرزادو ۽ ڇنيھہ لَڪڻي ڇوڪري*

هڪڙو هو سوداگر، جنهن وٽ مال متاع جي ته ڪمي ڪانه هئي، پر خدا جي قدرت جو ڪيس اولاد ٻچڙو ئي ڪونه هو. سوداگر ويچارو انهيءَ پريشانيءَ ۾ ويندو هو ڳرندو. هڪڙي ڏينهن ڪنهن درويش دعا ڪري چيس ته: توکي پٽ ڄمندو، پر آن جي شادي ننڍي هوند ئي ڪنهن ڇنيھہ لَڪڻي ڇوڪريءَ سان ڪري ڇڏيندين، ته پوءِ اولاد ٻچي پوندئي.

ٿوري گهڻي ڏينهن، سوداگر کي هڪڙو سدا سُهڻو پٽڙو ڄائو. هن فقير جي چوڻ موجب، پٽ جي شاديءَ لاءِ هڪڙي ڇنيھہ لَڪڻي ڇوڪريءَ جي ڳولا شروع ڪئي. ڳولا ڪندي ڪندي هڪڙي ڏينهن، سوداگر اچي ڪنهن شهر ۾ پهتو. شهر جي ٻاهران ڪيترن ئي ٻارن راند پئي ڪئي، جن ۾ هڪڙي ننڍڙي سهڻي ڇوڪري به هئي، جا هن کي ڏاڍي وڻي. سوداگر پوءِ شهر ۾ هڪڙي جوتشيءَ وٽ ويو، ۽ آن کي چيائين ته: انهيءَ ڇوڪريءَ جو ڀاڳ ٻڌاءِ. جوتشيءَ ڊارو هڻي، حساب ڪري سوداگر کي ٻڌايو ته: برابر اها ڇوڪري بخت واري آهي. اهو ٻڌي سوداگر ڏاڍو خوش ٿيو ۽ هڪدم ڇوڪريءَ جي مائٽن کان پنهنجي پٽ لاءِ سڱ گهربائين. ڇوڪريءَ جا مائٽ ويچارا غريب هئا، تن خوشيءَ سان کيس سڱ ڏيڻ قبول ڪيو. آخر سوداگر هنن ٻنهي معصومن جو نڪاح پڙهائي ڇڏيو.

---

* هن ڳالهہ جون ٻہ روايتون، وچولي مان ظفر بلوچ (تعلقو شهدادپور) ۽ علي اڪبر لغاري (تعلقو سنجهورو) کان مليون.

سوداگرزادو اڄ ننڍو سيانو وڏو، تان جو اچي جوان ٿيو. هڪڙي ڏينهن هن ماءُ کي چيو تہ: امان! هاڻي آءٌ وڏو ٿيو آهيان، منهنجي شادي ڪراءِ! ماڻس اها ڳالهہ سوداگر سان ڪئي، جنهن چيس تہ: ڇوڪرو ڀلي تہ اڃان وڏو ٿئي تہ پوءِ شادي ڪرايانس. پر سوداگرزادي کي سُک ئي ڪونہ ٿي آيو، سو هر روز پيو ماءُ پيءُ کي چوندو هو. نيٺ هڪڙي ڏينهن پٽس کي ٿي چيس تہ: ابا! تنهنجي شادي تہ ننڍي هوندي ئي ڪرائي ڇڏي اٿر، تون ڪوبہ فڪر نہ ڪر — جڏهن وقت ايندو، تڏهن تنهنجيءَ ڪنوار کي گهر وٺي ايندا سون. ڇوڪري جو اهڙ ڳالهہ ٻڌي، سو پيءُ کان پڇيائين تہ: جيڪڏهن منهنجي شادي ٿيل آهي، تہ پوءِ منهنجي زال ڪٿي آهي؟ سوداگر چيس تہ: تنهنجي زال فلاڻي شهر ۾ فلاڻي شخص جي ڌيءُ آهي. تڏهن سوداگرزادي چيس تہ: جيڪڏهن ائين آهي تہ پوءِ اوهين هلو يا نہ، پر آءٌ وڃان ٿو پنهنجيءَ زال وٺڻ. پوءِ هو اوڏانهن وڃڻ جي تياري ڪرڻ لڳو. ماڻس پٽس گهڻوئي سمجهايس تہ: ابا! اجائي تڪڙ نہ ڪر! پر هن هڪ بہ نہ ٻڌي ۽ اُٿي اُن شهر ڏانهن روانو ٿيو. اُن شهر ۾ پهچي، هو پنهنجي ساهراڻي گهر ويو ۽ پنهنجي زال کي ڏٺائين. ڪجهہ ڏينهن تہ اُتي آرام ڪيائين، پر پوءِ ساهرن کان موڪلائي، پنهنجيءَ زال کي وٺي وطن ڏانهن روانو ٿيو.

هلندي هلندي هنن کي هڪڙي جهنگ ۾ رات پئجي ويئي. هي زال مڙس بہ ڏاڍا ٿڪل هئا، سو هڪڙي وڻ جي هيٺان وڃي ويهي رهيا. مڙس، زال کي چيو تہ: آءٌ ٿورو وقت ننڊ ڪري ٿڪ ٿو ڀڃان — تون ويهي جاڳ، تہ پوءِ وري آءٌ اُٿي پهرو ڏيندس ۽ تون آرام ڪجانءِ. سوداگرزادو ائين چئي زال جي گوڏي تي ڪنڌ رکي سمهي رهيو. جنهن وڻ جي هيٺان هي زال مڙس ويٺل هئا، اُن تي ڪي پکي بہ ويٺا هئا. جن پنهنجيءَ ٻوليءَ ۾ سوداگر جي زال کي چيو تہ: اي مائي!

هتان ڪجھ پرڀرو هڪ درياءُ اٿئي، اُن ۾ هڪ لاش لُڙهندو پيو اچي. تون اُن لاش جي ڇيچ مان منڊي لاهي، اچي هن وڻ جي پاڙ کي هڻ ته هن ۾ هڪڙي دري ٿي پوندي، جنهن جي اندر ستن بادشاهن جو خزانو پوريل آهي. زال پکين جي ڳالھ ٻڌي، مڙس جو ڪنڌ آهستي ڪري گوڏي تان لاهي، اٿي درياءَ ڏانهن رواني ٿي. پٺيان اتفاق سان سوداگرزادو به جاڳي پيو، تنهن جو زال کي ويندو ڏٺو، سو يڪدم اٿي هن جي پٺ ورتائين.

سوداگرزادي جي زال جڏهن درياءَ جي ڪنڌيءَ تي پهتي، تڏهن ڏسي ته برابر هڪڙو لاش لڙهندو اچي. جڏهن اهو لاش ويجهو آيو، تڏهن پاڻيءَ ۾ گهڙي اُن کي ٻاهر ڪڍيائين، پوءِ اُن جي ڇيچ مان منڊي لاهڻ لڳي. پر منڊي

ڇيچ ۾ سوگهي قابل هئي، تنهنڪري اچان چڪ وجهي ڪڍي لاٿائين ته ايتري ۾ سوداگرزادو به اچي ويجهو پهتس. سوداگرزادي

جو ڏٺو تہ هيءَ لاش ڪي پيٽي چڪ وجهي، سو پڪ ٿيس تہ هيءَ ڪا ڏائڻ آهي؛ تڏهن سڀيون پيڙي وٺي پوئين پيرين پڳو، ۽ سڌو وڃي گهر ساهہ پٽيائين.

سوداگرزادي جي زال جڏهن منڊي لاهي واپس آئي، تڏهن ڏسي تہ مڙسس آهيئي ڪونہ! آتي هن ويچاريءَ کي ڏاڍي ڳڻتي ٿي پيئي؛ پر پوءِ خيال آيس تہ شايد مونکي هتي نہ ڏسي، منهنجي پٺيان ويو هوندو، سو اجهو ٿو سوٽي اچي. پوءِ هن اها منڊي ڪٽي وڻ جي ٿڙ کي لاتي، تہ آتي هڪ دري ٿي پيئي، جنهن مان اندر جهاتي پائي ڏسي تہ واقعي ستن بادشاهن جو خزانو اندر پيو هو. هيءَ هيترو مال متاع ڏسي ڏاڍي خوش ٿي ۽ دل ۾ چيائين تہ مڙس اچي تہ پوءِ گڏجي هي خزانو کڻون؛ پر صبح تائين مڙسس جو پتوئي ڪونہ پيو. سائيءَ مڙس جو گهر بہ ڪونہ ڏٺو هو، سا لاچار سوٽي اچي پنهنجي مائٽن ۾ رهڻ لڳي.

هوڏانهن سوداگرزادي ڪان جڏهن مائس پٽس خبرچار پڇي، تڏهن ٻڌايائين تہ: منهنجي زال ڏائڻ آهي ۽ هوءَ مونکي بہ ڪائي ڪپائي ڇڏيندي؛ آن ڪري آءٌ ڪڏهن بہ پنهنجي گهر ڪونہ آڻيندوسانس. مائٽن ڪانئس انڪار جو سبب پڇيو، پر هن ڪوبہ جواب ڪونہ ڏنو ۽ چيائين تہ: مونکي سامان جا غوراب ڀرائي ڏيو تہ آءٌ واپار بہ ڪري اچان ۽ ٻيءَ ولايت مان شادي بہ ڪري اچان. سوداگر گهڻوئي سمجهايس، پر سوداگرزادو پنهنجي ضد تان نہ لٿو؛ آخرڪار سامان جا غوراب ڀرائي، نوڪر چاڪر ساڻ ڪري، سفر تي روانو ٿيو.

ڪجهہ ڏينهن کان پوءِ سوداگر خيال ڪيو تہ ڇو نہ روبرو وڃي پنهنجي نُنهن جي خبرچار وٺي اچي! اهو خيال ڪري هي سڌو آيو پنهنجي نُنهن وٽ، جنهن کيس سڄي ڳالهہ ٻڌائي. پوءِ سوداگر نُنهن کي دلاسو ڏيئي، وٺي پنهنجي گهر ڏانهن روانو ٿيو. جڏهن آن وڻ وٽ پهتا، تڏهن سوداگرزادي

جي زال، وڻ جي دري کولي، ڇهري کي خزانو ڏيکاريو. سوداگر جا ايتري ساري دولت ڏٺي، سو خوشيءَ ۾ ٽپي نه پيو ماپي! نيٺ ڪجهه قيمتي هيرا جواهر کڻي، دري بند ڪري، وري آئي پنڌ پيا ۽ اچي پنهنجي گهر پهتا.

سوداگرزادي جي زال جڏهن گهر ۾ پنهنجي مڙس کي نه ڏٺو، تڏهن سس کان پڇيائين، جنهن چيس ته: امڙ! مڙسهين ٻاهر ويو آهي، ۽ ٿورن ڏينهن ۾ واپس اچي ويندو. پر جڏهن گهڻو وقت گذري ويو ۽ سوداگرزادو به واپس نه وريو، تڏهن سندس زال کي هيڪاري ڳڻتي ٿي پيئي. آخر هن کي ڪنڙڪ پئجي ويئي ته هو ٻيءَ زال پرڻجڻ لاءِ ٻيءَ ولايت ويو آهي. اهو ٻڌي هن ويچاريءَ کي ڏاڍو ڏک ٿيو، سو سوداگر کي چيائين ته: مونکي به سامان جو غوراب ڀري ڏيو ته آءٌ به واپار ڪري اچان. هن ننهن کي به گهڻو ئي سمجهايو، پر جڏهن هوءَ به هوڏ تان نه لٿي، تڏهن لاچار هن کي به سامان سان غوراب ڀرائي ڏنائين. هوءَ مردانو ويس ڪري آئي سفر تي رواني ٿي.

سوداگرزادي جي زال منزلون هڻندي، واپار ڪندي هڪڙي ڏينهن ڪنهن بندر تي اچي لنگر هنيو. جڏهن غوراب سان لهي هيٺ ڪناري تي آئي، تڏهن ان شهر جي رائيءَ جا ماڻهو چوڌاري ڦري ويس، ۽ چيائونس ته: رائيءَ جو حڪم آهي ته جيڪو به ماڻهو هن شهر ۾ اچي، ڀروڙو مون وٽ وٺي اچوس ته ڀريائين مون سان چوپڙ راند ڪري؛ پوءِ جي هو مون کان کٽي ويو ته آءٌ آن سان شادي ڪنديس، ۽ جي هارايائين ته آن جو سمورو مال ملڪيت منهنجي حوالي ٿيندو- تنهنڪري اي سوداگر! ڀريائين هلي رائيءَ سان راند ڪر! اهو ٻڌي هوءَ ڀرين ته ڏاڍي حيران ٿي، پر پوءِ ٿورو ويچار ڪري، انهن کي چيائين ته: حاضر، آءٌ اوهان جي رائيءَ سان راند ڪندس، پر اڄ ڏاڍو ٿڪل آهيان، تنهنڪري اڄ مونکي معافي ملي، باقي سڀاڻي اول خير ضرور هلندس.

خبر، راڻيءَ جا ماڻهو اهو جواب ٻڌي هليا ويا. پر هن ويچاريءَ کي اچي هورا ڪورا ٿي ته آخر اصل ڳالهه ڇا آهي، ۽ ڪهڙو سبب آهي جو راڻيءَ اهي شرط رکيا آهن. تنهنڪري هن ڇا ڪيو جو مٺا سونا هڻي وڃي راڻيءَ جي هڪ خاص ٻانهيءَ کي هٿ ڪيائين، ۽ ان کي ڏاڍا انعام اڪرام ڏيئي اهو راز معلوم ڪيائين. ٻانهيءَ ٻڌايس ته: دراصل راڻي راند ۾ ڪا ايتري چالاڪ ڪانهي، پر جڏهن هوءَ پنهنجي راند وڃائيندي ڏسندي آهي، تڏهن يڪدم پنهنجيءَ سڙ تان ڪپڙو هٽائي ڇڏيندي آهي، جنهنڪري راند ڪندڙ جو سچو خيال ان طرف هليو ويندو آهي، انهيءَ وچ ۾ راڻي پنهنجون بگڙيل ساريون سيڌيون ڪري ڇڏيندي آهي، اهڙيءَ طرح راڻي راند کٽي ويندي آهي. سوداگرزادي جي زال اهو راز دل ۾ رکيو. پئي ڏينهن جڏهن راڻيءَ جا ماڻهو آيا، تڏهن هيءَ مردانو لباس ڪري، ڏاڍو سهڻو جوان بڻجي، اچي راڻيءَ وٽ حاضر ٿي.

راڻيءَ جو هيڙي سهڻي جوان کي ڏٺو، سا مٿس آڪن چڪن ٿي پيئي ۽ دل ئي نه پيئي چويس ته ڪو ههڙي سلوڪ سرد سان لڳي ڪري. پر جيئن ته هوءَ به پنهنجي قول کان مجبور هئي، تنهنڪري ويهي راند ڪرڻ لڳي. سوداگرزادي جي زال انهيءَ راند ۾ ڏورڙ هوشيار هئي، تنهنڪري هن سارين مان اک ئي نه ڪڍي جو راڻيءَ کي سارين بدلائڻ جو موقعو ملي. انهيءَ ڪري ٿوريءَ دير ۾ هوءَ راڻيءَ کان راند کٽي ويئي. انهيءَ تي راڻي ڏاڍي پشيمان ٿي ۽ پنهنجي ڪيل قول مطابق يڪدم هن جي اڳيان آئي، هٿ ٻڌي بيهي رهي ۽ چوڻ لڳي: اي سوداگر! هاڻي هي سڄي بادشاهي به تنهنجي ۽ آءٌ به تنهنجي آهيان... جيئن ڪهڻي تيئن ڪر. سوداگرزادي جي زال چيس ته: اهي ڳالهيون پوءِ ٿينديون، پهرياڻين مونکي اهو ٻڌاءِ ته جيڪي ٻيا سوداگر ۽ شهزادا تو قيد ڪيا آهن، سي ڪٿي آهي؟ تڏهن راڻيءَ چيس ته: آهي سڀ هن

شهر ۾ آهن ۽ محنت مزوري ڪري پيا پيٽ گذر ڪن. اهو ٻڌي هوءَ راڻيءَ سان ٻئي ڏينهن ملڻ جو انجام ڪري هلي ويئي.

سوداگرزادي جي زال کي پڪ ٿي ته سندس مڙس ٻه هن راڻيءَ وٽ ڦرجي فقير ٿيو هوندو، ۽ هن ئي شهر ۾ ڪٿي هوندو. تنهنڪري هوءَ مڙس کي ڳولڻ لاءِ شهر جي گهٽي گهٽي ڪري گهمڻ لڳي. آخر پڇائيندي پڇائيندي هڪڙي ٿاٿاري دڪان وٽان اچي لانگهائو ٿي. اندر دڪان ۾ ڪٿي ڄڻو نهاڙي ته سندس مڙس سوداگرزادو، ميرن ۽ ڦاٽلن ڪپڙن ۾ ويٺو لوهه ڪُٽي. مڙس جي اهڙا حالت ڏسي، هن کي ڏاڍو ڏک ٿيو. پوءِ ماڻ ميٽ ۾ هن کي ٿاٿاري کان خريد ڪري، پاڻ سان گڏ محلات ۾ وٺي آئي. کيس يڪدم عطر عنبير سان ترڙ ڪرائي، نوان ويس وڳا پهرائي، اڳي جهڙو آڇو آجرو بنايائين. سوداگرزادو جڏهن تيار ٿي اچي ويٺو، تڏهن ڪانئس خبرون چارون پڇڻ لڳي، جنهن هن کي سموري ڳالهه ڪري ٻڌائي. اها ڳالهه ٻڌي هن پنهنجي مڙس کي — جنهن اڃان کيس ڪونه سڃاتو هو — چيو ته: تون ڪوبه فڪر نه ڪر، آءٌ تنهنجي شادي هتي جي راڻيءَ سان ٿو ڪرايان. پوءِ راڻيءَ کي گهرائي حڪم ڪيائين ته: تون هن سوداگرزادي سان شادي ڪر. راڻي ڪوبه انڪار نه ڪري سگهي، ۽ ٻئي ڏينهن سوداگرزادي ۽ راڻيءَ جي شادي ٿي.

شاديءَ ٿيڻ کان ڪجهه ڏينهن پوءِ سوداگرزادي جي زال، سوداگرزادي کي پنهنجو اڳوڻو سڀ مال متاع واپس ڏياريو ۽ پنهنجي طرفان به گهڻو مال خزانو ڏيئي، راڻيءَ سميت کيس غوراب ۾ چاڙهي، پنهنجي وطن ڏانهن روانو ڪيو، ۽ پاڻ راڄ هلائڻ جي بهاني سان، اتي ئي رهي پيئي. پوءِ جڏهن هن کي پڪ ٿي ته سوداگرزادو وڃي پنهنجي وطن پهتو هوندو، تڏهن هيءَ به بادشاهيءَ جون واڳون وزيرن جي حوالي ڪري، وطن ڏانهن رواني ٿي.

هوڏانهن جڏهن سوداگرزادو اچي ماءُ پيءُ وٽ پهتو، تڏهن پيءُ کي ڏاڍي آڪڙ مان چيائين: بابا! تو ته مونکي زال پرڻائي هئي، پر منهنجي هيءَ زال ته ڏس، راڻي آهي راڻي! ائين چئي پوءِ هن پيون ته ڪيتريون ئي ٻٽاڪون سٽاڪون هڻي، پنهنجي واکاڻ پاڻ ڪئي. سوداگر، پٽ جون آهي ڳالهيون ٻڌي ۽ مال ملڪيت ڏسي، هن جي ڪارنامن تي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ وڏي ڌام ڌوم سان هڪ وڏي محفل ڪيائين. اُن محفل ۾ شهر جا وڏا وڏا ماڻهو آيا، جي سوداگرزادي جون ڳالهيون ٻڌي سندس واکاڻ ڪرڻ لڳا.

ڪجھ ڏينهن کان پوءِ سوداگرزادي جي پهرين زال به اچي اُن شهر ۾ پهتي، ۽ ڪيتريون ئي سوکڙيون پاکڙيون کڻي آئي صهري کي ڏنائين. سوداگر جو پنهنجيءَ نُنهن کي ڏٺو، سو ويتر خوش ٿيو ۽ چيائينس ته: امان! تنهنجو مڙس به اچي ويو آهي، پر ٻي زال پرڻجي آيو آهي. انهيءَ تي هن چيس ته: جيڪڏهن هو ٻي زال پرڻجي آيو آهي ته چڱو ٿيو، پر اوهين مهرباني ڪري هن کي مون ڏانهن موڪليو، ڇو ته آءٌ به سندس زال آهيان! سوداگر وڃي پٽ کي چيو، هُن ٻنهه انڪار ڪري ڇڏيو، ۽ چيائين ته: ڇا به ٿي پوي، پر آءٌ اُن ڏائڻ وٽ ڪونه هلندس. آهو ٻڌي هن ويچاري، نُنهن کي سڄي ڳالهه ٻڌائي. اتي سوداگرزادي جي زال کان ڪُل نڪري ويئي، چيائين ته: جيڪڏهن ائين نٿو اچي ته آءٌ مردانو ويس ڍڪي ٿي ويهان ۽ توهين وڃي چئوس ته تنهنجو فلاڻو ڪي فلاڻو دوست ملڻ آيو آهي. سوداگرزادي کي جڏهن آهو نياپو پهتو، تڏهن ڏاڍو خوش ٿيو ۽ انهيءَ مهل ئي هن وٽ آيو. پوءِ زال کي دوست سمجهي، هن سان ويهي ڪچهري ڪرڻ لڳو. ڳالهين مٿان ڳالهيون پئي نڪتيون، سوداگرزادو انهيءَ وچ ۾ الاجي ڪهڙا ڪُوڙ ٻَڏُوڙ ۽ ٻٽاڪون سٽاڪون هڻي وڃي پار پيو. ايتريقدر جو ائين به چيائين ته: ڪيترن ئي بادشاهن

منھنجي سارا ھہ ڀڏي، مونکي سگ ڏيڻ لاءِ منٿون ڪيون، پر مون ڪنھن کي بہ مُنھن ڪونہ ڏنو، آخر پنھنجي منھن وچي ھڪڙي وڏي بادشاھہ جي ڌيءَ سان شادي ڪري آيو آھيان! آتي زال کان بہ رھيو نہ ٿيو، سو سوداگرزادي کي سڄي ڳالھہ ڪري ٻڌايائين، ۽ آھي ڪپڙا جيڪي ٺاٺار ڪي دڪان تي پھريل ھئس، سي بہ ڪڍي ڏيکاريائينس. اھا حقيقت ٻڌي ۽ پنھنجا ڪپڙا ڏسي، سوداگرزادي شرم کان ڪنڌ ڪٽي ھيٺ ڪيو. سوداگر جي پيءُ جڏھن ھيءُ قصو ٻڌو، تڏھن عجب ۾ پئجي ويو، ۽ پٽ کي چيائين تہ: پُٽ! ھيءُ اُٿي منھنجي اکوٽي نُنھن، جنھن توکي ھيترين مصيبتن مان بچايو ۽ خير سلامتيءَ سان ھتي پھچايو، نہ تہ سرڳو سير وڃئي ھا. آتي سوداگرزادو ويتر شرمسار ٿيو ۽ زال کان آٿي معافي ورتي لڳو.

ڪي ڏينھن تہ ھنن جا اُئين خوشيءَ سان گذري ويا. پوءِ ھڪڙي ڏينھن سوداگرزادي جي زال، سڙس ۽ سھري کي ساڻ ڪري، وڻ جي ٿڙ ۾ پيل خزانو ڪڍائي، کٽي آئي، ۽ پوءِ حياتيءَ جا باقي ڏينھن ڏاڍن مزن ۾ گذارڻ لڳا.

٢٦- جاڳڻ ڪم جوان جو*

ڪنهن ملڪ ۾ هڪڙو سوداگر رهندو هو، جنهن جو پري پري تائين واپار هلندو هو. ان سوداگر وٽ اولاد سان گڏ دولت جي به ڪمي ڪانه هئي. سندس وڏا پٽ ڪانئس جدا، پنهنجي سر پيا واپار ڪندا هئا- رڳو هڪڙو ننڍو پٽ هو، جيڪو هن سان گڏ رهندو هو. جڏهن اهو ڇوڪرو جوان ٿيو، تڏهن سوداگر خيال ڪيو ته هن کي به سوداگريءَ جي پورهئي تي هيرايان. اهو خيال ڪري هن ڪيترو ئي سامان کڻي ڪري پٽ کي ڏنو، ته وڃي ٻين شهرن ۾ واپار ڪري اچي. ڇوڪرو سوداگريءَ جو سامان کڻي، نوڪر چاڪر ساڻ ڪري، سفر تي روانو ٿيو.

ڪن منزلن کان پوءِ، هڪڙيءَ منزل تي سوداگرزادي وٽ هڪڙو فقير آيو، جو هن کي هڪڙي سونهري تختي ڏيکاريائين. سوداگرزادي کي اها تختي ڏاڍي وڻي ويئي، سو فقير کي چيائين ته: اي درويش! اها تختي سونکي ڏي، آءٌ جي بدران جيڪا به قيمت گهرندين، سا توکي ملندي. فقير چيس ته: اي سوداگرزادا! تون هن تختيءَ جي قيمت ڏيئي ڪونه سگهندين، تنهنڪري انهيءَ ڳالهه تان لهي وڃ. سوداگرزادي کي تختي بنهه وڻي ويئي هئي، سو چيائينس ته: آءٌ هرڪا قيمت ڏيڻ لاءِ تيار آهيان. آخر جڏهن هي هٺ تان نه لٿو، تڏهن فقير چيس ته: تون پنهنجي سوداگريءَ وارو اهو سڀ سامان سونکي ڏي ته پوءِ تختي ڏيانءِ. سوداگرزادو زبان ڪري ويٺو

---

*هن ڳالهه جون به روايتون، وڇولي (تعلقي شهداد پور) مان مير محمد "سڪايل" ۽ لاڙ (تعلقي ٽنڊي) مان عبدالله گندري کان مليون.

هو، تنهنڪري اهو شرط قبول ڪيائين، ۽ فقير ڪان تختي ونئي، ان جي بدران پنهنجو سڀ سامان ڏئي ڇڏيائينس. ان کان پوءِ هي نوڪرن چاڪرن سميت پنهنجي وطن سوڌي آيو.

پٽس، جو ڇوڪري کي جلدئي واپس ايندي ڏٺو، سو ڏاڍو خوش ٿيو، ۽ خيال ڪيائين ته: منهنجو پٽ ڪو ڏاڍو سياڻو ٿو ڏسجي، جو هيترو سارو سامان ٿورن ئي ڏينهن ۾ وٺي آيو آهي. پر جڏهن هن سڄي ڳالهه ڪري ٻڌايس ۽ فقير واري تختي به ڏيکاريائينس، تڏهن ڪاوڙ ۾ ٽپي باهه ٿي ويو، ۽ چيائينس ته: تو ته منهنجي ڪئي ڪمائي ڪٽ ڪري ڇڏي، هاڻي يڪدم منهنجي گهر مان نڪري وڃ، ۽ خبردار جو وري سونکي پنهنجو منهن ڏيکاريو اٿئي! پٽس جا اهي گفتا ٻڌي، ڇوڪري کي ڏاڍو ارمان ٿيو. سو ساڙي ڪري، فقير واري تختي کڻي روانو ٿي ويو.

گهر مان ٻاهر نڪتو، پر خيال ڪيائين ته ڪيڏانهن وڃان! سو ڀرين ته شهر جو چڪر چاڙهي هنيائين، پر ڪوبه يار دوست ڏسڻ ۾ ڪونه آيس. آخر ٿڪجي ٽٽي پنهنجي پائرن ڏانهن ويو، جن هن کي ڏکاري حال ۾ ڏسي، حال احوال معلوم ڪري هن کي ٻهانو ڪري چيائون ته: ادا! تون اسان جي ته اکين تي، پر بابي کي خبر پوندي ته هو اسان تي به ڪاوڙبو. اهو ٻڌي ڇوڪرو يڪدم اٿي پنڌ پيو ۽ هلندي هلندي اچي ڀيڻ جي گهر وٽان لنگهيو. اتي دل ۾ خيال ڪيائين ته 'اديءَ وٽ وڃان، من اها ڪا مدد ڪري!' سو لنگهي ويو ڀيڻ جي گهر. پوءِ هي ڪيترائي ڏينهن ڀيڻس وٽ رهيو پيو هو، پر آخرڪار ڀيڻس به بيزار ٿي پئي، سو هڪڙي ڏينهن هن به ٻهانو ڏناهيو ته: ادا! سنهنجو مڙس الاجي ڇو پيو ڪاوڙجي... شايد تنهنجي ڪري ٿو ائين ڪري! ڇوڪري جو اها ڳالهه ٻڌي، سو سهي نه سگهيو ۽ ڀيڻ تي ارمان ڪندو، آتان به روانو ٿيو.

پنهنجن جا اهي حال ڏسي، ڇوڪري کي هڪڙو ڳهاٽو دوست ياد آيو، جيڪو ٻئي شهر ۾ رهندو هو. تنهنڪري هي ٻيا سڀ خيال لاهي، ان طرف روانو ٿيو ۽ هلندي هلندي اچي آتي پهتو. دوست جي در تي پهچي ٻاهران سڏ ڪيائين. دوست هن جو سڏ ٻڌي، يڪدم ٻاهر نڪري آيو ۽ هن سان ڏاڍيءَ حُب مان ڀاڪر پائي اچي مليو. پوءِ ڏاڍيءَ عزت سان وٺي وڃي گهر ۾ ويهاريائينس. هو ڪيترائي ڏينهن آتي پنهنجي دوست وٽ رهيو پيو هو، ۽ دوست به انهيءَ عرصي ۾ پنهنجي هوند آهر هن جي ڏاڍي خذمت ٿي ڪئي. آخر ڪجهه ڏينهن کان پوءِ ڇوڪري خيال ڪيو ته هاڻي دوست کي وڌيڪ تڪليف ڏيڻ مناسب نه آهي، تنهنڪري دوست کان موڪلائي، ڪنهن ٻيءَ ولايت وڃڻ جو ارادو ڪيائين. وڃڻ وقت سندس دوست کيس ڪيترائي پئسا ۽ پيون ضروري شيون ڏنيون، پر هن انهن کي هٿ به نه لاتو، ۽ دوست جي مهربانين جا شڪرانا مڃيندو روانو ٿي ويو.

هلندي هلندي هو ڪنهن ٻيءَ ولايت ۾ وڃي نڪتو. شهر ۾ گهڙيو ته ڪو به ماڻهو ڏسڻ ۾ ڪو نه آيس، آخر هڪڙي ڪچي گهر وٽ اچي بيٺو. اتي رات به ٿي ويئي هئي، سو ان گهر جو دروازو ڪڙڪائڻ لڳو. ٿوريءَ دير کان پوءِ هڪڙو پير مرد ان جڳهه مان نڪري آيو، جنهن کي چيائين ته: اي بزرگ! آءٌ پرديسي آهيان، مونکي مهرباني ڪري رات جا چار پهر پنهنجي آجهي ۾ پناهه ڏي! پوڙهي کي هن ڇوڪري تي قياس اچي ويو، سو هن کي گهر ۾ وٺي آيو. ڇوڪرو اندر اچي ڏسي ته هڪڙو نوجوان ڪنهن ڏک سببان ڪنڌ هيٺ ڪيو ويٺو آهي، ۽ ان جي پرسان سندس پوڙهي ماءُ ويٺي روئي. ڇوڪري اهو حال ڏسي، هنن کان ان جو سبب پڇيو. تڏهن پوڙهي ٻڌايس ته: ابا! هن شهر ۾ هرمهيني هڪڙو راڪاس ايندو آهي. جنهن کي هڪڙي گاڏي ان

جي ۽ ھڪڙو ماڻھو ٻڪ طور ڏيندا آھن. اڄ اھو راڪاس اچڻو آھي. بدقسمتيءَ سان ھن ڀيري منھنجي پٽ جو وارو آھي. اھا ڳالھه ٻڌي ڇوڪري ٻوڙھي کي ڪجھه دلداري ڏني ۽ چيائينس تہ: بابا! تون ڳڻتي نہ ڪر، اڄ تنھنجي پٽ جي پاران آءٌ ويندس. ٻوڙھي گھڻوئي جھليس تہ: تون پرديسي آھين ۽ منھنجو فرض آھي تہ آءٌ تنھنجي حفاظت ڪريان. پر ڇوڪري ھن جي ھڪ بہ نہ ٻڌي، ۽ ڏس پتو وٺي، تلوار کڻي آتي آيو، جتي آن' جي گاڏي اڪ ۾ ئي بيٺي ھئي. آتي دستور اھو ھوندو ھو تہ ان' جي گاڏيءَ مٿان ماڻھوءَ کي ويھاري، ان تي پوتي وجھي ڇڏيندا ھئا. اڌ رات جو راڪاس اچي انھيءَ ماڻھوءَ سوڌو آن' کائي ويندو ھو. ڇوڪري ڇا ڪيو جو ھڪڙو وڏو بُنڊ ھٿ ڪري، اھو آن' جي مٿان رکي ڇڏيائين، ۽ پاڻ گاڏيءَ جي اوٽ ۾ اگھاڙي تلوار ھٿ ۾ جھلي، ليڪي بيھي رھيو.

ڇوڪري ويچاري سڄو ڏينھن مسافري ڪئي ھئي، ۽ ھن وقت تائين اک ٻوٽڻ جو ئي موقعو نہ مليو ھئس... پيو وري ان وقت ڏاڍي ٿڌڙي ھوا پئي لڳي، سو ھن کي جھوٽو اچي ويو، ۽ جھوٽي ۾ مٿو وڃي گاڏيءَ سان لڳس. اتي وري ھوشيار ٿيو، ۽ خيال ڪيائين تہ اھڙي ڪا ڳالھه ڪجي جو ننڊ نہ اچي. نيٺ خيال آيس تہ، ڇو نہ اھا تختي ڪڍي ويھي پڙھان؟ ڏسان تہ سھي تہ آن تي ڇا لکيل آھي! خير، تختي ڪڍي پڙھيائين تہ ان تي لکيل ھو: 'پيءُ لٻھي جو، ماءُ بي لٻي، پاءُ لبھي جو، پيڻ لبھي جي، يار سھل جو، جاڳڻ ڪم جوان جو.' اھو پڙھي، ڇوڪري دل ۾ چيو تہ ڀلي، ڳالھه واقعي سچ ٿي ڏسجي...بابو برابر لٻھي جو ھو، جو بنا لبھي جي گھر سان ئي ڪڍي ڇڏيائين، ماءُ بيشڪ بي لٻي ھئي، جا مون تان ساھ صدقو ڪندي ھئي. ڀاءُ ۽ ڀيڻ بہ لٻي جا ثابت ٿيا ۽ دوست بہ واقعي وقت تي ڪم آيو. ٻر

هاڻي ڏسجي ته جاڳڻ ڪم جوان چو ڪيئن آهي! اهي ئي ڳالهيون سوچيندو خبرداريءَ سان سجاڳ ٿيو ويٺو رهيو. اوچتو پريان ڳجگوڙ جو آواز ٻڌڻ ۾ آيس، ڏسندي ئي ڏسندي، راڪاس واچوڙي وانگر اچي انَ جي گاڏيءَ مٿان ڪريو. ڇوڪري ڇا ڪيو، جو هڪدم پاڻ سنڀالي. ڦڙتيءَ سان راڪاس جي ڪنڌ تي زور سان ترار وهائي ڪڍيائين. ڌڪ لڳڻ سان راڪاس جي سسي ٻُل ڏيئي وڃي پري ڪري. اهو ڏسي ڇوڪرو ڏاڍو خوش ٿيو. پوءِ ته راڪاس جي سِسي ۽ پڇ وڍي، پاڻ سان کڻي سڌو پوڙهي جي گهر آيو. ۽ لت ڪوڙي سمهي پيو.

صبح جو پوڙهو آئي ڏسي ته ڇوڪرو ته مزي سان آگهور ننڊ ۾ سُتو پيو آهي. هن کي ڏاڍو عجب لڳو ۽ ساڳئي وقت خوشي به ٿيس، سو ڇوڪري کي ننڊ مان جاڳائي خبرچار وٺڻ لڳو. ڇوڪري کيس سڄي ڳالهه ڪري ٻڌائي ۽ راڪاس جي سسي ۽ پُڇ به ڪڍي ڏيکاريائينس. صبح سان اها ڳالهه سڄي شهر ۾ پکڙجي ويئي. تان جو وڃي بادشاهه جي ڪنن تائين پهتي. ان ڳالهه تي بادشاهه به ڏاڍو خوش ٿيو ۽ هڪدم ماڻهو موڪلي ڇوڪري کي پاڻ وٽ گهرايائين، ۽ چيائينس ته: اي ڇوڪرا! مون اهو قول ڪيو هو ته جيڪو ماڻهو ان راڪاس کي ماريندو، آن کي پنهنجي ڌيءَ جو سڱ ڏيندس. ان کان پوءِ بادشاهه ڏاڍي ڌام ڌوم سان پنهنجي ڌيءَ جي شادي آن ڇوڪري سان ڪرائي.

ڪجهه ڏينهن آتي آرام ڪرڻ کان پوءِ، ڇوڪري بادشاهه کان وطن ورڻ جي موڪل ورتي. هن کين خوشيءَ سان اجازت ڏني، ۽ وڃڻ وقت کين پنهنجي اڌ ملڪيت به ڏنائين. پوءِ ڪيترا نوڪر چاڪر ساڻ ڏئي، هنن کي وطن روانو ڪيائين. ڇوڪرو ڏاڍي شان مان سان منزلون ڪندو، پنهنجي دوست سان ملندو، جڏهن پنهنجي شهر کي ويجهو پهتو، تڏهن شهر جي

ٻاهران ٿي منزل ڪيائين، ۽ پنهنجي پيءُ ڏانهن نياپو ڏياري موڪليائين. پٽس، جو منزل جي اهڙي ٿاهر ٿوهر، ڏٺي ۽ ايترا نوڪرچاڪر ڏٺا، سو پهرين ته اعتبارئي نه پيو اچيس ته ڪو واقعي اهو قافلو سندس پٽ جو ٿي سگهي ٿو؛ پر پوءِ جڏهن پٽ کي اکين سان ڏٺائين، تڏهن خوشيءَ ۾ وڏي اچي ٻاکر پاتائينس ۽ ڏاڍيون دعائون ڪيائينس. ٻائرن جو هن جو هيڏو بخت ڏٺو، سي به مڙئي اچي ٻرسان ٿيڻس. اهڙيءَ طرح چوڪري تيءَ پيءُ به راضي ٿيو ۽ ٻائر به وري هن جا ٿي پيا... پوءِ هو وري سڀئي گڏجي گذارڻ لڳا ۽ حياتيءَ جا باقي ڏينهن ڏاڍا سکيا آسودا گذاريائون.

٢٧. اسلهہ مانڪ سوداگر*

هڪڙو هو سوداگر، جنهن کي ڏن ڏولت جي ته ڪمي ڪانه هئي، پر اولاد جي نعمت ڪان محروم هو. ان ڪري ڏڻيءَ جي درگاهه ۾ پاڌائيندو رهندو هو. نيٺ هن کي هڪڙو پٽ ڄائو، جنهن جو نالو رکيائين "اسلهہ مانڪ" ۽ کيس ڏاڍي لاڏ ڪوڏ سان پالڻ لڳو. هڪڙي ڀيري سوداگر دستور موجب مال متاع جا ٻيڙا ڀرائي، ڏيساور روانو ٿي ويو ته واٽ تي غورابن ۽ ٻيڙن کي اچي طوفان وڪوڙيو. هنن گهڻئي حيلا هلايا، پر ڪجهہ به نه وريو، ۽ سوداگر پنهنجي سموري مال‌اسباب سميت ٻڏي ويو.

هن واقعي جي خبر جڏهن سندس زال کي پهتي، تڏهن هوءَ ويچاري هيڪر ته بيحال ٿي پيئي، پر ڪير ٿو قدرت جي آڏو اچي! نيٺ خدا جي رضا تي راضي رهي، هوءَ پنهنجي پٽ جي پرورش ڪي لڳي رهي. ڇوڪري کي علم سان گڏ واپار جو فن به سيکاري پڪو ڪيائين، ۽ جڏهن هو جوان ٿيو، تڏهن سندس شادي ڏام ڌوم سان ڪرائي، اها آس به پوري ڪيائين. جيتوڻيڪ سوداگر به گهڻوئي مال دولت ڇڏي ويو هو، ته به ڪاڏي کوهہ کٽيو وڃن. اسلهہ‌مانڪ سوچيو ته پنهنجي پيءُ جي پونجي به باقي اچي بچي آهي، ويهي ڪيترو کائبو! ڪجهہ لوچڻ گهرجي ۽ پنهنجي اباڻي ڌنڌي کي شروع ڪرڻ گهرجي.

آخر ماءُ کان موڪلائي، پنج سؤ مهرون ساڻ کڻي اٺي ڏيساور تي هليو. هلندي هلندي هن کي اهڙيءَ جڳهہ تي

---

* هيءَ ڳالهہ وچولي (تعلقي ٽنڊي الهيار) مان الله بچايي جروار کان ملي.

اچي اڌي رات پيئي، جتي ڪاٻه وسنئن ڪانه هئي. ويچارو حيران ۽ پريشان، وڃي سو وڃي ڪيڏانهن! نيٺ ٻي ڪا واهه نه ڏسي منهن سامهون وري اٿي پنڌ پيو. ٿورو گهڻو پنڌ ڪيائين ته ڇا ٿو ڏسي ته سامهون هڪڙي سائي وڻ جي هيٺان ڪو درويش پلٿي ماريو مراقبي ۾ ويٺو آهي. اهو ڏسندي ئي هن کي ٿورو گهڻو ڌڏ ٿيو، ۽ درويش جي ويجهو وڃي ڪجهه ڪجهه گهريائين. ڏاڍا حيلا هلايائين پر درويش ڪجهي ئي نه! آخر گهڻين منٿن کان پوءِ، درويش چيو ته: بابا! منهنجي هر گفتي جي قيمت، سؤ مهرون آهي، جي ڏين ته توکي هڪ گفتو ٻڌايان. اسلهه ماڻڪ خيال ڪيو ته، سياڻي جي صلاح سؤ مهرن ۾ به سستي، سو هڪدم ڇهه سؤ مهرون هميانيءَ مان ڪڍي ڪڍي درويش جي اڳيان رکيائين. درويش چيس ته: ساٿي جوئي هجي، سو ڀلو! اسلهه ماڻڪ دل ۾ چيو ته، ڀلي! درويش ته واهه جو گفتو ٻڌايو آهي... چو نه اهڙي الله لوڪ کان ٻيا به ٻه گفتا ٻڌجن! سو باقي رهيل چارئي سؤ مهرون به ڪڍي اڳيان رکيائينس. جنهن تي درويش چيو ته: پرائي گهر وڃڻ، ته چڱو آهي جاڳڻ، پرائي پلنگ تي ويهڻ کان اڳ، ڀلو آهي پٽڪو سنڀالڻ، پيو ڀلو آهي ته پرائي چوڻ ۽ حرصائڻ تي نه لڳڻ، سڀ کان ڀلو آهي پنهنجي ڪاوڙ ڪائڻ.

اسلهه ماڻڪ اهي گفتا ٻڌي، پلاند ڇنڊي درويش کان موڪلائي اٿي هليو. درويش جا گفتا دل ۾ ياد ڪندو جيئن جيئن هلندو پئي ويو، تيئن هن جو پهريون گفتو اچي دل ۾ ويٺس ته "ساٿي جوئي هجي، سو ڀلو". خيال ڪيائين ته هن بيابان ۽ اونداهيءَ رات ۾ ڪنهن طرح پنهنجو ساٿي ڳولي هٿ ڪريان. تان جو سندس نظر اوچتو وڃي هڪ ڇاهي تي پيئي. دل ۾ چيائين ته، بس اڄ منهنجو اهوئي ساٿي آهي. سو ڇا ڪيائين جو پٽڪي جو پلاند ڦاڙي، ڇاهي جي ڄنگهه ۾ ٻڌي، هڪ وڻ جي ٽڙ سان اٽڪائي، پاڻ وڃي اُن وڻ تي

چڙهي ويٺو. هڪ رات اونداهي، پيو رڳو جهنگ، سو جهنگلي جانورن جي رڙين سندس ساهه ئي سڪائي ڇڏيو. ساري رات جاڳندي ۽ ڏڪندي گذاريائين. جڏهن ڏينهن ٿيو، تڏهن مس مس وڃي ساهه پيٽ ۾ پيس. لهي جو ڏسي ته ڪيترا نانگ وڻ جي پاڙ وٽ مئا پيا آهن، جي سڀ انهيءَ چاهي ماريا هئا. پوءِ ته درويش جي سيني گفتن لاءِ هن کي هيڪاري قدر ٿيو، ۽ انهن تي عمل ڪرڻ جو پڪو ارادو ڪري، چاهي کي وڻ مان چوڙي اڳتي راهي ٿيو.

هلندي هلندي جڏهن سنجهند ٿي، تڏهن هڪڙو ته گرميءَ هلاڪ ڪيس، پيو اڃ ۽ بک، بيزار ڪيس، سو ساٿو ئي هڪڙي هنڌ ويهي رهيو. اتي جان کڻي ڏسي ته واهواهه! سامهون هڪ عاليشان بادشاهي شهر بيٺو آهي. سو هو لنگهي ويو ان شهر ۾. چا ڏسي ته ساٿهو تمام آسودو، شهر نهايت سهڻو، رستا ۽ بازاريون عاليشان، جتي هر قسم جو واپار عام جام پيو هلي. پر هي ويچارو اهو ئي هٿين خالي، ويڳاڻن جيان اتي گهمندو رهيو، ڏانهس ڪنهن نهاريو به ڪونه. سڄي شهر جون بازاريون ۽ گهٽيون گهميو، پر ڪيس ڪنهن ٽڪر جي به صلاح ڪانه ڪئي. آخر هڪ اهڙيءَ گهٽيءَ ۾ پهتو، جتي دهلن دماسن جو ڌمچر متو پيو هو، هرقسم جا طعام پئي تيار ٿيا ۽ ورهايا. ڪيئي دعوتي ڪاج ڪايو، خوشيون ڪندا پئي ويا، ۽ ڪيئي پئي آيا. پر هن ڪنهن جي اڳيان ڪڏهن هٿ ڪونه ٽنگيو هو، سو پنهنجي پتلي بُسڪ، پرم جي، شل نه وڃي شان، چئي، ڪٽي چُپ ڪيائين. هلندي هلندي جڏهن گهوٽ جي گهر جي دروازي تي پهتو، تڏهن سامهون گهر جي مالڪياڻي ڏٺائين، جا ستر سالن جي پوڙهي هئي، هوءَ ساڳئي وقت کلي به پئي ۽ رُني به پئي. اهو نظارو ڏسي هن کان رهيو نه ٿيو، ۽ ويجهو وڃي مائيءَ کان انهيءَ جو سبب پڇيائين. مائيءَ گهڻوئي ٽاريو، پر هن جي ايلازن سنئن تي چيائين ته: ابا!

تون کي ٻاهر جو پرديسي ٿو ڏسجين. اماڻ چيس ته:
امڙ! برابر ائين آهي. هاڻي مهرباني ڪري سونکي سڄي ماجرا
ٻڌاء. مائيءَ چيس ته: ابا! اسين طبيب آهيون...هن شهر ۾
اسان‌جا ستر گهر آهن. هتي جي بادشاهه جي هڪ سڪيلڏي
ڌيءَ آهي، جا ڪيترن ڏينهن کان بيمار آهي، ۽ ان جو
واري تي اسان جا مڙس ماڻهو علاج ڪندا آهن. پر جيڪو
به هن جي مرض جي سڃاڻپ نه ڪري، سگهندو آهي، تنهن
کي بادشاهه هڪ گهڙي به موت کان مهلت نه ڏيندو آهي.
تان جو اسان جا ڪيترائي وارث قاسيءَ تي چڙهي چُڪا
آهن، ۽ اڄ ڏينهن تائين شهزاديءَ جو ڪوبه ماڻهو
مرض سُڃاڻي نه سگهيو آهي. سياڻي سنهنجي پوٽي جي
علاج ڪرڻ جو وارو آهي، سو ستان علاج ڪري نه سگهي
۽ بادشاهه کيس قاسيءَ چاڙهائي ڇڏي، تنهنڪري اڄ هن جي
شادي ڪرايان ٿي، جيئن اڪـو پوءِ سندس مراد اکين سان
ڏسي ڇڏيان! هاڻي جڏهن هي شادمانو ڏسان ٿي ته کيلان
ٿي، پر جڏهن سندس قاسيءَ وارو موت اکين آڏو ٿو اچيس،
ته اکين مان لڙڪ وهيو ٿا اچن! ائين چئي مائي اچي اوڇنگارن
۾ پيئي، ۽ روئڻ کان بس ئي نه ڪري، تڏهن اماڻ
کي ڪهل اچي ويئي، ۽ مائيءَ کي چيائين ته: امان! تون
ڪو اونو نه ڪر، تنهنجي پوٽي جي بدلي آءٌ انهيءَ قاسي
تي چڙهندس! مائي اهو ٻڌي ڏاڍي خوش ٿي ۽ کيس وٺي
وڃي اندر گهر ۾ ويهاريائين، ۽ هن جي هرطرح سان خاطري
ڪرڻ لڳي. سڀ ماڻهو سندس احسان ۽ ٿورو مڃڻ، ۽ هن
کي اکين ۾ جاءِ ڏيڻ لڳا. تان جو اهو ڏينهن آيو، جنهن
ڏينهن پوڙهيءَ جي پوٽي کي شهزاديءَ جي علاج لاءِ
وڃڻو هو.

صبح جـو سوير بادشاهي فرمان جاري ٿيو ته، حڪيم
اچي درٻار ۾ حاضر ٿئي! تڏهن اماڻ، پوڙهيءَ جي پوٽي

بدران وچي دربار ۾ حاضر ٿيو. بادشاهه جو اهو به عهد هو ته جيڪو حڪيم شهزاديءَ کي هن مرض مان ڇڏائيندو، تنهن کي شهزاديءَ جي پانهن ۽ اڌ راڄ اڌ پاڳ عنايت ڪندس. املهه ماڻڪ دربار ۾ پهتو، ته بادشاهه هنن کي ساڻ ڪري محلات ۾ وٺي ويو. شهزاديءَ کي ڏسڻ سان املهه ماڻڪ جا ته حوصلا ئي خطا ٿي ويا ... سندس وار وار ڪنبڻ لڳو، چاڪاڻ ته شهزاديءَ کي بيماريءَ جي شدت سبب ڪاٻ سرت ڪانه هئي، ۽ هوءَ سڄي سڄي ڏهل ٿي پيئي هئي. هن ويچاري مسافر کي ڪهڙي خبر ته حڪمت ڪهڙيءَ بلا جو نالو آهي. کيس فقط هڪ رات جي مهلت ڏني ويئي، ته جيئن هو مرض کي چڱيءَ طرح سڃاڻي سگهي ۽ پوءِ سوچي سمجهي ان جو علاج ڪري، ٻيءَ صورت ۾ هن لاءِ ڦاسي ته اڳيئي تيار هئي. کيس انهيءَ ساڳئي ڪمري ۾ رهايو ويو، جنهن ۾ شهزادي هئي. هن جي اکي ئي ننڊ ڦٽي ويئي هئي، هيڪاري جو درويش جو گفتو ياد آيس ته، ”پرائي گهر وڃڻ، ته چڱو آهي جاڳڻ“ — سو هوشيار ٿي ويهي رهيو. جڏهن اڌ رات گذري، تڏهن ڇا ٿو ڏسي ته هڪ ڪئو ڀر مان نڪري، تاڙي وڄائي چوڻ لڳو ته: پيلي! اهڙو ڪو آهي ئي ڪونه، جو پيٽ جي بلائن کي ماري! ائين چئي ڪئو پنهنجي ڀر ۾ هليو ويو، اتي وري شهزاديءَ جي وات مان هڪ بلا نڪري چوڻ لڳي ته: هي سڻو ڪئو اسان کي مارڻ جون پيو صلاحون ڏئي، ۽ پاڻ جو هيرن جواهرن جي ڍير تي قبضو ڪيو ويٺو آهي، ڪو اهڙو ماڻهو ڪونهي جو گرم تيل ڪٽي آن جي ٻر ۾ وجهي ته ماريو مري ڪپي وڃي! بلا ايترو چئي گم ٿي ويئي. املهه ماڻڪ اهو ٻڌي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ چوڻ لڳو ته: پيلي واهه! منهنجو جاڳڻ ته صاب پيو، پر هاڻي پيٽ جي بلائن مارڻ جو نسخو ڪٿان اچي! ٻئي ڏينهن بادشاهه کي، هن مرض جي سڃاڻپ

پڌائي، ۽ چيائين ته: رکو الله تي، شام تائين اهڙو ٿو نسخو تيار ڪري وٺان، جو صبح ٿيندي ئي شهزادي چڱي ڀلي... پر مونکي رکو گهر تائين وڃڻ ڏيو! بادشاهه کان موڪلائي، پوءِ هو سڌو ان پوڙهيءَ وٽ آيو، ۽ پڇيائينس ته: امڙ! ڪو پيٽ جي بلائن مارڻ جو نسخو وڏن کان پڌل سڻل اٿئي؟ پوڙهيءَ چيو ته: ابا! پيٽ جي بلائن مارڻ جا نسخا هونئن ته گهڻا، پر هيءُ هڪڙو سڀني ۾ يڪ ٽڪ نسخو آهي. رسُول، چوَرُ، ڪارا مرچ، نم جا پن ۽ هيگ گهوٽي ڪٽي ڪارائجن، ته بلا بلا جي ذات ٽڪرا ٽڪرا ٿي اچي ٻاهر سٽبي. اسلهہ مائڪ اها دوا تيار ڪرائي سڌو اچي بادشاهه وٽ حاضر ٿيو ۽ وڃي شهزاديءَ کي ڪارائڻ شروع ڪيائين. قدرت خدا جي، جو ٻهرئين ئي وزن سان شهزاديءَ جي پيٽ مان بلائون ٽڪر ٽڪر ٿي نڪرڻ شروع ٿيون، ۽ ٿيندي ٿيندي شام تائين هوءَ چڱي ڀلي ٿي پيئي. بادشاهه ڏانهن هڪدم ماڻهو ويو. جو ڏيءَ کي ڏسڻ لاءِ ڊوڙندو آيو، ۽ شهزاديءَ کي چاق چڱو ڀلو ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو. پوءِ اسلهہ مائڪ کي ساڻ ڪري، دربار ۾ آيو، جتي کيس انعام اڪرام ڏيئي، خلعتون ٻهرائي انجام موجب هن سان شهزاديءَ جي شادي جو اعلان ڪيائين. ڪن ڏينهن پڄاڻان، ڏاڍي ڌام ڌوم سان بادشاهه هن جي شادي ڪرائي، هن کي پاڻ سان گڏ تخت تي ڪٽي ويهاريو. پوءِ شهزادي ۽ اسلهہ مائڪ پاڻ ۾ خوش گذارڻ لڳا. هڪڙي ڏينهن ڪٽي وارو خزانو به ڪڍي پنهنجي هٿ ڪيائون.

اسلهہ مائڪ جو ايڏو شان مانُ ڏسي، اڳين وزيرن ۽ اميرن جي دل ۾ اچي حسد جاڳيو، سي ڳجهه ڳوهه ۾ کيس ختم ڪرڻ جون سٽون سٽڻ لڳا. نيٺ هنن چا ڪيو، جو شهر کان ٻري هڪڙو عاليشان محلات تيار ڪرايائون، جنهن ۾ هڪڙي هنڌ اونهون کوهه کٽائي، ان جي تري ۾ ڀالا

کوڙي، کوھ جي سنھن تي اھڙو پلنگ رکائي ڇڏيائون، جيئن ويھڻ سان ماڻھو وڃي کوھ ۾ ڪري ۽ مري وڃي. اھو بندوبست ڪري ھڪڙي ڏينھن امله مانڪ کي انھيءَ محلات ۾ دعوت ڏنائون. سندس پلنگ انھيءَ کوھ تي ڪٽي رکيائون. ھو آن ڏينھن تي انھيءَ محلات ۾ آيو ۽ اميرن وزيرن طرفان بندوبست ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو. ھنن کيس گھمائي ڦيرائي آڻي کوھ واري پلنگ تي ويھاريو ٿي ته کيس درويش جو ٻڌايل گفتو ياد آيو ته 'پرائي پلنگ تي ويھڻ کان اڳ، پلو آھي ٻڪھ سنڀالڻ'. پوءِ پنھنجي پير سان پلنگ کي اچان ڏوروز زور ڏنائين ته پلنگ وڃي کوھ ۾ ڪڙڪو ڪيو! اھو حال ڏسي ھڪدم واپس اچي بادشاھ سان سربستو احوال ڪيائين. بادشاھ اھو ٻڌي سخت ناراض ٿيو ۽ جيڪي به امير وزير انھيءَ سازش ۾ شريڪ ھئا، تن کي شھر نيڪالي ڏيئي ڪڍي ڇڏيائين. امله مانڪ پوءِ اتي سک سلامتيءَ ۽ خير خوبيءَ سان گذاريندو رھيو.

ھڪڙي ڏينھن ھن بادشاھ کي عرض ڪيو ته: جيئندا قبلا! مونکي اجازت ڏيو ته آءٌ پنھنجي ملڪ وڃي پنھنجا ٻار ٻچا وٺي اچان. بادشاھ کيس خوشيءَ سان موڪل ڏيئي، ھن جي سفر جي بندوبست ڪرڻ لاءِ حڪم ڏنو. امله مانڪ عرض ڪيو ته: جيئندا قبلا! آءٌ اڪيلوئي وينديس مونکي فقط ھڪڙو گھوڙو ملي. الله ۾ اميد آھي ته جلدي اچي حاضر ٿيندس. پاڻ ڇٽي موڪلائي توڪلائي، گھوڙي تي سوار ٿي پنھنجي ملڪ روانو ٿيو.

ھلندي ھلندي ھڪڙي ڏينھن، رستي ۾ ھڪڙي نوجوان ۽ تمام سھڻي عورت اچي سندس اڳيان جھليو ۽ چيائينس ته: آءٌ تنھنجي زال، تون منھنجو مڙس، پلائي ڪري مونکي پاڻ سان وٺيو ھل! ھيءُ ھڪو ٻڪو ٿي

ڪجهہ سوچڻ لڳو تہ ايتري ۾ درويش جو گفتو ياد آيس ”تہ پيلو آهي ڏارئين جي چئي تي نہ لڳڻ“. سو جيئن تيئن ڪري هن ڪان ڪسڪي روانو ٿيو. ٿورو اڳتي هليو، پٺتي جو نظر ڪري تہ اها عورت هڪ ٻئي مسافر کي ورايو بيٺي آهي، ۽ هن بہ اڳيان پوءِ جاچڻ کان سواءِ وڃي ڪٽي پاڻ سان پيلهہ چاڙهيس. ايتري ۾ پٺيان ڊنبلو گهوڙي سوارن جو اچي سٽن ڪڙڪيو، جن نہ ڪئي هم نہ تم، تلوار سان مسافر کي تنبي چڏيائون، ۽ ان عورت کي گرفتار ڪري، جتان آيا هئا، اوڏانهن ويندا رهيا. پڇا ڳاڇا تي معلوم ٿيس تہ: اها عورت هڪ اميرزادي هئي، جنهن جي زوريءَ ٻئي شادي ڪرايائون، سو بچڻ لاءِ حويليءَ مان ڀڄي نڪتي هئي، اهو حال ڏسي هن ڏاڍيءَ جا شڪرانا ڪيا تہ چڱو جو وات ويندي، اٿواقف ۽ ڏارئين جي چئي تي نہ لڳس، نہ تہ سنهنجو حال بہ هن مسافر جهڙو ٿئي ها!

اهڙيءَ طرح هلندي هلندي جڏهن ڳوٺ پهتو، تڏهن آڌي رات ٿي وئي هئي، ۽ پنهنجي دروازي تي گهوڙو ٻڌي، اچان اندر گهڙيو تہ گهر جي اڱڻ ۾ ڏٺائين تہ سندس ماءُ هڪڙيءَ کٽ تي ڏار بستي پيئي آهي، پر زال هڪڙي ڳڀرو جوان سان گڏ ستي پيئي آهي. اهو حال ڏسي حيرت ۾ پئجي ويو ۽ دل ۾ چيائين تہ، هي ڪمينو ڪير، جو ايتري جرئت ڪري سنهنجي گهر ۾ اچي ستو آهي؟ ڪيس پنهنجيءَ زال جي چال تي شڪ جاڳيو، ۽ ترار ڪڍي ارادو ڪيائين تہ: ڏڪ هڻي ٻنهي کي پورو ڪريان، پر پوءِ درويش جو پنجون گفتو ياد پيس تہ: ”پيلو آهي پنهنجي ڪاوڙ کائڻ“. يڪدم ترار مياڻ ۾ وجهي، ماءُ کي اٿاريائين، ۽ کانئس پڇيائين تہ: هيءُ ڪير آهي؟ ساڻس چيس تہ: ابا! هيءُ تنهنجو پٽ آهي، جو تنهنجي وڃڻ کان پوءِ ڄائو — ماءُ پٽ ٻئي گڏ ستا پيا آهن. اهو ٻڌي اسلهہ ماڻڪ ڏاڍو خوش ٿيو. ايتري ۾

سمورا ڀاتي سڄاڳ ٿيا، ۽ هڪبئي سان ملي ڏاڍي خوشي ڪيائون.

ٿوري گهڙي ڏينهن، هو سڀني ڀاتين کي وٺي، وري وڃي بادشاهيءَ پهتو ٿيو، ۽ صهري جي گذاري وڃڻ تي، سڄي تخت بخت جو مالڪ ٿي، ڏاڍي انصاف سان حڪومت هلائڻ لڳو.

—

٢٨- پڳ، ڪنهن جي؟*

هڪڙو هو بادشاهه، جنهن کي اولاد ٿيندو ئي ڪونه هو. اولاد جي ڪري، هن هڪبئي پٺيان چار شاديون ڪيون، پر ڪنهن مان به اولاد ڪونه ٿيس. هڪڙي ڏينهن بادشاهه کي خبر پيئي ته ڪو ڪامل درويش آيو آهي، جو خدا کان گهري، هرڪنهن جي دل جون مرادون پيو پوريون ڪري. سو پٺي ڏينهن هيءُ به اڪيلو ئي اڪيلو، پيرين اگهاڙي اچي ان درويش وٽ حاضر ٿيو. درويش هن جو ايترو عقيدو ڏسي دعا ڪيس. اتي بادشاهه جي دل کي ڪجهه ڏڍ آيو، هو فقير کان موڪلائي، واپس پنهنجي محلات ڏي روانو ٿيو.

قدرت خدا جي، جو سال کن کان پوءِ بادشاهه کي چئني راڻين مان، ساڳئي وقت چار سهڻا شهزادا ڄاوا. ڏاڍو خوش ٿيو ۽ انهيءَ خوشيءَ ۾ سڄي ملڪ ۾ ڏاڍايون خير خيراتون ڪيائين ۽ خوب جشن ملهايائين. خير خيراتون ۽ خوشيون پورا چاليهه ڏينهن پئي هليون. خير، شهزادا به اڄ ننڍا سڀاڻ وڏا، نيٺ اچي جوان ٿيا. چارئي شهزادا پنهنجيءَ پَر ۾ پڙهي لائق ۽ قابل ٿيا، ۽ هر فن ۾ ڪامل ٿيا. آخر هڪڙي ڏينهن بادشاهه جي عمر جا ڏينهن به اچي پورا ٿيا ۽ هن فاني دنيا مان چالاڻو ڪيائين. جڏهن بادشاهه کي دفن ڪري واپس آيا، تڏهن چئني شهزادن پاڻ ۾ گڏجي صلاح ڪئي ته: هاڻي پاڻ مان تخت تي ڪنهن کي ويهارجي- جو ته پاڻ چارئي

* هيءَ ڳالهه وچولي (تعلقي شهدادپور) مان ميرحسن ۽ ڪاڪيل ڪان ملي.

پائر ھڪجيڏا آھيون ۽ ڪنھن کي ٻہ اھا خبر ڪانھي تہ ٻاڻ مان ڪير وڏو آھي! آخرڪار صلاح ٻيھاريائون تہ فلاڻي ملڪ ۾ بابي جو ھڪڙو گھاٽو دوست قاضي آھي، چو نہ ھلي ان کان صلاح وٺجي! اھو ارادو ڪري، ھي چارئي شھزادا سھي سنيري آٿي آن ملڪ ڏانھن روانا ٿيا. منزلن تي منزلون ڪندا، پڇائيندا اچي قاضيءَ جي گھر پھتا. ھو کين ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو. ڪائڻ حال احوال ورتائين. جڏھن شھزادن کيس سربستو احوال ٻڌايو، تڏھن ھن کين چيائين تہ: پٽ! اوھين دلجاءِ ڪريو— آءٌ سڀاڻي اوھان کي فيصلو ٻڌائيندس، پيلي، اڄ آرام ڪريو ۽ مسافريءَ جو ٿڪ ڀڃو.

قاضي، شھزادن کي اوطاق تي وٺي ويو، پنھنجن نوڪرن چاڪرن کي ھنن جي خدمت چاڪريءَ جون ھدايتون ڪري، پنھنجي گھر موٽي ويو. جڏھن سانجھيءَ جي مھل ٿي، تڏھن وري شھزادن وٽ آيو، ۽ ھر ھڪ شھزادي کان پڇڻ لڳو تہ: ڪاڏي پيتي يا ڪنھن ٻيءَ شيء جي ڪا خاص ضرورت ھجي تہ بي حجاب ٻڌايو تہ اھا پوري ڪئي وڃي! تڏھن ھڪڙي شھزادي چيو تہ: سنھنجي رات جي کاڌي لاءِ جيڪڏھن سڳداسي چانور ھجن تہ بھتر. ٻئي شنھزادي چيو تہ: منھنجي لاءِ سينھن جي نج ڪير جو جيڪڏھن بندوبست ٿي سگھي، تہ ڏاڍو سٺو. وري ٽئين شھزادي کان پڇيائين، جنھن چيو تہ: سونکي رات جو شراب جو ڍڪ ملي وڃي تہ چڱو. چوٿين شھزادي چيو تہ: رات جو سنھنجي اڳيان ڪا خوبصورت عورت صرف ويٺل ھجي، ۽ آءٌ رڳو پري کان ويٺو ان جو ديدار ڪريان!

رات جو قاضي صاحب ھرھڪ جي پسند موافق سڳداسي چانور، سينھن جو نج ڪير ۽ شراب حاضر ڪري ڏنو، پر چوٿين شھزادي جي خواھش تي سنجھي پيو تہ اھڙي حسين عورت ڪٿان اچي! نيٺ خيال ڪيائين تہ منھنجي ڌيءَ ويٺل آھي، چو نہ اھا وٺي وڃي وٽس ويھاريان ... نياڻيءَ

جي لڄ پت الله رکندو، ۽ هو ٻہ تہ اشراف شهزادا آهن. تنهن کانسواءِ هن جي رکو سامهون ويٺو آهي. پوءِ رات جو پنهنجي ڌيءَ کي وٺي اچي شهزادي جي سامهون ويهاري ويو. اهڙيءَ طرح هر ڪنهن شهزادي کي پنهنجيءَ پسند جي چيز ملي ويئي، ۽ هو وڃي آرامي ٿيا.

جڏهن خير سان صبح ٿيو، تڏهن قاضي، شهزادن کان حال احوال وٺڻ آيو ۽ پهريائين، پهرئين شهزادي کان حال احوال پڇيائين، جنهن چيو تہ: سائين منهنجا! منهنجي رات ڏاڍي تڪليف سان گذري- ڇو جو سڳداسي چانور تہ ڪونہ هئا، رڳو ٻصرن جي ڪڙهي هئي! اهو ٻڌي قاضيءَ کي ڏاڍو عجب لڳو. خيال ڪيائين تہ مون سڳداسي چانور تيار ڪرايا هئا، سا وري ٻصرن جي ڪڙهي ڪيئن ٿي پئي! خير، هي اهو سوچيندو وري ٻئي شهزادي وٽ آيو. ٻئي شهزادي چيس تہ: سائين، حال وري کهڙو ٿا پڇوا مينهن جو کير مليو ٿي ڪونہ، باقي گڏهہ جي کير جي ڏيڪ سا گهٽئي هيس! اها ڳالهہ ٻڌي، قاضي هيڪاري حيرت ۾ پئجي ويو. وري جو ٽئين شهزادي وٽ آيو ۽ حال احوال پڇيائين تہ اُن وري ڳالهہ ٿي نئين ٻڌايس- چي: شراب تہ ڪونہ مليو، باقي ٻساٽن جي مٽيءَ ۾ مليل شراب برابر هوا! قاضيءَ جو اهو ٻڌو، سو ماٺ ميٺ ۾ وري چوٿين شهزادي وٽ آيو، ۽ اچي پڇيائينس تہ: بابا! ڏي خبر- رات تہ خير سان گذري يا نہ؟ تڏهن اُن تہ وري اهڙي ڳالهہ ٻڌايس جو پيرن هيٺان زمين ٿي نڪري ويس. هن چيس تہ: سائين! رات کهڙي حبشڻ سوڙ ڏئي موڪلي هيئو؟ ننڊ تہ ننڊ جي ماڳ، مرکو ٿي سڄي رات طبيعت بيقرار رهي.

قاضي اهي ڳالهيون ٻڌي سڌو پنهنجي گهر آيو ۽ پهريائين چانورن واري سوديءَ کي گهرايائين ۽ اُن کي چانورن واري حقيقت ڪري ٻڌايائين. سودي وري جنهن زميندار کان چانور ورتا هئا، ان کي وٺي آيو. جڏهن قاضيءَ ان زميندار کي اها چانورن

واري حقيقت ٻڌائي، تڏهن هن چيو ته: سائين! چانورن ۾ پيو ته ڪوبه کوٽ ڪونه هو، باقي ائين سو آهي ته مون پنهنجي سُهڙ واري زمين ۾ — جيڪا اڌ جي منهن ۾ آهي — بصر پوکيو هو، ۽ اُن جي پاسي واري زمين ۾ چانور... پاڻي جڏهن ٻنيءَ کي ايندو هو ته پهريائين بصر مان ٿي پوءِ سارين ۾ ايندو هو. بس، حقيقت اها آهي! قاضيءَ زميندار جي آها ڳالهه ٻڌي، هُن کي اجازت ڏني ۽ موديءَ کي به رخصت ڪيائين.

قاضيءَ پوءِ وري ميهار کي گهرايو ۽ چيائينس ته: ميان! مون توکي مينهن جي نبار کير لاءِ چيو هو، پر تو ته هٿي منهنجي پت ئي ڏوئي ڇڏي! تڏهن ميهار عرض ڪيو ته: سائين! کير ته بلڪل نبار، ٿڻن ڏڌو هو. قاضيءَ چيس ته: مينهن جو کير جي نبار هو ته پوءِ منجهانئس گڏهه جي کير جي ڏپ وري ڪيئن ٿي آئي؟ تنهن تي ميهار ورندي ڏني ته: سائين! پيو ته ڪو سبب ڪونه ٿو سُجهيم، باقي ايترو سو ياد اٿم ته اها مينهن، جنهن جو کير رات مون اوهان کي ڏنو هو، سا جڏهن اجان وڇ هئي، تڏهن جنهن وٿاڻ ۾ ٻڌل هوندي هئي، اُتي هڪڙي گڏهه به ٻڌل هوندي هئي — سا ڪنهن وقت ماڻس جي ٿڻن ۾، ته ڪنهن وقت وري گڏهه جي ٿڻن ۾ مُنهن وجهندي هئي! باقي توهين مون کان قسم وٺو، جي ڪو پيو کوٽ کير ۾ هجي! پوءِ قاضيءَ، ميهار جي اها ڳالهه ٻڌي هن کي به اجازت ڏني.

قاضيءَ پوءِ وري شراب واري موديءَ کي گهرايو، ۽ چيائينس ته: آبدار! رات وري تو ڪهڙو شراب موڪليو هو، جو پيئڻ سان منجهانئس مساڻ جي مٽيءَ جي ڏپ پئي آئي؟ اول ته مودي اها ڳالهه ٻڌي هڪو ٻڪو ٿي ويو، پر پوءِ دل جهلي چيائين: سائين! پيو ته ڪوبه دغا دولاب ڪونه هو، باقي سچي حقيقت ته هيءَ آهي ته جڏهن شراب جي ٻنيءَ هيٺان باهه پئي ٻري ۽ شراب پئي ڇڪيو، تڏهن اوچتو ڏٺم ته ٻنيءَ

جونءَ ڪاٺيون ختم ٿي ويون هيون. اهو حال ڏسي آءٌ ڪاٺين لاءِ هيڏانهن هوڏانهن سٽون ڏيڻ لڳس ته جيئن ٻئي ٽري نه وڃي. اوچتو خيال آيم ته پر واري مسانڻ ۾ ڪاٺيون پيل آهن، سو چونه في الحال آتان مهل ڪري وٺان! سٽ ڏيئي مسانڻ مان ڪاٺيون کڻي آيس، ۽ اچي پنهنجو ڪم پورو ڪيم. حقيقت ته اها آٿوَ، وڏيڪ جيڪا اوهان جي مرضي! پوءِ قاضيءَ انهيءَ کي به واپس وڃڻ جي اجازت ڏني. هاڻي قاضيءَ کي باقي پنهنجي ڌيءَ جي ڳالهه جي آچائي ڪرڻي هئي، جو ته شهزادي هن لاءِ چيو هو ته 'کهڙي حبشڻ وٺي آئي ويهاري هيو' سو سڏو آيو گهر ۾ زال کي چيائين ته: خبر پڏ، اڄ مونکي هيءَ حقيقت ملي آهي، سو هاڻي تون سچي ڪر، نه ته پوءِ هيءَ ترار ڏني اٿئي، ڌڪ ئي هڪڙو هٺندوسانءِ. اهو ٻڌي زال يڪدم قاضيءَ جي پيرن تي ڪري پئي ۽ روئي چيائينس ته: سائين منهنجا! سڄي عمر گذري ويئي، پر توهان کجهه به نه ڏٺو... باقي اڄ ايتريءَ تي شڪ ڪيو اٿو- انهيءَ کان ته اڳو پوءِ ماري ڇڏيوم ها ته سٺو هوا! هاڻي ٻڌو، منهنجي پرٿ ناني، سا برابر نج حبشڻ هئي- سو آن جي ڪا ليڇ هن ندوريءَ ۾ اچي ويئي هجي ته الله کي خبر! آها ڳالهه ٻڌي قاضيءَ کي ڏندين آڱريون اچي ويون.

قاضيءَ دل ۾ خيال ڪيو ته شهزادا آهن برابر چارئي عقلمند، پر انهن مان جيڪو وڏيڪ عقل وارو هجي، تخت جو لائق اهو آهي- سو ويهي اِها ڳالهه سوچڻ لڳو. نيٺ اِها ڳالهه عقل ۾ آيس ته ڀهرين ٽن شهزادن مان هرهڪ شيءِ جو ذائقو وٺي، پوءِ آن جي اوڻائي ظاهر ڪئي، پر سچ پڇ ڪمال ته آن چوٿين شهزادي جو آهي، جو رڳو پري کان ڏسڻ مان ايڏي حقيقت پروڙي ويو! سو واقعي هن ۾ ڪا وڏي مٽيا آهي، ۽ پڳ جو حقدار به اهو ئي آهي. دل ۾ اهو فيصلو ڪري، ٻئي ڏينهن چئني شهزادن کي اچي ٻڌايائين. اها ڳالهه پين ٽن ڀائرن به قبول ڪئي.

پوءِ چارئي شهزادا، قاضي کان موڪلائي پنهنجي ملڪ موٽي آيا، ۽ پڪ وارو شهزادو تخت تي ويٺو. باقي ٽن ڀائرن مان هڪڙو هن جو وڏو وزير، ٻيو خزاني جو ڪنجيدار، ۽ ٽيون لشڪر جو سپه سالار ٿي ويٺو— اهڙيءَ طرح چارئي ڀائر پنهنجو راڄ ڀاڳ سنڀالي ويهي رهيا. ڪالهه ڏٺاسون ته چارئي ڀائر گڏيا، گهوڙن تي چڙهيو شڪار ڪرڻ پئي ويا.

٢٩- سؤ گھوڙن وارو سوداگر*

هڪڙو هو بادشاهہ، جنهن کي اچي شوق ٿيو تہ هڪ رنگا گھوڙا گڏ ڪجن. سو پنهنجي وزير کي حڪم ڪيائين تہ: هڪ رنگ جا هڪ سؤ گھوڙا وٺي اچ، ۽ جيڪو بہ خرچ ٿئي، تنهن جي توکي اجازت آهي. وزير، گھوڙن جي ڳولا ۾ گھمندي گھمندي اچي هڪڙي سوداگر سان ملاقاتي ٿيو، جنهن وٽ هڪ سؤ سرخا گھوڙا بيٺل هئا. وزير هن کي ٻڌايو تہ: بادشاهہ سلامت کي ساڳئي رنگ روپ جا گھوڙا گھرجن... تو وٽ اهڙا گھوڙا بيٺل آهن، آهي ڏي تہ ڪاهي وڃان— انهن جي عيوض جيڪا بہ قيمت وٺندين، سا ڏيڻ لاءِ تيار آهيان. سوداگر چيو تہ: اي وزيرا! هي گھوڙا ائين ئي بيڪار بيٺا منهنجو خرچ کائين. تنهنڪري آهي سڀ بادشاهہ کي سوکڙيءَ طور ڏيڻ ٿو چاهيان— انهن جي قيمت اصل نہ وٺندس. وزير آهي سڀ گھوڙا ڪاهي، اچي بادشاهہ جي خدمت ۾ پيش ڪيا، جن کي ڏسي هو ڏاڍو خوش ٿيو.

ڪجھہ ڏينهن گذرڻ کان پوءِ تقدير الاهي سان اهو سوداگر ڪنگال ٿي پيو. اهڙو ڪنگال ٿي ويو جو کائڻ لاءِ بہ نہ رهيس. آن وقت اها ڳالهہ ياد آيس تہ، فلاڻي بادشاهہ کي سؤ گھوڙا بنا پئسن جي سوکڙيءَ طور ڏنا هئم— ان وٽ وڃان، من ڪا مدد ڪري! اهو خيال ڪري اچي وزير سان مليو ۽ کيس سمورو احوال ٻڌايائين. وزير کيس مدد ڪرڻ جو واعدو

* هيءَ ڳالهہ اتر (تعلقي روهڙي) مان عبدالرزاق ميمڻ کان ملي.

ڪيو ۽ وجهي وٺي هن کي بادشاهه سان ملايو. وزير بادشاهه کي ٻڌايو ته: هيءُ آهو سوداگر آهي، جنهن سائينجن لاءِ سؤ هڪ رنگا گهوڙا تحفي طور ڏنا هئا... هن وقت سندس حالت تمام تنگ آهي، ۽ مدد جي اميد رکي آيو آهي! بادشاهه پهرين ته سوداگر ڏانهن ڪوبه توجهه نه ڏنو، پر پوءِ حڪم ڪيائين ته: سوداگر کي سرڪاري خزاني مان روز هڪ رپيو ڏنو وڃي، جنهن مان مڇ وٺي، اُن مان واڻ وٽي روز شام جو بازار ۾ نيڪال ڪري اچي. اُن مان جيڪا به پيدائش ٿئي سا سرڪاري خزاني ۾ آڻي جمع ڪرائي. ان بعد شاهي مهمانخاني ۾ سندس رهڻ جو بندوبست ڪيو وڃي.

سوداگر بادشاهه جي انهي حڪم تي دل ۾ ڏاڍو رنج ٿيو. چيائين ته بادشاهه سنهنجو ڇگو قدر سڃاتو آهي! پر مجبوري تمام ٻهوڙي شيءِ آهي، جنهن هن کان واڻ وٽڻ جهڙو خسيس ڪم ڪرايو. ٻئي ڏينهن حڪم موجب هو خزانچيءَ کان رپيو وٺي بازار مان مڇ خريد ڪري، ان مان واڻ وٽڻ لڳو. هن اڳ ڪڏهن به واڻ نه وٽيو هو. سو سمورو زيان ڪري وڌهي رهيو ۽ جيڪو واڻ وٽائين، تنهن جي بازار مان پنج ٽڪا قيمت مس مليس، جا هن سرڪاري خزاني ۾ آڻي جمع ڪرائي. ٻئي ڏينهن سوداگر جو ساڳيو حال رهيو، پر پوءِ انهيءَ ڪم تي ڌيان ڏيڻ شروع ڪيائين. آهستي آهستي آزمودو ٿيندو ويس... تان جو سندس روزاني پيدائش پنجن ٽڪن مان وڌي اچي پنجاهه ٽڪن تائين پهتي.

ڪجهه وقت کان پوءِ سوداگر واڻ وٽڻ جو سٺو ڪاريگر ٿي ويو، سندس واڻ سهڻو ۽ سٺو ٿيڻ لڳو. تنهنڪري پيدائش به وڌندي وڌندي ٻن رپين تائين وڃي پهتي. بادشاهه خزانچي جي معرفت هن جي سموري حساب ڪتاب جي خبر لهندو هو. سوداگر، ماني بادشاهه سان گڏ کائيندو هو، رهڻ لاءِ جدا محلات، پر پورهيو واڻ وٽڻ جو ڪرڻو پوندو هئس،

هو دل ئي دل ۾ پيو وٽ ڪائيندو هو ته: بادشاهه واهه جي دوستي نباهي آهي. سونکي ڪٿي ڪهڙيءَ ڪنيو جو هن وٽ مدد لاءِ آيس. بادشاهه کي خزاني جي ڪهڙي بک؟ جيڪڏهن لک سوا مٿهرن جو ڪٿي ڏنيم ها ڇا ٿي پويس ها؟ ويچارو سوداگر اهي پور پچائيندو، روزانو واڻ وٺي بازار ۾ وڪڻندو رهيو. تان جو اچي ڇهه مهينا گذريا. آخر هڪڙي ڏينهن جڏهن بادشاهه کي اطلاع مليو ته سوداگر جي ڪمائي هاڻي پٽي ٿي آهي. تڏهن هن کي گهرائي چيائين ته: دوست سوداگر! هاڻي گهر جيڪي گهرڻو اٿئي! هينئر آءٌ هرطرح تنهنجي مدد ڪرڻ لاءِ تيار آهيان. اتي سوداگر کي هيڪاري حيراني وٺي ويئي، ۽ ڏاڍي ڏک مان بادشاهه کي چيائين ته: بادشاهه سلامت! سون تنهنجي پرپٺ ياري مڃي هئي. دوستي انهيءَ لاءِ رکبي آهي ته ڪا نه مهل ڪنهن جهڙي- هڪ سچ ۽ پاچا، وانگر جيڪڏهن ڪو دوست ڪري پوي ته ان جي مدد ڪري سگهجيءَ سو آءٌ به تو ۾ اميد جائي مدد لاءِ آيو هئس. پر ارمان آهي جو تو مدد ته مدد جي سا ڳ، آئلو سونکي اهڙي خسيس ڪم تي ڪٿي ڇڏيو، جنهن کان ٻڌي مرڻ بهتر هوءِ پر هڪڙو پرديس، پيو پاڻ ڏاڍي سان دوستي، تيون مسڪيني حالت، تنهنڪري سٿور پئي، توهان جي حڪم جي تعميل ڪندو رهيس. توهين چاهيو ها ته ٿونکي آن وقت ئي مدد ڪري سگهو ها، پر ڇهه مهينا بيڪار ويهاري پوءِ مدد ڏيڻ، آن جو سبب خبر ناهي ته ڪهڙو؟ تڏهن بادشاهه، کلي جواب ڏنس ته: دوست! سون به تنهنجي پرپٺ ياري مڃي هئي. جڏهن تون ڏتڙيل حالت ۾ سون وٽ پهتين، تڏهن سمجهيم ته ياڳ، تو وٽان سوڪلائي ويو آهي. انهيءَ وقت آءٌ توکي ڪٿي سڄي بادشاهي ڏيان ها ته به تنهنجا اهي ئي ساڳيا حال وڃي ٿين ها. تنهنڪري خيال ڪيم ته جيستائين تنهنجو ياڳ، وري، تيستائين توکي هٿ ۾ خزانو نه ڏيان ته چڱو. هاڻي تنهنجي بخت جي خبر ڪيڻ پويم ته ڪڏهن ٿو

وارو وريئي— تنهنڪري اها انڪل ڪئي ته تون مڃ وٺي، واڻ ٺاهي وڪڻين. جيستائين توتي ٻياڪ جو اثر هو، تيستائين پئي نقصان پيو، جڏهن ڏٺم ته هاڻي تنهنجو پاڪ سٺائو ٿيو آهي، ۽ جنهن ڪم ۾ هٿ وجهندين تنهن مان فائدو ئي فائدو ٿيندو، تڏهن توکي چوان ٿو ته جيڪي گهرڻو اٿئي سو گهُرا اها سموري حقيقت ٻڌي سوداگر، بادشاهه جو تمام شڪرگذار ٿيو ۽ چيائين ته: بادشاهه سلامت! جيڪڏهن هاڻي منهنجو پاڪ وريو آهي، ته الله تعالى اڳتي پنهنجي مان ئي گنج ڪري ڏيندو. آءٌ اوهان جي هاڻي مدد وٺڻ نٿو گهران. ايتري ۾ سوداگر ڏانهن قاصد آيو ته: اوهان جو سامان سميت جيڪو جهاز تواڻي ٿي ويو هو، سو لڌو آهي. ٿوريءَ دير بعد وري ٻيو قاصد آيس ته: فلاڻي حساب ۾ ليکي جي چڪ هئي، جا لڌي آهي، آن مان تنهنجا هيترا پيسا وريا آهن. مطلب ته سوداگر لاءِ رنگ لڳي ويا. پوءِ بادشاهه ۽ وزير کان موڪلائي، پنهنجي ملڪ ڏانهن موٽيو، ۽ وري پنهنجي ڪاروبار کي لڳي ويو.

٣٠. ساموَنُ سوداگر*

ساموَن نالي هڪڙو سوداگر ڪنهن ولايت ۾ رهندو هو، جنهن کي ٻه جوان پٽ هئا. ٻنهي جي شادي ڪيل هئي، پر ننڍي جي زال تمام سهڻي هئي، جنهن جي هاڪ ٻين ملڪن ۾ پکڙيل هئي. هي ٻئي زال مڙس ٻه هڪٻئي تي آڪن چڪس هوندا هئا، ۽ وسئون هڪٻئي کان جدا نه ٿيندا هئا. هڪڙي ڏينهن ساموَن سوداگر، پنهنجي ٻنهي پٽن کي سڏائي چيو ته: بابا! الله جي فضل ڪرم سان پنهنجي گهر ۾ مال ملڪيت سڀڪجهه آهي، ايتري قدر جو اوهان جي سڄي ڄمار لاءِ ڪافي آهي، پر تڏهن به ڪاڏي ڪوهه ڪنيو وڃن، تنهنڪري منهنجي صلاح آهي ته ڪا اهڙي ڪيرت شروع ڪريو، جنهن سان ڪجهه آپراسو به ٿئي. اها ڳالهه ٻڌي ننڍي پٽ دل ۾ خيال ڪيو ته بابو سچ ٿو چوي، سو هڪدم پارهن غوراب ڪٺوريءَ سان ڀرائي، ڏورانهن ملڪن ڏانهن واپار لاءِ روانو ٿي ويو.

ڪجهه ڏينهن جي سفر ڪاٽ پوءِ، هن جي غورابن وڃي ڪنهن ملڪ جي ڪناري سان لنگر هنيو. انهيءَ ملڪ جي بادشاهه کي جو خبر پيئي ته ڪي جهاز ڪٺوريءَ سان ڀرجي آيا آهن، سو پنهنجي وزير کي موڪليائين ته سودو ڪري اچي. جڏهن ٻئي ڌريون واپار ۾ لهي آيون، تڏهن سوداگرزادو آهي سڀ جهاز ڪٺوريءَ جا بادشاهه کي وڪرو ڪري، پنهنجي

---

* هيءَ ڳالهه لاڙ (تعلقي ٽني) ۾ ملان عبدالله گندري کان ملي.

ملڪ موٽيو. جيئن ته هن واپار مان تمام گهڻو نفعو ٿيو هوس تنهنڪري ڏاڍو خوش هو.

هوڏانهن هڪڙو ديو هو، جنهن ننڍي سوداگرزادي جي زال ڪنهن طرح ڏسي ورتي هئي ۽ ان تي اکين چڪن ٿي پيو هو. تنهن جو ڏٺو ته هينئر سوداگرزادو ڪونهي، سو هڪڙي ڏينهن وجهه وٺي، فقيرن جو ويس ڪري، سڌو اچي سامون سوداگر جي در تي صدا هنيائين. ننڍي سوداگرزادي جي زال فقير جي صدا ٻڌي، جيئن خيرات ڏيڻ لاءِ ٻاهر نڪتي، تيئن ديو وجهه وٺي هن کي کڻي اڏامي ويو. جڏهن سوداگرزادو ڏيساور کان پنهنجي گهر موٽي آيو، تڏهن خبر پيس ته سندس زال ته ڪو ديو کڻي ويو آهي. اها ڳالهه ٻڌي ٻڌي ڏاڍي وسواس ۾ پئجي ويو. نيٺ نوڪرن چاڪرن کان پڇا ڳاڇا ڪيائين ته: ڪنهن ديو کي ڏٺو ته هو ڪهڙي پاسي ويو؟ پوءِ هن جوان به گهوڙي تي چڙهي وٺي کڻي اوڏانهن رخ ڪيو.

ڪجهه ڏينهن جي پنڌ کان پوءِ هي هڪڙي باغ ۾ اچي پهتو. ڏسي ته باغ سڄو سڪو پيو آهي، ۽ هڪڙو سامي فقير آهي، جو الٽو ننڊ ۾ ستو پيو آهي. هن چا ڪيو جو گهوڙي تان لهي ٽڪ پڳائين، ۽ پوءِ انهيءَ باغ ۾ رهي پيو. مڃاڻ فقير ڪو ڇهه مهينا سمهندو هو ۽ ڇهه مهينا جاڳندو هو. سوداگرزادي به ڏٺو ته خدا جي ٻارن جيڪڏهن سولي هوندي ته هن فقير جي هٿان مڙيئي ڪا مدد ٿيندي. سو ويهي هن جي جاڳڻ جو انتظار ڪرڻ لڳو. هو ڏينهن جو باغ ۾ محنت ڪندو هو، ۽ رات جو اتي ئي آرام ڪندو هو. ٿوري گهڻي ڏينهن باغ سڄو سائو ٿي ويو، پر سامي فقير اڃان ننڊ مان نه جاڳيو. جڏهن پورا پنج مهينا گذريا، تڏهن هڪڙي ڏينهن سامي فقير ننڊ مان سجاڳ ٿيو. ڏسي ته مارا! سڄو باغ سائو ٿيو پيو آهي ۽ ڏاڍا گل ڦل ميوا وغيره بيٺا آهن. ايتري ۾

سوداگرزادو به اچي پيرن تي ڪريس. سامي فقير دعا ڪري چيس ته: بچا! تون ڪوڏاڍو سعادتمند ٿو ڏسجين، هاڻي ٻڌاءِ ته تون هتي ڪهڙي ڪم سان آيو آهين؟ اتي سوداگرزادي سڄو حال ڪري ٻڌايس. سامي فقير سڄو احوال ٻڌي چيس ته: بچا! دلجاءِ ڪر. خدا گهريو آهي ته سڀ سٺائي ٿيندي. هاڻي اڳتي منهنجو وڏو ڀاءُ ويٺو آهي، توکي ان ڏانهن نشاني ڏيان ٿو، اهو تنهنجي مدد ڪندو. سوداگرزادو اها نشاني وٺي پنڌ پيو.

سوداگرزادو ٿوري گهڻي ڏينهن هڪليندو اچي هڪڙي باغ ۾ پهتو. ڏسي ته اهو باغ به سڄو سڪو پيو آهي. هڪڙي جهوپڙي آهي، جنهن ۾ سامي فقير ستو پيو آهي. هن ڪي پڪ ٿي ته اهوئي هن سامي فقير جو ڀاءُ آهي، سو ساڳيءَ طرح وري به بيهي باغ کي پاڻي ڏيڻ لڳو. ٿوري گهڻي ڏينهن اهو باغ به سائو ٿي ويو، ۽ سامي فقير جي سجاڳ ٿيڻ جو انتظار ڪرڻ لڳو. آخر هڪڙي ڏينهن اهو فقير سجاڳ ٿيو، ۽ باغ کي سائو ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو. اتي سوداگرزادو به وڃي سامي فقير کي ڏاڍي ادب سان گڏيو. فقير چيس ته: بچا! آءٌ تنهنجي محنت ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو آهيان. هاڻي ٻڌاءِ ته تون ڪهڙي ڪم سان آيو آهين؟ سوداگرزادي هن کي سامي فقير واري نشاني ڏيئي سموري احوال کان واقف ڪيو. سامي فقير اهو احوال ٻڌي چيس ته: سونکي برابر انهيءَ ديو جي خبر آهي — پر اهو تمام خراب ديو آهي، ۽ ان سان هٿ اٽڪائڻ سٺو نه آهي. پر تون منهنجي ڀاءُ جي چٺي کڻي آيو آهين، تنهن کان سواءِ منهنجي به خدمت ڪئي اٿئي، تنهنڪري هاڻي هيئن ڪر، جو سون وٽ ٻارهن مهينا رهي پئو، جو توکي ڪجهه سيکارڻو اٿم. تنهن کان پوءِ توکي اوڏانهن روانو ڪندس! سوداگرزادو اهو ٻڌي اتي ويهي رهيو.

سامي فقير هن کي روز ڪجهه نه ڪجهه سيکاريندو رهيو. جڏهن ٻارهن مهينا پورا ٿيا، تڏهن هڪڙي ڏينهن سامي فقير هن کي گهرائي چيو ته: پُٽ! هيئن ڪر، جو تون هي سڌو رستو وٺيو هليو وڃ — اڳتي ويندين ته اتر طرف هڪڙي گهٽي نظر ايندئي، اتي هڪڙو لوهار ويٺو آهي، جو توکي ٽي ڪِلا ٺاهي ڏيندو. پوءِ آهي ڪلا وٺي، تون اُترندي طرف هليو وڃج... ڪجهه پنڌ کان پوءِ اڳيان هڪڙو سونو محلات نظر ايندئي. اتي پهچي ٻه ڪلا هيٺ هڻج ۽ ٽيون ڪلو دروازي تي هڻج ته دروازو کلي پوندو. اندر ويندين ته اتي توکي هڪڙي زال ستل نظر ايندي، پوءِ جيڪا حقيقت ڪرڻي هجئي سا ان سان ڪج! هو اهي ڏس پتا ياد ڪري، سامي فقير کان موڪلائي اوڏانهن روانو ٿيو. ٿوري گهڻي ڏينهين هيءُ لوهار وٽ اچي پهتو، جنهن کان ٽي ڪِلا ٺهرائي، اچي ان محلات وٽ پهتو. جڏهن هيءُ محلات وٽ پهتو، تڏهن ديو کي خبر پهچي ويئي، تنهن يڪدم ڪو منتر پڙهي ڪٺي مٿس شوڪاريو، ته هو ويچارو اتي جو اتي پٿر ٿي پيو.

هوڏانهن جڏهن وڏي ڀاءُ ڏٺو ته ننڍو ڀاءُ اڃان ڪونه وريو، تڏهن سهي سنهري ڀاءُ جي ڳولا ۾ روانو ٿيو. هو به اهڙيءَ طرح سامي فقير واري باغ وٽان ٿيندو، لوهار کان ڪِلا گهڙائي اچي محلات وٽ پهتو. پر ديو کي وري به خبر پهچي ويئي، تنهن هن کي به ڀائس وانگر پٿر ڪري ڇڏيو. هوڏانهن ٿوري گهڻي ڏينهن وڏي سوداگرزادي کي پٽ ڄائو، جنهن جو نالو بانڪو بهادر رکيائون. بانڪو بهادر اڄ ننڍو سڀاڻي وڏو، نيٺ اچي جوان ٿيو. جڏهن هن کي پيءُ ۽ چاچي جي خبر پيئي، تڏهن هي سهي سنهري انهن جي پويان روانو ٿيو. ٻهريائين هن کي به به سامي گڏيو، جنهن هن کي نشاني ڏيئي پنهنجي وڏي ڀاءُ

ڏي موڪليو، ۽ انهيءَ وري ساڳيءَ طرح لوهار جو ڏس ڏيئي ڇڏيس. هيءُ جوان به اتان سڌو آيو لوهار وٽ، ۽ ان کان ٽي ڪِلا وٺي، سڌو اچي ديو جي محلات وٽ پهتو. جڏهن محلات کان اجان پري هو، تڏهن اتيئي لڪي ويهي رهيو، ته پلي ديو محلات کان ٻاهر نڪري. جڏهن گهڙيءَ دير کان پوءِ ديو کي ٻاهر ويندي ڏٺائين، تڏهن هيءُ ساڳئي وقت ڪري سڌو آيو محلات جي در تي، ۽ سامي فقير جي چوڻ موجب، ٻه ڪِلا هيٺ هنيائين ۽ ٽيون در تي— ته هڪدم دروازو کلي پيو. هن ڏٺو ته برابر اندر هڪڙي مائي ويٺي آهي. اها حقيقت ۾ ننڍي سوداگرزادي جي زال هئي، جا ديو کڻي آيو هو. بانڪي بهادر وڌي وڃي هن کي پيرين پيو، ۽ سموري حقيقت ٻڌايائينس. سوداگرزادي جي زال بانڪي بهادر کي ڀاڪر پائي اچي روئڻ ۾ پيئي ۽ چوڻ لڳيس ته: تون ڇو هتي موت جي منهن ۾ آيو آهين؟ ڇگو ائين آهي ته تون ديو جي اچڻ کان اڳ ۾ ٿي موٽي وڃ. پر بانڪي بهادر دلجاءِ ڏنيس ته: چاچي! تون ڪو به ڳلڪو نه ڪر، آءٌ خدا جي فضل سان هن موذي کي ماري توکي آزاد ڪندس. پر هڪڙي ڳالهه آهي، جو تون ديو کان ڪنهن اٽڪل سان پڇ ته سندس ساهه ڪٿي رکيل آهي. پوءِ آءٌ پاڻهي ٿو پهچانس. ائين چئي هيءُ وري وڃي ساڳئي هنڌ لڪو. جڏهن رات جو ديو موٽي محلات ۾ آيو، تڏهن ڏسي ته سوداگرزادي جي زال ويٺي روئي، سو ڏاڍي ويچار ۾ پئجي ويو. نيٺ پڇيائينس ته: خير ته آهي جو تون ويٺي روئين؟ تڏهن سوداگرزادي جي زال چيس ته: سون اڄ خواب ۾ ڏٺو آهي ته توکي ڪنهن آدمزاد ماري ڇڏيو آهي، تنهنڪري روئان ٿي ته خدا خير ڪري، نه ته توکان پوءِ منهنجو ڪهڙو حشر ٿيندو! ديو اها ڳالهه ٻڌي، کِلي جواب ڏنس ته: تون چري آهين جو ايترو فڪر ٿي ڪرين، منهنجو ساهه

هڪڙي طوطي ۾ آهي، جو هڪڙي پڃري ۾ بند ٿيو پاهر ٽنگيو پيو آهي. انهيءَ ڳالهه جي ڪنهن بني بشر کي خبر ڪانهي، تنهنڪري تون ڪنهن به قسم جو الڪو نه ڪر. سوداگرزادي جي زال اهو ٻڌي ماٺ ڪري سمهي رهي. جڏهن صبح ٿيو ۽ ديو شڪار جي لاءِ روانو ٿي ويو، تڏهن بانڪو بهادر به اتان نڪري سڌو محلات ۾ آيو ۽ اچي هن کان حال احوال پڇيائين، جنهن سمورو احوال ڪري ٻڌايس. هن جوان به نڪا ڪئي هم نڪا تم، سڌو وڃي طوطي جو پڃرو لاٿائين، ۽ ان مان طوطو ڪڍي ڪٽي هٿ ۾ ڪيائين.

هوڏانهن طوطو هٿ ۾ بند ٿيو، ۽ هيڏانهن ديو جو ساهه منجهڻ لڳو. يڪدم مينهن واءُ ڪري اچي محلات وٽ پهتو. ڏٺائين ته پڃرو خالي آهي، سو سمجهي ويو ته موت اچي سِر تي ڪڙڪيو، تڏهن سوداگرزادي کي منٿون آزيون

ڪرڻ لڳو ـ چئي: مڃاڻ تنوڻ بانڪو بهادر آهين! بانڪي بهادر چيس ته: صحيح سڃاتو اٿئي، پر جيترا ماڻهو پنڊ پهڻ ڪيا اٿئي، انهن سڀني کي اصل حالت ۾ ڪر، ته پوءِ جيئدان مليئي! ديو يڪدم منتر پڙهي شوڪاريو ته سڀئي ماڻهو اصلوڪي حالت ۾ ٿي ويا. پوءِ بانڪي بهادر وٺي جو طوطي کي نپوڙيو ته اهو اتي جو اتي مري ويو، جنهن سان گڏ ديو ٻه مري ويو. پوءِ بانڪو بهادر پنهنجي پيءُ ۽ چاچي سان مليو ۽ پنهنجي چاچيءَ کي بند مان ڪڍي، چاچي جي حوالي ڪيائين، ۽ سڀ خوش خرم پنهنجي ملڪ روانا ٿيا.

٣١. سوداگر ۽ هنس پکي*

ڪنهن شهر ۾ هڪڙو سوداگر رهندو هو، جنهن کي ڪوبہ اولاد ڪونہ هو، جنهنڪري ڏاڍو غمگين رهندو هو. هڪڙي ڏينهن ڪنهن فقير کان ڏس مليس تہ: پکين جي خدمت ڪندو ڪر، ۽ کين روزانو انُ سيوو وغيره کارائيندو ڪر، تہ تنهنجا مطلب پورا ٿين. پوءِ هيءُ اولاد جو سڪايل سوداگر روزانو پنهنجي جاءِ جي ڪُنڊ تي ڪيترو ئي انُ ۽ سيوو پکين جي کائڻ لاءِ رکي ڇڏيندو هو، جيڪو پري پري جا پکي اچي کائي خوش ٿي ويندا هئا.

هڪڙي ڏينهن ڪنهن ولايت جا ٻہ هنس بہ اچي آتي ويٺا، پر بجاءِ ڪجهہ کائڻ پيئڻ جي، هڪڙي هنڌ ماٺ ڪري ويهي رهيا. سوداگر جو آتي بيٺو هو، تنهن کائن پڇيو تہ: توهين ڇو ڪجهہ کائو ڪونہ ٿا؟ تڏهن پکين چيس تہ: اسان جي خوراڪ موتي آهن، هي انُ ۽ سيوو اسين ڪونہ کائون، تنهنڪري ماٺ ڪري ويٺا آهيون. تنهن تي سوداگر يڪدم موتي گهرائي انهن هنس پکين کي ڏنا، جي کائي خوش ٿي هليا ويا. هڪڙي ڏينهن سوداگر پنهنجي گهر جي ڪڌ تي بيٺو هو، تہ ڏسي تہ ٻہ نر ناد هنس پکي سندس مٿان پيا اڏامن. ٿوريءَ دير کان پوءِ نر تہ هڪڙي طرف هليو ويو، باقي مادي لهي اچي سندس ڪُنڊ جي هڪڙيءَ ڪنڊ تي ويٺي. سوداگر ويجهو اچي هن کان پريشاني جو سبب پڇيو. تڏهن ان جواب ڏنس تہ: اي سوداگر! اسين مسافر آهيون، هينئر اسان جي

---

*هيءُ ڳالهہ اتر (تعلقي روهڙي) مان عبدالرزاق ميمڻ کان ملي.

موٽڻ جي مند آهي. تنهنجي ماڙيءَ جي جاري ۾ منهنجو آنو رکيل آهي- آهو ڪٺي اسين وڏي مسافري ڪري نتي سکهياسين، تنهنڪري آنو اتي ئي ڇڏي هليا وياسين. پر موٽکي آني جي ڪشش اڏ وات تان موٽائي ورتو- هاڻي آءٌ ته اتي ويهي رهيس، پر منهنجو مڙس موٽي وطن هليو ويو- تنهنڪري وطن جي ڇڪ ۽ مڙس جي جدائيءَ ۽ ارمان ۾ ويٺي آهيان. هاڻي جي تون ڀلائي ڪري منهنجي آني جي سنڀال ڪرين ته جيڪر آءٌ بي اوني ٿي هلي وڃان! سوداگر جي هائوڪار ڪرڻ تي، ان پکيءَ کيس سمجهايو ته: هن آني کي چاليهه ڏينهن صندوق ۾ بند ڪري رکج، پوءِ هن مان هڪڙو ٻچو پيدا ٿيندو، ان کي چڱيءَ طرح سانڍج ته هو توکي ڪنهن نه ڪنهن وقت ڪم ڏيئي ويندو. ائين چئي، مادي خوش ٿي آڏامي هلي ويئي.

سوداگر انهيءَ وقت وڃي جاري مان آنو کڻي، صندوق ۾ بند ڪري رکيو. چاليهن ڏينهن کان پوءِ ان مان ٻچو پيدا ٿيو، جنهن کي هن چڱيءَ طرح سانڍڻ شروع ڪيو. سوداگر سان گڏ سندس زال، ماءُ ۽ پيءُ کي به ان ٻچي سان اهڙو پيار ٿي ويو، جو ان کي پنهنجو پٽ ڪري سڏڻ لڳا. آخر ٿوري گهڻي ڏينهن ٻچو اچي وڏو ٿيو. ڪجهه ڏينهن کان پوءِ سوداگر واپار لاءِ سنبريو. هلڻ وقت زال کي چيائين ته: مان هن پنهنجي پٽ کي به پاڻ سان وٺي ويندس. تڏهن زال چيس ته: هي منهنجي لاءِ هڪڙي وندر آهي، تنهنڪري هن کي هتي ئي ڇڏي وڃ. پر سوداگر نه مڃيو ۽ هنس پکيءَ جي ٻچي کي پاڻ سان وٺي، ٻيڙا هاڪارائي هليو ويو.

واپار ڪندي سوداگر کي ٽي چار مهينا گذري ويا. هڪڙيءَ رات خواب ڏٺائين ته، اڄ رات جيڪو ماڻهو پنهنجي گهر ويندو، ان جي گهر واريءَ کي اميد واري ٿيندي ۽ ان کي اهڙو پٽ ڄمندو، جو روزانو هڪڙو موتي اوڳاريندو. انهيءَ خواب سوداگر کي ڏاڍو پريشان ڪيو. دل ۾ خيال

ڪيائين ته آخر ٻن مهينن جي مسافري هڪ ئي رات ۾ ڪيئن ٿي سگهندي؟ هنس پکيءَ هن کي پريشان ۽ غمگين ڏسي، ڪانئس ڳُڻتيءَ جو سبب پڇيو، جنهن کيس خواب واري ڳالهه ٻڌائي، ۽ چيائينس ته: جيڪر اڄ رات پنهنجي وطن ۾ هجون ها ته مونکي ٻه اهڙو پٽ ڄمي ها. تڏهن هنس پکي دلاسو ڏيندي چيس ته: سوداگر! نااُميد نه ٿي، منهنجي ڳچيءَ تي چڙهي ويهه، ته سان اڄوڪيءَ رات ۾ توکي وطن پهچائي ڇڏيان. سوداگر اهو ٻڌي، انهيءَ وقت تيار ٿي هنس پکيءَ جي ڳچيءَ تي چڙهي ويٺو، جنهن هن کي اڌ رات کان اڳ اچي پنهنجي گهر پهچايو.

سوداگر پنهنجي زال سان مليو. رات جو وقت هو، جنهنڪري سوداگر کي گهر جي ڀاتين مان ڪنهن ٻه نه ڏٺو هو. اسر مهل جڏهن واپس ٿي وريو، تڏهن زال چيس ته: هڪ ٻه ڏينهن هتي رهي پئو، ته تنهنجا مائٽ ٻه توکي ڏسن... جي هينئر ئي هليو ويندين ته پوءِ جيڪڏهن مونکي اُميدواري ٿي، ته تنهنجو پيءُ ماءُ مونکي گنهگار سمجهندا. مگر سوداگر نه مڃيو ۽ چيائينس ته: مان اڄ ضرور واپس ويندس، ڇو ته هوڏانهن مون کان سواءِ، منهنجي لکن جي ملڪيت تباهه ٿي ويندي. باقي بابي ۽ امان جي تسليءَ لاءِ تسو وٽ پنهنجو لکڻ نشانيءَ طور ڇڏي وڃان ٿو. زال ويچاري ماٺڙي ڪري ويهي رهي، ۽ سوداگر پنهنجي ماءُ پيءُ سان ملڻ کان سواءِ ئي هنس تي چڙهي واپس هليو ويو.

ستين- مهيني سيني کي خبر پئجي ويئي ته سوداگر جي زال کي اُميدواري آهي. جڏهن سندس سس ۽ سهري کي خبر پئي، تڏهن هن ويچاريءَ تي تپي باهه ٿي ويا ۽ چيائونس ته: ڪارمُنهين! ڪهڙو نڪ ڪٽي هتي ويٺي آهين ... هتان نڪري وڃ! هن ويچاريءَ گهڻئي دانهون ڪوڪون ڪيون، پنهنجي مڙس جي نشاني ڏيکاريائين، پرڪنهن ٻه نه ٻڌس. هنن نوڪرن کي حڪم ڏنو ته: هن رن کي ڪٽي وڃي ٻرپٽ ۾ ڦٽو ڪري اچو، جي هن

بيگناهہ کي وٺي جهنگ ۾ ڇڏي آيا. هوءَ ويچاري اتي بر پٽ ۾ ٿي ڀٽڪندي رهي. خدا جي قدرت سان ٻئي ڏينهن هڪڙو بادشاهہ اچي انهيءَ بر پٽ مان لنگهيو، جو اتي هڪڙي حسين ۽ نوجوان عورت کي ڏسي لهي پيو، ۽ هن کان خبرون پڇڻ لڳو. سوداگر جي زال پنهنجي سموري حقيقت بادشاهہ کي ڪري ٻڌائي. هن جو درد ڀريو داستان ٻڌي، بادشاهہ سمجهي ويو ته هن ويچاريءَ سان ظلم ٿيو آهي، تنهن قياس آئي، کيس ڏيءَ بنائي، وٺي آئي پاڻ سان گڏ محلات ۾ رهايو— جتي ويچاري زندگيءَ جا ڏکيا ڏينهن بادشاهہ جي حفاظت ۾ گهارڻ لڳي.

قصو ڪوتاهہ— ڏهين مهيني هن کي هڪڙو خوبصورت پٽ ڄائو، جنهن جي وات مان روزانو هڪڙو موتي نڪرندو هو، جو دائي کڻي ويندي هئي. اهڙيءَ طرح ست ڏينهن برابر دائيءَ کي موتي ملندا رهيا. ستن ڏينهن کان پوءِ، ڇوڪري جي ماءُ دائيءَ کي چيو ته: هاڻي مان تندرست آهيان، تنهنڪري تنهنجي اچڻ جي ضرورت ناهي. دائيءَ ستن ڏينهن وارا گڏ ٿيل موتي وڃي پنهنجي مڙس کي ڏنا. هو موتي ڏسي اچي لالچ ۾ پيو ۽ پنهنجيءَ زال کي چيائين ته: اهو ڇوڪرو مونکي آڻي ڏي، نه ته ڦاهو ڪائيندس يا توکي ماريندس. دائيءَ چيس ته: هوءَ بادشاهہ جي ڌيءَ ٿي سڏجي، ان جو پٽ مان ڪيئن آڻيان؟ پر جڏهن مڙس نه مڃيو، تڏهن مجبور ٿي هوءَ سوداگر جي زال وٽ آئي ۽ هن کي چيائين ته: امان! هڪ سونُ اچڻ ۾ رهجي ويو آهي، جو درياءَ جي ڪپ تي ٿيندو، ۽ جي اهو نه ٿيو ته توکي ۽ تنهنجي پٽ کي نقصان رسندو. سوداگر جي زال گهڻئي ٽاريو، پر دائيءَ نه مڃيو، ۽ هن کي پاڻ سان گڏ درياءَ تي هلڻ لاءِ چيائين. سوداگر جي زال لاچار پنهنجو ٻچڙو پانهيءَ جي حوالي ڪري، دائيءَ سان گڏ درياءَ ڏانهن رواني ٿي. جڏهن ٻئي ڄڻيون درياءَ تي پهتيون، تڏهن دائي بهانو ڪري چوڻ لڳي ته: مارا! سونُ لاءِ گل آڻڻ ته وسري ويا.

چڱو... هاڻي تون اتي ئي ترس، ته مان ڊوڙ ۾ گل ڪٺيو ٿي اچان. ائين چئي دل ئي دل ۾ خوش ٿيندي، ڊوڙندي محلات ۾ آئي. اتي ٻانهي ويٺي ٻارڙي کي راند ڪرائي. ان کي چيائين ته: مائي! سونهن لاءِ گل گهرجن، سو اهو ڇوڪرو مونکي ڏي ته آءٌ سنڀاليان، تون وڃي باغ مان گل پٽي اچ. ٻانهي، ٻار دائيءَ جي حوالي ڪري پاڻ ويٺي باغ ڏانهن. پٺيان هن رکيو پيرن تي زور. ٻارڙو کڻي سڌو مڙس وٽ آئي، جو اڳ ۾ ئي گهوڙا تيار ڪريو، هن جي انتظار ۾ ويٺو هو. پوءِ ته يڪدم ٻئي زال مڙس گهوڙن تي چڙهي ٻار کڻي اتان هليا، ۽ اها بادشاهي ڇڏي وڃي ٻيءَ بادشاهي ۾ نڪتا.

هاڻي ڌن دولت جي ته هنن کي پرواهه ڪانه هئي، ڇو ته سوداگر زادو روزانو سچو موتي اوڳاريندو هو. هنن به ڪجهه ڏينهن کان پوءِ ڪنهن ويران هنڌ تي وڃي هڪڙو نئون ڳوٺ ٻڌايو. جو پوءِ ٿورن ڏينهن ۾ تمام وڏو شهر بنجي ويو. انهيءَ ڳالهه کي ڪيترين سال گذري ويا. سوداگرزادو به اچي جوان ٿيو هو، سو سمورو مال ملڪيت سنڀالڻ لڳو. دائيءَ ۽ سندس مڙس کي ماءُ ۽ پيءُ ڪري سڏيندو هو. هن پنهنجي شهر ۾ هڪڙو وڏو مسافرخانو ٺهرائي ڇڏيو. اتي جيڪو به مسافر اچي رهندو هو، ان کان حال احوال وٺڻ کان سواءِ نه ڇڏيندو هو.

هوڏانهن ويچاري سوداگر جي زال جڏهن درياءَ تي ويهي ٿڪي، ۽ دائي به نه موٽي، تڏهن واپس پنهنجي گهر پهتي. اتي پنهنجو پٽ نه ڏسي اچي روئڻ ۾ پيئي، ۽ پاڻ کي ملامت ڪرڻ لڳي ته جي ٻچڙو هٿ کان نه ڇڏيان ها، ته جيڪر کيئن وڃي ها. پر هاڻي ڇا ٿي سگهيو ٿي! بادشاهه سان حقيقت ڪيائين، جنهن دائيءَ پٺيان ڪيترا گهوڙي سوار موڪليا، پر سڀ نااميد ٿي موٽي آيا. جڏهن سڀ اميدون ۽ آسرا لٿا ۽ پٽ جو پتو نه پيو، تڏهن بادشاهه کان موڪلائي، ويچاري پاڻ آئي پٽ جي ڳولا ۾ نڪتي. ڇا ڪيائين جو جوڳين

وارو مردانو ويس ڪري، ملڪ رلندي، جبل جها ڳيندي، ڀٽ جي ڳولا ڪندي رهي. اتفاق سان هڪڙي ڏينهن انهيءَ شهر ۾ اچي نڪتي، جيڪو سندس دائيءَ ۽ ان جي مڙس پڌايو هو. دستور موجب هوءَ پڻ جي مسافرخاني ۾ وچي مهمان ٿي، جتي هن جي خاطرداري ٿيندي رهي. هن ويچاري ڪي جوڳيءَ جي ويس ۾، ۽ مسافرخاني ۾ رهندي به ٽي مهينا گذري ويا، پر ڪائنس ڪنهن به حال احوال نه پڇيو. ڇو ته سوداگرزادي جي حڪم موجب جيسين هن ڪان حال احوال نه ونجي، تيسين وچڙ جي اجازت ملي نٿي سگهي... تنهنڪري سڄو ڏينهن ڳٽين ۾ پنهنجي ڪوٺيءَ ۾ ويٺي روئندي هئي.

ٻئي طرف جڏهن سوداگر وڻج واپار ڪري واپس ڳوٺ پهتو، تڏهن پنهنجيءَ زال بابت بدراهيءَ جي الزام ڪري هن کي ڳوٺ نيڪالي ڏيڻ جون خبرون پڌي، تپي باهه ٿي ويو ۽ ماڻهن پيءَ کي چيائين ته: جڏهن مان پنهنجي نشاني به ڇڏي ويو هوس، تڏهن به توهان هن کي گهر مان ڪڍي ڇڏيو! هائي سنهنجي به الله توهارا مان به وڃان ٿو پنهنجي بيگناهه زال کي ڳولڻ، ۽ جيسين ان کي نه ڳولي لهندس، تيسين واپس نه ورندس. ائين چئي هو به اٿي پنهنجيءَ زال جي ڳولا ۾ روانو ٿيو. هلندي هلندي، خدا جي قدرت سان، هي به اچي ان ساڳئي مسافرخاني ۾ نڪتو، جيڪو پڻ ٺهرايو هو. سندس زال به جوڳيءَ جي مرداني ويس ۾ اتي ئي رهيل هئي. هو مسافرخاني ۾ رات جي وقت پهتو هو، ان وقت مينهن ۽ سردي اهڙي هئي، جو الامان! تنهنڪري خيال ڪيائين ته جيسين مسافرخاني جي داروغي سان ملان، ۽ ڪا جدا ڪوٺي رهڻ لاءِ ملي، تيسين ڇو نه ٻئي ڪنهن سان ئي گڏجي اچوڪي رات ڪٽي گذارجي. اهو خيال ڪري هڪڙيءَ ڪوٺيءَ جو دروازو کڙڪايائين. مڃاڻ جو ان ڪوٺيءَ ۾ سندس زال، جوڳيءَ جي ويس ۾ ٽڪيل هئي، اها ٻاهر نڪري آئي. رات جي وڳوڙي سبب، ٻنهي ڄڻ

هڪبئي کي ڪونہ سڃاتو. سوداگر کيس رات ساڻس گڏ ٽڪڻ لاءِ چيو، پر هن خيال ڪيو تہ ڌاريءَ مرد سان ڪيئن رات گذارجي، تنهنڪري انڪار ڪيائين. پر جڏهن سوداگر منٿون ڪيس، تڏهن لاچار پاڻ ساڻ گڏ رهڻ جي موڪل ڏنائين.

خبرون چارون ڏيندي وٺندي هنن ٻنهي هڪبئي کي سڃاتو، ۽ ائين اوچتو هڪبئي سان ملي ڏاڍو خوش ٿيا. سندن پٽ جيڪو ان وقت در تي بيٺو هو، ۽ سندن سڀ خبرون پئي ٻڌائين، تنهن کي ڪن ڳالهين تي اچي گمان ٿيو تہ منهنجا حقيقي ماءُ پيءُ شايد اهي ئي آهن، پر وري بہ پڪ ڪرڻ لاءِ پنهنجو منهن آرسيءَ ۾ جاچيائين، ۽ پوءِ وري سندس نقلي ماءُ پيءُ، دائيءَ دائي سان پيٽيان... نيٺ جڏهن پڪ ٿيس تہ هي دائي ۽ دايو منهنجا ماءُ پيءُ نہ آهن، تڏهن سڌو آيو دائيءَ وٽ ۽ انهيءَ مهل هن کي آڻي، سوداگر ۽ جوڙيءَ جي آڏو بيهاريائين. سوداگر جي زال، دائيءَ کي يڪدم سڃاتو، ۽ هن جا اهڙا اُتا پيتا ڪڍي ڪٽي ٻاهر ڪيائين، جو هن کي انڪار ڪرڻ جي ڪا واهہ ئي ڪانہ سُجهي. آخر دائيءَ سڀني ڳالهين جو اقرار ڪيو، ۽ هنن جي پيرن تي ڪري پيئي— چيئي: لالچ تي لڳي ڏائڻ ٿيس، پر اوهين پاڻ ڏانهن ڏسو. پوءِ نيٺ هنن ڪا ڳالهہ ڳٺي دائيءَ کي معافي ڏني، ۽ ٻنهي کي اتي ڇڏي سوداگر ۽ سندس زال، پٽ سميت موٽي پنهنجي وطن آيا، ۽ اچي پنهنجن مائٽن سان مليا، جي پڻ هنن کي ڏسي ڏاڍا خوش ٿيا، ۽ باقي عمر جا ڏينهن نهايت خير خوشيءَ سان گذارڻ لڳا.

٣٢- سوداگر جي سچاڻ زال*

ڪنهن ملڪ ۾ هڪڙو سوداگر رهندو هو، جو ڏاڍو سياڻو ۽ عقل وارو هو. سوداگر جي قوم جواني اچي ٿي هئي، پر شادي ڪانه ڪئي هئائين. جيڪڏهن يار دوست چوندا هئس ته انهن کي جواب ڏيندو هو ته: آءٌ ڪنهن پاڻ جهڙي سياڻي ۽ عقل واريءَ زال سان شادي ڪندس. ٿيندي ٿيندي آخر هڪڙيءَ سوداگرزاديءَ جي واکاڻ ٻڌي، ان سان شادي ڪرڻ لاءِ هائوڪار ڪيائين. خير سان سوداگر پرڻجي اچي گهر ويٺو ٿيو.

شاديءَ رات ڳالهين تان ڳالهيون ڪندي زال، مڙس کي چيو ته: سائين! مرد جي عورت سان پڄت ٿي ڪانهي. جيڪڏهن زال ذات پنهنجيءَ تي اچي ته سيڪجهه ڪري سگهي ٿي. مڙس جا اها ڳالهه ٻڌي، وائڙو ٿي ويو، ۽ زال کي چيائين ته: اها اڻ ٿيڻي آهي. هڪڙيءَ تي زال، ٻيءَ تي مڙس. آخر گهڻي تڪرار کان پوءِ مڙس، زال کي چيو: جي تون ضد ڪرين ٿي ته ٻُڌ، آءٌ هيئنر ٿي سوداگريءَ جو سامان ٻڌي ٻيءَ ولايت ڏانهن ڪٽي وڃان ٿو، جتي ٻه سال ڪن رهندس. آءٌ توکي ڪوبه پئسو ڏوڪڙ ڪونه ٿو ڏيئي وڃان، پر ٻئي سال گهر جو خرچ پکو توکي ڪرڻو آهي، ۽ جڏهن آءٌ واپس اچان تڏهن تو وٽ هڪڙي هزارڻ گهوڙي، سينهن

---

* هن ڳالهه جون ٻه ′روايتون هڪ لاڙ (تعلقي ٽنڊي‌باگي) مان محترم زيب‌النساء لوهارڻ ٻي اتر (تعلقي ڪڪڙ) مان احمد خان ”آصف“ کان مليون. هن آکاڻي جا ڪي واقعا، بادشاهن جون آکاڻيون‘ جلد پهريون آيل ۾ آکاڻي ”شاهي‌شاهه ۽ جنڊڻ ماري“ سان مناسبت رکن ٿا.

جو وڳ، ڍڳين جو ڌڻ، ٻڪرين جو ڌڻ ۽ حق حلال جو پٽ هجي. جي تو وٽ اهي شيون نه هونديون، ته پوءِ آءٌ تنهنجو وري منهن ڪين ڏيندس... پر جي تو ائين ڪري ڏيکاريو، ته پوءِ ساري عمر تنهنجو تابعدار ٿي گذاريندس. زال به هئي شيدي تيڙ، تنهن هڪدم ڪٽي مڙس جا شرط قبول ڪيا. اها رات جيئن تيئن ويهي گذاريائون، پٺي ڏينهن اچان صبح ٿيوئي مس ته سوداگر سامان سڙو تيار ڪري، سوداگريءَ جو مال ڪٽي، سفر تي روانو ٿي ويو.

سوداگر ته هليو سفر تي، پر مائيءَ ڪي اچي ڳڻتي ٿي ته ناحق ضد ڪيم. خير، اڳيون ڳالهيون وساري همت جو سندرو ٻڌائين، ۽ مڙس کي ڪري ڏيکارڻ جو ارادو ڪيائين. پوءِ ڇا ڪيائين جو نوان پراڻا گهڻا ميڙي، گروي رکي پئسا هٿ ڪيائين. انهن مان پهرين هڪڙي هزارڻ گهوڙي مهينهن جو وڳ، ڍڳين جو ڌڻ ۽ ٻڪرين جو ڌڻ خريد ڪيائين. انهيءَ ڪم مان واندي ٿي، هڪڙي پروسي واري ماڻهوءَ کي سوداگر جي پٺيان موڪليائين، جنهن ٿوري وقت وقت ڪان پوءِ خبر آڻي ڏنيس ته: سوداگر فلاڻي شهر ۾ رهيو پيو آهي. سوداگر جي زال به ڇا ڪيو جو ويس بدلائي، پنهنجي مائٽن مان هڪڙي وفادار ٻانهي ساڻ ڪري، انهيءَ شهر ۾ وڃي پهتي، ۽ هڪڙي جاءِ مسواڙ تي وٺي اتي رهڻ لڳي.

ڪي ڏينهن رهڻ کان پوءِ، هڪڙي ڏينهن سوداگر جي زال، ٻانهيءَ کي سوڪڙيون پاڪڙيون ڏيئي، سوداگر ڏانهن روانو ڪيو، ۽ چيائينس ته: سوداگر کي منهنجا سلام ڏي. ٻانهي به سوداگر وٽ وڃي پهتي ۽ سوڪڙيون پاڪڙيون ڏيئي چيائينس ته: منهنجي سائڻ جي برابر سهڻي هن ملڪ ۾ ٻي ڪا به ملوڪزادي ڪانهي. اتفاق سان توهان کي ڏسي ورتو اٿس، هاڻي ناهيس ننڊ اکين ۾، ۽ نه آرام. سو توهان ڏانهن هي

سوکڙيون موڪليون اٿس، ۽ سلام بہ چيا اٿس. سوداگر سوکڙيون سلام وٺي ڏاڍو سرهو ٿيو، ۽ پاڻهيءَ کي ڏاڍي عزت. سان ويهاري خبرچار وٺڻ لڳو. جڏهن پاڻهي هلڻ لڳي تڏهن سوداگر بہ ڪيتريون ئي قيمتي سوکڙيون هن ڏانهن موڪليون. اهڙيءَ طرح ڪجهہ وقت تائين تہ ٻنهي ۾ رکو سلام ۽ ڪلام جو رستو جاري رهيو.

هڪڙي ڏينهن سوداگر وجهہ وٺي، پاڻهيءَ کي چيو تہ: منهنجي مرضي آهي تہ آءٌ تنهنجي سائڻ جي مهماني ڪريان، تنهنڪري تون هن کان ڏاڍي وٺي اچ. پاڻهيءَ اچي پنهنجي مالڪيائيءَ سان ڳالهہ ڪئي، جنهن چيس تہ: سوداگر کي وڃي چئو تہ ڀهرين سونکي پنهنجي منڊي ۽ رومال موڪل تہ پوءِ آءٌ تنهنجي مهماني کائينديس- پيو تہ آءٌ تو وٽ فقط اڌ پهر رهنديس، ٻيون تہ پنهنجي ملاقات اونداهيءَ رات ۽ اونداهي ڪوٺي ۾ ٿيندي. سوداگر هن جا اهي سڀ شرط قبول ڪيا، ۽ پنهنجي منڊي ۽ رومال ڏياري موڪليائين. پوءِ چنڊ جي اٺاوهين رات، سوداگر جي زال ويس بدلائي، هار سينگار ڪري، سوداگر جي گهر ويئي. جيئنڊيڪ رات جو وقت هو ۽ اونده لڳي پيئي هئي، پر ان هوندي بہ هن پنهنجي منهن تان نقاب نہ کنيو. سوداگر هن جي منهن ڏسڻ لاءِ فانوس ٻارڻ لاءِ گهڻئي ڀيرا چيو، پر هن شرط ياد ڏياريس. سوداگر بہ خيال ڪيو تہ جي اڄ شرم کان منهن نٿي ڏيکاري تہ ٻئي ڀيري پاڻهي منهن ڏيکاريندي- تنهنڪري وڌيڪ زور بہ نہ ڪيائين تہ متان هوءَ ڪاوڙجي پوي ۽ ٻئي دفعي وري اچيئي نہ. آخر جڏهن اڌ پهر پورو ٿيو، تڏهن وڃڻ لاءِ اٿي. سوداگر جي مرضي تہ ڪانہ هئي، پر زبان ڪري ويٺو هو، تنهنڪري لاچار هو. وڃڻ وقت پنهنجيءَ زال کي پيون بہ ڪيتريون ئي سوکڙيون وغيره ڏيئي روانو ڪيائين.

سوداگر جي زال، سوداگر کان موٽي رات وچ ۾ ئي تپڙ ٽاڙي ڀڏڻ شروع ڪيا. صبح سان ئي پاڻهيءَ سميت وطن ڏانهن رواني ٿي. ڪجهه ڏينهن جي مسافريءَ کان پوءِ اچي پنهنجي شهر ۾ نڪتي. وقت گذرندي دير ڪانه ٿي ٿئي، نيٺ ڏهن مهينن کان پوءِ سوداگر جي زال کي هڪڙو سهڻو پٽڙو ڄائو. هوءَ ويچاري ڏاڍي خوش ٿي، ۽ خدا جا لک لک شڪرانا بجاءِ آندائين، جو سندس ڳالهه پوري ٿي. اتي سوداگر کي به سفر ۾ ٻه سال کن اچي پورا ٿيا هئا، تنهنڪري هو واپس ورڻ جا سعيا ڪرڻ لڳو. هن گهر اچڻ کان اڳ، زال کي پنهنجي اچڻ جو اطلاع موڪليو. خير، جنهن ڏينهن سوداگر اچڻو هو، ان ڏينهن جوٽس ڇا ڪيو، جو پٽ کي نوان ڪپڙا پارائي، ڳچيءَ ۾ رومال ويڙهي، هٿ ۾ منڊي پارائي، پينگهي ۾ ليٽائي ڇڏيائين. وري ويٺي سا هزارڻ گهوڙيءَ ۽ ٻئي مال وڃهه جي بندوبست سنڀال ونئي، گهوڙيءَ جو ٺوبرو داڻي سان، ڀينهن ۽ ڍڳين جا آهرا کٽر سان ۽ ٻڪرين جي واڙ ٽارين سان ڀرائي ڇڏيائين.

سوداگر جڏهن گهر ۾ پير رکيو، تڏهن هن جي نظر ڀرين وچي ڪڙهه، وٿاڻ ۽ واڙ تي پيئي، جتي هزارڻ گهوڙي، سينهون، ڍڳيون ۽ ٻڪريون ٻيٺيون هيون. سوداگر انهن کي ڏسي دل ۾ چيو ته، زال ته ڪا سياڻي ٿي ڏسجي، پر ڏسان ته حق حلال جو پٽ به آهيس يا نه؟ اهو خيال ڪري اڳتي وڌيو. ڏٺائين ته جوٽس ڪنهن ٻار کي پينگهي ۾ ويٺي لوڏي. ٻار کي ڏسي سوداگر جوڻ وايون بطال ٿي ويون، پر پڪ نه پيئي ٿيس ته اهو ڪو حق حلال جو ٻار هوندو. نيٺ زال کي چيائين ته: ڳالهه ٻڌاءِ ته هيءُ تو پنهنجو قول ڪيئن پاڙيو! زال انهيءَ تي شروع کان وٺي پڄاڙيءَ تائين، سڄي ڳالهه مڙس کي ڪري ٻڌائي، ۽ سندس ڏنل سوغاتون، منڊي ۽ رومال کيس ڏيکاريائين. سوداگر

اهي سڀ شيون ڏسي عجب ۾ پئجي ويو، ۽ چيائين ته: بيشڪ زال ذات پنهنجيءَ تي اچي ته سڀڪجهه ڪري سگهي ٿي. ان ڪان پوءِ سوداگر پنهنجي انجام موجب سڄي عمر زال سان وفادار ٿي رهيو.

٣٣- سياڻو سوداگر*

ڪنهن سوداگر کي هڪڙو سڪيلڌو پٽ هو، جو ڏاڍي لاڏ ڪوڏ سان نپنو هو. گهر جي سڀني ڀاتين جو هن سان پيار هوندو هو. سوداگرزادو اڃ ننڍو سيان وڏو، آخر اچي جوان ٿيو. جيئن ته سندس هرڪو انگل پورو ٿيندو رهندو هو، تنهنڪري ڏاڍو هٺ ڦاڙ ۽ عياش ٿي پيو هو. روزانو سوين رپيا ڪٺي وچي دوستن کي ڪارائي پياري ڇڏيندو هو. هڪڙي ڏينهن سوداگرزادي پنهنجي پيءُ کي چيو ته: بابا سائين! آءٌ هاڻي جوان ٿيو آهيان... خيال اٿم ته پنهنجي منهن واپار ڪريان، تنهنڪري مونکي ڪجهه خزانو ڏيو ته وڃي قسمت آزمايان. سوداگر کي پنهنجي پُٽ جا افعال ساريا پيا هئا، ته هن کي جيڪي ملندو، سو هڪڙي ئي ڏينهن ۾ ڪائي ڪپائي ڏٽ ڪري ڇڏيندو. تنهنڪري خيال ڪيائين ته اهڙي ڪا الڪل ڪجي، جو هن کي پئسن جو قدر ٿئي، ۽ خبر پويس ته ناڻو ڪيڏيءَ نه مشڪلات سان ٿو ڪمائجي. سو چيائينس ته: پُٽ! تنهنجي ڳالهه برابر آهي، پر هاڻ ۾ رواج آهي ته سوداگريءَ تي وڃڻ کان اڳ پنهنجي منهن ڪو نه ڪو پورهيو ڪري، آن جي ڪمائي آڻي ڪوهه ۾ وجهبي آهي. تنهنڪري تون به روزانو صبح جو شهر ۾ وڃي ڪماءِ، ۽ شام جو جيڪي ملئي سو آڻي مونکي ڏج ته هلي ڪوهه ۾ اڇليندا سين.

---

* هيءَ ڳالهه وچولي (تعلقي ٽنڊي الهيار) مان ولي محمد طاهرزادي کان ملي.

صبح جو سوداگرزادو، پيءُ جي حڪم موجب شهر ۾ ڪمائڻ لاءِ نڪتو، پر جيئن تہ هو هريل هو عيش عشرت تي، تڏهن ڪـڪ پڇي بہ پيٽو ڪونہ ڪيو هٿائين، سو شهر ۾ وڃي ڦيريون پائڻ لڳو. ڳالهہ ئي سمجهہ ۾ نہ پئي اچيس تہ ڪهڙو ڪم ڪري پئسا ڪمايان، ۽ وڃي پيءُ کي ڏيان! آخر ٿڪا ڪائي وڃي سنگتين ساٿين وٽ نڪتو. سڄو ڏينهن گهمي ڦري شام جو گهر موٽي آيو، ۽ ماءُ کي سموري حقيقت ٻڌايائين. جنهن چيس تہ: ابا! تون ڪابہ ڳڻتي نہ ڪر، توکي ڪهڙو لاچار پيو آهي جو تون وڃي پورهيو ڪرين— سون وٽان روز سؤ رپيا ڪٽي وڃي چئجئين تہ ڪمائي آيو آهيان. سوداگرزادو ڏاڍو خوش ٿيو، ۽ ماءُ کان سؤ رپيا وٺي، پٽس وٽ آيو، ۽ هن کي ٻڌايائين تہ ڪمائي آيو آهيان. پٽس انهيءَ مهل تي ڪيس وٺي، پنهنجي محلات واري کوهہ وٽ آيو، ۽ کيس چيائين تہ: اهي سؤ رپيا هن کوهہ ۾ اڇلي ڇڏ. سوداگرزادي اهي رپيا کوهہ ۾ اڇلي ڇڏيا، پوءِ ٻئي ڄڻا پنهنجي محلات ۾ موٽي آيا.

اهڙيءَ طرح سوداگرزادو روزانو صبح جو شهر ۾ وڃي سنگتين ساٿين سان چڪر هڻي، شام جو گهر موٽي ايندو هو، ۽ ماءُ کان سؤ رپيا وٺي، پيءُ کي ڏيکاري، کوهہ ۾ اڇلي ڇڏيندو هو. مهيني ٻن کان پوءِ ماڻس وٽان آخر پئسا کٽي ويا، تڏهن وري پيڻ کان پئسا وٺڻ شروع ڪيائين. جڏهن انهن وٽان بہ جواب مليس تڏهن سنگتين ساٿين مدد ڪيس. هڪڙي ڏينهن نيٺ انهن وٽان بہ جواب مليس. هاڻي اهڙو ڪوبہ ماڻهو ڪونہ هو، جنهن کان هو ڪجهہ پئسا وٺي اچي پيءُ کي ٻڌائي تہ ”ڪمائي آيو آهيان.“ سوداگرزادو انهن ئي ويچارن ۾ دستور موجب شهر ۾ هڪڙي هنڌ ويٺو هو تہ ايتري ۾ پريان ”مزور مزور“ جو آواز ڪنن تي پيس. ڊوڙي وڃي ڏسي تہ هڪڙو ماڻهو تمام گهڻو سامان پٺ تي رکيو ڪنهن

مزور جي انتظار ۾ بيٺو آهي. سوداگرزادي وڏي وچي سامان کي ڪلهو ڏنو، ۽ ان ماڻهوءَ جي پٺيان هلڻ لڳو. سامان تمام گهڻو ۽ ڳرو هو. پلا هن ويچاري ڪڏهن ڪک به نه چُٺو هو، سو بار ۾ ڦهندو، ڪينجهندو ڪُرڪندو ويو. اڪين اڳيان آنڌ اچي ويس. آخر مس مس وچي منزل تي پهتو، اتي سامان لاهي رکيائين. اُن ماڻهو کيس هڪڙو رپيو مزوريءَ جو ڏنو. سوداگرزادو حيران ٿي ويو، ته هيترو سامان کنيم ۽ هيڏي تڪليف ڪاٽيم، پر مزوري فقط هڪڙو رپيو مليو! تڏهن اُن ماڻهو کي چيائين ته: خدا جا بندا! هيڏي بار جي مزوري فقط هڪڙو رپيو؟ تڏهن هن جواب ڏنس ته: ميان! ماڻڙي ڪري هليو وڃ، انهيءَ بار جي مزوري اصل ۾ چار آنا آهي، پر تو کي ڪنهن چڱي گهراڻي جو ڏسي، رپيو مزوري ڏني اٿم، هاڻي ريڙهه پيڙهه ڇڏ، ۽ وڃي پيو ته ڪجهه ڪماءِ!

سوداگرزادو، گهڻي بار ڪڻڻ ڪري نه فقط تمام ٿڪجي پيو هو، پر سڄي بدن ۾ به سور ٿي پيو هئس. اهڙو ڪيٽ ٿي پيو هو جو هلڻ ئي نه پُڄيس— آخر رڙهندو شام ڌاري اچي گهر پيڙو ٿيو، ۽ اهو رپيو آڻي پيءُ کي ڏنائين. جنهن وري به دستور موجب آڻي کوهه تي ببهاريس، ۽ حڪم ڪيائين ته: اهو رپيو کوهه ۾ اڇل! سوداگرزادو— جنهن کي هاڻي خبر پئي هئي ته ناڻو ڪيڏيءَ نه مشڪلات سان ڪمائجي ٿو— تنهن هٿ ٻڌي پيءُ کي چيو ته: بابا سائين! اوهان کي رپيو ڏيان ٿو، اوهين کوهه ۾ اڇليو ته چڱو، باقي آءٌ پنهنجي هٿ سان کوهه ۾ نه اڇليندس. سوداگر هن جي سُنهن ۽ ڳالهائڻ مان سمجهي ويو ته هيءُ اڄ پورهيو ڪري رپيو ڪمائي آيو آهي، سو وڏيڪ ڪجهه پڇيو ئي ڪين، ۽ ماڻڙي ڪري پٽ کي ساڻ وٺي محلات ۾ موٽي آيو.

ٻئي ڏينهن صبح سان ئي سوداگر، هڪڙو غوراب سوداگريءَ جي سامان سان ڀرائي، پٽ جي حوالي ڪيو، ۽

اجازت ڏنائينس ته : هاڻي پلي وچي سوداگري ڪري اچ. سوداگر زادي کي جو خبر پئي هئي ته ناڻو ڪيڏيءَ تڪليف کان پوءِ ٿو اچي، تنهن سنڀالي ڪفايت سان رهڻ شروع ڪيو. ٿورن ڏينهن کان پوءِ هو بي انداز ناڻو ڪمائي اچي پنهنجي وطن پهتو.

٣٤- چڱيءَ جي چڱائي، مٺي جي مٺائي*

بادشاهن جو بادشاهه ته پاڻ ڌڻي آهي، پر زمين تي، زمين جي هڪ ٽڪري تي، هڪڙو بادشاهه حڪومت ڪندو هو. هن جي ملڪ ۾ عدل ۽ انصاف سان حڪومت هلندي هئي؛ شينهن ۽ ٻڪري گڏ پاڻي پيندا هئا. مگر چون ٿا ته نيڪي ۽ بدي، ٻئي هڪ هنڌ پيدا ڪيون ويون آهن، ته جيئن ٻنهي جي وچ ۾ فرق معلوم ٿئي؛ تنهنڪري هن بادشاهه جي حڪومت ۾ به چڱا مدا سڀ رهندا هئا.

هڪڙي ڏينهن بادشاهه پنهنجي وزير کي چيو ته: منهنجي ملڪ ۾ جيڪي به بدمعاش رهندا هجن، تن جا نالا ڏي، ته انهن کي ملڪ مان تڙي ڪڍان، ته جيئن خلق خدا جيءَ تان رهيو کهيو آزار به ٽري وڃي. تڏهن وزير، بادشاهه کي هٿ ٻڌي عرض ڪيو ته: جيئندا قبلا! چڱيءَ جي چڱائي ۽ مٺي جي مٺائي. توهين سڀني سان نيڪي ڪندا رهو، پوءِ جيڪڏهن توهان جي اهڙي نيڪيءَ هوندي به ڪو وڃي بدي ڪندو، ته اُن کان پاڻهي ڌڻي تعاليٰ حساب چڪائي وٺندو. اوهان سڀني سان نيڪيءَ جو برتاءُ ڪندا رهو، ته خدا توهان کي اجر ڏيندو. مگر بادشاهه پنهنجي هوڏ تان لهي ئي نه، چوي ته: بديءَ جي جيسين پاڙ نه پٽي ڪڍندس، تيسين مونکي اُن پاڻي حرام آهي.

وزير دل ۾ خيال ڪيو ته جيستائين حق، حق ٿئي، تيستائين ناحق ۾ ڪيئن نپوڙجي ويندا؛ تنهنڪري ڪا اهڙي

---

*هيءَ ڳالهه لاڙ (تعلقي ٽنڊي باگي) مان مائي زيب النساء لوهار کان ملي.

اٽڪل ڪجي، جو بادشاهه ڪجهه وقت لاءِ انهيءَ ضد تان لهي وڃي، تيسين آءٌ سڄڻ پڇڻ بدمعاشن جي تحقيقات ڪري وٺان، ته جيئن ڪو غريب ناحق ۾ نه اڙجي وڃي! سو بادشاهه کي چيائين ته: جيئندا قبلا! هڪڙي ڳالهه آهي، جا توهان کي ٻڌائڻ ٿو گهران، اجازت ڏيو ته ٻڌايان! بادشاهه کيس اجازت ڏني. پوءِ هن پنهنجي ڳالهه شروع ڪئي. چي: هڪڙي شهر ۾ ٻه دوست رهندا هئا، هڪڙي جو نالو هو 'چگو' ۽ ٻئي جو نالو هو 'مدو'. هنن جي هڪٻئي کان سواءِ سرندي ڪانه هئي، ۽ هروقت هڪٻئي وٽ پيا ايندا ويندا هئا. مگر جيئن ته چوندا آهن ته هرڪو ماڻهو پنهنجي عادت کان مجبور هوندو آهي، سو هيءُ ٻئي دوست به ڪڇونءَ ۽ وڇونءَ جي ڳالهه وانگر پنهنجي پنهنجي عادت کان مجبور هئا. چگو هميشه چگائي ڪندو هو ۽ مدو سدائين مدي. بادشاهه، وزير کان پڇيو: اها وڇونءَ ۽ ڪڇونءَ واري ڳالهه وري ڪيئن آهي؟ وزير وراڻيو ته: بادشاهه سلامت! اها ڳالهه هيئن آهي ته هڪڙي دفعي ڪنهن ڪڇونءَ کي درياءَ جي هن پر ويٺو هو، سو سهي سنهري اٿي هليو ته واٽ تي هڪڙو وڇون گڏيس، جنهن چيس ته: ڏي خبر، ڪيڏانهن تياري ڪئي اٿئي؟ ڪڇونءَ جواب ڏنس ته: مونکي درياءَ جي هن پر ويٺو آهي، جو آتي اڄ ڪڇن جي پائنچاريءَ جو سڏ اٿم. تنهن تي وڇونءَ چيس ته: يار! مونکي به درياءَ جي پار ڪو ضروري ڪم آهي، پر پتو آهي ئي ڪونه، هاڻي مهرباني ڪري مونکي به پاڻ سان هن پر وٺي هل، ته تنهنجو شڪرگذار رهندس. ڪڇونءَ چيس ته: پيلي! هن پر وٺي هلڻ لاءِ ته آءٌ تيار آهيان، پر تون آهين بڇڙو جيت، توتي ڪهڙو اعتبار! واٽ تي ڏنگ هڻي ڪڍين ته پوءِ توکي ڪير جهلي؟ تڏهن وڇونءَ وراڻيس ته: يار! تون مون سان مهرباني ڪرين ۽ آءٌ وري توکي ڏنگيان، ائين ڪيئن ٿي سگهي ٿو! آخرڪار ڪڇون، وڇونءَ کي پنهنجي پٺيءَ

تي چاڙهي، درياءَ ساں ترڻ لڳو. جڏهن وچ ۾ پهتو، تڏهن ڪنن تي ٺڪ ٺڪ جو آواز آيس. هيڏانهن هوڏانهن نهارڻ لڳو ته هتي وچ درياءَ ۾ ٺڪ ٺڪ جو آواز ڪٿان آيو! جان ڪٿي ڪنڌ ورائي ڏسي ته مارا! وڇون پيو سندس پٺيءَ تي ڏنگ هڻي. وڇونءَ کي چيائين: اڙي وڇون! هي ڇا پيو ڪرين؟ تڏهن وڇونءَ جواب ڏنس ته: يارا! عادت کان مجبور آهيان. اتي ڪڇونءَ چيس ته: اهڙي جي تنهنجي عادت آهي، ته پوءِ تنهنجو جيئرو رهڻ ئي نقصانڪار آهي. ائين چئي ٽٻي هڻي وڃي تر ورتائين، ۽ وڇون سندس پٺيءَ تان ترڪي، درياءَ ۾ ٻڏي ويو.

اها ڳالهه پوري ڪري، وزير چوڻ لڳو ته: بادشاهه سلامت! انهيءَ ڳالهه وانگر، هي ٻئي دوست چڱو ۽ مدو— عادت کان مجبور هئا، مگر دوستيءَ جي ناتي ۾ هڪٻئي سان ٻڌل هئا. خير، خدا جي حڪم سان، هڪڙي ڏينهن چڱي، پنهنجي دوست مدي کي چيو ته: يارا! ڪيترا ڏينهن ٿي ويا آهن جو پاڻ ڪيڏانهن ٻاهر نڪتائي ڪونه آهيون— هل ته هلي ڪنهن ولايت جو چڪر هڻي، دنيا جو واءُ سُڃاڻي وٺي اچون. تڏهن مدي چيو ته: ابا! پاڻ وٽ ته پائي به ڪانهي، باقي تو وٽ ڪي ڏوڪڙ هجن ته پوءِ هلون؛ نه ته پوءِ ٻڌيءَ کي ڳاهه، ٻڌيءَ کي پائي... اجايو پائي نه ولوڙ. چڱي چيس ته: بيلي! ڪي چار ڏوڪڙ هٿ ۾ اٿم، سهيني ٻن جو ٿمر ڇڙ ته پاڻ وٽ آهي... هل ته ڪي ٻه چار ملڪ گهمي ڦري اچون. پوءِ ته اتو ٿمر ساڻ ڪري، هي ٻئي دوست ڳوٺان نڪتا.

هلندي هلندي هڪڙي بادشاهي چڙهيائون، پي چڙهيائون، اچي ٽئين بادشاهيءَ ۾ نڪتا. ان شهر جي بادشاهه کي پيو ڪوبه اولاد ڪونه هو، فقط هڪڙي نياڻي هئس. مگر قادر جي قدرت، جو هن ويچاري نياڻيءَ جي جيءَ سان به ڪو آزار لڳل هو— کيس اهڙي بيماري هئي، جنهن کان هوءَ مرڻ وهڻي اچي ٿي هئي. ڪئين پير فقير، پڙهيا پنڊت، مُلان موراڻا

پڇايا هڻائون، ۽ ڪئين دعائون، دوائون، ڏاڳا ڦيڻا ڪرايا هڻائون، پر بيماري 'جيئن رات تيئن وڌ' وانگر، اڳي کان اڳري ٿيندي ويئي. شهزاديءَ کي چنڊ رات چرڪ ٿيندو هو، ۽ اُن کان پوءِ پهرن جا پهر پيئي لڇندي هئي. سمورن ماڻهن جو خيال هو ته شهزاديءَ کي جِنّ لڳل آهي. جِنُ ڪڍڻ وارا پوپا به ڏُوٽايائون، ساز ۽ سرود وڄارايائون، ڪيئي ڏيوائي فقير گهرايائون، مگر هن کي ڪنهن به ڪو فائدو ڪو نه ٿيو. لاچار ٿي بادشاهه پڙهو گهمارايو ته: جيڪو به ماڻهو سنهنجي نياڻيءَ جو علاج ڪندو ۽ کيس شفاياب ڪندو، تنهن کي اڌ راڄ ۽ اڌ ياڳا ڏيندس، ۽ اها نياڻي به کيس پرڻائيندس. اهي خبرون ٻڌي چڱي چيو ته: خدا تعالىٰ هن شهزاديءَ کي آزار مان ڇڏائي ته ڏاڍو سٺو! تڏهن مدو سُرڪي چوڻ لڳو ته: پل پيئي لوڙي— انهي به گهڻن کي گهايو هوندو!

خير، جڏهن صبح ٿيو، ته ٻئي دوست سنيري آئي اڳتي هليا. هلندي هلندي اچي هڪڙي رڻ پٽ ۾ نڪتا. آتي هنن کي اُڃ اچي تپايو. هيڏانهن هوڏانهن نهارڻ لڳا ته من ڪو ماڻهو ڇيٽو ڏسجي ته پاڻيءَ جو پتو پڇون. نيٺ هڪڙي پاسي کان هنن کي ڪي آئيون ڏسجڻ ۾ آيون. هي به اوڏانهن هلڻ لڳا. گهڻو وقت هلڻ کان پوءِ، سس سس رڙهي اچي آتي پهتا ۽ ساڻا ٿي ڪري پيا. آتي اوٺار کان پاڻيءَ جو پڇيائون، جنهن چين ته: هو پريان وڏو ٻڙ جو وڻ پيو ڏسجي، اُن جي هيٺان هڪ کوهه آهي— باقي هتي پيو اٿو پلو. آخر هي وري به رڙهندا رڙهندا اچي اُن وڻ هيٺ کوهه تي پهتا، پر کوهه تي پاڻيءَ ڪڍڻ لاءِ ڪوبه ٽيڙ رکيل ڪونه هو. اتي اُڃ جي آسات کين بنهه ساٺو ڪري ڇڏيو، ۽ ڪنهن کي طاقت ڪانه رهي جو کوهه انـدر گهڙي. نيٺ مدي چيو ته: ادا! مون ۾ ته ڪا به طاقت ڪانهي، جو ڪٽي هڪ وک به هتان رڙهان يا کوهه ۾ لهان، باقي تون کوهه ۾ لهي وڃ. سان تنهنجي چيلهه ۾

پنڪو پڌان ٿو، ۽ تون پهرين هيٺ لهي پاڻي پيءُ، پوءِ پلاند پنڪي جو پسائي سون ڏانهن موڪل ته، آءٌ به نڙي سائي ڪريان، ته ڪجهه ساهت ۾ اچي، توکي چڪي ٻاهر ڪڍي وٺان. پوءِ چگي سپ ڪپڙا لاهي ڪٺي مدي کي ڏنا، ۽ چيله ۾ پنڪو پڌي اندر کوهه ۾ لهي پيو. پاڻي پي ڍؤ ڪري، پنڪي جو پلاند آلو ڪري، مدي کي ٻاهر ڏنائين، جنهن اچ لاهڻ کان پوءِ چا ڪيو، جو پنڪي سميت ڪٽندي چگي جا ڪپڙا ۽ پئسا، رمندو رهيو. هن ويچاري گهٽئي آهون دانهون ڪيون، پر کوهه ۾ ڪريل جي ڪير ٿو ٻڌي! سو ويچارو سمورو سور سهي، ماٺ ڪري الله تي توڪل رکي، کوهه جي هڪڙيءَ ڪوپ ۾ صبر سان ويهي، پنهنجيءَ قسمت جا رنگ ڏسڻ لڳو. هوڏانهن هو مدو ڪپڙا لٽا ڪٺي آٿي هليو، ۽ سڌو انهيءَ بادشاهه جي ملڪ ۾ آيو، جنهن ۾ شهزادي بيمار هئي.

ڳالهيون جلدي ٿين، ڏينهن پنهنجي وقت تي گذرن، اوکيءَ جا پهر ٿورا ٿيندا آهن— الله جي رحمت وڏي آهي ۽ الله جڏهن ورندو آهي، تڏهن ڪئين بهانا بنجي پوندا آهن. اهو ٻڙ جو وڻ— جنهن جي هيٺ چگو کوهه ۾ پيو هو— هڪڙي رڻ پٽ جي وچ ۾ هو، تنهن هيٺ هتي جا ماندا مسافر اچي مانجهاندو ڪندا هئا. چگي کي تسبيحون سوريندي سوريندي اچي سج لٿو. هو ويچارو ڊپ ۾ کوهه جي هڪڙيءَ ڪوپ ۾ ويٺو هو، ته اوچتو ڪا آفت ڏڙام ڪري اچي پاڻيءَ ۾ ڪري، ۽ ترڻ لڳي. چگو جان ڪٺي ڏسي، ته هڪڙو ڪلانڌاري واسينگ نانگ آهي، جنهن جي ڪرڻ سان پنج فوٽ پاڻي مٿي چڙهي آيو. ويچارو چگو اچي ڊنو ته هاڻي اجهو ٿو مران، سو تيئن پاڻ کي لڪائڻ جي ڪوشش ڪرڻ لڳو، ۽ وڌيڪ سوڙهو ٿي ڪوپ ۾ ويهي رهيو. ڪجهه وقت گذرڻ کان پوءِ، انهيءَ کوهه جي مٿان بيٺل وڻ مان آواز آيو ته:

ڪلانداري! آهين يا نه؟ اتي نانڪ جواب ڏنو ته: هائو، جين جبرا ويٺو آهيان. جن پڇيس ته: ڏي اچوڪي خبر، ڇا وهيو ڇا واپريو؟ نانڪ چيس ته: يارا! ڳالهه ئي نه پڇ، اڄ ته سؤ جوڳين جو جوڙ هو مون تي، اچي چيٽن جون ڏکيون منهنجي آستان جي پاسي ۾ ٺاهيائون، ۽ پوءِ اچي مرليون وڄائڻ لڳا-

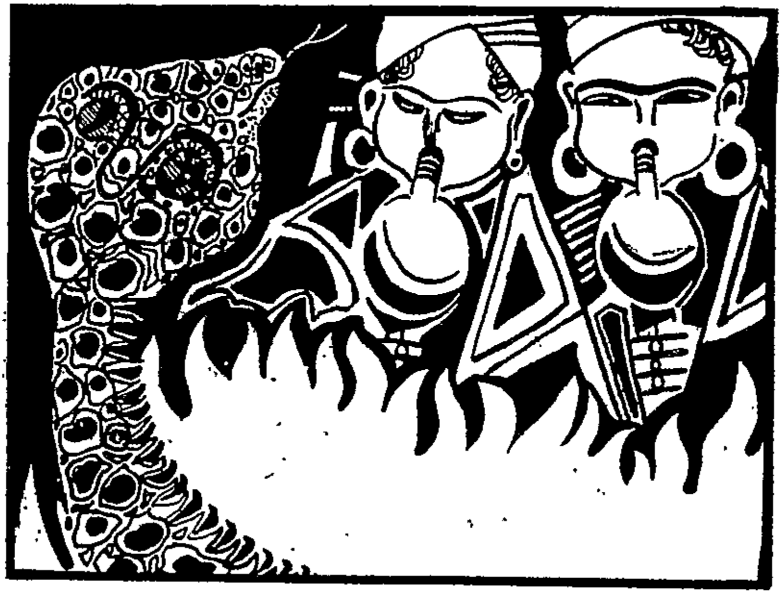

بس مرلين جي مانجهه منهنجو من ماندو ڪري وڌو. هڪڙي فقير جي ڦوڪڻ مونکي اهڙو ته مستان ڪري ڇڏيو، جو مونکي پنهنجي جاءِ تان اُٿڻو پيو، ۽ آواز جي الستي موج ۾ مونکي پنهنجو جلال ياد آيو. آءٌ بيخود ٿي ويس، ۽ انهيءَ حالت ۾ وٺي جو درد جو دونهون ڪڍيم، ته چيٽا سڀ پرڻ لڳا، ۽ جوڳي پنهنجون مرليون وڄائيندا تنهن کان ڇڏا ٿيندا ويا، تان جو وڃي اهڙي هنڌ تي پهتا، جتان مرلين جو آواز جهيڻو پئجي ويو، ۽ منهنجو من به آهستي سانتيڪو ٿيندو ويو...

تان جو جوڳين جو جوڙ ڦٽي ويو، ۽ هو مونکي جهلڻ ۾ ناڪام ٿي ويندا رهيا. ان کان پوءِ به مان ڪيترو وقت راڳ، جي رس ۾ مست رهيس. اي جنّ جبرا! چون ٿا ته راڳ، جي حڪومت دنيا جي هر بشر، پکي پکڻ ۽ جيت جناور تي هلي ٿي. مان به راڳ، جي هر سُر تي مست، اصل موج ۾ اچي ويندو آهيان.

اها خبر ڪرڻ بعد نانگ، جنّ کان پڇيو ته: ڏي خبر، توسان ڇا وَهيو ڇا واپريو؟ تڏهن جنّ جواب ڏنس ته:

يار! اج هو چنڊ جو ڏينهن، سو مان به ويس بادشاهه جي وڏ ڪنواري ڌيءَ وٽ، ۽ وڃي ڪيومانس بدن ۾ واسو. بس منهنجو واسو ڪرڻ ۽ بانيهوڙ ۾ ترٿلو مچڻ— ڪا پَليتو ڪنيو اچي ته ڪا تعويذ پيئي ٻڌي، ڪا چنڊو پئي آڻي ته ڪا ڦيٽو پئي ڪري، ڪنهن عطر ڇنڪاريو ته ڪنهن لوبان پاريو.

مطلب\ تہ ٻيڪا جتن ڪرڻ لڳي، پر سونکي تہ اچوڪو ڏينهن ضرور رهڻو هو، پلي ڪٿي بادشاهہ پاڻ اچي ٻيهي. نيٺ ست سُرندائي گهرايائون، جن اچ تہ دنگ ڪري چڏيو! سُرندن چون ڳيٽيون سروڙيندا، تندون تاڻيندا، ويا سُرندن کي سُر ۾ سلائيندا ۽ تندن جو ٺاٺ ٺاهيندا. پوءِ تہ تندن جو ٺاٺ پورو ٺاهي. گز کي سهڪندرو هٿي تيز ڪري، وٺي جو تاڻن کي گز جو چيرو ڏنائون تہ منهنجي بدن مان چٽاٺ نڪري ويا. آسُر جي مهل هئي، سو گز جي چيرن سونکي اهڙو تہ چهري وڌو، جو اُهو بہ ٻيهرو ٽي موج ۾ اچي جهولڻ لڳس ۽ جهولندي جهولندي سونکي بہ پنهنجو اصلي چلال ياد اچي ويو، ۽ مان بہ لئي ۾ ٽي ويس. سُرندائن پاڻ سنڀاليو، ۽ سونکي هاڪا ڏاڪا ڪيائون ۽ نيٺ سنڀون ڪيائون تہ ”چڏي وچ پرائي نياڻي کي، پيءُ پيالو، ڪٿي منٺ ميچ، وري نہ اچج، شاهہ جي ڌوهي اٿئي.“ پوءِ وري هڪڙو فقير مٿو اگهاڙو ڪري، وار چوڙي مٿو ڌوڻڻ لڳو. اهو فقير ڌمال ڪندو ڪندو، اچي هڪلون ڪرڻ لڳو—هڪلن تي هڪلون ڪندو، ٽپا ڏيندو مون ڏي هليو، ۽ اچي شهزاديءَ کي ڌڪ هنيائين... پر اکيان اُهو بہ اُهو هوس.“ نيٺ اهڙا گوڙ گهمسان ڪري، فقير بہ هليا ويا. هيئر چڏهن شام ٿي آهي، تہ مان بہ پنهنجو واسو ڪري واپس پيو اچان. اهو اٿئي سمورو حال احوال، اسان جي سموري ڏينهن جو!

ڪجهہ وقت تہ ماٺ سنوڙو ٿي ويو، پر ٿوريءَ دير کان پوءِ، وري ناڳ ڳالهائڻ شروع ڪيو. جنّ کان پڇيائين تہ: اي جنّ، پلا ڪهڙو علاج آهي، جو تون شهزاديءَ جي بدن مان واسو ڪيئي وڃين، ۽ هوءَ چڱي پلي ٿي پوي؟ جنّ چيس تہ: جنهن وڻ ۾ اُهو رهان ٿو، اُن جا پن پٽي، ستن کوهن جي پاڻيءَ سان ڌوئي، ست ڪنواريون ڇوڪريون اهو پاڻي شهزاديءَ کي پيارين، تہ مان همېشه لاءِ اُن جاءِ

تان پنهنجو واسو ڪيڏي ويندس. اِتي وري جنّ، نانگ کان پڇيو تہ: ڪلانداري! ڀلا ڏي خبر تہ تون ستن بادشاهن جي انهيءَ خزاني تان ڪيئن پاسي ٿين، جو اها ملڪيت ڪنهن کي هٿ اچي؟ تڏهن نانگ جواب ڏنس تہ: ادا! اهو تہ تمام سؤکو ڪم آهي. سڀائي سومر جي ڏينهن، جهنگل مان هڪڙو هرڻ جهلي، ان کي ستن کوهن جي پاڻيءَ سان وهنجاري، پوءِ جتي مان رهندو آهيان، سڌو اچي اُن ڏڙيءَ تي هرڻ کي ڪُهن، ۽ اُن جو رت اُتي هارين تہ مان هميشہ لاءِ اهو آستانو ڇڏي ويندس. اهڙيءَ طرح ڳالهين ڪندي ڪندي جڏهن ڪين گهڻو وقت گذري چڪو، تڏهن هو ماٺ ڪري سمهي رهيا. ويچارو 'چڱو'، جو کوهہ جي ڪوپ ۾ لڪو ويٺو هو، سو ڏٺيءَ کي ستائڻ لڳو تہ: اي ربّ منهنجا! سونڪي هنن آفتن کان بچائيج. سندس آهہ زاري الله ٻڌي، جو صبح تائين هو کوهہ ۾ سلامت رهيو. سج اڀرڻ کان اڳ، نانگ ۽ جنّ هڪ دفعو وري بہ پاڻ ۾ ڳالهايو ۽ پوءِ ٻئي آتان هليا ويا.

خدا جي قدرت سان، نانگ ۽ جنّ جي وڃڻ کان پوءِ، هڪڙي جيج اچي اُن وڻ هيٺ لٿي. ساڻس دلا ڪٺي کوهہ تان پاڻي ڀرڻ آيا. جڏهن پهريون دلو کوهہ ۾ لٿو، تڏهن 'چڱو' ان کي چنبڙي پيو ۽ پاڻي ڀريندڙ کي آزي نيزاري ڪري چوڻ لڳو تہ: خدا جي واسطي سونکي هتان ٻاهر ڪڍ! پاڻي ڀريندڙ پهرين تہ ڊڄي ويو تہ الاجي ڪهڙي آفت آهي، پر پوءِ هن کي ڇڪي ٻاهر ڪڍيائين، ۽ کيس پنهنجي اجرڪ گوڏ ٻڌڻ لاءِ ڏنائين. 'چڱي' پوءِ سمورن جاڃين کي سچي حقيقت ڪري ٻڌائي، جن مان کيس ڪنهن پهراڻ ڏنو، تہ ڪنهن پٽڪو ۽ ڪنهن سٿڻ تہ ڪنهن جتي ڏنيس، ڪن وري ڪجهہ نقدي جي مدد ڏنيس. مطلب تہ جيڪي ڪجهہ مدد ڪٺي ويو هئس، اُن کان پيٽي رقم ۽ ڪپڙا هن کي چاڃين

کان ملي. آخر 'چڱو' به انهن کان موڪلائي، آن وڻ جا پن پٽي، اڳتي هلڻ لڳو ۽ هلندي هلندي اچي انهيءَ بادشاهيءَ ۾ پهتو، جتي شهزادي بيمار هئي.

بادشاهه جو روز پيو ڍنڍورو ڦرندو هو ته: جيڪو به حڪيم يا طبيب منهنجي نياڻيءَ کي هن بيماريءَ کان نجات ڏياريندو، تنهن کي اڌ راڄ، اڌ ڀاڱا ۽ شهزاديءَ جو سڱ، ڏيندس. سو چڱو به اهو ڍنڍورو ٻڌي سڌو وڏي وزير وٽ ويو ۽ سلام ڪرڻ کان پوءِ چيائينس ته: آءٌ شاهزاديءَ جو علاج ڪندس، جي اجازت هجي ته علاج شروع ڪريان؟ وزير يڪدم اها ڳالهه وڃي بادشاهه سان ڪئي، جنهن 'چڱي' کي گهرائي علاج ڪرڻ جي اجازت ڏني. چڱي، نوڪرن کي حڪم ڪيو ته: ست ڪورا دلا ۽ ست نوان رسا کڻي، ستن کوهن جو اڇوت پاڻي ڀري اچو. جڏهن سندس اهو حڪم بجا آندو ويو، تڏهن جنّ واري ٻڌڙ جا پن، ڏٻڙي ڪونڊي ۾ وجهي گهوٽيائين. پوءِ آن ۾ ستن کوهن جو آندل پاڻي وجهي، پاڻي ڇاڻائي باقيءَ سان هڪڙو گلاس پٽن جي رس جو تيار ڪري، آن ۾ کير ۽ ماکي وغيره ملايائين. پوءِ حڪم ڪيائين ته: ست ڪنواريون ڇوڪريون حاضر ڪيون وڃن. يڪدم ست ڪنواريون ڇوڪريون حڪم موجب اچي حاضر ٿيون، جي آهو ستن کوهن جو ست سوادو پاڻي کڻي شهزاديءَ وٽ آيون. شهزاديءَ به بسم الله ڪري پاڻي پيتو، بس، هنن جو پاڻي پيئڻ ۽ تندرست ٿيڻ - ڪيڏانهن ويا جنّ ته ڪيڏانهن ويا ڀوت! ڇوڪري اڪور چڱي ڀلي ۽ نئين نيمري ٿي پيئي. پٺي ڏينهن چڱي، وزير کي بادشاهه وارو قول ياد ڏياريو. جڏهن وزير بادشاهه سان اها حقيقت ڪئي، تڏهن هن چيو ته: ڀلي چنڊ جي چوڏهين رات گذري ته خبر پوي، ته برابر بيماري ڇڏي ويئي آهي يا نه... آن بعد اسين پنهنجو قول پورو ڪنداسين.

ڳالهيون ڄلد ٿين، ڏينهن پنهنجي وقت تي گذرن— آخر هڪ مهينو گذري ويو، پر شهزاديءَ کي ڪجهه به نه ٿيو؛ پيو چنڊ، ٽيون چنڊ، نيٺ چوٿون چنڊ به گذريو، پر شهزادي خدا جي فضل سان ويتر وڌيڪ نيمري ۽ تندرست ٿيندي رهي. تڏهن 'چڱي' وري وزير کي بادشاهه جي قول جي ياگيري ڏياري. وزير سڌو اچي بادشاهه وٽ حقيقت بيان ڪئي. بادشاهه ڳالهه ٻڌي پنهنجي محلات ۾ آيو، ۽ راڻيءَ سان اچي حال ڪيائين، جنهن ٻانهيءَ جي معرفت شهزاديءَ کان هائوڪار ڪرائي. پوءِ بادشاهه، وزير کي گهرائي حڪم ڏنو ته: شاديءَ جو بندوبست ڪيو وڃي. يڪدم خزانن جا در کلي ويا، عام خاص ماڻهن کي بادشاهي لنگر مان سانسي ملڻ لڳي. اهڙيءَ طرح ستن ڏينهن جي خير خيرات کان پوءِ شاديءَ جي رسم ادا ٿي. جنهن کان پوءِ بادشاهه پنهنجي محلات جي پاسي ۾ هڪڙو جدا محلات ٺهرائي، پنهنجي ڌيءَ ۽ نائيءَ جي حوالي ڪيو، جتي هو ٻئي زال مڙس ڏاڍا مزي جا ڏينهن گذارڻ لڳا.

خدا جي قدرت سان، ٿوري گهڻي ڏينهن 'مٺو' به رلندي پنندي وري اچي 'چڱي' جي محلات وٽان نڪتو. جڏهن 'چڱي' کيس ڏٺو، تڏهن ياڪر پائي ڏاڍيءَ حُب مان اچي مليس، ۽ خوش خيرعافيت پڇڻ کان پوءِ چيائينس ته: واهه ميان واهه! مونکي صفا وساري ڇڏيئي! انهيءَ ڏينهن کان وري ڪا سارسنڀال به ڪانه لڌيئي ته ڪوهه ۾ لتل همراهه جو ڪهڙو حشر ٿيو— جيئرو آهي يا مري ويو! 'مٺو' ڏاڍو شرمند و ٿيو، ۽ پنهنجو ڏوهه قبول ڪيائين. نيٺ چڱي ته پنهنجي چڱائيءَ جي عادت موجب سندس ڏاڍي آدرڀاءُ ڪئي، ۽ سڄو سارو مهينو پاڻ وٽ رهايائينس، پوءِ به ست وڳا ڪپڙن جا وٺي ڏنائينس ۽ وڃڻ وقت خزاني جي خرزين به ڀري ڏنائينس.

'مدو'، جڏهن 'چگي' کان موڪلائي، مال متاع کڻي شهر ۾ پهتي، تڏهن ساڻهن کي چوڻ لڳو ته: توهان کي خبر آهي ته 'چگو' آهي ڪير؟ تڏهن ساڻهن چيس ته: هو بادشاهه جو نائي آهي ۽ پاڻ به بادشاهه آهي! اتي 'مدي' سڀني کي چيو ته: ميان! بادشاهه وري هي ڪٿان آيو؟ هي ته اسان جي ڳوٺ جو چمار آهي، جو هتي اچي طبيب جو پٽ بڻيو آهي، ۽ بادشاهه به ٿو سڏائي. مونکي هيءُ سڀ ٿيڙ انهيءَ ڪري ڏنا اٿس ته آءٌ سندس ڏک ڏکيان ۽ بادشاهه کي سچي ڳالهه نه ٻڌايان؛ باقي اٿو چمار جو چمارو. ان تي ساڻهن ۾ اچي چرپر ٿي ته بادشاهه جو نائي چمار آهي! آخر اها ڳالهه وڃي بادشاهه جي ڪنن تائين پهتي؛ جنهن پنهنجن وزيرن سان صلاح ڪري 'چگي' کي گهرايو ۽ کانئس حقيقت دريافت ڪئي. 'چگي' اٿي ٻيهي عرض ڪيو ته: جيئندا قبلا! آءٌ ستن پيڙهين کان بادشاهه آهيان، جي اوهان کي اعتبار نه اچي ته آءٌ ثابتي ڏيڻ لاءِ تيار آهيان. تڏهن بادشاهه چيس ته: جي تون سچو آهين ته پلي ثابتي ڏي. اتي چگي چيو ته: سائين! هڪڙو عرض آهي ته جي جهنگ مان جيڏرو هرڻ جهلائي ڏيو ته مان توهان کي ثابتي ڏيان. بادشاهي حڪم ٿيو، سو ٻن چئن ڏينهن ۾ ڪيئن هرڻ پڪڙي آندا ويا. نيٺ هڪڙو هرڻ پسند ڪري، ان کي ستن کوهن جي پاڻي سان وهنجاريو ويو. پوءِ ان کي وٺي اچي ٿانگ واري ڏسيل دڙي تي بسم الله ڪري ڪٺائين. هرڻ کي ڪهڻ بعد ان جو رت سچي دڙي تي ڇنڪاريائين، جنهن ۾ خزانو پوريل هو. رت ڇنڪارڻ سان دڙي واري زمين ڦاٽي پيئي، ۽ هڪ وڏي آفت ڦوڪون ڏيندي، ان مان نڪري هڪڙي پاسي هلي ويئي. ان کان پوءِ 'چگي' حڪم ڪيو ته: هاڻي هتي کوٽائي ڪئي وڃي! ڏينهن رات جي کوٽائي بعد ان ستن بادشاهن جو خزانو هٿ آيو، جو ڪڍائي اچي بادشاهه جي محلات ۾ ڍير

ڪرايائين. جڏهن شهزاديءَ بادشاهه کي پنهنجي ماڻهن ايترو سارو خزانو ڏنو، تڏهن سندن شڪ لٿو ۽ سڀني کي يقين ٿيو ته

برابر هي اصلي بادشاهه آهي. پوءِ ته بادشاهه ۽ شهزاديءَ به 'چگيءَ' کان معافي ورتي ۽ سڀ ڪنڌ کير تي رهڻ لڳا.

ٿورن گهڻن ڏينهن کان پوءِ، سڏو به وري اچي ان شهر ۾ نڪتو، ۽ دل ۾ اهو خيال ڪري ته ڏسان ته چگي سان ڪهڙي چٽ ڪيائون — سو سڌو رخ رکيائين چگيءَ جي محلات ڏانهن. اچي ڏسي ته سارا هي ته اڳوڻي کان به اڳرو پيو هلي. سو نڪا ڪيائين هم نڪا تم، سڌو اچي چگيءَ جي پيرن تي ڪريو ۽ آزيون ڪري چوڻ لڳس ته: دوست! مون توسان سڀ برايون ڪيون، پر تو مون سان هميشه ڀلايون ڪيون آهن — مگر هاڻي مونکي معاف ڪر ۽ خدا جي واسطي ايترو ٻڌاءِ ته توکي هي فيض ڪٿان رسيو؟ تڏهن چگي چيس ته: يارا جي سچ پڇين ته مونکي اهو سمورو

فيض انهيءَ کوهه مان مليو، جنهن ۾ تون مونکي ڇڏي هليو ويو هئين. وڏيڪ تنهنجي مرضي.

نيٺ سڏي ۾ چا ڪيو، جو ٺمر ساڻ ڪري، سڌو ويو آن کوهه تي، ۽ ڪپڙا گنديون لاهي آن ۾ اندر گهڙي پيو. جڏهن سج لٿو ۽ جنّ ۽ نانگ ۾ پنهنجن آستانن تي پهتا، تڏهن هميشه وانگر هڪٻئي کي حال احوال ڏيڻ لڳا. پهريائين نانگ کوهه مان زڙ ڪري جنّ کان پڇيو ته: ڏي خبر، يـلا تنهنجو ساهه ڇـا ۾ آهي؟ تڏهن جنّ چيس ته: يارا اڳئين دفـعي ۾ پنهنجون پاڻ ۾ ويٺي اهڙيون ڳالهيون ڪيونسين، ته شايد ڪو آدمـزادو هتي لـڪو ويٺو هو، جنهن پٺي پنهنجي گفتگو ٻنڌي ۽ پوءِ جيڪو حشر سون سان ۽ تو سان ٿـيـو، تنهن جي توکي پاڻ خبر آهي — تنهنڪري اڄ پهرين اوسي پاسي ۾ جاچ ڪر ته متان ڪو آدمزاد ويٺل هجي! تڏهن نانگ چيس ته: پهرين تون مٿي وڻ ۾ ڳول ته پوءِ آءٌ کوهه ۾ تو ڏسان. جنّ سڄي وڻ ۾ ڳوليو، پر ڪجهه ۾ ڏسڻ ۾ نه آيس — تڏهن نانگ کي چيائين ته: هت ڪجهه ۾ ڪونهي، تون اتي کوهه ۾ جاچ ڪر! نانگ جان ڪٿي ڪنڊ ورائي ڏسي ته برابر هڪڙو آدمي ويٺو آهي. پوءِ ته بس هڪ ئي وار سان کيس پرزا پرزا ڪري، ڪائي ڪپائي ڇڏ يـائين.

وزير اها ڳالهه پوري ڪري، بادشاهه کي عرض ڪيو ته: جيئندا قبلا! چڱي جي چڱائي ۽ مدي جي مدائي — توهين نيڪي ڪندا هلو، پوءِ سيڪنهن جي نيت جائي، پاڻهي پيا اڳتي حساب ڪتاب ڏيندا. اها ڳالهه ٻڌي بادشاهه ڏاڍو خوش ٿيو، ۽ وزير کي چيائين ته: برابر، ٻـڌيءَ کي ٻنهه ڇڪي ڇڏڻ اسان جي وس ۾ ڪونهي — ٻران سان مقابلو ته اوس هليو هلندو، تنهنڪري بدمعاشن جا نالا مونکي ڏي...
پوءِ انهيءَ ڳالهه کي ڏٺو ويندو.

٣٥- چريٽ سوداگرزادو*

هڪڙو هو سوداگر، جنهن کي هڪڙو سڪيلڌو پٽ هو. هُن پنهنجي پُٽ کي وڏي لاڏ ڪوڏ سان پاليو، پر نينگر جڏهن چوڏهن ورهين جو ٿيو، تڏهن قضا الاهي سوداگر پاڻ گذاري ويو. سوداگر جي زال ۽ سندس پٽ روئي روئي ماندا ٿي پيا. آخر قدرت جي ڪنهن کي ڪير ٽڙ آڏو اچي! مائي پنهنجي پٽ کي وڏيڪ پڙهائڻ ۽ سڌارڻ لڳي. پر پٽس جو حوصلو هو پورو پُنو، سو جهڙو هو اهڙوئي رهيو. هڪڙو لاڏلو ٿي نپنو هو، پيو ويچاري جو عقل پورو سُورو، سو ڪم ڪندو هو چرين جهڙا. انهيءَ ڪري هن کي سڏيندائي هئا "چريٽ سوداگرزادو" هڪڙي ڏينهن هن ماڻس کي چيو ته: امان! چو ته آءٌ به بابي وانگر وڻج واپار ڪريان؟ ماڻس چيس ته: ابا! ڏاڍو چڱو... تون جي سياڻو ٿي هلندين ته پنهنجو وقت پيو سکيو گذرندو. ڪاڏي ڪوهه به ڪنهيو وڃن، سو تنهنجي پيءُ جي پُنوڃي به اچي ختم ٿي آهي. هينئر مون وٽ رڳو پنج مهرون وڃي بچيون آهن، جي ڪٺي وڃي وڻج ڪري اچ.

سوداگرزادو اهي پنج مهرون ڪٺي هليو وڻج تي. شهر ۾ آيو ته قاصائين وٽ تمام سٺيو ۽ سٺو گوشت ڏٺائين. بس اسالڪ وڃي پن مهرن جو گوشت خريد ڪري، چادر جي هڪڙي

---

*هن ڳالهه جون ٻه راويتون مليون. هڪ وچولي (تعلقي حيدرآباد) مان محمد بچل کان ۽ ٻي اتر (تعلقي فيض گنج) مان رحمت الله وند ير کان ملي.

پلاند ۾ پڏائين. وري خيال ٿيس ته ههڙوگوشت وري نصيب ٿئي الاجي نه؟ سو پين پن مهرن جو به گوشت وٺي پئي پلاند ۾ ٻڌي، چادر ڪٽي ڪلهي تي رکيائين، ۽ باقي هڪڙيءَ مهر مان ٿوم، مرچ، بصر ۽ پيا وکروانا وٺي، جهوليءَ ۾ وجهي گهر ڏانهن روانو ٿيو. واٽ تي هڪڙي ڪتي — جنهن پنهنجي لڏي ڪان بطال ٿي پئي هيڏانهن هوڏانهن نٻوسيو— تنهن گوشت جي بوءِ تي پچ لوڏي ڪٽي هن جي پٺ ورتي. مطلب ته گوشت لاءِ ڪتي کي جيڪي گُر ياد هئا، ۽ جيڪي حيلا هلائڻا هئا، سي پورا ڪري وجي پار پيو. سوداگرزادي دل ۾ چيو ته: پيلي! هي ويچارو ڪتو ڏاڍو بکيو آهي، تنهنڪري هن کي گوشت ڏيڻ گهرجي— باقي رقم، سا سياڻي ڪٽي هن کان وصول ڪندس. اهو خيال ڪري سمورو گوشت ڪٽي ڪتي کي ڏنائين ۽ پاڻ پلاند چنبڙي، ٿوم، بصر ۽ پيو وکر ڪٽي اچي ساهه وٺ نڪتو. ساڻس سندس خبر پئي پئي هٿ ڪٽي گوڏن تي هنيا — چي: ابا چريٽ! ڪاٺڻ لاءِ هئا ٿي اهي ڏوڪڙ، سي به وجي ڪتي کي کارائي آئين . ويچارو چريٽ سوداگرزادو، ساهه جي جٽ جهلي، منهن ويڙهي سمهي رهيو. صبح ٿيندئي سهي شنبري ڪتي کان رقم وصول ڪرڻ لاءِ آتي پنڌ پيو.

انهيءَ رات ڪي آڙاهه چور بادشاه جو خزانو چوري ڪري پئي ويا، ته پهريدارن کي خبر پئجي ويئي، سي چور چور ڪندا انهن جي پويان ڪاهي پيا. چور اهو مال ڪٽي جيئن ڊوڙڻ لڳا، تيئن اوچتو هڪڙي کوٺري ڪانئن گهٽيءَ جي ڪنڊ ۾ ڪري پيئي. اهو ڪتو به ڪو اتي انهيءَ مهل بيٺو هو. سو کوٺريءَ ۾ چڪ وجهي، پاسائون ٿي، ان کي پيٽ هيٺان ڪري ويهي رهيو. پهريدار به هليا ويا، پر ڪتو اتي ئي سمهي رهيو. هي چريٽ سوداگرزادو به ڪتي کي کوليندو کوليندو اچي ان جي مٿان بيٺو. ڪتو هن کي سڃاڻي اٿيو ۽

هن جي اکيان پچ لوڏڻ ۽ لولهڻ ڪرڻ بيهي رهيو. هن هٿ وڌائي ڳوٽري کڻي ورتي، ۽ کڻي جو کولي ڏسي ته سچي ڳوٽڙي هيرن جواهرن سان پري پئي آهي. پوءِ هن اها ڳوٽري آڻي ماڻ کي ڏني. ساڻس هئي مئاڻي، تنهن سمجهيو ته هي ڳوٽري ضرور شاهي خزاني مان چوري ٿيل آهي، سو چا ڪيائين، جو پنهن ڪان لڪچوريءَ ڳوٽريءَ مان هڪ لعل ڪڍي هڪڙي امير ماڻهوءَ جي گهر کڻي ويئي، ۽ ان جا پئسا وٺي بازار مان پري ڪن ڪارڪن جي ۽ پيو ڪاڍي پيتي جو سيڏو سامان وٺي آئي. جڏهن چريٽ سوداگر زادو ماني ڪي ڪائي رهيو، تڏهن چا ڪيائين جو چيٽ ۽ فرش تي اهي ڪارڪون هاري، ٿوري وقت ڪان پوءِ پٽ کي آڻاري چيائين ته: پٽ! اڄ ڪارڪن جو مينهن وٺو آهي، تون مٿي وچي اهي ميڙي آ، ته هيڻان آءٌ ٿٽي ميڙيان! هو چٽ تان سڀ ڪارڪون ميڙي آيو، ۽ حيرانيءَ مان چوڻ لڳو ته: ڪارڪن جو مينهن اڄ ڏٺوسين!

سوداگر زادو صبح ٿيڻ تي جڏهن شهر گهمڻ لاءِ نڪتو، تڏهن ڏٺائين ته سپاهين جو وڏو ٽولو آهي، جي هرهڪ گهر جو جهاڙو پيو وٺي، ۽ ماڻهن ۾ ٻارا ڪڻي کڻي وڌي اٿس. هي به رڙهي وچي وڃن بيٺو، ۽ احوال وٺڻ لڳو. هڪڙي سپاهيءَ هن کي شاهي خزاني جي چوريءَ جي حقيقت ٻڌائي. تنهن تي چريٽ سوداگر زادي هن کي چيو ته: يارا اهڙي هڪ ڳوٽري ته ڪالهه سونکي هڪڙي ڪتي ڪان هٿ آئي، جا مون وچي پنهنجيءَ ماءُ کي ڏني، جنهن ان مان هن سيڏو سامان به ورتو آهي! اهو ٻڌي سپاهين جو سمورو ڌنبلو سنڌس پٺيان لڳو. هو سپاهين کي وٺي سڌو پنهنجي گهر تي اچي بيٺو، جٿ اچڻ سان ماڻيءَ کي چيو ته: ڪالهوڪي ڳوٽري ڪٿي بادشاهه سلامت وٽ هل! ماڻي اول ته واڻڙي ٿي ويئي، پر پوءِ چيائين ته: ابا! اوهين الاجي چا ٿا چئو؟ وري ٻڌايو ته آءٌ چڱيءَ طرح سمجهان! سپاهين ڏڙڪي سان وري ڪيس سا ڳي

ڳالهه چئي. مائي اهو ٻڌي، ٻشڪي چوڻ لڳي ته: ابا! اوهين ته ڪي ڀُلا آهيو، جو هن چريت جي چئي تي لڳا آهيو... هيءَ منهنجو پٽ چريو آهي. چڱو اوهين پڇوس ته اها ڳوٺڙي تو ڪڏهن آندي هئي؟ تنهن تي سپاهين هن کان پڇيو ته: تو اها ڳوٺڙي ڪڏهن آندي هئي؟ تنهن تي ٺهه پهه جواب ڏنائين ته: جڏهن ڪارڪن جو مينهن وٺو هو. بس، پوءِ ته سڀ سپاهي سندس منهن تڪڻ لڳا. آخر پاڻ ۾ چيائون ته: برابر هيءُ اڌ چريو آهي... ڪڏهن ڪارڪن جو به مينهن وٺو! ائين چئي هو هليا ويا ۽ مائي پٽ کي گهر وٺي آئي. پوءِ ڪجهه وقت ته ٻنهي ماءُ پٽن مزي سان گذاريو.

هڪڙي ڏينهن چريت، ماءُ کان پڇيو ته: امان! عشق ڪيئن ڪمائبو آهي؟ ماءُ چيس ته: ابا! بادشاهه جي کوهه تي ڪيترين ئي سهڻيون ڇوڪريون پاڻي ڀرڻ لاءِ اچي گڏ ٿينديون آهن. انهن سان ڪا سڱائتي ڏسي، پهريائين ان کي اک پٽجي، پوءِ ڪو پٿر ڪٽي هڻجيس ته پاڻهي ڳالهائيندي، ۽ محبت ڪندي. شام ٿي ته چريت وڃي کوهه تي ويٺو. قضا سان سڀ ڇوڪريون اڳيئي پاڻي ڀري هليون ويون هيون، پر بادشاهه جي خاص ٻانهي، باغ جي سير ڪرڻ لاءِ ان وقت اتان اچي لنگهي. هن چا ڪيو جو ٻڪل سير جو اڌڙ ڪٽي ٺڪاءُ ڪرايائينس ڪُک ۾... سروڙو لڳڻ سان ٻانهيءَ جو ساهه نه تو ڏئو، نه موڻ. چريت سمجهيو ته پيار کان منهنجي لاءِ سمهي پيئي آهي. سو مٿان ويهي ڳالهڙيون ڪرڻ لڳس. ماڻس خيال ڪيو ته ڇوڪرو الاجي ڪيڏانهن ويو. سو اچي ان کوهه وٽان لانگهائو ٿي. ماڻس اهو حال ڏسي، ڪيس چيو ته: هن کي غش اچي ويو آهي، تون وڃي باغ مان ڪو گل پٽي اچ ته سنگهائي جاڳايونس. چريت جي وڃڻ کان پوءِ ماڻس اهو مڙهه گم ڪري ڇڏيو، ۽ جهٽ پٽ هڪڙو دُنبو ڪُهي، ان جي مٿان ڪپڙو وجهي ڇڏيائين. چريت جي اچڻ تي

ان کي ٻڌايائين ته ڇوڪري سري وئي آهي، هاڻي وارو ڪر ته ڪٿي کوهه ۾ اڇلايونس — نه ته بادشاهه جي سپاهين ڏسي ورتو ته پوءِ پاڻ کي ڦاهي چاڙهي ڇڏيندا. چريٽ جهٽ پٽ دنبي کي کوهه ۾ اڇلائي ڇڏيو، پوءِ ٻئي ماءُ پٽ موٽي گهر آيا. ڪجهه ڏينهن ته خير سلامتيءَ سان گذريا، پر آخر هڪڙي ڏينهن شهر ۾ ان ٻانهيءَ جي گولا لاءِ وٺ پڪڙ شروع ٿي ويئي. سپاهي هرهڪ ماڻهوءَ کان پڇا ڪندا، گهرگهر جو جهاڙو وٺندا، اچي چريٽ سوداگرزادي جي گهر پهتا. اتفاق سان ان مهل چريٽ اڪيلو گهر ۾ ويٺو هو. تنهن سپاهين کي ٻڌايو ته: برابر هڪڙي ڇوڪريءَ کي مون سروڻو هٽي ماريو هو، ان جو لاش اسان کٽي کوهه ۾ اڇلائي ڇڏيو آهي. سپاهين ورائي کٽي سوگهو ڪيس. ايتري ۾ ماڻس به اچي نڪتي، جنهن سموري ڳالهه ٻڌي سپاهين کي چيو ته: ابا! هي ويچارو آهي چريٽ، سو اوهين هن جي ڳالهه تي اعتبار نه ڪريو، ۽ وڃي ڪٿي ٻئي هنڌ ڳولا ڪريو. پر سپاهي ڪٿي ٿا اعتبار ڪن! تن هٽي سوچڙا چريٽ کي ڪيو اڳيان ۽ چيائونس ته هلي اهو کوهه ڏيکار.

ان کوهه ۾ ويچاري چريٽ کي لاٿائون ته لاش ڪڍي ڏي. جڏهن کوهه ۾ گهڙيو، تڏهن سندس هٿ وڃي دنبي جي سڱن کي لڳا. تنهن تي دانهن ڪري سپاهين کي چيائين ته: يارو! مائي کي سڱ به هئا ڇا؟ هنن سمجهيو ته شايد سندس ڳتيل چوٽين کي هٿ لڳو اٿس، سوانهن جا اهڃاڻ ٿو ڏئي. تڏهن چيائونس ته: هائو! سڱ به اٿس. پوءِ وري دنبي جي اَن کي هٿ لڳس. وري رڙ ڪري هنن کان پڇيائين ته: پيلي! هن کي اَن به آهي، ڇا؟ هنن ڄاتو ته شايد هن سندس ڪنهن ڪپڙي کي ڇهيو آهي. تنهنڪري چيائونس ته: هائو! اَن به اٿس، پر جلدي لاش کي ٻاهر ڪڍ ۽ اسان جو اجايو وقت نه وڃاءِ. اهو ٻڌي هن

دنبي کي چڪي ڪٺي ٻاهر ڪيو. سپاهين جڏهن دنبو ڏٺو، تڏهن چريٽ کي گهٽ وڌ ڳالهائيندا هليا ويا.

ماڻس خيال ڪيو ته هي ماريو ڪنهن نه، ڪنهن ڏينهن پاڻ کي به وڃهندو ڪاٺ ۾ ۽ مونکي به وڃهندو جنجال ۾؛ تنهنڪري چڱو ائين آهي ته لڏي ڪنهن ٻئي شهر ۾ هلي رهجي. پوءِ چريٽ پڻ کي ساڻ ڪري، سامان سڙو کڻي ڪنهن ٻيءَ بادشاهيءَ ۾ وڃي نڪتي. جتي حياتيءَ جا باقي ڏينهن مزي سان گذاريائين.

٣٦- ڳُچِمُچ راجا ۽ چِچِميچ وزير*

هڪڙي وزير جي پُٽ کي شڪار جو ڏاڍو شوق هوندو هو. هڪڙي دفعي شڪار ڪندي، ڪنهن ٻيءَ ولايت جي حد ۾ لنگهي ويو. هڪڙو پنڌ اڻ ڏٺل، پيو ٿڪ، مٿان وري اُڃ به اچي ڏاڍي لڳيس، سو هيڏانهن هوڏانهن نهارڻ لڳو ته من ڪو اجهو نظر اچي ته ڪا گهڙي آرام ڪريان. پري کان هڪڙو باغ نظر آيس. سنئون پاڻي وجي اتي رسيو. ڏٺائين ته هڪڙو عاليشان باغ آهي، جنهن جي وچ ۾ کوهه آهي، کوهه تي نارُ پيو وهي، ۽ انهيءَ مان باغ کي پاڻي پيو اچي. هيءُ به سڌو اچي کوهه تي پهتو، ۽ وهندڙ ڪسيءَ مان پاڻ به پاڻي پيڻ لڳو ۽ گهوڙي کي به پاڻي پيارڻ لڳو. اوچتو باغ جي مالهيءَ جي نظر وجي گهوڙي سوار تي پيئي، تنهن ڪوڏر ڪڍي وٺي ڏانهس لوهه ڪئي. اينديءَ شرط وزيرزادي کي هڪل ڪري چيائين ته: اي گهوڙي وارا! اندو ته ڪونه ٿيو آهين؟ توکي خبر ڪانهي ته هي راجا جو باغ آهي، ۽ تون وري هن ڪسيءَ مان گهوڙي کي پاڻي پيو پيارين! هاڻي گهوڙي جو هيءُ اوبارو پاڻي باغ ۾ وڃي پيو ته باغ جا سڀ گُل ڪومائجي ڇڻي پوندا. وزير زادي جواب ڏنس ته: ميان آرائين! ڪڏهن گهوڙن جي اوباري پاڻيءَ مان باغ جا گل ڇڻيا؟ اهو ٻڌڻ مان مالهيءَ کي جا آئي ڪاوڙ، تنهن پِر ڪري جو ڪنڌ واري ڪوڏر هنيس، ته وزيرزادي جي سيسي وڃي پري پيئي. پوءِ آها سيسي ڪڏ ڪٽي پُوري، باقي ڌڙ ٻاهر ڪچري جي ڍير

---

* هيءَ ڳالهه آتر (تعلقي آباوڙي) مان فاضل قائمي ڪان ملي.

تي ڪٽي اڇلايائين، ۽ گهوڙو ڪاهي وڃي پنهنجي گهر ۾ ڇڏيائين.

ٻه چار ڏينهن گذري ويا پر وزيرزادو گهر نه موٽيو. وزير کي ڏاڍو انتظار ٿي پيو. اهي ڏينهن هن سخت ڪشتيءَ ۾ گذاريا. نيٺ پنهنجي راجا کان موڪل وٺي، پٽ کي ڳولڻ لاءِ روانو ٿيو. هن پاڻ سان ٻه چار پيري ڪنيا، جي آهوڙ ڏيندا اچي انهيءَ ساڳيءَ ولايت ۾ نڪتا، جتي سندس پٽ ماريو ويو هو. جڏهن هو انهيءَ باغ جي ٻاهران پهتا، تڏهن پيرن تي هڪڙو لاش نظر آين. وزير سڃاتو ته اهو سندس پٽ جو لاش هو. باغ جي مالهيءَ کي سڏي پڇا ڪيائين ته: منهنجي پٽ کي ڪنهن ڪُٺو آهي؟ مالهي ٻڌايس ته: تنهنجو بيوقوف پٽ، پنهنجي گهوڙي کي باغ جي اڌ تان اچي پاڻي پياريو هو، گهوڙي جي جُوٺي پاڻي ملڻ ڪري، راجا جي باغ جا گل ڇڻي پون ها، تنهنڪري اڏڪ هٿي ماري ڇڏيوسانس... تو کي جيڪڏهن فرياد ڪرڻو هجي ته راجا جي دربار ۾ وڃي ڪر، پاڻهي اهو تنهنجو نياءُ ڪندو. وزير سڌو وڃي اتي جي راجا جي دربار ۾ فرياد ڪيو. راجا چيس ته: چڱو، سڀاڻي اچجئين ته تنهنجو فيصلو ڪنداسين.

وزير شهر مان پڇيو ته: راجا جو نالو ڇا آهي؟ ماڻهن ٻڌايس ته "ڳچمڇ". وري پڇيائين ته: ڀلا، هن جي وزير جو ڪهڙو نالو آهي؟ ٻڌايائونس ته: "چچمچ". وزير ٻئي نالا ٻڌي عبرت ۾ پئجي ويو، دل ۾ چيائين ته "هي وري ڪهڙا نالا آهن." قصو ڪوتاهه ٻئي ڏينهن وزير دربار ۾ ويو، جتي ڳچمڇ راجا ۽ چچمچ وزير ٻئي ويٺل هئا. راجا فريادي وزير کي چيو ته: فرياد ٻڌاءِ! جنهن تي هن سڄي حقيقت بيان ڪري ٻڌائي. راجا حقيقت ٻڌي، چيو ته: "هي تمام ڏکيو فيصلو آهي، پر پهه ته وزير کان صلاح پڇان." ڳچمڇ راجا پنهنجي چچمچ وزير کان صلاح پڇي، جنهن چيو ته: سائين! ڳالهه ته تمام

سَوَلي آهي... هي ماڻهو پنهنجي زال هن ماڻهيءَ کي ڏيئي
وڃي. ماڻهي ان سان شادي ڪري... پوءِ جڏهن انهن کي
پٽ ڄمي، تڏهن ماڻهي ان کي نپائي وڏو ڪري. جڏهن
اهو ڇوڪرو هن ماڻهوءَ جي مثل پٽ جيڏو ٿئي، تڏهن هي
ماڻهو پهريءَ پنهنجي زال ۽ پٽ وٺي وڃي. دانهين وزير هي
فيصلو ٻڌي عجب ۾ پئجي ويو. شهر مان پڇڻ تي معلوم ٿيس
ته هن ولايت جو نالو ئي آهي ”بيدادي نگري“، ۽ هتي اهڙائي
انصاف ٿيندا آهن. ماڻڙي ڪري وزير پنهنجي پٽ جو لاش
ڪٺائي ملڪ موٽي آيو. پٽ جي دفن ڪفن کان پوءِ هو
پنهنجي راجا وٽ ويو، ۽ کيس سموري حقيقت ٻڌائي. موڪلن
گهريائين ته: مونکي ڇڏيو ته پنهنجي پٽ جو وير وٺي اچان.
راجا کيس اجازت ڏني. هن ٻه پيون سڀ ڳالهيون ڇڏي،
بيدادي نگريءَ ڏي ڪٺي رخ رکيو.

ٿورن ئي ڏينهن کان پوءِ وزير اچي بيدادي نگريءَ ۾ پهتو.
شهر ۾ گهمي ڦري هڪڙو گدام خريد ڪري، ان ۾ اَن جا
ڪجهه ٻورا ڪٺي لهرايائين. ان بعد هن شهر ۾ ڍڙهو گهمايو
ته: سان اَن جو واپاري آهيان، هن شهر جي اڳهه کان اٽو ٿا
ڏويا اَن جا هڪ رهئي ۾ ڏيندس — جنهن کي اَن وٺڻو هجي،
سو پنهنجا پئسا اڳواٽ جمع ڪرائي وڃي. شهر جي ماڻهن جو
اهو ڍڙهو ٻڌو، سو پاڻ ۾ صلاح ڪيائون ته هيءَ ته ڏاڍي
سوچ ٿي. سو ٿپڙ ٽاڙي، ڳهه ڳٽا وڪڻي، هڙ سوڙي ڪٺي،
وٽس پئسا جمع ڪرائڻ لڳا. جڏهن سڄي شهر جا پئسا ۽
زيور هن وٽ اچي پهتا، تڏهن ڍڙهو گهمايائين ته: اڄ اَن
هلندو، تنهنڪري سيڪو ماڻهو اچي پنهنجو اَن وٺي وڃي.
ماڻهن جا انبوهه اچي گڏ ٿيا. وزير اَن جو هڪڙو ٻورو کولي
ڪٺي آڏو رکيو. ماڻهو حيران ٿي ويا ته آخر هيترن سارن ماڻهن
کي هي هڪ ٻورو ڪيئن پورو پوندو؟ آخر هڪڙو واپاري
پنهنجا ٻورا ڪٺي- اَن پرائڻ ويٺو. جڏهن ڏڙوائيءَ ٿيو اَن

۾ وڌو، تڏهن وزير اچي ٻانهن کان جهليس، ۽ چيائينس ته:
سون کا سِڏن ٽوين ڀري ڏيڻ جي ٻول ڪئي هئي ڇا؟
واپاري حيران ٿي ويا. پڇيائون: تڏهن ڪيئن؟ وزير چين ته:
ٽويا ڀربا اونڌا- جي قبول پَوَنو ته واهه، جي نه ته هليا وڃو
۽ وڃي راجا وٽ فرياد ڪريو. سڄي خلقت حيران ٿي ويئي.
پوءِ ته يڳا راجا وٽ- چي: سائين! هڙو انڌير؟ ڳچمچ راجا
چچمچ وزير کان پڇيو ته: ڪهڙي ماجرا آهي؟ وزير عرض
ڪيو ته: سائين! هڪڙو واپاري آهي، جنهن ٻول ڪئي آهي
ته جيترا ٽويا آن" هڪ ريٺي جو شهر ۾ ٻيا واپاري ٽا ڏين،
تنهن کان آڌ انوٽا ٽويا ڏيندس- پر سَنْوَن ٽوين ڀري ڏيڻ
جي ٻول نه آهي...ٽويا ڀري ڏيندس اونڌا. راجا هيءَ ڳالهه
ٻڌي منجهي پيو، سو پنهنجي وزير کان پڇيائين ته: وزير!
هن ڳالهه جو نيٺ ڪهڙو آپاءُ آهي؟ وزير چيو ته: سائين!
فيصلو هن ريت آهي ته نه هنن جا سنوان، نه هن جا اونڌا-
ماڳهين ٽويا پاسيرا ڀريا وڃن. ڳچمچ راجا اهو فيصلو ٻڌي
ڏاڍو خوش ٿيو ۽ هڪدم چچمچ وزير کي حڪم ڏنائين ته:
اهو اعلان ڪيو وڃي. وزير سڄيءَ رعيت ۾ انهيءَ گهڙيءَ
اهو اعلان ڪري ڇڏيو.

هوڏانهن وزير جنهن جو پٽ ناحق ڪُسجي ويو هو
تنهن جو اعلان ٻڌو، سو پيرن هيٺان زمين نڪري ويس.
هن جي ليکي تہ راجا کيس گهرائي پڇندو تہ: ميان! هي
اونڌن ٽوين جو ڪٽان جو وهنوار ٿيو. تہ پاڻ بہ راجا کي
چوندو ته: سائين! تڏهن هي وري ڪٽان جو وهنوار ٿيو
ته پٽ بہ ڪُسجي منهنجو ۽ زال بہ پنهنجي آٽي مالهيءَ کي
ڏيان تہ ويهن سالن کان پوءِ پٽ ڇٽي تاتي نپائي وڏو
ڪري ڏيئم. پر هتي هن ڳچمچ راجا ۽ چچمچ وزير جي ولايت
۾ ته هرڪا ڳالهه آبتي! سو ويچارو چپ ڪري پاسيرو ٿي
ويهي رهيو. پوءِ چچمچ وزير پاڻ پنهنجي هٿن سان ويهي

هن جي هڪڙي ٻوري آنءَ جي مان واپارين ۽ ماڻهن کي پاسيرا ٿويا ڀري ڏيڻ لڳو. ڀلا پاسيرن ٿوين تي ٻه چار ڏاڏا آنءَ جا مس چڙهن، سو سڄي شهر ۾ ماڻهن هنن جو اهو هڪ ٻورو آنءَ جو مَس کٽو... ۽ پوءِ پٽ جي خون تان هٿ ڪڍي، بيداد نگريءَ جي ماڻهن جي سڀ دولت ميڙي، خرزينون ڀرائي، اٿي هليو. ڪن ڏينهن کان پوءِ خير سان موٽي اچي پنهنجي ملڪ رسيو، ۽ شڪرانا ڪيائين جو جان بچائي موٽيو هو، نه ته پٽ جي پويان مرڳو سندس ٻه مير ويو هو.

٣٧- دولت جو نشو *

ڪنهن بادشاهه جو هڪڙو خاص حجام هوندو هو، جيڪو هونئن ته سنئون سڌو ماڻهن جهڙو ماڻهو هو، پر حجامت ڪندي ڳالهين مٿان ڳالهين ۾ جو اچي پوندو هو، ته بس ئي ڪين ڪندو هو... بادشاهه کي به ايندو هو مزو، سو ويٺو هن جون اوپاريون لهواريون ڳالهيون ٻڌندو هو. حجام جي هڪڙي ڏاڍي عجيب عادت هوندي هئي، جنهن ڪان بادشاهه کي ڪاوڙ به ڏاڍي ايندي هئي، پر هن کي عادت ڪان مجبور ۽ چريو سمجهي، ڪٿي ماٺ ڪندو هو. حجام جي عادت هئي ته بادشاهه جي سنوارت لاهيندي لاهيندي، ڪٿان جون ڳالهيون ڪٿان پيو آڻيندو هو، ۽ ائين ڳالهائيندي ڳالهائيندي ڪونه ڪو موقعو ڪڍي بادشاهه کي چوندو هو ته: سائين! منهنجو پٽ به اچي جوان ٿيو آهي، هزارن ۾ هڪڙو آهي... او هان جي جٺي ٻچي وڏي شهزادي به اچي ساماڻي آهي، جي مهر جي نظر ڪري شهزاديءَ جو سڱ ڪٿي منهنجي پٽ کي ڏيو ته جيڪر منهنجو پٽ به آڌجي پوي، ۽ شهزادي به وڃي شينهن ڪلهي چڙهي! حجام جي هيءَ ڳالهه ٻڌي، بادشاهه کي ڪاوڙ هڪڙي پاسي ايندي هئي ته کل ٻئي پاسي، ۽ ڪڏهن ڪڏهن، جڏهن هو چرچي ٺوڪ جي خيال ۾ هوندو هو، تڏهن کلي حجام کي چوندو هو ته: چڱو، پر هاڻي ڪجهه مهلت ڏي ته آءٌ رائيءَ ۽ شهزاديءَ سان صلاح ڪري وٺان.

ڪجهه ڏينهن ته اِهو قصو ائين هلندو رهيو. آخر هڪڙي ڏينهن بادشاهه پنهنجي وزير سان صلاح ڪئي ۽

---

* هيءَ ڳالهه وچولي (تعلقي هالا) سان علي اصغر ڪان ملي.

پڇيائينس ته: وزير، عقل جا ويرا! هيءَ مام ته پروڙي ڏي ته هن حجام سونڪي گهڻي وقت کان ايڏو تنگ ڪيو آهي، سو آخر ڪهڙي ڳالهه جي زور تي سون حاڪم کان سگهه جي گهر ٿو ڪري. وزير، بادشاهه کان ويچار ڪرڻ جي موڪل ورتي.

ٻئي ڏينهن وزير، بادشاهه کي ٻڌايو ته جيئندا قبلا! هيءَ سڀ ته دولت جو ٿي ٿي سگهي ٿو، جو حجام بادشاهه کان سگهه گهري. مگر سوال آهي ته ڪيئن خبر پوي ته هن وٽ ڪيتري دولت آهي، ۽ ڪٿي آهي! آخر وزير، بادشاهه سان صلاح ڪري، حجام جي گهر کي ڌاڙو هڻايو. ڌاڙيل حجام جي گهر کي ٻهاري ڏيئي ويا. وزير ۽ بادشاهه سمجهيو ته هي حجام جو ٻچڙو هاڻي ايتري جرئت ڪري نه سگهندو. پر ائين نه ٿيو. ٻئي ڏينهن حجام سنوارت ڪرڻ وقت جڏهن تريءَ تي پاڪي کي تکو ڪرڻ لڳو، تڏهن وري بادشاهه کان ساڳيءَ طرح سگهه جي گهر ڪرڻ لڳو. ان وقت ته بادشاهه وري به ڪلي هن کان مهلت گهري جند ڇڏائي.

ٻيءَ رات وزير ڇا ڪيو جو جنهن فرش مٿان ويهي حجام سنوارت ڪندو هو، اهو رات وچ ۾ کوٽايائين. ڇا ڏسي ته مارا! فرش هيٺان خزاني جون ديڳيون پوريون پيون آهن. وزير سمجهي ويو ته محلات ۾ اهو پوريل خزانو بادشاهه جي وڏن جو رکيل هو. هاڻي جڏهن حجام سنوارت ڪاڻ لاءِ اچي انهيءَ هنڌ ويهندو هو، تڏهن قدرت سان مغزچرخ ٿي ويندو هئس ۽ بادشاهه کان سندس ڌيءَ جو سگهه گهرندو هو. وري جڏهن انهيءَ هنڌان اٿندو هو، تڏهن ماڻهن جهڙو ماڻهو. پوءِ ته هن اتان سڀ سون رپو ڪڍائي، وري رات وچ ۾ ئي فرش ٻڌائي ڇڏيو.

ٻئي ڏينهن دستور موجب جڏهن حجام سنوارت ڪاڻ آيو، تڏهن بادشاهه سان ڪچيوني ڪين. آخر بادشاهه چيس

تہ: تو منهنجي وَڏهر ڏيءَ جو سڱ گهريو هو، پلا هاڻي تياري ڪرا حجام کي اچي ٽڙڪڻي لڳي، چپ خشڪ ٿي ويس، ڏڪندي ڏڪندي چيائين تہ: بادشاهہ سلامت! هي ڇا پيا چئو؟ آءٌ اوهان جي ٻانهيءَ جو ٻار حجام، ڪٿي مان ڪٿي اوهين بادشاهہ! سون اِئين سائينجن کي ڪيئن چيو هوندو! ائين اڌ ڪاٻرو ٻہ چار لفظ ڳالهائي، حجام ويچارو بيهوش ٿي ڪري پيو. بادشاهہ مٿس گلاب ۽ عطر ڇٽڪاري کيس هوش ۾ آندو.

ان ڏينهن کان پوءِ وري ڪڏهن بہ حجام، بادشاهہ سان پنهنجي پٽ جي آڏجڻ ۽ شهزاديءَ جي شينهن ڪلهي چڙهڻ جي ڳالهہ ڪانہ ڪئي. هڪڙي ڏينهن بادشاهہ وزير کان پڇيو تہ: وزيرا اها آخر ڪهڙي ڳالهہ هئي؟ وزير عرض ڪيو تہ جيئندا قبلا! هي سڀ دولت جو نشو آهي.

صحت نامو

صفحو/سٽ	غلط	صحيح
١٠/٩	جاء	جاءِ گهرجي ،
٢٣/٢١	حواي	حوالي
٣/٢٣	ڏٺيءَ جي سان	ڏٺي جي قدرت سان
٥/٢٨	شهزادي جي ساٿ	جادوگرياڻي
٣/٦٤	هٿ	هٿ
١٠/١١٩	رج	راڄ
٧/١٢٠	يوکن	پوکن
٢٤/١٢١	راز	راض
٧/١٣٤	ماڻهوءَ ۾ تعيير	۾ ماڻهو تعبير
٣/١٦٣	سڪ	سڪا
١٧/١٦٦	لنهنڪري	تنهنڪري
١٥/١٧٦	جوندو	چوندو
٥/١٧٧	هوندئي	هوندي ئي
١٠/١٩٣	سياڻي	سياڻي
٨/١٩٩	ع رت	عورت
١١/٢٠٥	نرار	ترار
١٣/٢٢٤	ڀڏي، وائڙو	ڀڏي، سو وائڙو

SINDHI FOLKLORE & LITERATURE BOOK - XXII

FOLK TALES-II

(KINGS, MINISTERS & MERCHANTS)

Compiled & Edited
by
N. A. BALOCH
M. A., LL. B. (Alig.), M. A., Ed. D. (Columbia.)
Director
Sindhi Folklore and Literature Project
Sindhi Adabi Board.

SINDHI ADABI BOARD
P.O. Box No: 12
JAMSHORO/HYDERABAD
PAKISTAN
1987

All Rights Reserved with the Sindhi Adabi Board.

Compiled under
The Sindhi Adabi Board's Research Project
on
Sindhi Folklore & Literature

Ist. Edition	February 1963	1000 Copies
2nd. Edition	December 1977	4000 Copies
3rd. Edition	August 1987	2000 Copies

[Price: Rs. 30.00]

To be had from
SINDHI ADABI BOARD'S BOOK - STALL
Tilak Incline, Hyderabad City

(G. P. O. Box No: 12 HYDERABAD SIND)

Printed] by Mian Allah Bachayo M. Yusufzai, Manager Sindhi Adabi Board's Offset Press Jamshoro Sind and Published by Mr. Mohammad Husain Turk, Secretary, Sindhi Adabi Board, Jamshoro, Sind, Pakistan.

PREFACE

This is the Twenty-second book, in serial order, compiled under the Sindhi Adabi Board's Folklore and Literature Project. In 1956, the Board had approved this 5-year research project (1957-1961) for the collection, compilation and publication of Sindhi folklore and literature. It has now been extended for a further period of three years, 1961-1963.

The scheme has been deliberately named as 'Folklore and Literature Project'. At the present stage, a considerable body of verse and tales is current through oral tradition among the village folk with which the educated and the intellectuals are not familiar. All this material in verse and prose is 'folklore' in the sense that it is popular and preserved with the village folk; yet, a considerable part of it is 'standard literature', and will be recognised as such after it is published.

The initial work on this project was started in January 1957, and the first two years were devoted mainly to the collection of material both from the oral traditions of the village folk and the written record. The oral tradition was reduced to writing through a network of field-workers, one stationed in each taluka. The compilation and publication work commenced from 1959.

The project aims at publishing representative works pertaining to the following selected segments of Sindhi folklore and literature: (*a*) Fables and Fairy tales; (*b*) Pseudo-historical romances; (*c*) Tales of historical nature; (*d*) Folk-poetry,; (*e*) Folk-songs; (*f*) Marriage-songs; (*g*) Poems pertaining to wars and other events; (*h*) Riddles; (*i*) Proverbs; (*j*) Wit and humour, and (*k*) Folk customs and superstitions. It is expected that forty basic

works will be compiled under the above categories. By now, 12 works have been published, 11 are under print and the rest are under compilation.

Of the seven books planned under the Project to incorporate different varieties of folk-tales, legends and other stories, this is the second book pertaining to what may be called 'the tales of kings, ministers and merchants'. The village folk call all kinds of tales and legends *Kahanyoon* (tales) or *Galhiyoon* (stories), more often qualifying them as *Badshahan jun Kahaniyoon* or *Galhiyoon, the tales or stories of kings,* because most of the tales open with the mention of a king. This may be considered as the general name for Sindhi folk-tales, though individual tales are called by the name of the king or any other person who figures prominently in the tale.

A broad division of Sindhi folk-tales into 'classical' and 'popular' may be made for convenience sake. Some of the significant features of the 'classical type', *e.g.*, the nature of the plot, fulfilment of 'conditions' set for the hero and the typical super-natural characters, were briefly described in the 'Preface' to the First Volume published in December, 1960.

This volume includes thirty seven tales mostly of the 'classical type'. The super-natural characters, such as demons, fairies, genii, witches and sorcerers play their part, as also the human characters such as kings, princes, ministers and merchants.

From the point of central idea, these tales may be classified as follows:

- Adventures and Individual Valour Nos. 1,2,12,14,27,30 & 31.
- Romance Nos. 23 & 24.
- A real fairy tale No. 6.

- Fortune and Misfortune Nos. 9 & 29.
- Husband's Wisdom Nos. 10, 17, 19, 20, 22, 28 & 33.
- Wife's Wisdom Nos. 8, 18, 25 & 32.
- Haste makes waste Nos. 3 & 4.
- Punishment for not keeping promise No. 5.
- Folly Nos. 35 & 36.
- True Friendship Nos. 15, 16 & 31.
- Alms giving No. 13.
- Admonition Nos. 7, 11, 26 & 34.

Thirty nine (39) Sindhi folk-tales have been brought to light through the publication of the first volume of this series. With the publication of this second volume, a total number of seventy six (76) tales would have been laid under contribution.

University of Sind,
Hyderabad.
February 19, 1963.

N. A. BALOCH,
Director.

سن
لوک ا

س
لوک
ج

سنڌي
ڪراچي
پاڪ

پڙهندڙ نسُل . پ ن

The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾ عبدالله حسين ” اُداس نسلين“ نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻڪ ”لُڙهندڙ نسُل“ نالي ڪتاب لکي پنهنجي دورَ جي عڪاسي ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. امداد حُسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ئي لکيو:

انڌي ماءُ ڄڻيندي آهي اونڌا سونڌا ٻارَ
ايندڙ نسل سَمورو هوندو گونگا ٻوڙا ٻارَ

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لُڙهندڙ، ڪِڙهندڙ، کُڙهندڙ، ٻَرندڙ، ڇُرندڙ، ڪِرندڙ، اوسيئڙو ڪندڙ، ياڙي، ڪاٺو، ياچوڪڙُ، ڪاوڙيل ۽ وِڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سگهجي ٿو، پَر اسان اِنهن سڀني وِچان ”پڙهندڙ“ نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳر تان کڻي ڪمپيوٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعني e-books ناهي ورهائڻ جي وسيلي پڙهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهڻ ۽ هِڪ ٻِئي کي ڳولي سَهڪاري تحريڪ جي رستي تي آڻِڻَ جي آسَ رکون ٿا.

پڙهندڙ نَسل (پَنَ) ڪا بہ تنظيمَ ناهي. اُنَ جو ڪو بہ صدر، عُهديدار يا پايو وِجهندڙ نہ آهي. جيڪڏهن ڪو بہ شخص اهڙي دعويٰ ڪري ٿو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو ڪُوڙو آهي. نہ ئي وري پَنَ جي نالي ڪي پئسا گڏ ڪيا ويندا. جيڪڏهن ڪو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو بہ ڪُوڙو آهي.

جهڙيءَ طرح وڻن جا پَنَ ساوا، ڳاڙها، نيرا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اهڙيءَ طرح پڙهندڙ نَسُل وارا پَنَ بہ مختلِف آهن ۽ هوندا. اُهي ساڳئي ئي وقت اُداس ۽ پڙهندڙ، بَرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وِڙهندڙ ۽ پڙهندڙ بہ ٿي سگهن ٿا. ٻين لفظن ۾ پَنَ ڪا خُصوصي ۽ ٽالي لڳل ڪِلَب Exclusive Club نہ آهي.

ڪوشش اها هوندي تہ پَنَ جا سڀ ڪَم ڪار سَهڪاري ۽ رَضاڪار بنيادن تي ٿين، پر ممڪن آهي تہ ڪي ڪم اُجرتي بنيادن تي بہ ٿِين. اهڙي حالت ۾ پَنَ پاڻ هِڪَٻِئي جي مدد ڪَرڻ جي اُصولَ هيٺ ڏي وَٺُ ڪندا ۽ غيرتجارتي non-commercial رهندا. پَنَ پاران ڪتابن کي ڊِجيٽائِيز digitize ڪرڻ جي عَملَ مان ڪو بہ مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪرڻ جي ڪوشش نہ ڪئي ويندي.

ڪتابن کي ڊِجيٽائِيز ڪرڻ کان پوءِ ٻيو اهم مرحلو وِرهائڻ distribution جو ٿيندو. اِهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن ڪو پيسا ڪمائي سگهي ٿو تہ ڀلي ڪمائي، رُڳو پَنَ سان اُن جو ڪو بہ لاڳاپو نہ هوندو.

پَنَن کي کُليل اکرن ۾ صلاح ڏجي ٿي تہ هو وَسَ پٺاندڙ وڏِ کان وَڏِ ڪتاب خريد ڪَري ڪتابن جي ليکڪَن، ڇپائيندڙن ۽ ڇاپيندڙن کي هِمٿائِن. پر ساڳِئي وقت عِلم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ کي ڦهلائڻ جي ڪوشش دوران ڪَنهن بہ رُڪاوٽَ کي نہ مڃن.

شيخ اَيازَ علمَ، ڄاڻ، سمجهہَ ۽ ڏاهپَ کي گيتَ، بيتَ، سِٽَ، پُڪارَ سان تَشبيهہ ڏيندي انهن سيني کي بَمن، گولين ۽ بارودَ جي مدِ مقابل بيهاريو آهي. اياز چوي ٿو تہ:

گيتَ بہِ ڄڻ گوريلا آهن، جي ويريءَ تي وار ڪَرن ٿا.

... ...

جئن جئن جاڙ وڌي ٿي جَڳَ ۾، هو بوليءَ جي آڙ ڇُپن ٿا؛
ريتيءَ تي راتاها ڪن ٿا، موتي مَنجهہِ پهاڙ ڇُپن ٿا؛

... ...

ڪالهہَ هُيا جي سُرخ گُلن جيئن، اڄڪلهہ نيلا پيلا آهن؛
گيتَ بہِ ڄڻ گوريلا آهن........

... ...

هي بيتُ اَٿي، هي بَم- گولو،
جيڪي بہ ڪٽين، جيڪي بہ ڪٽين!
مون لاءِ بنهي ۾ فَرَقُ نہ آ، هي بيتُ بہ بَمَ جو ساٿي آ،
جنهن رِڻ ۾ رات ڪَيا راڙا، تنهن هَڏَ ۽ چَمَ جو ساٿي آ ـ

اِن حسابَ سان اڄڪلهہ ڪي ڀاڻ تي اِهو سوچي مَڙهڻ تہ ”هاڻي ويڙهہ ۽ عمل جو دور آهي، اُن ڪري پڙهڻ تي وقت نہ وڃايو“ ناداني‎ءَ جي نشاني آهي.

پَنَ جو پڙهڻ عام ڪِتابي ڪيڙن وانگر رُڳو نِصابي ڪتابن تائين محدود نہ هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج ۽ سماجي حالتن تان نظر ڪچي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي پاليسيون policies اڻچاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پَنَ نِصابي ڪتابن سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين ڪتابن کي پڙهي سماجي حالتن کي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پَڙهندڙ نَسُل جا پَنَ سيني کي **چو، ڇالاءِ ۽ ڪيئن** جهڙن سوالن کي هر بَيانَ تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوٺَ ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جوابَ ڳولڻ کي نہ رڳو پنهنجو حق، پر فرض ۽ اٽٽر گهرج unavoidable necessity سمجهندي ڪتابن کي پاڻ پڙهڻ ۽ وڌ کان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان بہ پڙهڻ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي اِن سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا. بَس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏِسو، هر قسم جا ڳاڙها توڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

وڻ وڻ کي مون ياکي پائي چيو تہ ”منهنجا ياءُ
پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پَنَ پَنَ جو پڙلاءُ“.
- اياز (ڪلهي پاتم ڪينرو)